

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
A MODEL OF LEARNING CENTER DEVELOPMENT
IN BUDDHIST ORIENTED SCHOOL

พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาติลก)

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก)

คุณูปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Model of Learning Center Development in Buddhist Oriented School

Phra Narongdech Adhimutto (Dechadilok)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์
เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระเมธาวิเชียร, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

กรรมการ

(รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ)

กรรมการ

(ดร.ระวีง เรืองสังข์)

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ

ประธานกรรมการ

ดร.ระวีง เรืองสังข์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระณรงค์เดช อธิมุตโต)

ชื่อคุณนิพนธ์ : รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
ผู้วิจัย : พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาคิลก)
ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พุทธบริหารการศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์ : รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),
M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)
: ดร.ระวิง เรืองสังข์, ป.ธ. ๕, พธ.บ. (รัฐศาสตร์),
บธ.ม. (การจัดการการตลาด), ค.ด. (การบริหารการศึกษา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ, เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี และกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ในกำกับของส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน ๓๙๔ คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความเหมาะสม ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๑) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ ๓ ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ ส่วนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบัน อยู่ในขั้นตอนการวิจัย จะนำเสนอต่อไป ๒) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถีพุทธมี ๘ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านนักเรียน ๓) ด้านครู ๔) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ๕) ด้านผู้ปกครอง ๖) ด้านอาคารสถานที่ ๗) ด้านการจัดการกิจกรรม ๘) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังนี้ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้ ๑) ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๒) กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี

พุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล

๓. ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจากวิเคราะห์ค่าความเหมาะสมโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓

Dissertation Title : A Model of Learning Center Development in Buddhist Oriented School
Researcher : Phra Narongdech Adhimutto (Dechadilok)
Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Educational Administration)
Dissertation Supervisory Committee
: Assoc.Prof. Dr. Intha Siriwan, B.A. (Educational Administration),
M.Ed. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)
: Dr. Rawing Ruangsanka, Palj V, B.A. (Social Science),
M.B.A. (Marketing), Ed.D. (Educational Administration)
Date of Graduation : March 15, 2018

Abstract

The research objectives were to study problems of learning centers in Buddhist oriented schools, to develop a development model of learning centers in Buddhist oriented schools, and to propose a development model of learning centers in Buddhist oriented schools. The mixed research methods were used in the study. The data were collected by questionnaires from 394 subjects in Buddhist oriented schools, Training Plan and Development Section in Vipassana Meditation Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, and Bureau of Innovative Education Management of Office of the Basic Education Commission. The data were analyzed by frequency, percentage, average, and standard deviation.

The study results found that:

1. The current conditions of Buddhist oriented schools and learning centers of Buddhist oriented schools; 1) The Buddhist oriented schools are operated by Training Plan and Development Section in Vipassana Meditation Institute of Mahachulalongkornrajavidyalaya University and Bureau of Innovative Education Management of Office of the Basic Education Commission. There are 3 school levels; general Buddhist oriented schools, leading Buddhist oriented schools, and Royal awarded Buddhist oriented schools. The Buddhist oriented schools are managed under 29 identities in 5 aspects; Physical characteristics, Teaching and Learning, Behaviors of teachers and students, Buddhist oriented promotion, and Activity in Buddhist Holiday. The learning centers in Buddhist oriented schools are still under the study process. 2) Conditions of problems in Buddhist oriented schools can be concluded into 8 aspects; 1) Administration, 2) Students, 3) Teachers, 4) School

administrators, 5) Student's parents/guardians, 6) Buildings, 7) Activity management, and 8) The Buddhist oriented school network.

2. The development model of learning centers in Buddhist oriented schools consists of 3 main parts; the lead, the process, and the application. The details are as follows: 1) the lead includes principle, objective, environment and indicators. 2) the process consists of learning center components, operation, improvement, and improvement activity, and 3) the application consists of preparation, implementation, monitoring and evaluation.

3. The proposed development model of learning centers in Buddhist oriented schools is appropriate at the high level overall. When considered in each topic, the process and the building are the most suitable, followed by application and activity process respectively.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับนี้ ได้สำเร็จด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความเมตตา อนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล และได้รับการสนับสนุน จากท่านมีอุปการะคุณจากพระมหาเถระ พระเถระทุกรูปที่ได้เมตตา และผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อนุโมทนาบุญ และ เจริญพรขอบคุณทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพรขอบคุณ รศ.ดร.อินฉา ศิริวรรณ ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ และเจริญพร ขอบคุณ ดร.ระวีง เรื่องสังข์ กรรมการดูแลคุณุณิพนธ์ ที่เมตตาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ช่วยปรับปรุงแก้ไข งานคุณุณิพนธ์ฉบับนี้ด้วยดีตลอดมา พระเดชพระคุณพระครูโสภณพุทธิศาสตร์ คณะบดีคณะครุศาสตร์ และ บุคลากรเจ้าหน้าที่ของหลักสูตรพุทธศาสตร์คุณุณิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา และส่วนพัฒนาและบริการอบรมสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงาน การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนาวิชาการ และอำนวยการติดต่อภายในสำนักงานและภายนอกสำนักงานทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ที่กรุณาสละเวลา ตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สำหรับข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่สละเวลามาให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม และการตอบแบบสอบถามทุกท่าน ขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณ เพื่อนนิสิตพุทธศาสตร์คุณุณิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา รุ่นที่ ๕ ทุกรูป ทุกท่าน ที่ให้กำลังใจและเป็นกำลังใจ อนุเคราะห์ ช่วยเหลือ ตลอดมาจนสิ้นสุดการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระครูประโชติกาญจนธรรม(สมควร ปชโชโต) เจ้าอาวาสวัดหนองหู่ช้าง เจ้าคณะตำบลหนองปรือ เขต ๑ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้ความเมตตา อนุเคราะห์ ช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียน ตลอดมา จนสิ้นสุดการศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ สำหรับการศึกษาของตัวผู้วิจัยนี้ด้วย

และท้ายสุด ขอเจริญพร ขอบคุณ ครอบครัวเดชาติลก คุณพ่อชัยวัฒน์ เดชาติลก คุณแม่วรรณา เดชาติลก โยมพ่อ โยมแม่ คุณวงเดือน เดชาติลก โยมน้า ที่เป็นกำลังใจให้เรื่อยมา ที่เป็นแบบอย่างที่ดีของครอบครัว ผู้ให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาเสมอมา ด้วยอานิสงส์ ผลบุญนี้ ขอให้งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม ผู้วิจัยขออุทิศบุญกุศล คุณงามความดี ให้แก่บรรพชนของผู้วิจัย ครู อาจารย์ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องทุกรูป ทุกคน

พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาติลก)

ผู้วิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ง)
กิตติกรรมประกาศ	(ฉ)
สารบัญ	
สารบัญแผนภาพ	(-)
สารบัญตาราง	(-)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของวิจัย -	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้	๓๑
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๘๐
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิจัย	๑๒๙
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๕๑
๒.๖ สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๕๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๗๐

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ ขั้นตอนในการวิจัย	๑๗๑
๓.๒ ประชากร, ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง	๑๗๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๗๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๗๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๗๖
๓.๖ สรุปขั้นตอนในการวิจัย	๑๗๘

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ผลการศึกษา	
๔.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัด ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๑๘๑
๔.๑.๒ ผลการศึกษาคำวิจัย รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย	๑๘๔
๔.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๒๑๓
๔.๒.๑ ยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่ ๑)	๒๑๓
๔.๒.๒ ผลการพัฒนาร่าง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ” จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (ฉบับร่างที่ ๒)	๒๒๓
๔.๓ ผลการการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ	๒๔๔
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๒๖๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๗๑
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๘๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๘๘
บรรณานุกรม	๒๙๒
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก คู่มือรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๓๐๘
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๓๒๓
ภาคผนวก ค รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และหนังสือเชิญ	๓๕๙
ภาคผนวก ง ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ	๓๖๙
ประวัติผู้วิจัย	๓๙๙

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ตารางวิเคราะห์ความหมายของรูปแบบ	๑๑
๒.๒ ตารางวิเคราะห์ประเภทของรูปแบบ	๑๕
๒.๓ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ	๒๐
๒.๔ ตารางวิเคราะห์ลักษณะที่ดีของรูปแบบ	๒๔
๒.๕ ตารางกระบวนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ	๓๐
๒.๖ ตารางวิเคราะห์ความหมายของศูนย์การเรียนรู้	๓๕
๒.๗ ตารางวิเคราะห์ประเภทของศูนย์การเรียนรู้	๓๙
๒.๘ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้	๔๖
๒.๙ ตารางวิเคราะห์ความหมายของอาคารสถานที่	๕๑
๒.๑๐ ตารางวิเคราะห์ความหมายของงานบริการ	๕๓
๒.๑๑ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบของงานบริการ	๖๐
๒.๑๒ ตารางวิเคราะห์ความหมายของแหล่งเรียนรู้	๖๓
๒.๑๓ ตารางวิเคราะห์ประเภทของแหล่งเรียนรู้	๗๒
๒.๑๔ ตารางวิเคราะห์ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้	๗๕
๒.๑๕ ตารางวิเคราะห์ความหมายของการบริหารจัดการ	๗๙
๒.๑๖ ตารางวิเคราะห์ความหมายของคำว่าโรงเรียนวิถีพุทธ	๘๓
๒.๑๗ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบโรงเรียนวิถีพุทธ	๙๖
๒.๑๘ ตารางวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๐๗
๒.๑๙ ตารางตัวชี้วัดเกณฑ์ประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ	๑๑๖
๒.๒๐ ตารางอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ	๑๑๘
๒.๒๑ ตารางตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	๑๒๑
๒.๒๒ ตารางแสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ	๑๓๑
๒.๒๓ ตารางตัวอย่างข้อมูลที่แสดงระดับฉันทามติ	๑๓๗
๒.๒๔ ตารางเกณฑ์การตัดสินระดับฉันทามติ สำหรับมาตรฐานค่า ๕ ระดับ	๑๓๗
๒.๒๕ ตารางแสดงข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย	๑๓๙
๒.๒๖ ตารางสรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๕๗
๓.๑ ตารางแสดงข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๑๗๔
๓.๒ ตารางแสดงขั้นตอนการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”	๑๗๙

ตารางที่	หน้า
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒	๑๙๐
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒	๑๙๔
๔.๓ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๓	๑๙๙
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๓	๒๐๔
๔.๕ ตารางเปรียบเทียบผลการพัฒนา รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับร่างที่ ๑ และข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่ม	๒๒๓
๔.๖ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม	๒๔๕
๔.๗ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	๒๔๗
๔.๘ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของส่วนนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	๒๔๘
๔.๘.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของหลักการ	๒๔๘
๔.๘.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของ วัตถุประสงค์	๒๔๙
๔.๘.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านสิ่งแวดล้อม	๒๕๐
๔.๘.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ตัวชี้วัด ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๒๕๑
๔.๙ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของ กระบวนการรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	๒๕๒

ตารางที่	หน้า
๔.๙.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนกระบวนการองค์ประกอบ โดยภาพรวม	๒๕๓
๔.๙.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการบริหาร	๒๕๓
๔.๙.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านอาคารสถานที่	๒๕๔
๔.๙.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านแหล่งเรียนรู้	๒๕๕
๔.๙.๑.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านงานบริการ	๒๕๖
๔.๙.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านเครือข่าย	๒๕๖
๔.๙.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการดำเนินงาน	๒๕๗
๔.๙.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม	๒๕๘
๔.๙.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การบริหาร	๒๕๘
๔.๙.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) อาคารสถานที่	๒๕๙
๔.๙.๓.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แหล่งเรียนรู้	๒๖๐
๔.๙.๓.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) งานบริการ	๒๖๑
๔.๙.๓.๕ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เครือข่าย	๒๖๒
๔.๙.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านกิจกรรม	๒๖๓
๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการนำไปใช้	๒๖๔

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๒.๑	แผนผังประเภทของศูนย์การเรียนรู้
๒.๒	แผนผังแนวทางและองค์ประกอบการทำงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
๒.๓	องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้
๒.๔	แผนภูมิแสดงสถิติจำนวนโรงเรียนวิถีพุทธตามวิวัฒนาการในแต่ละยุค
๒.๕	แผนภูมิแสดงระดับโรงเรียนวิถีพุทธ เป็น ๓ ระดับ
๒.๖	แผนผังองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ
๒.๗	วงจรเดมมิง
๒.๘	PDCA Cycle
๒.๙	แผนภูมิอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
๒.๑๐	ภาพตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
๒.๑๑	แสดงขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม
๒.๑๒	กรอบแนวคิด รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
๔.๑	แผนภาพนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
๔.๒	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
๔.๓	CODA MODEL

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การจัดการศึกษาของประเทศไทย มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีความเชื่อที่ว่าการศึกษาช่วยกำหนดทิศทางของชาติในการพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาสมัยโบราณเป็นการศึกษาแบบสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่เดิม ที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยพระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นมีพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา เช่น พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นครั้งแรกและพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าลิไท) ทรงพระนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสอนศีลธรรมให้ราษฎรประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม ละเว้นความชั่ว เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๓) พ.ศ. ๒๕๕๓^๑ หมวด ๑ ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา ๖ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน การดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา ในมาตรา ๒๓ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ศึกษาวิวัฒนาการดังกล่าวจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบการศึกษาแนวพระพุทธธรรมมาประยุกต์ จัดกับระบบการเรียนการสอนให้ในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายของหลักพุทธธรรม โดยจัดการศึกษาเป็นระบบที่ชัดเจน ผ่านการดำเนินงานในด้านวิถีพุทธ ที่เรียกว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป^๒

^๑ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๓) หน้า ๓.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖) หน้า ๕.

โรงเรียนวิถิพุทธเป็นโรงเรียนที่มีแนวทางการเรียนการสอนและการพัฒนาที่เน้นไปในแนวพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบหลักในโรงเรียน โดยมีสาระสำคัญ ๓ ด้าน คือ

- ๑) ภาพสรุปโรงเรียนวิถิพุทธ
- ๒) กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธ
- ๓) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ

ซึ่งดำเนินการของโรงเรียนวิถิพุทธพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญาเข้าใจในทางคุณค่าที่ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรแห่งการพัฒนา ภายใต้หลัก “ปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ” ซึ่งหมายถึง ธรรมที่จะนำชีวิตคนให้ดำเนินไปสู่ความเจริญ ๔ ประการ ได้แก่

- ๑) สปัจริสสังเสวะ (คบหาสมาคมกับคนดี)
- ๒) สัทธัมมสวนะ (ฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ)
- ๓) โยนิโสมนสิการ (ทำจิตให้แยบคายคิดได้ คิดดี คิดเป็น คิดชอบ)
- ๔) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม)

ซึ่งหลักธรรมนี้ใช้เป็นหลักในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ให้เป็นโรงเรียนที่สมบูรณ์แบบในทัศนคติได้ทุกโรงเรียนทั่วประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังคำกล่าวของ **สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโน)** ซึ่งให้ความสำคัญต่อโรงเรียนวิถิพุทธและได้กล่าวถึงแนวคิดวิถิพุทธวิถิธรรม วิถีไทย ว่า โรงเรียนวิถิพุทธเป็นสถาบันที่มีความสำคัญทั้งนี้เพราะ พระพุทธศาสนามีความสำคัญมากต่อการศึกษาไทย การศึกษาที่เรียกร้องว่า ต้องการคุณธรรม จริยธรรมให้พระพุทธศาสนาเพาะเลี้ยงคนตั้งแต่เยาว์วัยให้เกิดความเคยชินกับ ความดี สร้างความรู้สึกรักคิดให้สูงขึ้นตามวัยและบทบาทหน้าที่ ผู้ใหญ่จึงต้องประคับประคองให้อยู่ในความดีงามไม่หลงจนไม่มีหลักของตัวเอง สิ่งสำคัญ คือการรักษาความอิสระทางสติปัญญา กล้าตกเป็นทาสทางสติปัญญาจนล้มความเป็นไทย โรงเรียนที่กล้าแสดงตนเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ จึงเป็นความสำเร็จขั้นหนึ่ง โรงเรียนวิถิพุทธจะเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงความดีงาม งดงามให้แก่ชาติหากเจียนไปเด็กไทยจะตกเป็นทาสทางสติปัญญา โรงเรียนวิถิพุทธจึงจะต้องแข็งแกร่งเพื่อประเทศชาติ

ดังนั้น การที่รัฐบาลมีนโยบายดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธก็เพื่อให้เกิดพลัง ร่วมกันให้โอกาสพลังให้สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต ^๓ นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธไว้อย่างน่าสนใจ เช่น **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)** ได้กล่าวว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่เป็น” นั่นคือ การที่เรารู้จักประมาณในการบริโภคปัจจัย ๔ คือ การกินอยู่อย่างพอดี ไม่ขาด ไม่เกิน รู้จักใช้อินทรีย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างมีสติ ไม่หลง ไม่เบียดเบียน สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องเกื้อหนุน ให้เราดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีการพัฒนาตนเอง เพื่อจะทำสิ่งดีงามให้ยิ่งขึ้นไป ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธ มองว่าการศึกษาสมัยใหม่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนให้เป็นการเรียนรู้ด้วยการลง

^๓ สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ), คำกล่าวสัมโมทนียกถา, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓.

มือปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ^๔ ส่วน พระอาจารย์ชยสาโร (พระณอน ชยสาโร) ได้มีแนวคิดสำหรับการศึกษาวีถิปุทธที่ นอกเหนือไปจากเนื้อหาวิชาการ เป็นการเรียนรู้วิชาของชีวิต เพื่อจะที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่าง มีความสุข (ที่แท้จริง) จึงกล่าวถึงโรงเรียนวิถิปุทธไว้ว่า วิถิปุทธ หมายถึง แนวทาง การเรียนรู้เพื่อสร้าง ปัญญา เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งให้คุณค่ากับการเรียนรู้อย่างสูงสุดมิใช่การพัฒนา คุณธรรม หรือจริยธรรม แต่รวมถึงการสร้างปัญญาเพื่อให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ พุทธศาสนาเป็น เรื่องการศึกษา เป็นการเรียนรู้จริงของชีวิต และปฏิบัติในสิ่งที่ตรงตามความจริง เป็นทั้งการเรียนรู้ และการฝึกความเป็นมนุษย์ของตนด้วยการเรียนรู้ พัฒนากาย วาจา ใจ พัฒนาชีวิตทุกด้าน คือพัฒนาทั้ง พฤติกรรม จิตใจ และปัญญาพร้อม ๆ กัน ^๕

ดังนั้น การจัดการศึกษาแนววิถิปุทธจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตคนไทยมาก ซึ่งจะเป็น โอกาสและแนวทางหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้มีเครื่องมือสำคัญ ที่จะพัฒนา คนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามเป้าหมายที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด

การดำเนินของโรงเรียนวิถิปุทธทุกแห่งในปัจจุบันนี้ ^๖ ดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบแนว ทางการดำเนินการ ๒๙ ประการ ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านการเรียน การสอน ๓) ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน ๔) ด้านส่งเสริมวิถิปุทธ และ ๕) ด้านกิจกรรมประจำวัน พระ และในด้านการเรียนการสอนซึ่งเป็นด้านที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้รับการ พัฒนาตามศักยภาพโดยใช้สื่อประสม แหล่งเรียนรู้หรือนวัตกรรมหรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน สถานศึกษาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรม

เนื่องจาก โรงเรียนวิถิปุทธในปัจจุบันเป็นจำนวนมากถึง ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน ^๗ คิดเป็น ร้อยละ ๗๓.๗๓ ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด ๓๐,๓๘๘ โรงเรียน ^๘ และโรงเรียนวิถิปุทธเหล่านี้มีอยู่ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีบริบทแตกต่างกันไปแต่ละภูมิภาค แม้จะมีการพัฒนาตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการ ตามหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่จากการที่ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนวิถิปุทธนี้มา หลายปี พบว่าการทำงานตามโครงการโรงเรียนวิถิปุทธของการทำงานของบริษัทตัวโครงการโรงเรียน วิถิปุทธ ส่วนใหญ่ยังมีจุดที่ควรพัฒนาในการดำเนินกิจกรรมตามบริบทไปในทิศทางเดียวกัน โดยเกิด จากการวิจัยหาแนวทางในการพัฒนารูปแบบ โรงเรียนวิถิปุทธตามบริบทในแต่ละภูมิภาค ให้มีแนวทาง

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต),การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น, (กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔

^๕ พระณอน ชยสาโร(ชยสาโรภิกขุ), โหลหนึ่งก็ถึง : คุณธรรม ๑๒ ประการ เพื่อความสำเร็จในการศึกษา วิถิปุทธ (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนทอสี, โรงพิมพ์ คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔

^๖ สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา(สนก). แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียน วิถิปุทธ(๒๕๕๗). (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.vitheeabuddha.com> . [๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

^๗ ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถิติโรงเรียนวิถิปุทธ (ออนไลน์), แหล่งที่มา: <http://www.vitheeabuddha.com>. [๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

^๘ กลุ่มสาระสนเทศ สนผ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาทั่วประเทศ.(ออนไลน์), แหล่งที่มา https://data.bopp-obec.info/emis/area_school.php. [๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐].

ในการดำเนินงานในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธได้ในอนาคตซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากเพราะจักเป็นแหล่งรวมสื่อและตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธอย่างหลากหลาย

ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่า การเรียนรู้โดยรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ น่าจะเป็นต้นแบบของการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธไปได้อีกขั้นหนึ่ง คือเป็นรูปแบบสำหรับการศึกษา สำหรับโรงเรียนทั่ว ๆ ไป ที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธหรือไม่ก็ตาม สามารถนำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธนี้ ไปพัฒนาโรงเรียนของตน ให้สามารถดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธ ให้พัฒนาได้ตามเป้าประสงค์ ให้บุคลากรของโรงเรียนทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน สามารถพัฒนาได้ทั้งตนเอง บุคคลรอบข้าง และองค์กรที่ตนเองอาศัยอยู่ ที่เรียกว่า “ครองตน ครองคน ครองงาน” นั้นเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานขึ้นว่าโรงเรียนวิถีพุทธที่มีอยู่นี้ จะเป็นโรงเรียนวิถีพุทธระดับใดก็ตาม สามารถจะพัฒนาโรงเรียนของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้นแบบในการพัฒนาเป็นโรงเรียนวิถีพุทธให้กับโรงเรียนที่สนใจได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ จึงได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ เพื่อให้ได้คู่มือรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธสำหรับให้บุคคลหรือโรงเรียนที่สนใจนำไปพัฒนา โรงเรียนของตนให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างมีรูปแบบอย่างเหมาะสมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๒.๒ เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๓ เหตุผลที่ต้องการทราบในการทำวิจัย

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบสภาพปัญหาและรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๓.๒ ต้องการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
- ๑.๓.๓ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จะเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
๒. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้
๓. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ
๔. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศ จำนวน ๒๒,๔๐๗ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ โรงเรียนวิถีพุทธที่ร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙ ถึงเดือนมกราคม ๒๕๖๑ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยอย่างชัดเจน และตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์ต่าง ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือ ตัวแปรหรือ องค์ประกอบอื่นของสิ่งที่ศึกษา หรืออธิบายคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม ไม่มีองค์ประกอบที่แจ่มชัดหรือให้รายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ สามารถนำมาเป็นต้นแบบสำหรับทดลอง หรือจะสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อนนำไปใช้จริง

ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับ ประชาชนและเป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ ตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนด้านใดด้านหนึ่ง หรือแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์

เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน และให้คำปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญ เป็นสถานที่ ที่มี ความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์ด้านที่จัดตั้งอยู่

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็น แหล่งเรียนรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธทุกระดับ หรือเป็น ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับวิถีพุทธในชุมชน เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธได้

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอก สถานศึกษา ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดู และฟังตาม หลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถบูรณาการหลักธรรม ให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธวิถีแห่งปัญญาลงในทุกรายวิชา ที่ทำการ เรียนการสอน เป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนตาม ทางสายกลาง

๑.๖ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพปัญหาและรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๖.๒ ได้ทราบรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๖.๓ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศได้ โดยนำเสนอ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ บรรลุผลของการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการบริหาร จากเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีผู้ได้ศึกษาไว้แล้ว ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

๒.๑.๔ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

๒.๑.๕ กระบวนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๑ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๒ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๓ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๑ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๒ ความเป็นมาและประเภทของโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๓ สถิติโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๔ องค์ประกอบของโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๕ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๖ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๓.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๔ เครื่องมือในการวิจัย

๒.๔.๑ ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

๒.๔.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus group)

๒.๔.๓ แบบสอบถามเพื่อการยืนยันความเหมาะสม (Questionnaire)

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยในประเทศ

๒.๕.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

๒.๖ สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบนี้ เริ่มจากกระบวนการในการศึกษาหรือสำรวจข้อมูลจากที่ต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบ การสร้างรูปแบบจะนำไปสู่รูปแบบที่เหมาะสม เกิดจากการวิเคราะห์รูปแบบจากที่ได้สำรวจนำมาทดลองจนสามารถนำมาใช้ได้จริงและขั้นตอนสุดท้ายคือการสรุปและนำไปสู่การเสนอรูปแบบ ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมความรู้พื้นฐาน และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรูปแบบ จากเอกสารต่าง ๆ สอดคล้องกัน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้า ศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องรูปแบบ ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

๒.๑.๔ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

๒.๑.๕ กระบวนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

ในทางกระบวนการศึกษาทำวิจัยต่าง ๆ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ ไว้ในเอกสารทางวิชาการหลายข้อมูลด้วยกัน จากการศึกษาเอกสารครั้งนี้ ผู้วิจัยพอจะสรุปแนวคิดของนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศหลายข้อมูล จากราชบัณฑิตยสถาน, เยาวดี วิบูลย์ศรี, ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์, ทิศนา ขัมมณี, รัตน์ บัสนันท์, Tosi and Carroll, Procter and Paul, Stoner and Wankel , Bardo, John W. and Hartman, John J, Keeves, P.J., Carter V Good ที่ได้ให้ความหมายของรูปแบบ พอสังเขปดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายของ “รูปแบบ” ไว้ว่าเป็น รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ(นาม) เช่น รูปแบบร้อยกรอง (ศิลปะ) สิ่งที่แสดง ให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น ๆ เช่นรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ รูปแบบผู้หญิง รูปแบบวัด^๙ เป็นต้น

เยาวดี วิบูลย์ศรี กล่าวถึง รูปแบบ คือวิธีการที่บุคคล ใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราว ใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่องหรือสมการทางคณิตศาสตร์ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและในขณะเดียวกันก็สามารถนำเสนอเรื่องราว หรือประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ^{๑๐}

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖๕.

^{๑๐} เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. รูปแบบ หมายถึง รูปแบบของจริง รูปแบบที่เป็นตัวอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนกับของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กลงหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ

๒. รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนาซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติ หรือเกิดขึ้นได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้น แตกต่างกันมาก เช่น เมืองในอุดมคติ

๓. รูปแบบ หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรโดยวิธีการทางคณิตศาสตร์หรือทางสถิติได้ด้วย ^{๑๑}

ทิตินา แคมมณี กล่าวถึงรูปแบบ หมายถึงลักษณะเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนไดอะแกรมหรือแผนภาพเพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้สืบสาวหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย ^{๑๒}

รัตน์ะ บัวสนธ์ ได้จำแนกความหมายของ รูปแบบ ออกเป็น ๓ ความหมาย คือ

๑. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนจริง รูปแบบในความหมายนี้ มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่าโมเดล(Model)ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเครื่องบิน เป็นต้น

๒. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

๓. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่นรูปแบบการสอน รูปแบบการจัดการ รูปแบบการประเมิน เป็นต้น ^{๑๓}

Tosi and Carroll ได้กล่าวว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของๆจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) และรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รูปแบบหมายถึง แบบจำลองอย่างง่ายหรือย่อส่วน (Simplified Form) ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เสนอรูปแบบศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่ออธิบายหรือแสดงปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นและใช้ในการพยากรณ์ปรากฏการณ์หรือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ^{๑๔}

Procter and Paul ให้ความหมายคำว่ารูปแบบนี้ไว้โดยสรุปแล้วจะมี ๓ ลักษณะใหญ่ คือ

^{๑๑} ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

^{๑๒} ทิตินา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๐.

^{๑๓} รัตินะ บัวสนธ์,การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา,(กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์คำสมัย,๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

^{๑๔} Tosi H.L. and Carroll S.J., **Managment**, 2nd ed. (New York: John Wiley & Sons, 1982), p.163.

๑. หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริง ความหมายนี้ตรงกับ ภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น

๒. หมายถึงสิ่งของหรือคนที้นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแม่แบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น

๓. หมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ รุ่น ๘๖๔X เป็นต้น^{๑๕}

Stoner and Wankel ได้กล่าวว่า รูปแบบ เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้นเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดย อาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง^{๑๖}

Bardo, John W, and Hartman, John J ให้ความหมายว่า รูปแบบ เป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ถ่ายทอดความทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่ระบุว่าแบบใด ๆ จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงเหมาะสมกับรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงเหมาะสมกับรูปแบบนั้น ๆ ไม่ได้มีการกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบนั้นว่าต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นอย่างไร^{๑๗}

Keeves, P.J. กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึงการแสดงโครงสร้างเพื่อใช้รักษาความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัย ความสัมพันธ์ของตัวแปรหรือ องค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือ เหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริง หรือ ปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๘}

Carter V Good ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบไว้ ๔ ความหมาย คือ

๑.เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ

๒.เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการลอกเรียนเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนแบบ เป็นต้น

๓.เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิด

๔.เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม ซึ่งผู้ศึกษาอาจเขียนเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้.^{๑๙}

^{๑๕} Procter and Paul. **Longman Dictionary of Contemporary English.**(London: Longman, 1978), p.174.

^{๑๖} Stoner, A. F.and Wankel, C., **Management**,^{3rd} ed, (New Delhi : Prentice – Hill Privates, 1986), p. 50.

^{๑๗} Bardo, John W., and Hartman, John J, **Urban sociology : A Systematic Introduction**, (U.S.A.: F.E. Peacock Publishers, Inc, 1982), pp. 70-71.

^{๑๘} Keeves, P.J. **Educational research, Methodology and Measurement** : An International Handbook. (Oxford : Pergamon Press, 1988), p.55

จากศึกษาเอกสารทั้งหมดที่ศึกษามานี้ ข้อมูลจากเอกสารนักวิชาการให้ความหมายของคำว่า รูปแบบมาหลายความหมายผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ความหมายของรูปแบบ ได้ตาม ตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ ตารางวิเคราะห์ความหมายของรูปแบบ

วิเคราะห์ความหมาย	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	รวม	๑๒
แบบจำลองของจริง	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	๙	✓
รูปแบบร้อยกรอง (ศิลปะ)	✓											๑	✓
ภาพวาด/ภาพเหมือน		✓										๑	✓
แผนผัง/แผนภูมิ/แผนภาพ		✓		✓								๒	✓
สมการทางคณิตศาสตร์		✓										๑	✓
ลักษณะอุดมคติ			✓									๑	✓
ชุดทดสอบทางทฤษฎี			✓									๑	✓
ชุดแสดงโครงสร้าง										✓		๑	✓
บุคคลต้นแบบ							✓					๑	✓
รูปแบบสินค้า							✓					๑	✓
ไดอะแกรม				✓								๑	✓
แบบแผนความสัมพันธ์					✓			✓				๒	✓
แผนการสอน					✓							๑	✓
หลักการ/แนวคิด											✓	๑	✓
สัญลักษณ์											✓	๑	✓

ความหมายตัวเลข

๑. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒

๓. ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพัชร์

๖. Tosi and Carroll

๙. Bardo, John W., and Hartman, John J.

๑๑. Good, Carter V

๔. ทิศนา ขัมมณี

๗. Procter and Paul

๑๒. ผู้วิจัย

๒. เยาวดี วิบูลย์ศรี

๕. รัตน์ บัวสนธิ์

๘. Stoner and Wankel

๑๐. Keeves

ฉะนั้น สรุปได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือ ตัวแปรหรือองค์ประกอบอื่นของสิ่งที่ศึกษา หรืออธิบายคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม ไม่มีองค์ประกอบที่แจ่มชัดหรือให้รายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ

^{๑๙} Good, Carter V. *Dictionary of Education*. 3rd edition. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p.63.

เที่ยงตรงและเชื่อถือได้ สามารถนำมาเป็นต้นแบบสำหรับทดลอง หรือจะสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อนนำไปใช้จริง ต่อไป

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

นิยามของประเภทของรูปแบบ นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนำมาวิเคราะห์จำแนกประเภทของรูปแบบ อยู่หลายข้อมูล หลากหลายประเภท เป็นไปตามความหมายของนักวิชาการที่ได้กล่าวมา มีรูปแบบทั้งง่ายจนไปถึงรูปแบบที่มีความซับซ้อนของกระบวนการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารของนักวิชาการจากเอกสารทางวิชาการที่ได้แบ่งประเภทของรูปแบบไว้ต่าง ๆ กัน จาก Keeves, P. J., Husen and Postlethwaite., Smite, R. H., and Other., Steiner, G. A, Steiner, Lars., Bertalanffy, L.V., Joyce and Weil พออธิบายได้ดังต่อไปนี้

Keeves, P. J. ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑.รูปแบบเชิงเปรียบเทียบหรือรูปแบบคล้าย (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย ๒ สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้ อุปมา กับ สิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบ แบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาศาลจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

๒.รูปแบบอธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Model) เป็นรูปแบบเชิงภาษา ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์ ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษา มากกว่า ที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้านโครงสร้างกายภาพ

๓.รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

๔.รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

๕.รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหาใด ๆ รูปแบบด้านการศึกษาศาสตร์มักจะเป็นอย่างนี้เป็นส่วนใหญ่^{๒๐}

Husen and Postlethwaite แบ่งประเภทของรูปแบบไว้ ๕ ประการ คือ

๑.รูปแบบเชิงอุปมาหรือเปรียบเทียบ (Analogue Models) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ใช้ทางการศึกษา คือ ชั้น ขนาดของโรงเรียนหรือ

^{๒๐} Keeves, P. J. Model and model building, Educational research methodology and measurement : An international handbook (Oxford, England : Pergamon Press, 1998), pp. 561-565

จำนวนของนักเรียนในโรงเรียน เช่น ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ปกครอง รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคตซึ่งสามารถใช้ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายได้

๒. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูด ภาษาท่าทาง รูปภาพเป็นหลัก แต่รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ขนาดความชัดเจนแน่นอนที่ยากต่อการทดสอบ ฉะนั้นรูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการใช้ภาษา

๓. รูปแบบเชิงแผน (Schematic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วยงานและกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยา

๔. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Models) รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์นี้มีประโยชน์ที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงประมาณและทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์สามารถเขียนความสัมพันธ์ได้ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้

๕. รูปแบบเชิงเหตุผล (Casual Models) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. ๑๙๗๐. และนิยมใช้ในการวิจัยมากขึ้น เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการโครงสร้างอย่างง่ายกับตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้การใช้เหตุผลการตัดสินใจ^{๒๑}

Smith, R. H., and Other แบ่งรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) เป็นการสร้างรูปแบบจำลองลักษณะคล้ายของจริง

๑.๑ รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) เป็นการสร้างรูปแบบจำลองมีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง เรือดำน้ำจำลอง หุ่นไล่กา เป็นต้น

๑.๒ รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) เป็นการสร้างรูปแบบจำลองมีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้จะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าแบบแรก

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

๒.๒ รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๒๒}

Bertalanffy^{๒๓} ผู้สร้างทฤษฎีระบบ กล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้น บางครั้งจะเข้าใจยาก แต่ก็ดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลย เพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบประเภทอื่นต่อไป

^{๒๑} Husen & Postlethwaite, **The international encyclopedia of education**, (New York : Pergamon. 1994), p. 158

^{๒๒} Smite, R. H., and Other, **Measurement : Making Organization Perform**, (Macmillan, New York : 1980), p. 461

Steiner, G. A. แบ่งรูปแบบ ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

๑.๒ รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามแบบนั้น

๒. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างมาจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

๒.๒ รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรคตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น^{๒๔}

Steiner, Lars. ได้แบ่งรูปแบบ ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. รูปแบบเชิงปฏิบัติการ (Practical Model or Model of) รูปแบบนี้ เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองบ้าน เรือดำน้ำ ภาพจำลอง เป็นต้น

๒. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model of) เป็นแบบจำลองที่สร้างจากแนวคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน^{๒๕}

ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์ ประเภทของรูปแบบจากเอกสารต่าง ๆ จากเอกสารนักวิชาการ ๗ คนได้แก่ Keeves, P. J., Husen and Postlethwaite. , smite, R. H., and Other., Steiner, G. A, Steiner, Lars., Bertalanffy, L.V. ซึ่งพอจะวิเคราะห์สรุปประเภทของรูปแบบ จากการศึกษาเอกสาร ได้ตามตารางวิเคราะห์ประเภทของรูปแบบตามตารางที่ ๒.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ ตารางวิเคราะห์ประเภทของรูปแบบ

วิเคราะห์ประเภทของรูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	รวม	๗
รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ	✓	✓		✓	✓	✓	๕	✓
รูปแบบเชิงภาษา	✓	✓	✓	✓			๔	✓
รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์	✓	✓		✓			๓	✓

^{๒๓} Bertalanffy, L.V. **General system theory: Foundations, Development, Applications.** (New York: Penguin University Books, 1973), p.311.

^{๒๔} Steiner, G. A. **Individual Behavior and Group Achievement.** (New York: Oxford University Press, 1969), p.7

^{๒๕} Steiner, Lars. **Organizational Dilemmas as Barriers to Learning,** (The Learning Organization. 5,4 : 1998), pp.193–201.

รูปแบบเชิงแผนผัง	✓	✓					๒	✓
รูปแบบเชิงสาเหตุ	✓	✓			✓	✓	๔	✓

ความหมายตัวเลข

๑. Keeves,P. J.	๒. Husen and Postlethwaite
๓. Smite, R. H., and Other	๔. Bertalanffy , L.V..
๕. Steiner, Lars.	๖. Steiner, G. A
๗. ผู้วิจัย	

จากตารางนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบสามารถแบ่งได้ ๕ รูปแบบ คือ

๑. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ
๒. รูปแบบเชิงภาษา
๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์
๔. รูปแบบเชิงแผนผัง
๕. รูปแบบเชิงสาเหตุ

สรุปความได้ว่า การใช้รูปแบบเป็นกลไกที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการของนักวิเคราะห์ หรือใช้รูปแบบเป็นวิธีการหนึ่งในการค้นคว้าและวิจัย รูปแบบต้องเป็นแนวคิดที่ทฤษฎีหลักการหรือเหตุผลต่าง สนับสนุนและเป็นหลักการเพื่อเปรียบเทียบกับสภาพจริงที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นองค์ประกอบที่กำหนดในรูปแบบต้องแสดงความสัมพันธ์ว่าเป็นอย่างไร รูปแบบมีได้มุ่งเฉพาะการศึกษาว่าอะไร เป็นอะไร แต่มุ่งหมายให้นำเอาผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ที่ตายตัวว่า องค์ประกอบของรูปแบบมีอะไรบ้าง ส่วนใหญ่มักจะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา

ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการพรรณนาลักษณะงานโดยย่อ ถึงลักษณะรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้ได้ผลการวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ

๒.๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ

จากการศึกษาความหมายและประเภทของรูปแบบมาจากเอกสารข้างต้นนั้น บ่งบอกถึงแนวทางในการศึกษาในส่วนประกอบต่อไปของ รูปแบบ นั่นคือ องค์ประกอบของรูปแบบ ในทางการศึกษาทำวิจัยต่าง ๆ นั้นมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ ไว้หลายแนวคิด โดยความหมายของรูปแบบที่กล่าวนั้นมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน จากการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ สมาน อัสวภูมิ, ศิริชัย กาญจวาสีและคณะ, ทิศนา ขมมณีและคณะ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, Brown, W.B. and Moberg,D. J. , Ivancevich. Getzels and Guba, Husen and Postlethwaite, Keeves, Bardo and Hartman พอจะกล่าวให้เห็นความหมายของรูปแบบ พอสังเขปดังนี้

สมาน อัครภูมิ กล่าวไว้ว่าควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใด ๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนา รูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขึ้นมาเพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษา เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบ เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานคิดของ ทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา คือ “หลักร่วมกันรับผิดชอบ” หมายความว่าคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จะเกิดขึ้นได้ก็ ต่อเมื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการ และบรรลุตาม วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อเป็นกลไก ในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ และที่จำเป็นอื่น ๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกัน ของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการ ประเมินผล รูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบ ว่าเป็นไปตามที่ กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ ตามที่ออกแบบไว้มาก น้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนด แนวทางในการพัฒนา รูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ ในการออกแบบ รูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้น ผู้ออกแบบ รูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และ ข้อระมัดระวังเพื่อ ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น

หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระ ของ รูปแบบทั้ง ๗ องค์ประกอบ เครื่องมือและเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมด มาบรรจุไว้ในคู่มือ ด้วย จึงจะทำให้การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบ

คุณภาพของรูปแบบแล้วรายงานการประเมินผลของรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือด้วยจะเป็นประโยชน์ ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปเป็นอย่างยิ่ง^{๒๖}

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ กล่าวไว้ว่า รูปแบบของกระบวนการบริหารจัดการ การศึกษาแบบบูรณาการสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบคือ

- ๑) ภาพความสำเร็จ
- ๒) การกำหนดโครงสร้าง
- ๓) การบริหารจัดการ
- ๔) การติดตามกำกับ^{๒๗}

ทิตินา แคมมณีและคณะ ได้สังเคราะห์รูปแบบงานวิจัยการปฏิรูปทั้งโรงเรียน พบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) ส่วนนำ ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ
- ๒) ความหมายและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ
- ๓) แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ
- ๔) ยุทธศาสตร์ (Strategies) ของรูปแบบ
- ๕) บริบทและตัวป้อน (Input) ของรูปแบบ

- ๖) กระบวนการ (Process) ของรูปแบบ
- ๗) ผลที่ควรจะได้รับ (Output) จากการใช้รูปแบบ
- ๘) ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของรูปแบบ
- ๙) การนำรูปแบบไปใช้^{๒๘}

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สรุปองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบมีอยู่ ๒ ส่วน คือ

- ๑) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

อาจจะมีวัตถุประสงค์เดียวหรือหลายวัตถุประสงค์ก็ได้ โดยจะมีขอบเขตกว้างหรือจำกัดก็ได้ ซึ่งหมายความว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นรูปแบบที่ครอบคลุม งานทั้งหมดที่องค์การกำลังดำเนินการอยู่หรือเป็นเพียงส่วนหนึ่งของงานทั้งหมดก็ได้ ในการตั้ง วัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้น อาจะกำหนดออกมาในรูปของเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการหรือผลผลิต ที่ต้องการให้เกิดขึ้นก็ได้ และ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนี้จะเป็เป้าหมายในการออกแบบกลไก การทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

^{๒๖} สมาน อัสวภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า ๕๕.

^{๒๗} ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ. (๒๕๔๘). รายงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษา แบบบูรณาการ สำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘) หน้า ๑๖๗

^{๒๘} ทิตินา แคมมณีและคณะ. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. (คณะครู ศึกษาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: พ.ศ.๒๕๔๘) หน้า ๕๐

๒) กลไกของรูปแบบ

เป็นองค์ประกอบของระบบงานที่มีความเป็นอิสระจากกันและกัน แต่ทำงานสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันในการทำงานตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ซึ่งเปรียบเสมือน การทำงานของเครื่องยนต์ที่ออกแบบไว้เพื่อให้ส่วนประกอบต่าง ๆ ทำงานตามหน้าที่เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของการสร้างเครื่องยนต์อย่างไรก็ตามการออกแบบรูปแบบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบที่ ครอบคลุมงานทั้งระบบขององค์การหรืองานบางส่วนขององค์การก็ตาม ผู้ออกแบบไม่สามารถที่จะ ออกแบบองค์ประกอบย่อยของระบบนั้น ๆ ได้ทั้งหมด เพราะจะมีรายละเอียดและความสลับซับซ้อน มากเกินไป ดังนั้นการออกแบบรูปแบบจึงกำหนดเฉพาะองค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น ๆ เท่านั้น^{๒๙}

Brown, W.D. and Moberg, D.J. ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดเชิงระบบองค์การ วาระบบองค์การประกอบด้วยรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) สภาพแวดล้อม (Environment)
- ๒) เทคโนโลยี (Technology)
- ๓) โครงสร้าง (Structure)
- ๔) กระบวนการบริหารจัดการ (Management Process)
- ๕) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๓๐}

Ivancevich, J. H. ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบว่า ประกอบด้วย

- ๑) ปัจจัยนำเข้า
- ๒) กระบวนการ
- ๓) ผลผลิต
- ๔) ข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม

การพิจารณา รูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการ ซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอก^{๓๑}

Getzels and Guba ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ๒ องค์ประกอบ คือ

๑) สถาบัน (Institution) เป็นระบบของสังคมที่มีการกำหนดแนวปฏิบัติไว้ เป็นแนวทาง และมีการนำเอาแนวปฏิบัติมาใช้อย่างสม่ำเสมอ หน่วยย่อยของสถาบันแบ่งออกเป็น บทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งบทบาทจะเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของบุคคล ในบทบาทนั้นจะหมายถึงลักษณะของตำแหน่งหน้าที่และสภาพซึ่งอยู่ภายใต้สถาบัน และเป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้สวมบทบาท ในส่วนของความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานของ สังคมหรือสถาบันที่มุ่งหวังจะได้รับจากผู้สวมบทบาท บทบาทที่สมบูรณ์ควรกำหนดความสัมพันธ์กับบทบาทอื่น ๆ ภายใน

^{๒๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษา ต้นแบบ รุ่นที่ ๑. (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กรุงเทพมหานคร:พ.ศ. ๒๕๔๔) หน้า ๒๔

^{๓๐} Brown, Warren B. and Moberg, Denis J. 1980. **Organizational Theory and Management : A Macro Approach**. (New York: John Wiley & Sons), p.16.

^{๓๑} Ivancevich, J. H. (1989). **Management: Principles and functions** (4th ed.). (Richard D. Irwin, Boston: MA.) p.14.

สถาบัน แนวคิดนี้เองทำให้การกำหนดงานในแต่ละหน้าที่เป็นไปในรูปของการ จัดลำดับชั้นโดย กำหนดให้บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีกบทบาทหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนทำให้ การดำเนินงาน ของสถาบันบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) บุคคล (Individual) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบสังคม สถาบัน จะดำเนินการไม่ได้หากไม่มีองค์ประกอบด้านบุคคล ซึ่งมีสวนประกอบย่อยที่มีอิทธิพลต่อการ ดำเนินงานของสถาบันอยู่ ๒ ประการคือบุคลิกภาพ (Personality) และความต้องการ (Need Disposition) บุคลิกภาพของบุคคล มีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาท และความต้องการ ในการทำงาน ในสวนของความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้เหมาะสม และปฏิบัติต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่แน่นอนของแต่ละคนโดยมีความคาดหวังบนพื้นฐานในการแสดงออก ^{๓๒}

Husen and Postlethwaite ได้กล่าวสรุปว่ารูปแบบจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

๑) นำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถสังเกตได้

๒) โครงสร้าง ของตัวแบบจะต้องปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและสามารถ อธิบายเรื่องที่กำลังศึกษาได้ด้วย นอกจากจะทำนายผลที่ตามมาได้แล้ว

๓) ตัวแบบจะต้องช่วยให้เกิดจินตนาการในการสร้าง แนวความคิดรวบยอด และ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังศึกษาใหม่ ๆ ด้วย

๔) ตัวแบบ จะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ เชิงเชื่อมโยง ^{๓๓}

Keeves P.J. กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบ มีลักษณะดังนี้

๑.รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ ทดสอบได้ กล่าวคือสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

๒.โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

๓.รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelation) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

๔.รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships) ^{๓๔}

^{๓๒} Jacop W. Getzels and Egon G. Guba, “Social Behavior and the Administrative Process”, (School Review, Vol. 65, 1973) ,pp. 164-175.

^{๓๓} Husen & Postlethwaite, **The international encyclopedia of education** , (New York : Pergamos. 1994), pp. 158

^{๓๔} Keeves P.J. **Educational research**, (An international handbook, methodology and measurement : Pergamon Press Oxford, 1997) pp.386-387.

Bardo and Hartman ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่ารูปแบบจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น เช่น รูปแบบระบบจะมีลักษณะบางประการของระบบเปิด เป็นรูปแบบที่แสดงถึงองค์ประกอบย่อยของระบบ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ส่วน คือ ๑) ปัจจัยนำเข้า, ๒) กระบวนการ, ๓) ผลผลิต, ๔) ข้อมูลป้อนกลับ

จากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ ถือว่าผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัย นำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการ ซึ่งจะจัดกระทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพภายนอก ซึ่งแสดงถึงการเริ่มมีลักษณะของความเป็นระบบเปิด ^{๓๕}

จากการศึกษาเอกสารนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปองค์ประกอบของรูปแบบได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	รวม	๑๑
ส่วนนำ			✓								๑	✓
- หลักการ	✓										๑	✓
- วัตถุประสงค์	✓		✓	✓			✓	✓	✓		๖	✓
- สภาพแวดล้อม			✓		✓	✓	✓				๔	✓
- ตัวแบบเงื่อนไข	✓		✓					✓			๓	✓
กระบวนการ		✓	✓	✓	✓	✓				✓	๖	✓
- องค์ประกอบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๑๐	✓
- การดำเนินงาน			✓			✓				✓	๓	✓
- การพัฒนา		✓	✓	✓	✓	✓				✓	๖	✓
- กิจกรรม							✓	✓	✓		๓	✓
การนำรูปแบบไปใช้	✓		✓							✓	๓	✓
- การเตรียม	✓										๑	✓
- การดำเนินการ	✓				✓		✓				๓	✓
- การประเมินผล	✓	✓	✓							✓	๔	✓

ความหมายของตัวเลข

๑.สมาน อัครภูมิ

๓.ทิตินา แคมมณี และคณะ

๕. Brown, W.D. and Moberg, D.J.

๗. Getzels and Guba

๙. Keeves P.J.

๒.ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ

๔.เลขาธิการสภาการศึกษา

๖. Ivancevich

๘. Husen and Postlethwaite

๑๐. Bardo and Hartman

^{๓๕} Bardo. John W. and Hartman. John J. **Urban Sociology : A Systematic Introduction**. (U.S.A. : F.E. Peacock Publishers, Inc, 1982), pp. 70-71.

๑๑.ผู้วิจัย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบ แบ่งได้ ๓ ส่วน คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียดอธิบายได้ดังนี้

๑. ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวแบบเงื่อนไข
๒. กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
๓. การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การดำเนินงาน, การติดตาม และประเมินผล

จากการที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบดังกล่าว จะเป็น องค์ประกอบที่ผู้วิจัย จะนำไปต่อยอดเพื่อนำไปพัฒนาองค์ประกอบนี้ให้เหมาะสมกับการทำวิจัยของ ผู้วิจัยต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายของการทำวิจัยที่ต้องการ ต่อไป

๒.๑.๔ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ

ในการทำวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้ ได้ทราบ ความหมาย ประเภท องค์ประกอบ ของรูปแบบ มาแล้ว แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้ เกี่ยวกับการทำวิจัยเรื่อง รูปแบบนี้ คือคุณสมบัติที่ดีของรูปแบบ กระบวนการศึกษาทำวิจัยต่าง ๆ มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของรูปแบบ หลายประการ แต่ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารของนักวิชาการดังต่อไปนี้ คือ พูลสุข หิงคานนท์, Brown, W.B. and Mobery, D.J. ทาคาโอะ มียากาวะ, Keeves P.J และ Bertalanffy, L.V ซึ่งได้ กล่าวในเอกสารที่ศึกษา พอสังเขป คือ

พูลสุข หิงคานนท์ กล่าวว่า คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบประกอบด้วย ๑) ความสัมพันธ์ของ ตัวแปรเชิงโครงสร้าง ๒) มีลักษณะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการทำนายผล สามารถตรวจสอบได้ ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ๓) อธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาได้ อย่างชัดเจน ๔) นำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของเรื่องที่จะศึกษาได้ ๕) แบบจำลอง จำลองแบบในเรื่องใดจะต้องมีความสอดคล้องกับทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ ^{๓๖}

Bertalanffy, L.V มีแนวคิดที่ว่า รูปแบบ, แบบจำลอง หรือ Model จะช่วยในการสร้างทฤษฎี เช่น ลดการอ้างอิงหลักฐานจำนวนมาก อธิบายและพยากรณ์สิ่งต่าง ๆ แต่รูปแบบก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ รูปแบบอาจไม่สอดคล้องความเป็นจริง บางครั้งรูปแบบก่อให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเรื่องจริง หรือเรื่องนั้นเป็นเรื่องง่าย ๆ (Oversimplification) เช่นในการสร้างรูปแบบโครงสร้างของร่างกาย

^{๓๖} พูลสุข หิงคานนท์. ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารระบบบริการพยาบาล. ประมวลสาระ ชุดวิชาการ พัฒนาศักยภาพระบบบริการพยาบาล หน่วยที่ ๓. (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช : นนทบุรี) หน้า ๓-๑๑

มนุษย์จำเป็นต้องตัดอวัยวะต่าง ๆ ออกไปเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าส่วนที่ขาดไปเป็นส่วนที่มีความสำคัญ รูปแบบนั้นก็อันตรายต่อผู้ใช้เพราะจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิด อันตรายของการใช้รูปแบบยังจะมีมากขึ้นหากแบบจำลองนั้นเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์จริงที่มีความซับซ้อนสูง เช่นปรากฏการณ์ทางสังคมและปรากฏการณ์ทางจิตวิทยา เป็นต้น บ่อยครั้งที่พบว่าทฤษฎีที่สำคัญและมีชื่อเสียงหลายทฤษฎีมีรูปแบบที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เสนอข้อเท็จจริงของทฤษฎีผิดพลาด แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างเหตุผลผิด เป็นต้นซึ่งสิ่งเหล่านี้ นักวิจัยควรระมัดระวัง^{๓๗}

Brown, W.B. and Mobery, D.J. มีหลักการของรูปแบบที่สำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. รูปแบบจะต้องเป็นที่รวมของแนวความคิดและแสดงถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของความคิด ซึ่งไม่เพียงแต่จะสามารถตอบปัญหาที่เคยมีมาก่อนเท่านั้น แต่จะต้องสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาได้อีกด้วย

๒. ในโครงสร้างของแนวความคิดและความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต้องสามารถปฏิบัติ และวางอยู่ในรูปแบบขององค์กรได้ หมายความว่าแนวความคิดและความสัมพันธ์ไม่เพียงแต่ สามารถชี้แนวทางให้เกิดความเข้าใจเท่านั้น แต่สามารถติดตามตรวจสอบได้อีกด้วย

๓. รูปแบบนั้นจะต้องยึดหลักการและอยู่บนพื้นฐานทางการบริหารหรือผลงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภายใต้แนวความคิดและความสัมพันธ์ดังกล่าว^{๓๘}

ทาคาโอะ มียากาวะ กล่าวว่า รูปแบบที่ดี เปรียบเสมือน สิ่งที่จะทำให้ผู้สนใจศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ได้มีความเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนการศึกษาในแนวลึกต่อไป ดังนั้นการสร้างที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

๑. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าเน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม

๒. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมาซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป

๓. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

๔. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษาได้

๕. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ^{๓๙}

Keeves P.J. กล่าวว่าแม้ว่ารูปแบบนั้นจะมีมากมายหลายรูปแบบแต่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ ควรมีการจัดทำรูปแบบที่มี พร้อมกำหนดประกอบหลักสำคัญใหญ่ ๆ ๔ ประการ คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (associative relationship)

^{๓๗} Bertalanffy, L.V. (1968). **General System Theory: Foundations, Development, Applications.** (New York: George Braziller),p 200

^{๓๘} Bown, W.B. and Mobery, D.J., **Organization Theory and Management : A Macro Approach,** (New York : John Wiley and Sons, 1980), pp. 16-17.

^{๓๙} ทาคาโอะ มียากาวะ. **เศรษฐมิติเบื้องต้น : แปลโดย คงศักดิ์ สันติพิทกวงษ์.** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รู้แจ้ง, ๑๙๘๖) หน้า ๑๕, หน้า ๖๐.

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นที่สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา^{๔๐}

จากการศึกษาเอกสารครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์ คุณลักษณะที่ดี จากเอกสารของนักวิชาการ ๕ ท่าน คือ พูลสุข หิงคานนท์ Brown, W.B. and Mobery, D.J. ทาคาโอะ มียากาวะ Keeves P.J และ Bertalanffy, L.V ซึ่งพอจะวิเคราะห์สรุป คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบได้ตามตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ ตารางวิเคราะห์ลักษณะที่ดีของรูปแบบ

ลักษณะที่ดีของรูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	๖
ตัวแปรเชิงโครงสร้าง	✓		✓	✓		๓	✓
แนวทางในการทำนายผล	✓		✓	✓		๓	✓
สามารถตรวจสอบได้	✓	✓	✓			๓	✓
ชี้แนวทางให้เกิดความเข้าใจ		✓				๑	✓
ถ้าไม่สอดคล้องกับข้อมูล รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิกไป			✓			๑	✓
ถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต				✓		๑	✓
ต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล	✓		✓	✓		๓	✓
เป็นที่รวมของแนวความคิด		✓				๑	✓
สามารถแก้ปัญหาที่เกิดตามมาได้		✓				๑	✓
การสร้างแนวคิดใหม่	✓		✓	✓		๓	✓
สอดคล้องกับทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ	✓	✓	✓			๓	✓
นักวิจัยควรระมัดระวังทฤษฎีที่มีรูปแบบที่วิจัยไม่สมบูรณ์					✓	๑	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. พูลสุข หิงคานนท์

๒. Brown, W.B. and Mobery, D.J.

๓. ทาคาโอะ มียากาวะ

๔. Keeves P.J

๕. Bertalanffy, L.V.

๖. ผู้วิจัย

^{๔๐} Keeves P.J., Educational Research, Methodology and Measurement : An International Handbook. (Oxford : Pergamon Press, 1988), p.560

จากการศึกษาเอกสาร ในเรื่อง คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยสังเคราะห์ว่า คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบจากเอกสารนักวิชาการ ทั้ง ๕ ท่าน แทบจะไม่แตกต่างกันเลย มีเพียง Bertalanffy, L.V. ให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับอรรถระมัดระวังในการทำวิจัย

จากการวิเคราะห์ตารางที่ ๒.๔ จะเห็นว่า คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ มี ๖ ประการ คือ

๑. รูปแบบนั้น ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ (associative relationship)

๒. รูปแบบนั้น ควรสามารถชี้แนวทางผลงานวิจัยที่จะเกิดขึ้น สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต และสามารถที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้เช่นกัน ก่อให้เกิดความเข้าใจในรูปแบบนั้นได้

๓. รูปแบบนั้น ควรจะให้คำอธิบาย ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบของรูปแบบในเรื่องที่เรื่องที่ศึกษา ใช้อธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน

๔. รูปแบบนั้น ควรเป็นแบบจำลอง เป็นเครื่องมือในการสร้างงานวิจัยหรือแนวคิดใหม่ ๆ ทั้งเรื่องที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม รวมถึงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในเชิงสัญลักษณ์ หรือตัวเลขในรูปแบบใหม่ใช้ได้จริง

๕. รูปแบบนั้น จะต้องยึดอยู่ในแนวคิดพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักเบื้องต้นของเรื่องนั้น ๆ หรืออยู่ในกรอบของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่

๖. รูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องระมัดระวังในการทดลอง หรือนำไปใช้ เพราะหากว่าทฤษฎีไม่สมบูรณ์ จะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้หรือผู้เกี่ยวข้องจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและนำไปใช้ผิดๆ ได้

สรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีต้องเป็นแบบในการสร้างทฤษฎีและเสนอข้อเท็จจริงของทฤษฎีที่ถูกต้องไม่แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างเหตุผล สามารถตรวจสอบได้ อธิบายในการศึกษาข้อมูลที่ชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวคิดใหม่ให้เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ ได้

๒.๑.๕ กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเปรียบเสมือนกับสิ่งที่ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้น ๆ ได้เข้าใจเบื้องต้นและนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไปในการสร้างหรือพัฒนารูปแบบที่ใช้ในการศึกษาหรือวิจัย

โดยทั่วไปการพัฒนารูปแบบ จะเริ่มต้นจากการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสร้าง หรือต้องการที่จะพัฒนารูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงกำหนดหลักการและองค์ประกอบของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบขึ้นนำไปตรวจสอบหาความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือทดลองใช้ต่อไป จากเอกสารนักวิชาการ ดังต่อไปนี้ สมาน อัสวภูมิ, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, Keeves P.J., Seels and Richey, Strickland, A.W., Joyce, B. and Weil, M., Kendall, K.E. and Kendall, J.E., Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin. มีรายละเอียดดังนี้

สมาน อัสวภูมิ ได้กล่าวถึงแนวคิดและแนวทางในการ พัฒนารูปแบบไว้ดังนี้

๑) การศึกษารูปแบบ หมายถึงการศึกษาวเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบซึ่งอาจจะดำเนินการได้โดยวิธีสำรวจความคิดเห็นหรือการศึกษาภาคสนาม

๒) การนำเสนอรูปแบบ ผู้วิจัยต้องออกแบบและนำเสนอรูปแบบใหม่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ ในขั้นนี้ยังไม่ต้องทดลองใช้รูปแบบ เพียงแต่จัดโอกาสนำเสนอเพื่อพิจารณาของผู้เกี่ยวข้อง เช่น การนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาและประเมินในรูปของแบบสอบถาม หรือการประชุมสัมมนา การนำรูปแบบให้ผู้ปฏิบัติประเมินความเป็นไปได้ตลอดจนการให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ

๓) การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการดำเนินการทั้งสามส่วน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ การนำรูปแบบใหม่ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ส่วนจะมีการใช้กรอบขึ้นอยู่กับการวิจัย และทำการรายงานผลการทดลองใช้

รูปแบบที่ได้ ควรเป็น เครื่องมือในการสร้าง มโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่^{๔๑}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า สำหรับการพัฒนาระบบหรือการพัฒนากระบวนการ มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ระบบเป็นวิธีการระบุส่วนประกอบองค์ประกอบและความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบทั้งหลายที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในระบบกับองค์ประกอบภายนอก การจัดเรียงองค์ประกอบ ทรัพยากรที่ต้องใช้กลุ่มเป้าหมายของผู้ใช้ระบบภารกิจที่จะต้องดำเนินการ และผลผลิตหรือบริการที่จะเสนอแก่กลุ่มเป้าหมายในการวิเคราะห์ระบบผู้วิเคราะห์

ระบบมีกิจกรรมที่ จะต้องวิเคราะห์ดังนี้

๑.๑ วิเคราะห์ปณิธาน

๑.๒ วิเคราะห์จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑.๓ วิเคราะห์ หน้าที่

๑.๔ วิเคราะห์ภารกิจ

๑.๕ วิเคราะห์เครื่องมือหรือช่องทาง

๑.๖ วิเคราะห์วิธีการ

๑.๗ วิเคราะห์การ ตรวจสอบและการประเมิน

๒. การสังเคราะห์ระบบเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการสร้างระบบใหม่โดยการนำองค์ประกอบความสัมพันธ์ทิศทางและลำดับขั้นตอนของระบบใหม่

๓. การสร้างแบบจำลองระบบเป็นขั้นการสื่อสารระบบที่สร้างใหม่เพื่อให้ง่ายต่อการ นำไปใช้ โดยการเขียนแบบจำลองใดแบบจำลองหนึ่ง ดังนี้

๓.๑ รูปภาพหรือหุ่นจำลองของจริงเช่นภาพวาดหุ่นจำลองเครื่องบิน เป็นต้น

๓.๒ แบบจำลองเปรียบเทียบเช่นนาฬิกาเป็นแบบจำลองของเวลาหรือสีแดงขาวน้ำเงินของธงชาติไทยเป็นแบบจำลองอุปมาอุปไมยของชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

๓.๓ แบบจำลองสัญลักษณ์เช่นสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์

^{๔๑} สมาน อัสวภูมิ. การศึกษาและการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ รุ่นที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

๓.๔ แบบจำลองแนวคิด ได้แก่ แบบจำลองที่แทน ด้วยแผนภูมิหรือแผนภาพในรูปแบบต่าง ๆ แบบจำลองระบบช่วยอธิบายขั้นตอนสำคัญของระบบช่วยในการสื่อสารให้ทราบขั้นตอนและการควบคุมและทำนายได้ว่าจะเกิดผลอะไรขึ้นเมื่อได้ดำเนินไปตามระบบ

๔. การทดสอบระบบเมื่อได้มีการพัฒนาระบบด้วยการกำหนดขั้นตอนและแสดง ออกมาในรูปแบบของแบบจำลองเรียกว่าเราได้ระบบใหม่ขึ้นเป็นตัวแต่ยังประกันไม่ได้ว่าระบบที่ พัฒนาขึ้นจะทำงานได้ตามวัตถุประสงค์จัดระบบจึงจำเป็นที่จะต้องนำต้นแบบระบบไปทดสอบ ระบบในสถานการณ์จำลองกล่าวคือนำระบบไปใช้ในสถานการณ์ใกล้เคียงความจริงแน่นอนหาสามารถ นำไปทดลองในสถานการณ์จริงมีปัญหามากในด้านค่าใช้จ่ายเวลาและความเสี่ยงโดยเฉพาะระบบที่เกี่ยวข้องกับคนและทรัพยากรสินจัดระบบจึงทดสอบระบบในสถานการณ์จำลองแทน ^{๔๒}

Keeves P.J. ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆ ในการพัฒนารูปแบบไว้ ดังนี้

ในการพัฒนารูปแบบอาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นสองขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

๑) การสร้างรูปแบบ (Construct) และ

๒) การหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ

ส่วนรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนว่ามีการดำเนินการอย่างไรขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ หากเป็นการพัฒนารูปแบบที่เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ก็อาจมีขั้นตอนในการดำเนินการ ๒ ขั้นตอนหลัก คือ

การพัฒนารูปแบบและการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบนั้นด้วย หากจะทำการสร้างรูปแบบที่ดีเพื่อการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะในรูปแบบที่สร้างต้องระบุให้เห็นเด่นชัดว่ามีตัวแปรหรือองค์ประกอบที่สำคัญอย่างใดบ้าง ซึ่งให้เห็นถึงความสัมพันธ์ว่าแต่ละตัวแปรจะเป็นผลกันอย่างไร ความสัมพันธ์เหล่านั้นตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการสร้างรูปแบบหรือไม่อย่างไร ในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นที่จะช่วยสนับสนุนการพิสูจน์รูปแบบข้อมูลจะต้องเป็นที่เชื่อถือได้ พิสูจน์ได้ มีเหตุผลของความเชื่อถือได้เพียงพอ ข้อเท็จจริงตลอดจนข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบจะต้องเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ^{๔๓}

Seels and Richey กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอน ๕ ขั้นตอน คือ การออกแบบ (Design) การพัฒนา (DevelopMent) การนำไปใช้ (Utilization) การดำเนินการ (Management) และการประเมินผล (Evaluation) ^{๔๔}

Strickland, A. W. ได้กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบที่มีคุณภาพต้องทำความเข้าใจถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบของรูปแบบลักษณะที่ดีของรูปแบบตามแนวคิดของซึ่งประกอบด้วยการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การ

^{๔๒} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, **การจัดระบบการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๒.

^{๔๓} Keeves P.J., **Educational Research, Methodology and Measurement : An International Handbook**. (Oxford : Pergamon Press, 1988), p.560.

^{๔๔} Seels & Richey. **Instructional technology : The definitions and domains for the field** Washington, (D.C.: Association for Educational Communications and Technology, 1994) p.21.

พัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Utilization) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE MODEL” ^{๔๕}

Joyce, B. and Weil, M., กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมได้นั้น ต้องมีขั้นตอนการพัฒนาได้ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องที่ต้องการนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบ
- ๒) นำแนวคิดสำคัญ ของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ มากำหนดหลักการเป้าหมายและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เห็นว่าสำคัญ และจำเป็น อันจะทำให้รูปแบบมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งกำหนดทิศทาง ลำดับความสำคัญ และรายละเอียดขององค์ประกอบเหล่านั้น
- ๓) กำหนดแนวทาง ในการนำรูปแบบไปใช้ เป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ เงื่อนไขต่าง ๆ ในการนำรูปแบบไปใช้

๔) การประเมินรูปแบบ เป็นขั้น ทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยปฏิบัติ ๒ ประการ คือ การประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี ซึ่งเป็นการประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบและด้านการเรียนการสอนทั้งในทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติและการประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริง

๕) การปรับปรุงรูปแบบ แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะก่อนการนำรูปแบบไป ทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบระยะนี้ใช้ข้อมูลจากการประเมินความเป็นไปได้เชิงทฤษฎีของกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากขึ้น และระยะที่สอง เป็นการปรับปรุงรูปแบบ การสอนโดยใช้ข้อมูลจากผลการทดลองใช้ ซึ่งการปรับปรุงรูปแบบการสอนและนำไปทดลองซ้ำอาจ ทำได้หลายครั้งจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ^{๔๖}

Kendall, K.E. and Kendall, J.E., ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ ไว้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ระบบ (System analysis) หมายถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบของ ปัจจัยนำเข้ากระบวนการรวมทั้งผลผลิตของระบบนั้นๆ ให้ชัดเจน

๒) การออกแบบระบบ (System design) หมายถึง การออกแบบองค์ประกอบของระบบใน ปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิตให้มี คุณภาพมากที่สุดเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพขององค์กรและสภาพแวดล้อมที่ใช้ระบบนั้นๆ

๓) การทดสอบระบบ (System testing) หมายถึง การนำระบบที่ออกแบบไปทดสอบโดยการทดลองใช้ ระบบในสถานการณ์จำลองหรือในสถานการณ์จริงเพื่อทดสอบดูว่าระบบนั้นมีคุณภาพหรือไม่มีข้อบกพร่องในองค์ประกอบอะไรจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ^{๔๗}

^{๔๕} Strickland, A. W. (2006). **ADDIE**. Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education. P.212.

^{๔๖} Joyce, B. and Weil, M., **Model of Teaching**, (New York : Prentice-Hall, 1996), p. 197.

^{๔๗} Kendall, K.E. and Kendall, J.E., **Systems Analysis and Design**, (New York : Prentice Hall, 2005), p. 389.

Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin. ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างรูปแบบไว้ ๕ ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

๑) ขั้นรวบรวมปัญหา (Problem Formulation) เพื่อให้รู้ว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริง

๒) ขั้นพัฒนารูปแบบ (Model Construction) ดำเนินการหลังจากการรวบรวมปัญหา

การสร้างรูปแบบต้องพิจารณาวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการสร้าง และต้องรู้ถึงลักษณะเฉพาะของ รูปแบบที่ต้องการของผลผลิต ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็น และควรคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการสร้าง และความสนใจของผู้ใช้ เพราะถ้ารูปแบบมีค่าใช้จ่ายสูงและไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้ข้อมูลที่รวบรวมมา อาจมีข้อบกพร่องได้ในระหว่างดำเนินการ ดังนั้นจึงควรมีการให้คำจำกัดความสภาพการณ์ การสุ่มตัวอย่างและทำตามหลักวิชาการอย่างเคร่งครัด ควรมีการประเมินค่าความแปรปรวนและควรพิจารณาอย่างระมัดระวัง สมควรนำตัวแปรใดบ้างมาไว้ในรูปแบบที่จะสร้าง เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะต้องพิจารณาว่าครอบคลุมตัวแปรหรือไม่ มีความบกพร่องในตัวแปรใดบ้าง

๓) การทดสอบรูปแบบ (Testing the Model) เมื่อสร้างรูปแบบเสร็จแล้วควรทดสอบโดยพิจารณาถึง

๓.๑ มีความตรงตามสถานการณ์จริง (Valid) รูปแบบที่สร้างหากมีความใกล้เคียงกับความจริงจะดีมาก เพราะจะช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้นไม่ยุ่งยากต่อการนำไปใช้และควรพิจารณาถึงความสำเร็จของการแก้ปัญหา

๓.๒ มีการนำไปทดลองใช้เพื่อเปรียบเทียบว่าผลการนำไปใช้ทำใหม่ การปรับปรุงคุณภาพในการปฏิบัติการอย่างไรการทดลองใช้มี ๒ ลักษณะคือ ทดลองย้อนหลัง (Retrospective Evaluation) โดยใช้กับข้อมูลในอดีตและการทดลองใช้ปฏิบัติในปัจจุบัน (Pretest)

๔) การทำให้สำเร็จ (Implementation) เมื่อผ่านการทดสอบแล้วควรสมารถที่จะนำไปใช้ให้เกิดความสำเร็จเพราะไม่มีรูปแบบใดที่เรียกว่าสำเร็จสมบูรณ์จนกว่าจะได้รับความสนใจ และนำไปใช้

๕) การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัย (Model Updating) แม้ว่าจะมีการนำรูปแบบไปใช้อย่างประสบผลสำเร็จ แต่ก็ควรมีการพัฒนาปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ขององค์กรและสถานการณ์ที่มากระทบจากภายนอกและภายในองค์กรด้วยโดยสรุปการสร้างรูปแบบไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว แต่โดยทั่วไปเริ่มจากการศึกษาเรื่อง การสร้างรูปแบบให้ชัดเจน หาสมมุติฐานและหลักการของรูปแบบที่ต้องการพัฒนาแล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น จากนั้นจึงนำรูปแบบที่สร้างไปตรวจสอบหาคุณภาพของรูปแบบ ว่าสามารถนำไปใช้ได้ผลจริงหรือไม่^{๔๘}

จากการศึกษาเอกสารครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์ เอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างและพัฒนาูปแบบนี้ พอจะวิเคราะห์สรุป กระบวนการสร้างและพัฒนาูปแบบ ได้ตามตารางที่ ๒.๕ ดังนี้

^{๔๘} Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin.. **Mangement Individual and organizational elfectiveness (2nd ed).** (New York: Harper & Row. 1985) p.112

ตารางที่ ๒.๕ ตารางกระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ

กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	รวม	๑๐
การวิเคราะห์รูปแบบ		✓				✓	✓	✓		๔	✓
การศึกษารูปแบบและรวบรวมปัญหา	✓	✓							✓	๓	✓
การออกแบบ สร้างรูปแบบจำลอง	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		๗	✓
การพัฒนารูปแบบ	✓			✓	✓	✓	✓		✓	๖	✓
การนำไปใช้					✓	✓				๒	✓
การทดสอบการใช้รูปแบบ		✓		✓	✓			✓	✓	๕	✓
การประเมินผลรูปแบบ			✓		✓	✓	✓		✓	๕	✓
การพัฒนา ปรับปรุง นำไปใช้จริง							✓		✓	๒	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. สมาน อัครภูมิ	๒. ชัยยงค์ พรหมวงศ์
๓. Keeves ลักษณะที่ ๑	๔. Keeves ลักษณะที่ ๒
๕. Seels and Richey	๖. Strickland
๗. Joyce, B. and Weil, M.	๘. Kendall, K.E. and Kendall, J.E.,
๙. Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin.	
๑๐. ผู้วิจัย	

จากการศึกษาเอกสาร ในเรื่อง กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ เมื่อสรุปวิเคราะห์มาได้ ตามตารางที่ ๒.๕ นี้แล้ว ผู้วิจัยสังเคราะห์ กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ มาได้ ๘ ขั้นตอน คือ

๑. การวิเคราะห์รูปแบบ / ข้อมูลพื้นฐาน
๒. การศึกษาสังเคราะห์รูปแบบ สรุปรวบรวมเบื้องต้น และ รวบรวมปัญหา
๓. การการออกแบบ นำเสนอสร้างหลักการ รูปแบบจำลอง
๔. การพัฒนารูปแบบ การนำรูปแบบไปใช้
๕. การนำไปทดสอบใช้
๖. การดำเนินการ ทดสอบรูปแบบ
๗. การประเมินผล วิเคราะห์หาความเหมาะสม หาความตรง ทำให้สำเร็จ
๘. การสรุป พัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัยและนำเสนอรูปแบบ ใช้จริง

จากการพัฒนารูปแบบนี้ จะเห็นได้ว่า กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ อย่างเป็นระบบ จะทำให้ง่ายต่อการวิจัยและยังสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไปตาม เป้าประสงค์

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ จากเอกสารนักวิชาการในประเทศไทยและต่างประเทศหลายข้อมูล ตามแนวคิดของนักปราชญ์ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการเหล่านี้ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ กล่าวไว้ใน เรื่อง ของศูนย์การเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลต่าง ๆ มาเป็นตัวกำหนดกรอบสำหรับทำวิจัยฉบับนี้ เป็นแนวคิดในการทำวิจัย มีเนื้อหาสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๒ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๓ องค์ประกอบหลักของศูนย์การเรียนรู้

๒.๒.๑ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

ในกระบวนการศึกษาวิจัย เรื่องศูนย์การเรียนรู้ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ ไว้หลายท่าน แต่ละท่านได้กล่าวถึงความหมายของ ศูนย์การเรียนรู้ มีทั้งเหมือนกัน และแตกต่างกัน โดยผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร ในเรื่องศูนย์การเรียนรู้จากเอกสารนักวิชาการหลายท่าน จากการศึกษาเอกสารในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ จากราชบัณฑิตยสภา, สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กิดานันท์ มะลิทอง, อุดม เขยกิจวงศ์, อรรถจริย ญ ตะกั่วทุ่ง, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, บุญส่ง บุญทศ, สุกฤตา จันทรวิมล, นคร ตั้งคะพิภพ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, ปรียานุช พิบูลสราวุธ, Benson, P., Dickinson, L., Garder, D. & Miller L., ยูเนสโก(UNESCO) ที่จะได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ พอสังเขปดังนี้

ราชบัณฑิตยสภาให้ความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔

โดยแยก คำออกเป็น ๒ คำ คือคำว่า ศูนย์(center) และ การเรียนรู้(learning)

ศูนย์ แปลว่า (น.=คำนาม) จุดกลาง, ใจกลาง, แหล่งกลาง, แหล่งรวม, เช่นศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์หนังสือ ศูนย์รวมข่าว เป็นต้น และมี ลูกคำของ "ศูนย์-, ศูนย์" คือ ศูนย์ภาพ ศูนย์วาท ศูนย์กลางศูนย์การค้า ศูนย์ชุมชน ศูนย์ถ่วง ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์พาหุ ศูนย์สัมบูรณ์, ศูนย์สูตร ศูนย์หน้า ศูนย์เยาวชน เป็นต้น

เรียนรู้ แปลว่า (ก.= กิริยา) เข้าใจความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์. แม้คำของ "เรียนรู้" คือ เรียน ซึ่งหมายถึง เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ, เช่น เรียนหนังสือ เรียนวิชาความรู้, ฝึกให้เกิดความรู้ความเข้าใจจนเป็นหรือมีความชำนาญ เช่น เขาเรียนแก้พัดลมด้วยตนเอง

ฉะนั้น ศูนย์การเรียนรู้ในความหมายของพจนานุกรมฉบับนี้ จึงหมายถึง แหล่งรวมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยประสบการณ์หรือแหล่งรวมของความรู้ แหล่งรวมของการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือความชำนาญ^{๔๙}

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาให้ความหมาย ของ ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) หมายถึง สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคม อื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ซึ่งอาจจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว สนองตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้^{๕๐}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง "ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน" ว่าเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด และเป็นเวที แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน^{๕๑}

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กล่าวถึง ศูนย์การเรียนรู้ ว่าเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน และเป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจน ภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งยังเป็น แหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นการเรียนรู้แบบวิถีชีวิตกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้มุ่งพึ่งพาตนเอง^{๕๒}

กิดานันท์ มะลิทอง ให้ความหมายไว้ดังนี้ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ การเรียนที่ให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาความรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจความสามารถ และการควบคุม การเรียนด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะอาศัยสื่อการสอนแบบประสม จัดภายใต้การดูแลของผู้สอน ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานพร้อมทั้งเตรียมหาชุดการสอนตามความต้องการของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ^{๕๓}

^{๔๙} ราชบัณฑิตยสถาน. “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔” กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖

^{๕๐} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) “อภิวาทน์ การประกันคุณภาพการศึกษา (QA Glossary)” (โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ ๒๕๕๕) หน้า ๖๗.

^{๕๑} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๒. (๒๕๕๒, กรกฎาคม ๒๐). (ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๖/ตอนพิเศษ ๑๐๒ ง, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๕๒) หน้า ๗.

^{๕๒} กรมการศึกษานอกโรงเรียน. “การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป., กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๔๒) หน้า ๓๘

^{๕๓} กิดานันท์ มะลิทอง. “เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๒”. (อรุณการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๔๓). หน้า ๑๐.

อุดม เขยกิจวงศ์ กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่จัดการเรียนที่ผู้เรียนสามารถเข้าศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง^{๕๔}

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่งได้ให้ความหมาย ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ที่ถูกออกแบบให้นักเรียนทำงานในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้งานตามอัตราความก้าวหน้าของตนเอง และนักเรียนต้องเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง^{๕๕}

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ชี้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลในหมู่บ้านเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา โดยมีครูเป็นผู้ประสานงานและให้คำปรึกษา^{๕๖}

บุญส่ง บุญทศ กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือสถานที่ที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ มีบริการสื่อการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนและมีบุคคลากรอำนวยความสะดวก มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนให้ กว้างขวางทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน กลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้^{๕๗}

สุกฤตา จันทรวิมล ได้ระบุว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง แหล่งการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถใช้บริการค้นคว้าหาความรู้และยังเป็นสถานที่ที่ประชาชนได้มีโอกาสจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ของชุมชนตามความต้องการ^{๕๘}

นคร ตั้งคะพิภพ ยังให้ความหมาย ศูนย์การเรียนรู้ในนิยามของโรงเรียนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา(ศร.) ของ มูลนิธิยุวสถิรคุณ หมายถึง โรงเรียนทั่วไปที่ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงแล้วพัฒนาตนเองในระดับก้าวหน้า จนเป็นแบบอย่างขยายผลสร้างเครือข่าย เป็นแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ได้เป็นอย่างดี มีคุณภาพผ่านเกณฑ์การประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ซึ่งศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ มีความตระหนักเห็นความสำคัญของ ศร. ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานและเป็นเครือข่ายขยายผลการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่สถานศึกษาทั่วไปได้อย่างทั่วถึง

^{๕๔} อุดม เขยกิจวงศ์. แนวทางการบริหารและการจัดการ: การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒.(บรรณกิจ, กรุงเทพมหานคร :พ.ศ.๒๕๔๔).หน้า ๑๖๐

^{๕๕} อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. “สุดยอดการพัฒนาการเรียนการสอน”.(เอ็กซ์เปอร์เน็ทบุ๊คส์, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ..๒๕๔๕) หน้า ๑๕๐

^{๕๖} ชัยยงค์ พรหมวงศ์. “เทคโนโลยีและสื่อการสอน เอกสารประกอบวิชาหน่วยที่ ๑๑ นวัตกรรมทางการศึกษา. (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๒๓) หน้า ๑๑.

^{๕๗} บุญส่ง บุญทศ. “ศึกษากรณีส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร”. (ภาคนิพนธ์ กศ.ม(การบริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , กรุงเทพฯ ฯ : พ.ศ.๒๕๔๓) หน้า ๒-๑๓

^{๕๘} สุกฤตา จันทรวิมล. "แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปี พ.ศ.๒๕๔๕ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒". (มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม : พ.ศ.๒๕๔๕) หน้า ๑๓.

ฉะนั้นเพื่อธำรงรักษาและพัฒนา ศร. สู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน จึงได้จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการโรงเรียนประเมินตนเองของ (School Self-Assessment : SSA) ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศึกษา^{๕๙}

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา ได้กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อการสอนหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงานกับแหล่งวิทยากร ความรู้ข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน^{๖๐}

ปริญญ พิบูลสรารุช ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ในแนวของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศึกษา ไว้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศึกษา คือ สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาสู่ความเป็นสถานศึกษาพอเพียง^{๖๑}

นักวิชาการต่างประเทศหลายท่าน ได้กล่าวสอดคล้องกัน ดังนี้คือ

Benson, P.^{๖๒}, Dickinson, L.^{๖๓}, Garder, D. & Miller L.^{๖๔} ได้กล่าวถึงกระบวนการในการเรียนรู้ดังกล่าว ว่าอาจมีได้หลายรูปแบบและวิธีการในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ที่เรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Access Learning Center) นับเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ

เนื่องจากเป็นแหล่งที่รวบรวมความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าไปใช้บริการ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นับเป็นแนวทางการปฏิบัติซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้แบบพึ่งตนเอง (Autonomy) จึงนับได้ว่า เป็นศูนย์การเรียนรู้อย่างหนึ่ง

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ให้นิยามของ

^{๕๙} นคร ดังกะพิภพ. “คู่มือการประชุมปฏิบัติการโรงเรียนประเมินตนเอง”. (ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง มูลนิธิยุวสถิรคุณ : กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๗) หน้า ๑

^{๖๐} วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (๒๕๕๕). การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร:ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า ๙ - ๑๑

^{๖๑} ปริญญ พิบูลสรารุช . การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาศึกษา. (ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินักงานปลัดกระทรวงศึกษา, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๐).

^{๖๒} Benson, P. (๒๐๐๐) Teaching and Researching Learner Autonomy. Harlow, England : Longman.

^{๖๓} Dickinson, L. (๑๙๘๗) Self-Instruction in Language Learning. CUP, Cambridge.

^{๖๔} Garder, D. & Miller L. (๑๙๙๙), Establishing Self-access: From Theory to Practice. Cambridge: Cambridge University

ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ใด ๆ ที่จัดอย่างง่าย ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเองได้ ^{๖๕}

จากนิยามข้างต้นที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า นิยามศัพท์ต่าง ๆ ข้างต้นนี้ ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางวิเคราะห์ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ ได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ ตารางวิเคราะห์ความหมายของศูนย์การเรียนรู้

	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	รวม	๑๖
เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง			✓	✓					✓	✓		✓				๕	✓
เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนประสบการณ์	✓		✓	✓											✓	๔	✓
เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้				✓					✓							๒	✓
เป็นศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์				✓					✓							๒	✓
เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตาม อรรถาธิบายได้ตลอดเวลา		✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓				✓	✓	๙	✓
เป็นศูนย์ประสานงานให้คำปรึกษาและให้ความรู้กลุ่มเป้าหมาย					✓			✓	✓		✓	✓	✓			๖	✓
เป็นแหล่งรวมของความรู้	✓						✓		✓		✓			✓	✓	๖	✓
เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้									✓		✓		✓			๓	✓

ความหมายของตัวเลข

๑ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

๙ บุญสง บุญทศ

^{๖๕} UNESCO. (๑๙๙๙, ๒๓ February – ๔ March). National Workshop (๑๙๙๙) **National Workshop on Development of Strategies for Promoting Continuing Education through Community Learning Centres in Myanmar**. Yangon Myanmar

๒	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา	๑๐	สุกฤตา จันทรวิมล
๓	กระทรวงศึกษาธิการ	๑๑	นคร ตั้งคะพิภพ
๔	กรมการศึกษานอกโรงเรียน	๑๒	วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา
๕	กิดานันท์ มะลิทอง	๑๓	ปริญญช พิบูลสรารุช
๖	อุดม เขยกิจวงศ์	๑๔	Benson:Dickinson:Gardner & Miller
๗	อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง	๑๕	ยูเนสโก (UNESCO)
๘	ชัยยงค์ พรหมวงศ์	๑๖	ผู้วิจัย

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของคำว่าศูนย์การเรียนรู้นี้พอจะสรุปได้ว่าความหมายของศูนย์การเรียนรู้ สามารถวิเคราะห์ได้ ๑๔ ความหมาย ซึ่งความหมายที่เป็นที่กล่าวมากที่สุดคือ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง.

ฉะนั้นจากตารางนี้ **สามารถสรุปว่า** ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับประชาชนและเป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การศึกษาด้านใดด้านหนึ่งหรือแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์ด้านที่จัดตั้งอยู่ นั่นเอง.

๒.๒.๒ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

ประเภทของศูนย์การเรียนรู้นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ จากเอกสารทางวิชาการและสื่ออินเทอร์เน็ต จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ผศ.ดร.ชาติรี เกิดธรรม, ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง, สุกฤตา จันทรวิมล, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ทศนีย์ โพธิสรณ์, กุศล นาคะชาติ, พ.ต.ท.พรชัย กิตติชญาธร, องค์การยูเนสโก ได้กล่าวถึงประเภทของศูนย์การเรียนรู้ พอสังเขปดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวว่า ประเภทของศูนย์การเรียนรู้สามารถแบ่งได้หลายอย่าง แต่ที่พบกันมากมี ๔ ประเภท คือ ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถกล่าวได้ดังนี้

๑) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่แยกเป็นอิสระจากห้องเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ครู เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้เป็นห้องปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้นี้จะสร้างบรรยากาศ ของการเรียนรู้

การสอนให้คล้ายคลึงกับสภาพจริง เพื่อให้ครูหรือนิสิตฝึกสอนได้ทดลองแนวความคิดใหม่ๆ ก่อนที่จะนำไปใช้ในห้องเรียนจริง

๒) ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน การดัดแปลงห้องเรียนธรรมดาโดยจัดเป็นศูนย์วิชาการต่าง ๆ ไว้ที่ผนังห้อง หรือมุมห้อง โดยมีสื่อการสอนให้นักเรียนได้ศึกษาหรือค้นคว้าตามวิธีการต่าง ๆ เช่น ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สังคมศึกษา ฯลฯ ศูนย์เหล่านี้ครูยังไม่ได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสอนอย่างจริงจัง นักเรียนหาความรู้จากศูนย์เหล่านี้ในเวลาว่างเป็นส่วนใหญ่ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียนนี้ภายหลังได้พัฒนามาเป็นห้องเรียนแบบเปิดหรือห้องเรียนรายบุคคล

๓) ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นระบบการสอนแบบกลุ่มกิจกรรมที่จัดขึ้นในห้องตามปกติโดยแบ่งนักเรียนออกเป็น ๔-๖ กลุ่ม กลุ่มประมาณ ๕-๑๒ คน (จำนวนที่เหมาะสมที่สุด คือ ๕-๘ คน) ให้เข้าเรียนในศูนย์กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อหาต่างกันไป การเรียนในศูนย์ต่าง ๆ ใช้เวลาประมาณศูนย์การเรียนรู้ละ ๑๕-๒๐ นาที ในขณะเดียวกัน เมื่อเสร็จจากศูนย์การเรียนรู้หนึ่งก็เลื่อนไปเรียนศูนย์การเรียนรู้ถัดไปหมุนจนครบทุกศูนย์

๔) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ สถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกวัยไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็ก หรือผู้สูงอายุเข้าศึกษาหาความรู้ได้ นักเรียนอาจจะเรียนจากโปรแกรมการสอนซึ่งจัดไว้ในรูปของชุดการสอนรายบุคคล โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ปรึกษาโดยสรุป รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคิดและลักษณะของศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมาผสมผสานกันนำมาใช้ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเอง ^{๖๖}

ผศ.ดร.ชาตรี เกิดธรรม ได้แบ่งประเภทของศูนย์การเรียนรู้ ไว้ ๒ ประเภท คือ

๑) การจัดศูนย์การเรียนรู้ในชั้นเรียน ได้แก่ การจัดมุมวิชาการต่าง ๆ ด้านข้างหรือหลังชั้นเรียน เหมือนที่ครูเคยทำกันมา ซึ่งมักจะทำกันตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อตกแต่งชั้นเรียน

๒) การจัดศูนย์การเรียนรู้แบบเอกเทศ เป็นการจัดชั้นเรียนเพื่อแบ่งกลุ่มกิจกรรมเป็นหน่วยๆ โดยเฉพาะสำหรับการเรียนโดยวิธีนี้ ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับการสอนที่แท้จริง ^{๖๗}

สุกฤตา จันทรวิมล ได้กล่าวว่า การจัดศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา (Institution Based) จัดตั้งขึ้นในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการศึกษา เช่น ภายในโรงเรียนโดยกระทรวงการศึกษาหรือประเภทสถาบันศึกษาระดับท้องถิ่น องค์ความรู้ในศูนย์การเรียนรู้จึงมีลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและเขียนโดยส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนในการค้นหาคำถามความรู้ นำไปสู่การประยุกต์ในสถานการณ์ต่าง ๆ

ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (Integrated Based) เป็นลักษณะศูนย์การเรียนรู้ในเชิงให้ข้อมูล ซึ่งมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานดังกล่าวซึ่งเป็นความสนใจในความ

^{๖๖} ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วย ๘ - ๑๕ ชุดการสอน ระดับประถมศึกษา. (เอกสารประกอบการสอน). พิมพ์ครั้งที่: ๑๖). (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๓๙) หน้า ๓๔-๓๕.

^{๖๗} ชาตรี เกิดธรรม ผศ.ดร. “เทคนิคการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” (ไทยวัฒนาพานิช ,กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๔๕) หน้า ๑๗

เฉพาะของตัวองค์กรและหน่วยงาน ยกตัวอย่างเช่น ค่ายทหาร, เรือนจำ, สถานีนามัย, บริษัทขนส่ง จำกัด, โรงงานและในสถานประกอบการ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นลักษณะการรับรู้ของข้อมูลเพื่อนำไปส่งเสริมความรู้มุ่งเน้นองค์ความรู้โดยตัวบุคคล

ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ชุมชน (Community Based) มีลักษณะร่วมของชุมชน คือมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เข้ามาใช้ พื้นที่ที่เป็นเสมือนสถาบันครอบครัวและจุดรวมตัวของลูกบ้าน โดยอาจจะเป็นเพียงพื้นที่ประชุมหรืออ่านหนังสือเพิ่มพูนความรู้ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนแออัด วัด สภาตำบล มัสยิดและโบสถ์ เมื่อเกิดการรวมตัวแล้วองค์ความรู้ในสถานที่จะเป็นตัวช่วยให้เกิดการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ^{๖๘}

กุศล นาคะชาติ ได้กล่าวว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน นับเป็นศูนย์การเรียนรู้ของปวงชนที่จัดการศึกษาในรูปแบบอเนกประสงค์ เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา มีระบบการดำเนินงานควบคุมดูแลโดยชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยหน่วยงานระดับภาค จังหวัด และอำเภอเป็นองค์กรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยหลักการแล้วศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยึดหลักการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษาของชุมชน ^{๖๙}

พ.ต.ท.พรชัย กิตติชญาณธร ยังแบ่งประเภทของศูนย์การเรียนรู้ไว้ ดังนี้

๑) ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นภาครัฐ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เกิดจากรัฐเพื่อภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งเช่น ปราบปรามและป้องกันยาเสพติด อาทิเช่น

- ๑.๑) กองบัญชาการป้องกันปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- ๑.๒) กองบัญชาการปราบปรามยาเสพติด
- ๑.๓) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- ๑.๔) อุทยานการเรียนรู้ TK Park
- ๑.๕) โครงการ D.A.R.E. ประเทศไทย (Drug Abuse Resistance Education)

๒) ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นภาคประชาชน เป็นศูนย์การเรียนรู้ ที่เน้นให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินงานหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ประเภทนี้ เพื่อสร้างกิจกรรมและให้ความรู้ให้ประโยชน์แก่การเรียนรู้ของประชาชนและเยาวชนทั่วไป เช่น

- ๒.๑) มูลนิธิป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- ๒.๒) โครงการ To be Number One
- ๒.๓) การพัฒนาทักษะชีวิตและเครือข่ายการป้องกันและช่วยเหลือ

๓) ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นหน่วยงานอื่น ๆ

องค์การยูเนสโก ได้กล่าวว่าศูนย์การเรียนรู้ควรมี ๓ รูปแบบ คือ

- ๑) ศูนย์การเรียนรู้ที่อาศัยสถานศึกษาที่มีอยู่แล้วเป็นฐาน

^{๖๘} สุกฤตา จันทรวิมล. "แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปี พ.ศ.๒๕๔๕ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒". (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕) หน้า ๑๓.

^{๖๙} กุศล นาคะชาติ "วรรณกรรมสังคมศาสตร์กับงานห้องสมุด" (ปัตตานี: โรงพิมพ์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี ๒๕๓๐) หน้า ๓๓.

๒) ศูนย์การเรียนรู้ที่อาศัยชุมชนเป็นฐาน

๓) ศูนย์การเรียนรู้ที่อาศัยการผสมผสานสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

จากการศึกษาเอกสารจากเอกสารนักวิชาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเภทของศูนย์การเรียนรู้เป็นตารางวิเคราะห์ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ ได้ตามตารางที่ ๒.๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ ตารางวิเคราะห์ประเภทของศูนย์การเรียนรู้

ประเภทของศูนย์การเรียนรู้	๑	๒	๓	๔	๕	๖	รวม	๗
๑) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ	✓	✓	✓		✓		๔	✓
๒) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	✓		✓	✓	✓	✓	๕	✓
๓) ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา	✓	✓	✓		✓	✓	๕	✓
๔) ศูนย์การเรียนรู้ระบบการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้เป็นระบบการสอนแบบกลุ่ม	✓						๑	
๕) รูปแบบผสมผสาน						✓	๑	

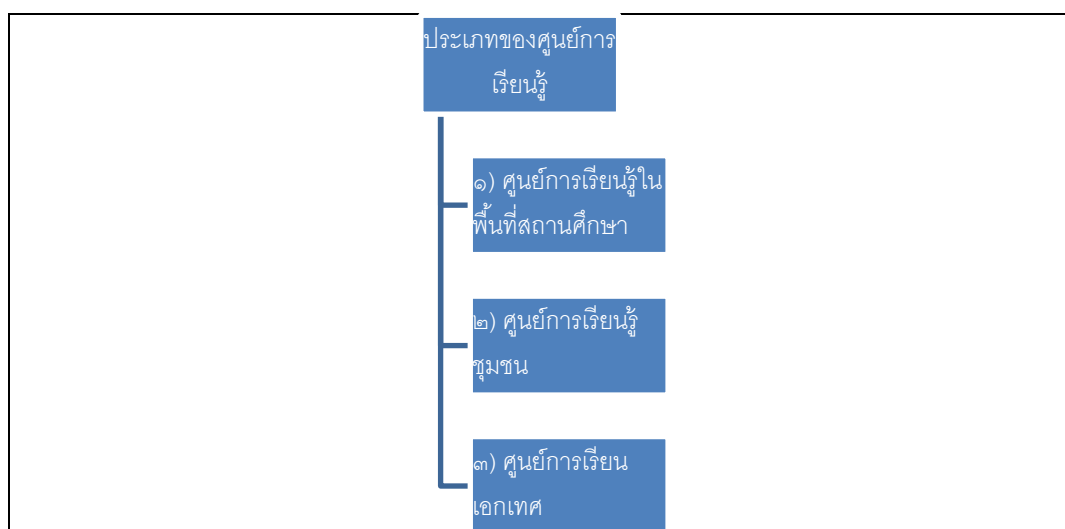
ความหมายของตัวเลข

- ๑ ชัยยงค์ พรหมวงศ์
- ๒ ผศ. ชชาติร์ เกิดธรรม.ดร.
- ๓ สุกฤตา จันทรวิมล
- ๔ กุศล นาคะชาติ
- ๕ พพรชัย กิตติชญาธร.ท.ต.
- ๖ องค์การยูเนสโก
- ๗ ผู้วิจัย

จากตารางวิเคราะห์ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ สามารถแยกประเภทของศูนย์การเรียนรู้ได้ ๕ ประเภท แต่ในการวิจัยในครั้งนี้ ขอแบ่งประเภทของศูนย์การเรียนรู้สำหรับการวิจัยได้ ๓ ประเภท คือ

- ๑) ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา
- ๒) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- ๓) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ

จากประเภทของศูนย์การเรียนรู้ข้างต้น ที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์มา สามารถเขียนเป็นแผนภูมิประเภทของศูนย์การเรียนรู้

ภาพที่ ๒.๑ แผนผังประเภทของศูนย์การเรียนรู้
ที่มา : ผู้วิจัย (พ.ศ.๒๕๖๑)

๒.๒.๓ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้

ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้อันเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้นั้น ซึ่งมีอยู่หลากหลายที่จะนำมาใช้กับในองค์การศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ศึกษาทำวิจัย เพื่อจะให้มี การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ทันเหตุการณ์ปัจจุบันที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา สมัยใหม่ ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่ทันสมัย เพื่ออ่านวยความสะดวกกับผู้เรียนและผู้สนใจที่ เข้ามาศึกษาและมาใช้บริการให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและผู้ให้บริการได้เป็นอย่างดีที่จะนำไปสู่สังคม ยุคใหม่เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมสืบต่อไป

ศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่องค์กรหลายแห่งพยายามสร้าง ให้เกิดขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับ พนักงานทุกระดับในองค์กร โดยส่วนใหญ่หน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบในการดูแลศูนย์การเรียนรู้ก็ คือ หน่วยงานพัฒนาบุคลากร การที่จะปรับฐานะของงานพัฒนาบุคลากรที่มุ่งเน้นแต่การจัดอบรม เพียงอย่างเดียวมาเป็น “ศูนย์การเรียนรู้” ให้ได้

ในการศึกษาค้นคว้าเอกสารเพื่อใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากเอกสาร นักวิชาการดังต่อไปนี้ อาจารย์ ภูวิทย์พันธุ์, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรมพัฒนาชุมชน, ชาตรี เกิดธรรม, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศคช), ธนวัฒน์ เสนเผือก, ชัย ยงค์ พรหมวงศ์, สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, ทิพวัลย์ มาแสง, สำนักงานคณะกรรมการ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), เชาวนิตศ อัสวกุล, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา

ระบบราชการ โดยผู้วิจัยได้สรุปความสำคัญขององค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้มาอธิบายพอสังเขป ดังนี้

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบหลักที่สำคัญที่องค์การจะต้องพิจารณาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่ ๑) ผู้ให้บริการในศูนย์การเรียนรู้ ๒) ช่องทางการเรียนรู้ ๓) กระบวนการติดตามผลการเรียนรู้^{๗๐}

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการดำเนินกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ไว้ ๔ ประการ คือ ๑) บทบาทของผู้สอน ๒) บทบาทของผู้เรียน ๓) ชุดการสอน และ ๔) การจัดห้องเรียนห้องเรียน^{๗๑}

กรมพัฒนาชุมชน ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ที่สำคัญจะมีพันธกิจ การนำเสนอแนวคิดเชิงหลักวิชาการ มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมตามศาสตร์พระราชา จะประกอบไปด้วย ๑) มีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๒) มีการอบรม ๓) มีสถานที่สาธิตในการเรียนรู้ ๔) มีการเผยแพร่องค์ความรู้สู่ชุมชน ๕) มีการตรวจสอบ

ชาติรี เกิดธรรม แบ่งองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ไว้ ๔ ประการ คือ

๑) บทบาทของผู้สอน ๒) บทบาทของผู้เรียน ๓) ชุดการสอน ๔) การจัดห้องเรียน^{๗๒}

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศคช) มีองค์ประกอบในการจัดตั้งศูนย์ ๕ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านโครงสร้าง ๒) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๓) ด้านบุคลากร ๔) ด้านการบริหารจัดการ ตามโครงสร้างที่กำหนด ๕) ด้านการบริการชุมชน^{๗๓}

ธนวัฒน์ เสนเผือก ได้กล่าวสรุปว่า ศูนย์การเรียนรู้ มี ๓ องค์ประกอบคือ ๑) แหล่งเรียนรู้ ๒) องค์ความรู้ และ ๓) กระบวนการเรียนรู้^{๗๔}

ชัยงค์ พรหมวงศ์ ได้แบ่งองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ดังกล่าวควรประกอบด้วย ๑) ปรัชญา ๒) ปณิธาน ๓) วิสัยทัศน์ ๔) เป้าหมาย ๕) จุดมุ่งหมาย ๖) วัตถุประสงค์ ๗) ภารกิจและงาน ๘) บุคลากร ๙) โครงสร้างพื้นฐาน ๑๐) การติดตามและประเมิน^{๗๕}

^{๗๐} อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์, ศูนย์การเรียนรู้กับการพัฒนาบุคลากร (Learning Center). (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์ ๒๕๕๒) หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

^{๗๑} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๓๑ - ๔๓

^{๗๒} ชาติรี เกิดธรรม ผศ.ดร. “เทคนิคการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” (ไทยวัฒนาพานิช ,กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๑๗

^{๗๓} ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย “การจัดการพื้นที่สูง” (กศน. อมก๋อย, เชียงใหม่ : พ.ศ. ๒๕๕๕) (ออนไลน์) แหล่งที่มา www.omkoi-nfe.com/home/hilltribe-education [๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

^{๗๔} ธนวัฒน์ เสนเผือก. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ไชยวาน. (หนังสือพิมพ์กสิกร ปีที่ ๘๒ ฉบับที่ ๖ พฤศจิกายน-ธันวาคม, กรมวิชาการเกษตร, โรงพิมพ์กรมวิชาการเกษตร, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๒) หน้า ๗๔.

^{๗๕} ชัยงค์ พรหมวงศ์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ ๑ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๑๖ - ๑๗.

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน ระบุไว้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ควรมีลักษณะ องค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ ๑) มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ๒) เป็นศูนย์กลางการประสานงาน ๓) เป็น แหล่งข้อมูลของชุมชน ๔) เป็นศูนย์รวมสื่อ ๕) เป็นสถานีเผยแพร่รายการของรัฐ ๖) เป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรม ๗) เป็นศูนย์รวมของผู้รู้^{๗๖}

ทิพวัลย์ มาแสง ได้กล่าวไว้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบันที่เหมาะสมที่สุด สำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ควรมีการดำเนินการในองค์ประกอบเรื่องต่อไปนี้อย่างเป็นระบบ คือ

- ๑) มีหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับ
- ๒) มีหนังสือ จำนวนมากเพียงพอเหมาะสมตามสภาพของชุมชน
- ๓) มีคู่มือประกอบการเรียน
- ๔) มีสื่ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม
- ๕) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๖) มีการจัดกิจกรรมของชุมชน
- ๗) มีการประสานงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน^{๗๗}

พนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ (กสทช.) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ไว้ในหลักคิดที่ว่า องค์ประกอบของ ศูนย์การเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน มี ๔ องค์ประกอบ คือ

- ๑) หลักของการมีส่วนร่วม
- ๒) หลักของผู้มีส่วนได้เสีย
- ๓) หลักของการสร้างเครือข่าย
- ๔) หลักของการเรียนรู้ร่วมกัน^{๗๘}

เชาวนดิศ อัสวกุล ได้กล่าวถึงองค์ประกอบนี้ไว้ในกรอบแนวคิดที่ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ เหล่านั้นเป็นผลขึ้นมาจากอยู่บนพื้นฐานหลักปฏิบัติ ที่เรียกว่า ผสม หรือ PASOME ได้แก่ การเตรียม ความพร้อม (Prepare), วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (Analysis), จัดหาบุคลากรที่เหมาะสม (Setting), ดำเนินงาน (Operation), ติดตามและประเมินผล (Monitoring & Evaluation)^{๗๙}

สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ อธิบาย องค์ประกอบศูนย์เรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย

^{๗๖} สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน **มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน**. (ประเสริฐการพิมพ์, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๙) หน้า ๑๒

^{๗๗} ทิพวัลย์ มาแสง, **การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในประเทศ:วิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวทางขององค์การ สหประชาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑**, (บริษัท สำนักพิมพ์บรรณกิจ(๑๙๙๑) จำกัด, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๔๔), หน้า ๖๐ - ๖๑

^{๗๘} คณะนักวิจัยที่ปรึกษาโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กทช. **“ริเริ่ม - ปฏิบัติ - ต่อยอด การจัดการ เรียนรู้อย่างยั่งยืนโดยชุมชนฯ”** (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช), ๒๕๕๔) หน้า ๒, หน้า ๖

^{๗๙} เชาวนดิศ อัสวกุล. คณะนักวิจัยที่ปรึกษาโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กทช. **“ริเริ่ม - ปฏิบัติ - ต่อยอด การจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนโดยชุมชนฯ”** (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช), ๒๕๕๔) หน้า ๘-๙

- ๑) วิธีการก่อเกิด
- ๒) โครงสร้างของศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- ๓) กิจกรรมการเรียนรู้
- ๔) เนื้อหาสาระข่าวสารความรู้^{๘๐}

กรมพัฒนาชุมชน ยังได้กล่าวถึงแนวทางการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ ๔ ลักษณะ คือ

- ๑) พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- ๒) พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้
- ๓) พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน
- ๔) พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน.

ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้ง ๔ พื้นที่ดังกล่าว มีองค์ประกอบการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้

- พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน องค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

- ๑) จัดเวทีประชาคม
- ๒) สรรหาแกนนำ
- ๓) แกนนำเก็บข้อมูลคนเก่ง ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในเรื่องต่าง ๆ
- ๔) แกนนำค้นหาผู้รู้ที่จะบอกเล่าประวัติของหมู่บ้านได้ ๕) จัดทำแผนที่จุดเรียนรู้

เรียนรู้

- พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้ องค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

- ๑) จัดเวทีประชาคม
- ๒) จัดเก็บข้อมูล
- ๓) สืบค้นสถิติ
- ๔) จัดการความรู้
- ๕) ปรับข้อมูลสารสนเทศ
- ๖) รวบรวมผลนำเสนอประชาคมให้ตรวจสอบและรับรองความเที่ยงตรง

- พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน องค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

- ๑) จัดเวทีประชาคม
- ๒) จัดประชุม

^{๘๐} สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา), พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุภชนิพนธ์พริ้นต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๑) หน้า ๓๒

๓) สำรวจแหล่งงบประมาณ

๔) สร้าง/ปรับปรุงอาคาร ข้อมูลข่าวสารความรู้

๕) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชน

๖) กำหนดระเบียบการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน

- พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน องค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

๑) จัดเวทีประชาคม

๒) จัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน

๓) วางแผนเพิ่มค่าองค์ความรู้ของชุมชน

๔) จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้

๕) กำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกชุมชน

๖) เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่น^{๘๑}

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดแนวทางและองค์ประกอบการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

๑) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์

๒) การจัดทำแผนเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

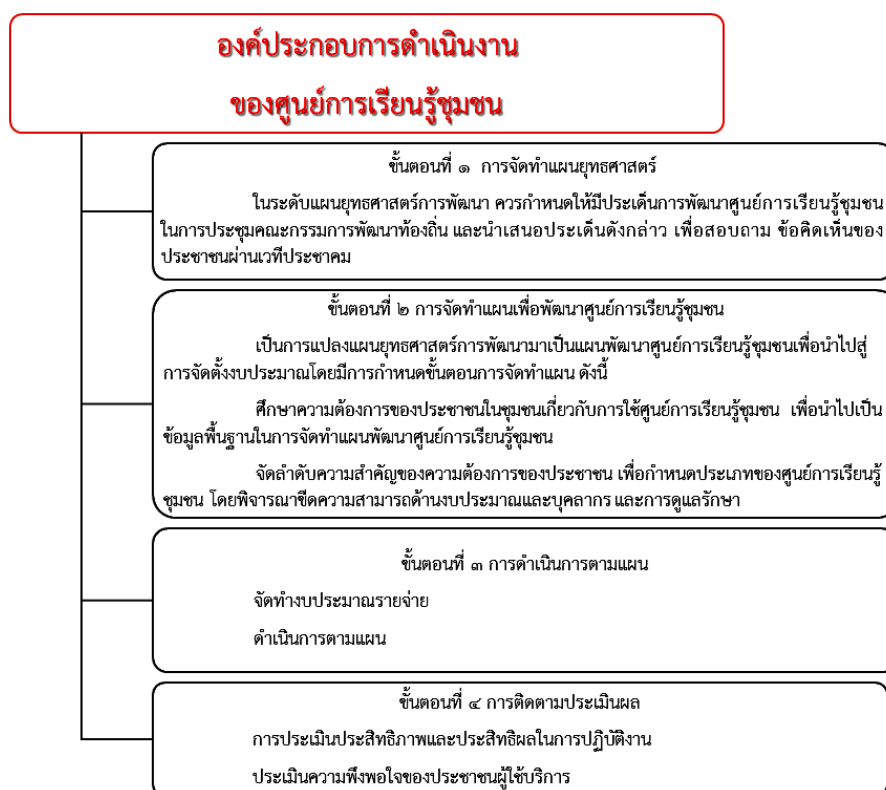
๓) การดำเนินการตามแผน

๔) การติดตามประเมินผล^{๘๒}

จากขั้นตอนทั้ง ๔ ขั้นตอนดังกล่าว สามารถสรุปเป็นแผนผังได้ดังนี้

^{๘๑} สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา). พิมพ์ครั้งที่ ๑. (บริษัท สุภชนิธณ์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, กรุงเทพมหานคร : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑) หน้า ๔๐ -๔๗

^{๘๒} กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน. (สำนักมาตรฐานการบริหารงาน อปท. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘) หน้า ๕๘ - ๕๙

ภาพที่ ๒.๒ แผนผังแนวทางและองค์ประกอบการทำงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ที่มา : กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ กำหนดมาตรฐานการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
เพื่อเป็นตัวชี้วัดขั้นพื้นฐานและตัวชี้วัดขั้นพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้องค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นใช้เป็นแนวทาง ในการดำเนินงาน

ทั้งนี้ได้กำหนดความหมายของตัวชี้วัดขั้นพื้นฐาน และตัวชี้วัดขั้นพัฒนา ไว้ ๗ มาตรฐาน คือ

- ๑) การบริหารจัดการ
- ๒) บุคลากร
- ๓) สื่อวัสดุอุปกรณ์
- ๔) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- ๕) การให้บริการและการจัดกิจกรรม
- ๖) การประเมินผล

๗) การมีส่วนร่วมของชุมชน ^{๘๓}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของแนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการร่วม คือ

- ๑) สำรวจงานบริการทั้งหมด
- ๒) จัดทำแผนการจัดตั้ง
- ๓) ดำเนินการตามแผน
- ๔) มีการดำเนินการเปิดใช้
- ๕) จัดทำรายงานการประเมินผล ^{๘๔}

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้จากเอกสารต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยสามารถ สรุปเป็นตารางการวิเคราะห์องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ ตามข้อมูลที่ได้ศึกษามา สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๙ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๘ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้

	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	๑๘	๑๙	รวม	๒๐
อาคารสถานที่		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		๑๕	✓
งานบริการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		๑๗	✓
แหล่งเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		๑๘	✓
เครือข่ายการเรียนรู้										✓	✓							✓		๓	✓
การบริหารจัดการ	✓	✓			✓	✓					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๑๓	✓

ความหมายของตัวเลข

- ๑) อารมณ์ ภูิวิทยพันธุ์
- ๒) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- ๓) ธนวัฒน์ เสนเผือก
- ๔) ผศ.ดร.ชาติรี เกิดธรรม
- ๕) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช)
- ๖) ชัยยงค์ พรหมวงศ์
- ๗) สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน
- ๘) กรมพัฒนาชุมชน
- ๙) ธนวัฒน์ เสนเผือก
- ๑๐) ทิพวัลย์ มาแสง
- ๑๑) กรมการศึกษาออกโรงเรียน
- ๑๒) กสทช
- ๑๓) ผศ.ดร.เชาวนดิศ อัสกุล
- ๑๔) สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- ๑๕) ศูนย์คุณธรรม
- ๑๖) พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน (กรมพัฒนาชุมชน)

^{๘๓} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๓๑ - ๔๓

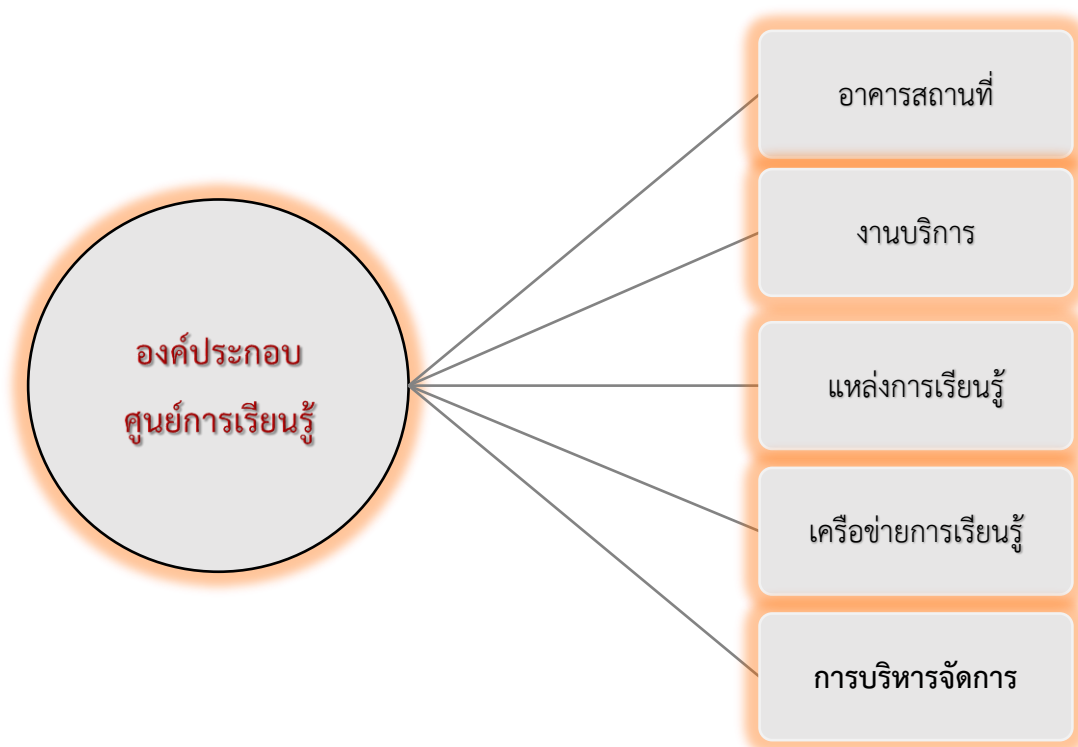
^{๘๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ “แนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการร่วมตามตัวชี้วัดระดับความสำเร็จของการดำเนินการจัดตั้งศูนย์บริการร่วม” สำนักงาน ก.พ.ร. กรุงเทพมหานคร. บริษัท มอร์นิ่งสตาร์ จำกัด พ.ศ.๒๕๓๐ หน้า ๓

- ๑๗) พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้ (กรมพัฒนาชุมชน)
- ๑๘) พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน (กรมพัฒนาชุมชน)
- ๑๙) พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน (กรมพัฒนาชุมชน)
- ๒๐) กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

จากการศึกษาองค์ประกอบข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้การวิเคราะห์ องค์ประกอบต่าง ๆ จากเอกสาร นักวิชาการและส่วนงานต่าง ๆ จากเอกสารงานวิชาการที่สืบค้นมาสามารถ สังเคราะห์องค์ประกอบ ของศูนย์การเรียนรู้ได้ ๕ องค์ประกอบ คือ

- ๑) อาคารสถานที่
- ๒) งานบริการ
- ๓) แหล่งเรียนรู้
- ๔) เครือข่ายการเรียนรู้
- ๕) การบริหารจัดการ

โดยเขียนเป็นแผนภูมิแสดงองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ ตามภาพที่ ๔ ดังนี้

ภาพที่ ๒.๓ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้
ที่มา : ผู้วิจัย (พ.ศ.๒๕๖๑)

๒.๒.๓.๑ อาคารสถานที่

การวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการ ให้คำอธิบายความหมายในองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ ดังต่อไปนี้

๑) อาคารสถานที่

จากการศึกษาองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้จากเอกสารทางวิชาการข้างต้น จากเอกสารนักวิชาการหลายท่าน และนำองค์นั้นมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จัดประเภทขององค์ประกอบเหล่านั้น จะแบ่งได้เป็น ๕ ด้าน ด้านอาคารสถานที่ ก็เป็นด้านหนึ่งใน ๕ ด้านนั้น ผู้วิจัยจึงต้องมาศึกษา เนื้อหาด้านอาคารสถานที่ เพื่อให้รู้ ความหมาย และ ประเภท และการดำเนินงานขององค์ประกอบด้านอาคารสถานที่

๑.๑) ความหมายของอาคารสถานที่

จากการศึกษาเอกสาร จากเอกสารนักวิชาการ ดังต่อไปนี้ จาก NECTEC's Lexi Tron - 2 Dictionary, กรมพัฒนาที่ดิน, Astin, A.W. ,ราตรี ละครวงศ์, วรรณีย์ วรหาคำ, สมหมาย ดอกไม้ มีรายละเอียดดังนี้

NECTEC's Lexi Tron - ๒ Dictionary นิยามศัพท์คำว่าอาคารและสถานที่ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า premises เป็นคำนาม แปลว่า ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง^{๘๕}

กรมพัฒนาที่ดิน ได้นิยามคำว่า อาคารสถานที่ หมายถึง สิ่งปลูกสร้างถาวร วัสดุอุปกรณ์ที่ติดตั้งทั้งภายในและภายนอกอาคาร และบริเวณโดยรอบ เช่น อาคาร ถนน ที่จอดรถ ต้นไม้ และสนามหญ้า เป็นต้น^{๘๖}

Astin, A.W. ได้กล่าวความหมายของคำว่า ด้านอาคารสถานที่ไว้ใน องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ไว้ว่า ด้านอาคารสถานที่ หมายถึง บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน ห้องเรียนรวมทั้งสื่อ วัสดุอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ สิ่งที่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดี คือ สภาพอาคารสถานที่ มีความสะอาดสวยงาม มีระเบียบเรียบร้อย สะดวกสบาย ร่มรื่น^{๘๗} และยังกล่าวอีกว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ในสถานศึกษา หมายถึง อาคารเรียน ห้องเรียน ห้องสมุดห้องปฏิบัติการต่าง ๆ โรงอาหาร สถานที่เล่นกีฬาและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในการสร้างอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เช่น สถาปนิกและวิศวกร เพื่อศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหา ตลอดจนวางโครงการล่วงหน้า เพื่อให้โรงเรียนมีการขยายตัวออกไปอย่างถูกต้องตามหลักการ^{๘๘}

ราตรี ละครวงศ์ ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ คือการสร้างอาคารสถานที่ ตลอดจนห้องเรียน ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยน่าดู อยู่ในตำแหน่งหรือบริเวณที่เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อการใช้สอย โดยการจัดขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นไปได้และเหมาะสมของห้องเรียน

วัสดุที่ใช้และความสามารถในการจัดของผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งการจัดสภาพนอกห้องเรียน เช่น สนามกีฬา สภาพอาคารเรียน อาคารประกอบ สวนหย่อม สนามเด็กเล่น สถานที่พักผ่อน ควรจัดให้เป็นระเบียบ สะอาด มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเพิ่มความร่มรื่น

^{๘๕} สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) “ความหมายคำว่า-อาคารสถานที่” (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://dict.longdo.com/search/premise> [๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐]

^{๘๖} กรมพัฒนาที่ดิน. คำจำกัดความ. คู่มือการปฏิบัติงานกระบวนการงานอาคารสถานที่ (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์กรมพัฒนาที่ดิน ๒๕๕๓) หน้า ๒

^{๘๗} Astin, A.W. (1971). *The college environment* (2nd^{ed}). New York: American Council on Education p114

^{๘๘} Astin, A.W. (1968). *The college environment*. New York: American Council on Education p 84

สวยงามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจกันของสมาชิกในโรงเรียน ทั้งด้านความคิดและ
แรงงานในการตกแต่งและดูแลรักษา^{๘๙}

ทรงศนีย์ วรหาคำ สรุปลไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ หมายถึงการจัดห้องเรียนเป็น
ระเบียบเรียบร้อยน่าดู อยู่ในตำแหน่งหรือบริเวณที่เหมาะสมและเอื้อต่อประโยชน์ใช้สอยโดยการจ
จัดขึ้นอยู่กับสภาพความเป็นไปได้ และความเหมาะสมของห้องเรียนวัสดุที่ใช้และความสามารถการจัด
ห้องของผู้สอน และผู้เรียน รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่ภายนอกและภายใน
ห้องเรียน และสิ่งปลูกสร้างให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัยความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความ
สะอาด เช่น อาคารเรียนอาคารประกอบ สวนหย่อม ห้องเรียนห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ โรงอาหารที่
ถูกสุขลักษณะ ห้องน้ำ ห้องส้วม

มีการดูแลความสะอาดอย่างสม่ำเสมอ อุปกรณ์ในห้องเรียน สนามกีฬา เครื่องเล่นสนามที่
พักผ่อนควรจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีความเหมาะสมกับที่ตั้งของโรงเรียน ความปลอดภัยในสนาม
เด็กเล่น และบริเวณโรงเรียนตลอดถึงการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นการเพิ่มความร่มรื่น สวยงาม
เพื่อให้เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของสมาชิกในโรงเรียนตลอดไป^{๙๐}

สมหมาย ดอกไม้ ได้กล่าวถึงอาคารสถานที่ ไว้ว่า สภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่หมายถึง
สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น
เช่น บริเวณสภาพพื้นที่ของสถานที่ตั้งลักษณะของอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด
โรงอาหาร โรงฝึกงาน หอพักสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การตกแต่งสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
ภายในมหาวิทยาลัย รวมทั้งสภาพแสง เสียง และสิ่งอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสภาพความเป็นอยู่และ
การศึกษาในมหาวิทยาลัย^{๙๑}

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารทางวิชาการจากเอกสารนักวิชาการเมื่อสรุปความหมายของคำ
ว่า อาคารสถานที่จากเอกสารนักวิชาการ วิเคราะห์ความหมายของคำว่าอาคารสถานที่ ได้ตามตาราง
ที่ ๒.๑๐ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ ตารางวิเคราะห์ความหมายของอาคารสถานที่

^{๘๙} ราตรี ฤกษ์วงศ์. (๒๕๔๘). การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนอรัญประเทศ
จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๒. งานนิพนธ์การศึกษา หน้า ๑๖ - ๑๗

^{๙๐} ทรงศนีย์ วรหาคำ. (๒๕๕๔). การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัด
จันทร์ประดิษฐาราม สังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ. หน้า ๒๒

^{๙๑} สมหมาย ดอกไม้. (๒๕๓๕). สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกรุงเทพในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และ
นักศึกษา.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หน้า ๒๐

ความหมายของ อาคารสถานที่	๑	๒	๓	๔	๕	๖	รวม	๗
ที่ดิน	✓						๑	✓
สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้าง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๖	✓
บริเวณโดยรอบ		✓	✓	✓	✓	✓	๕	✓
สภาพแวดล้อมธรรมชาติ		✓	✓	✓	✓	✓	๕	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. NECTEC's Lexi Tron - ๒ Dictionary
๒. กรมพัฒนาที่ดิน
๓. Astin A.W.
๔. ราตรี ภาระวงศ์
๕. ทรรศนีย์ วรหาคำ
๖. สมหมาย ดอกไม้
๗. ผู้วิจัย

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของคำว่า **อาคารสถานที่** จากข้อมูลนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายนี้ ผู้วิจัยสามารถนิยามความหมายของคำว่าอาคารสถานที่ (premises) คือ **ที่ดิน ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น รวมถึงบริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น**

๒.๒.๓.๒ งานบริการ

๒) งานบริการ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการในเรื่ององค์ประกอบด้านการบริการจากเอกสารนักวิชาการหลายท่าน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อให้ที่จะทราบความหมายของคำว่าบริการ จึงพอสรุปได้ดังนี้

๒.๑) ความหมายขององค์ประกอบด้านการบริการ

จากการศึกษาเอกสาร จากนักวิชาการ ได้แก่ NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary, พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา, จินตนา บุญบังการ, จิตตินันท์ เดชะคุปต์, วัชรภรณ์ สุริยาภรณ์, วีรพงษ์ เกลิมจิระรัตน์, Philip Kotler มีรายละเอียดดังนี้

NECTEC's Lexitron-2 Dictionary ได้ให้ความหมายของ งานบริการ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า service เป็นศัพท์กริยา แปลว่า ให้บริการ, รับบริการ ^{๙๒}

พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา กล่าวว่า การให้บริการ หมายถึง การให้ลูกค้าในสิ่งที่ลูกค้าต้องการในเวลาที่เขาต้องการและในแบบที่เขาต้องการ ^{๙๓}

^{๙๒} สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) “ความหมายคำว่าให้บริการ” (ออนไลน์) แหล่งที่มา <https://dict.longdo.com/search/service> [๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

^{๙๓} พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา. **คู่มือแก้ไขปัญหาการขายและการบริการ**. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๓๖). หน้า ๕๘

จินตนา บุญบงการ ได้นิยามคำว่า “บริการ” คือ สิ่งที่จับสัมผัส แต่ต้องได้ยากและเสื่อมสลายไปได้ง่าย การบริการจะเกิดขึ้นทันทีและส่งมอบให้ผู้รับบริการทันทีหรือเกือบทันที^{๙๔}

วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายของการบริการว่า คือ “พฤติกรรม กิจกรรม การกระทำที่บุคคลหนึ่งทำให้หรือส่งมอบต่ออีกบุคคลหนึ่งโดยมีเป้าหมายและมีความตั้งใจในการส่งมอบบริการอันนั้น” หรือ “บริการ คือ สิ่งที่จับ สัมผัส แต่ต้องได้ยากและเป็นสิ่งที่เสื่อมสลายไปได้ง่าย บริการจะได้รับการทำขึ้นและจะส่งมอบให้ผู้รับบริการ (ลูกค้า) เพื่อใช้สอยบริการนั้น ๆ ได้โดยทันทีหรือในเวลาเกือบทันทีทันทีที่มีการให้บริการนั้น”^{๙๕}

จิตตินันท์ เดชะคุปต์ ได้ไว้กล่าวว่า การบริการไม่ใช่สิ่งที่มีตัวตน แต่เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ต้องการใช้บริการ (ผู้บริโภค/ลูกค้า/ผู้รับบริการ) กับ ผู้ให้บริการ (เจ้าของกิจการ/พนักงานงานบริการ/ระบบการจัดการบริการ) หรือในทางกลับกัน ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ในอันที่จะตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้บรรลุผลสำเร็จ ความแตกต่างระหว่างสินค้าและการบริการ ต่างก็ก่อให้เกิดประโยชน์และความพึงพอใจแก่ลูกค้าที่มาซื้อ โดยที่ธุรกิจบริการจะมุ่งเน้นการกระทำที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า อันนำไปสู่ความพึงพอใจที่ได้รับบริการนั้น ในขณะที่ธุรกิจทั่วไป มุ่งขายสินค้าที่ลูกค้าชอบและทำให้เกิดความพึงพอใจที่ได้เป็นเจ้าของสินค้านั้น^{๙๖}

วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริการ หมายถึง กิจกรรมที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดขึ้นเพื่อให้แก่สมาชิกตามความสามารถและหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยอาศัยความต้องการของสมาชิกที่ได้รับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการในระยะต่อไป พร้อมทั้งให้เกิดความพอใจแก่สมาชิก^{๙๗}

วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์ ได้ให้ความหมายของการบริการไว้ว่า เป็นกระบวนการหรือกระบวนการกิจกรรม ในการส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการ (บริกร) ไปยังผู้รับบริการ (ลูกค้า) หรือผู้ใช้บริการโดยบริการเป็นสิ่งที่จับสัมผัสหรือแต่ต้องได้ยาก แต่เป็นสิ่งที่สูญสลายได้ง่าย บริการจะได้รับการทำขึ้นโดยบริกร และจะส่งมอบให้ผู้รับบริการ(ลูกค้า) เพื่อใช้สอยบริการนั้น ๆ โดยทันที หรือในเวลาเกือบจะทันทีทันทีที่มีการให้บริการหรือเกิดการบริการขึ้น^{๙๘}

Philip Kotler ได้จำกัดความของการบริการไว้ดังต่อไปนี้ การบริการเป็นการแสดงหรือสมรรถนะที่หน่วยงานหนึ่ง ๆ สามารถเสนอให้กับอีกหน่วยงานอันเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปลักษณะอย่างเป็น

^{๙๔} จินตนา บุญบงการ. **สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิทย์พัฒน์จำกัด, ๒๕๓๙) หน้า ๗ - ๘.

^{๙๕} วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์. **คุณภาพในการบริการ**. (กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๔๒). หน้า ๖ - ๘

^{๙๖} จิตตินันท์ เดชะคุปต์. **เจตคติและความพึงพอใจในการบริการ**. ใน **จิตวิทยาการบริการ หน้าที่ ๘ - ๑๕. (พิมพ์ครั้งที่ ๒).** (นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙) หน้า ๘๐ -๙๕.

^{๙๗} วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์. **วิจัยธุรกิจยุคใหม่**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, ๒๕๔๖). หน้า ๑๕.

^{๙๘} วีระพงษ์ เกลิมจิระรัตน์, **คุณภาพในงานบริการ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๔** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ส.ส.ท, ๒๕๔๓) หน้า ๖-๗

แก่นสาร และไม่มีผลลัพธ์ในสภาพความเป็นเจ้าของในสิ่งใด โดยที่การผลิตอาจจะไม่ถูกผูกมัดกับผลิตภัณฑ์กายภาพ^{๙๙}

จากนิยามความหมายของคำว่า งานบริการ ที่ได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารของนักวิชาการนี้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ตามตาราง ที่ ๒.๑๑ ตารางวิเคราะห์ความหมายของการบริการ ได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ ตารางวิเคราะห์ความหมายของงานบริการ

ความหมายของงานบริการ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	รวม	๑๐
ผู้ให้บริการ	✓	✓			✓	✓		✓		๕	✓
ผู้รับบริการ	✓					✓		✓		๓	✓
เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้เมื่อทำแล้วมอบทันที			✓	✓	✓	✓		✓	✓	๖	✓
เป็นงานที่บุคคลหนึ่งทำให้อีกบุคคลหนึ่ง โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น				✓					✓	๒	✓
กิจกรรมที่จัดขึ้นตามความต้องการของสมาชิก		✓					✓	✓		๓	✓
การผลิตที่ไม่ผูกมัดกับผลิตภัณฑ์กายภาพ									✓	๑	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary	๒. พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา
๓. จินตนา บุญบงการ	๔. วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์
๕. วัลดา บินชาเว็น	๖. จิตตินันท์ เดชะคุปต์
๗. วุฒราภรณ์ สุริยาภิวัฒน์	๘. วีระพงษ์ เฉลิมจิระรัตน์
๙. Philip Kotler	๑๐. ผู้วิจัย

จากตารางนี้ผู้วิจัยสรุปนิยามศัพท์ของ งานบริการ หมายถึง เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แต่จะหมายถึง ไปถึงการให้บริการที่มี ผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ในหน่วยงาน เป็นปฏิบัติการหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น เป็นลักษณะการให้บริการ ที่บ่งบอกถึงตัวบุคคลนั่นเอง

๒.๒) องค์ประกอบของงานบริการ

รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์ กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของระบบบริการ มี ๕ ส่วน คือ

๑. ผู้รับบริการ	๒. องค์การบริการ
๓. ผู้ปฏิบัติงานบริการ	๔. ผลิตภัณฑ์บริการ
๕. สภาพแวดล้อมของการบริการ	

๑. ผู้รับบริการ หรือลูกค้า ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบของการบริการที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากเป้าหมายหลักของการบริการ คือ ความพึงพอใจอย่างสูงสุดของผู้รับบริการ องค์ประกอบอื่น ๆ อีก ๔ องค์ประกอบนั้นต่างก็ถูกกำหนดหรือสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อการสร้าง ความพึงพอใจอย่างสูงสุดให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการทั้งสิ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้รับบริการ เป็นจุดเริ่มต้นของการบริการ หากไม่มีผู้รับบริการแล้ว องค์ประกอบอื่น ๆ ย่อมไม่เกิดขึ้น

^{๙๙} Kotler, Philip. *Marketing management : analysis, planning, implementation and control*. 9th ed. (New Jersey: A simon & Schuster Company, 1997) p.611

๒. หน่วยบริการ(องค์การบริการ) หมายถึง หน่วยงานที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อผลิตงานบริการในด้านต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกหรือช่วยเหลือแก่บุคคลอื่น โดยอาจดำเนินการในลักษณะเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจำกัดก็ได้ และเป็นได้ทั้งหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน หน่วยงานบริการจะมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นผู้นำในการดำเนินงานทางธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหารหน่วยงาน โดยผู้บริหารหน่วยงานมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดคุณภาพของการบริการ เนื่องจากอยู่ในฐานะผู้นำของหน่วยงานที่มีอำนาจโดยตรงและมีหน้าที่ความรับผิดชอบหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของหน่วยงาน โดยการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ กลยุทธ์การบริการ จัดสรรทรัพยากร วางระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้นำของผู้ปฏิบัติงานให้บริการของหน่วยงานด้วย

๓. ผู้ปฏิบัติให้บริการ (ผู้ปฏิบัติงานบริการ) เป็นผู้ดำเนินการบริการ หรือลงมือให้บริการต่อผู้รับบริการโดยตรง โดยอาจมีปฏิสัมพันธ์และปรากฏตัวต่อผู้รับบริการหรือไม่ก็ได้

๔. ผลลัพธ์บริการ เป็นกระบวนการ หรือวิธีการนำเสนอรรถประโยชน์หรือคุณค่าต่าง ๆ ที่หน่วยงานบริการและผู้ปฏิบัติงานให้บริการมอบให้กับผู้รับบริการ

๕. ลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของการบริการ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้รับบริการสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็น การได้กลิ่น การได้ยิน การได้สัมผัส และการได้สัมผัส องค์ประกอบทางกายภาพจึงครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นตัวอาคาร ลานจอดรถ การตกแต่ง อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ บรรยากาศ และแม้กระทั่งเครื่องแบบของพนักงาน^{๑๐๐}

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการ ไว้ใน องค์ประกอบที่สำคัญที่องค์การจะต้องพิจารณาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่

๑. ผู้ให้บริการในศูนย์การเรียนรู้ – บุคคลที่ทำงานในศูนย์การเรียนรู้ถือว่าเป็นด่านสกัดแรกที่สำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้เรียน ชีตความสามารถ (Competency) ที่สำคัญของผู้ที่ทำงานในศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ จิตสำนึกของการให้บริการ (Service Mind) พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกในการให้บริการที่ดีหลัก ๆ ก็คือ

๑) ยิ้มแย้มแจ่มใสกับผู้มาขอใช้บริการอยู่เสมอ ไม่ทำสีหน้าบึ้งตึงหรือพูดจาไม่สุภาพกับลูกค้า

๒) ตอบข้อซักถามด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนเมื่อมีการสอบถามจากผู้ขอใช้บริการ

๓) อาสาตนเองช่วยเหลือผู้ขอใช้บริการ โดยไม่ต้องขอให้มีการร้องขอเกิดขึ้น

๔) พยายามหาคำตอบหรือให้ข้อเสนอแนะ กรณีที่ข้อมูลที่สอบถามมาผู้ให้บริการไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น เมื่อผู้ให้บริการมี Service Mind ที่ดี ย่อมจะทำให้ผู้ที่มาขอใช้บริการเกิดความ

^{๑๐๐} รวีวรรณ โปรยรุ่งโรจน์. จิตวิทยาการบริการ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑, หน้า ๑๘-

สบายใจ ไม่กลัวที่จะสอบถามหรือขอความช่วยเหลือจากผู้ให้บริการ และที่สำคัญพวกเขาจะบอกต่อ และชักชวนให้พนักงานคนอื่น ๆ หันมาสนใจที่จะมาใช้บริการจากศูนย์การเรียนรู้ในองค์กร^{๑๐๑}

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึงการบริการ ไว้ในองค์ประกอบที่สำคัญของศูนย์เรียนรู้ ที่มีอยู่ ๔ ประการ คือ

- ๑) บทบาทของผู้สอน
- ๒) บทบาทของผู้เรียน
- ๓) ชุดการสอน และ
- ๔) การจัดห้องเรียนห้องเรียน

เมื่อจำแนกศูนย์การเรียนรู้ออกเป็นส่วน ๆ จะพบว่าส่วนการบริการ คือบทบาทของผู้สอน และบทบาทของผู้เรียน ที่สามารถแจกแจงเนื้อหาได้ดังนี้

๑) ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ในหน้าที่ของการเป็นผู้ถ่ายทอดเมื่อแสดงบทบาทภายใต้ศูนย์การเรียนรู้การมีบทบาทจะน้อยลง แต่ไม่ได้หมายความว่าหายไปทั้งหมดจะเปลี่ยนเป็นการทำหน้าที่ในการจัดเตรียมเนื้อหาความรู้เพื่อเป็นหลักในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยค่อยประสานให้กิจกรรมในการเรียนรู้ เกิดขึ้นซึ่งผู้ถ่ายทอดจะค่อยสังเกตการณ์พัฒนาของผู้ถูกถ่ายทอด ซึ่งมีการจดบันทึกเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาองค์ความรู้ที่ผู้ถูกถ่ายทอดได้เรียนรู้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมในครั้งต่อไป ดังนั้นองค์ความรู้ลักษณะนี้จึงไม่ได้มีลักษณะขึ้นนำแต่เพื่อแนวทางในการทำกิจกรรม

๒) ผู้เข้ารับการถ่ายทอดภูมิปัญญาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ ผู้ถูกถ่ายทอดที่พร้อมในการพัฒนาจึงสำคัญด้วยเช่นกัน กล่าวคือต้องมีความพร้อมที่จะทำความเข้าใจกับองค์ความรู้เปิดรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นขณะอยู่ในกระบวนการเรียนรู้หรือปฏิบัติกิจกรรม โดยที่ผู้ถูกถ่ายทอดสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนากิจกรรมได้เพียงแคมีคามเป็นผู้ตามและผู้ตามที่ดี ผู้เข้ารับการถ่ายทอดสามารถเป็นผู้นำในการแลกเปลี่ยนความรู้หรือจะเป็นผู้ตามเมื่อกลุ่มเกิดความคิดเห็นในความรู้ซึ่งบทบาทในลักษณะนี้จะออกมาในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างผู้เข้ารับการถ่ายทอดด้วยกันหรือความร่วมมือกันระหว่างผู้เข้ารับการถ่ายทอดหรือระหว่างผู้ถ่ายทอดนั่นเอง^{๑๐๒}

ชาติรี เกิดธรรม ได้แบ่ง องค์ประกอบที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ไว้ ๔ ประการ คือ

- ๑) บทบาทของผู้สอน
- ๒) บทบาทของผู้เรียน
- ๓) ชุดการสอน
- ๔) การจัดห้องเรียน

การบริการ ในส่วนนี้ ได้แก่ ๑.บทบาทของผู้สอน และ ๒.บทบาทของผู้เรียน

๑.บทบาทของผู้สอน บทบาทผู้สอนในการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้จะลดบทบาทลงไป เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเรียนรู้ โดยผู้สอนจะมีบทบาทดังนี้

- ๑) เป็นผู้กำกับการเรียนรู้

^{๑๐๑} อารณีย์ ภูวพิทยพันธุ์, ศูนย์การเรียนรู้กับการพัฒนาบุคลากร (Learning Center). (กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ เซ็นเตอร์ ๒๕๕๒) หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

^{๑๐๒} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๓๑ - ๔๓

๒) เป็นผู้ประสานงานกิจกรรมการเรียนการสอน
 ๓) บันทึกพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน
 ๔) เตรียมสื่อ และเตรียมกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไป

๒.บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้เรียนจะมีความสำคัญมาก เนื่องจากผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ถ้าผู้เรียนมีบทบาทที่ถูกต้องการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผู้เรียนจะมีบทบาทดังนี้

- ๑) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อปฏิบัติ ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้
- ๒) ปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในศูนย์การเรียนรู้
- ๓) ศึกษาให้ครบทุกกิจกรรม
- ๔) ให้ความร่วมมือกับกลุ่มในการทำกิจกรรม ^{๑๐๓}

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช.) มีองค์ประกอบในการจัดตั้งศูนย์ ๕ ด้าน แต่ด้านที่เกี่ยวกับการบริการคือด้านบุคลากร

ด้านบุคลากร ครู ศศช. ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษาประจำที่ ศศช. ต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์และศรัทธาในการเป็นครู มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม มีทักษะในการจัดการเรียนการสอน และการผลิตสื่อการเรียน การสอน มีการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง ใฝ่หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งรับผิดชอบดำเนินงาน ดังนี้

- ๑) สํารวจข้อมูลหมู่บ้าน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ๒) เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้บริการทางการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมกับสภาพและข้อจำกัดของผู้เรียน ดังนี้
 - ๒.๑) จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนก่อนวัยเรียน และการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - ๒.๒) จัดการเรียนรู้ให้กับผู้ไม่รู้หนังสือ
 - ๒.๓) จัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาอาชีพให้กับผู้สนใจในชุมชน โดยการสำรวจปัญหา/ความต้องการในชุมชน
 - ๒.๔) จัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต โดยจัดทำโครงการต่าง ๆ ให้ความรู้กับชุมชน เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ประชาธิปไตย
- ๓) ประสานงานกับผู้นำชุมชน เครือข่าย ท้องถิ่น ในการจัดกิจกรรม
- ๔) ร่วมประชุมกับชุมชน
- ๕) แนะนำ ให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่ชุมชน ^{๑๐๔}

^{๑๐๓} ชาตรี เกิดธรรม, เทคนิคการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕) หน้า ๑๗

^{๑๐๔} ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย “การจัดการพื้นที่สูง” (กศน. อมก๋อย, เชียงใหม่ : พ.ศ. ๒๕๕๕) (ออนไลน์) แหล่งข้อมูล <https://www.omkoi-nfe.com/home/hilltribe-education> [๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้แบ่งองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ในด้านการบริการไว้ในด้านบุคลากรเช่นกัน คือ บุคลากร เป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการผลิตให้บริการ มีทั้งบุคลากรประจำและบุคลากรภายนอก ประกอบด้วย ผู้บริหาร นักเทคโนโลยีการศึกษา นักเนื้อหา เจ้าหน้าที่เทคนิค และบุคลากรสนับสนุนการผลิตและบริการ^{๑๐๕}

กรมการศึกษานอกโรงเรียน มีนโยบายเกี่ยวกับการบริการ โดย “ผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน” ของศูนย์การเรียนรู้ นั้น จะต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบให้มากที่สุด ซึ่งในสภาพปัจจุบัน มีรูปแบบหลากหลายไปตามสภาพความเหมาะสมและ ความพร้อมของแต่ละชุมชนดังต่อไปนี้

๑. อาสาสมัครชาวบ้าน ๒. กรรมการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๓. ผู้นำท้องถิ่นมอบหมายผู้รับผิดชอบ ๔. คณะกรรมการหมู่บ้านโดยกรมการศึกษา และวัฒนธรรม ๕. นักศึกษาการศึกษา
นอกรโรงเรียนสายสามัญ ครูการศึกษานอกรโรงเรียน^{๑๐๖}

สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้อธิบาย องค์ประกอบเกี่ยวกับการบริการศูนย์เรียนรู้ชุมชนไว้ในด้านโครงสร้างของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

โครงสร้างของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

๑) คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กรชุมชน ประชาชนชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกรโรงเรียน เกษตรสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓) ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ

๔) สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจจะอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำบ้านประชาชนชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

^{๑๐๕} ชัยยงค์ พรหมวงศ์. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ ๑ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.(นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕) หน้า ๑๖ - ๑๗.

^{๑๐๖} กรมการศึกษานอกรโรงเรียน. “การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒”, (กรมการศึกษานอกรโรงเรียน, ม.ป.ป., กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๕๒) หน้า ๓๘

๕) การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

๖) งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน^{๑๐๗}

กรมพัฒนาชุมชน ได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ ๔ ลักษณะ และเกี่ยวข้องกับการบริการ คือ

๑) พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง เป็นพื้นที่ที่ไม่เคยมีกิจกรรมด้านส่งเสริมการเรียนรู้เลย ไม่เคยมีการสำรวจปราชญ์ชาวบ้าน ไม่มีอาคาร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมู่บ้านนี้จะไม่ปราชญ์ชาวบ้านหรือความรู้ของหมู่บ้าน เพียงแต่ไม่เคยสำรวจมาก่อนเท่านั้น

เป้าหมายในการ ดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ ก็คือการทำให้เกิดจุดเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการระบุได้ว่า คนเก่ง ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูล ปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้น อยู่ที่ใด แล้วทำแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้ แสดงไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็น บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ฯลฯ และจัดทำป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

๒) พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้ หมายถึง พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง เป็นพื้นที่ที่ไม่เคยมีกิจกรรมด้านส่งเสริมการเรียนรู้เลย ไม่เคยมีการสำรวจปราชญ์ชาวบ้าน ไม่มีอาคาร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมู่บ้านนี้จะไม่ปราชญ์ชาวบ้านหรือความรู้ของหมู่บ้าน เพียงแต่ไม่เคยสำรวจมาก่อนเท่านั้น เป้าหมายในการ ดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ ก็คือการทำให้เกิดจุดเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการระบุได้ว่า คนเก่ง ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูล ปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้น อยู่ที่ใด แล้วทำแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้ แสดงไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็น บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ฯลฯ และจัดทำป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

เป้าหมายในการดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้คือ การทำให้เกิดศูนย์รวมความรู้ของหมู่บ้านให้ได้ ซึ่งหมายถึง มีองค์ความรู้ประจำหมู่บ้านบันทึกจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีบันทึกประวัติหมู่บ้านอย่าง ละเอียด ครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึก เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิต ของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบันมีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

๓) พื้นที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำ หมู่บ้าน หมายถึง พื้นที่ที่ยังไม่มีอาคารศูนย์เรียนรู้ แต่มี แผนที่จุดเรียนรู้ มีองค์ความรู้ประจำหมู่บ้านบันทึกจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีบันทึกประวัติหมู่บ้าน

^{๑๐๗} สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา). พิมพ์ครั้งที่ ๑. (บริษัท สุภาชนิษฐ์ พรินต์ติ้ง กรุป จำกัด, กรุงเทพมหานคร : กุมภาพันธ ๒๕๕๑) หน้า ๓๒ - ๓๕

อย่าง ละเอียด ครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิต ของชุมชนในอดีต ถึงปัจจุบัน มีข้อมูลปัจจุบัน ของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

เป้าหมายในการดำเนินการ คือ การทำให้เกิด ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งหมายถึง มีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญา ข้อมูล ข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีความรู้ที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาหมู่บ้านและมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน

๔) พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญา ข้อมูล ข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการ พัฒนาหมู่บ้าน และมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน แต่ยังไม่มีการดำเนินการ กิจกรรมการเรียนรู้ เท่าใดนัก ไม่มีการพัฒนาความรู้ใหม่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนยังไม่มีระบบการจัดการที่ดี เป้าหมายของการ ดำเนินการ คือ ทำให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบให้ได้ ซึ่ง มีรูปแบบ ดังนี้

๑. อาคาร เป็นเอกเทศ แบ่งสัดส่วนของพื้นที่ทำงาน พื้นที่เก็บข้อมูลข่าวสารความรู้ พื้นที่บริการความรู้ Internet ชุมชน และ Website

๒. ปราชญ์ มีการจัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้าน มีบทเรียนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ปราชญ์แสดงตนชัดเจน มีศักยภาพในการถ่ายทอด

๓. สารระ มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ครอบคลุม หลายรูปแบบ

๔. องค์กร มีการรวมการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง มีแผนงาน มีระเบียบ กติกา

๕. กิจกรรม มีกิจกรรมจัดการความรู้ครบวงจร มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้

๖. รูปแบบกิจกรรม มีส่วนจัดแสดงความรู้แบบถาวร บางส่วนอาจจัดแสดงความรู้เป็นครั้งคราว มีการฝึกอบรม มีการนำทัศนศึกษา มีการเสวนา/อภิปราย/สัมมนา และมีการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ^{๑๐๘}

จากข้อมูลที่กำลังมานี้ สามารถวิเคราะห์มาเป็นตารางที่ ๒.๑๒

ตารางที่ ๒.๑๑ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบของงานบริการ

องค์ประกอบของงานบริการ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	รวม	๑๓
บุคคลที่ทำงานในศูนย์การเรียนรู้	✓	✓				✓							๓	✓
ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา(ผู้สอน)			✓	✓					✓	✓	✓	✓	๖	✓
ผู้เข้ารับการถ่ายทอดภูมิปัญญา (ผู้เรียน)	✓		✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	๘	✓
ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา	✓				✓								๒	✓
ผู้บริหาร(หน่วยบริการ)						✓					✓	✓	๓	✓
นักเทคโนโลยีการศึกษา						✓							๑	✓
เจ้าหน้าที่เทคนิค						✓							๑	✓
บุคลากรสนับสนุนการผลิตและ						✓							๑	✓

^{๑๐๘} สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. คู่มือศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา).พิมพ์ครั้งที่ ๑. (บริษัท สุภชนิษฐ์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, กรุงเทพมหานคร : กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑) หน้า ๔๐ -๔๗

องค์ประกอบของงานบริการ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	รวม	๑๓
บริการ														
อาสาสมัครชาวบ้าน							✓	✓					๒	✓
กรรมการ							✓	✓					๒	✓
ผู้นำท้องถิ่น							✓	✓					๒	✓
ที่ปรึกษา								✓					๑	✓
ผลิตภัณฑ์บริการ	✓												๑	✓
สภาพแวดล้อมบริการ	✓												๑	✓

ความหมายของตัวเลข

- ๑ รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์
- ๒ อารณ ภูวิทย์พันธุ์
- ๓ กรมส่งเสริมการปกครอง
- ๔ ผศ.ดร.ชาติรี เกิดธรรม
- ๕ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช)
- ๖ ชัยยงค์ พรหมวงศ์
- ๗ กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- ๘ สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- ๙ กรมพัฒนาชุมชน(พื้นที่ที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- ๑๐ กรมพัฒนาชุมชน(พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้
- ๑๑ กรมพัฒนาชุมชน(พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำ
- ๑๒ กรมพัฒนาชุมชน(พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน

๑๓. ผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของงานบริการ สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการบริการ แบ่งได้ ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านบุคคล
๒. ด้านผลิตภัณฑ์
๓. ด้านสภาพแวดล้อมบริการ

ในแต่ละด้าน ผู้วิจัยอาศัยเอกสารทางวิชาการที่ได้ศึกษาข้างต้น อธิบายองค์ประกอบในแต่ละด้าน ได้ดังนี้ คือ

๑. องค์ประกอบด้านบุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้, บุคคลที่ทำงานในศูนย์การเรียนรู้ ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษา นักเทคโนโลยีการศึกษา เจ้าหน้าที่เทคนิค บุคลากรสนับสนุนการผลิตและบริการ, ผู้ให้บริการ ผู้สอน ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้รับบริการ ผู้เรียน ผู้เข้ารับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น, อาสาสมัครชาวบ้าน, ผู้นำท้องถิ่น, รวมถึงที่ปรึกษาของศูนย์การเรียนรู้

๒. ด้านผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตภัณฑ์การให้บริการ เป็นกระบวนการ หรือวิธีการนำเสนอ ทรัพยากรประโยชน์หรือคุณค่าต่าง ๆ ที่หน่วยงานบริการและผู้ปฏิบัติงานให้บริการมอบให้กับผู้รับบริการ

๓. ด้านสภาพแวดล้อมของการบริการ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้รับบริการสามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็น การได้กลิ่น การได้ยิน การได้สัมผัส และการได้สัมผัส องค์ประกอบทางกายภาพจึงครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นตัวอาคาร ลานจอดรถ การตกแต่ง อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ บรรยากาศ และแม้กระทั่งเครื่องแบบของพนักงาน

๒.๒.๓.๓ แหล่งเรียนรู้

๓.๑) ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมาก เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสภาพจริง แหล่งเรียนรู้จะมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ คือ บุคคล สถานที่ ธรรมชาติภูมิปัญญา การประกอบอาชีพ เป็นต้น ซึ่งแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้า หาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ได้เอง นับเป็นชุมทรัพย์มหาศาลของความรู้ที่มีอยู่ แหล่งเรียนรู้เหล่านั้น มีทั้งที่อยู่ในโรงเรียน และอยู่ในชุมชน จึงมีผู้ให้ความหมาย ไว้หลากหลาย จากเอกสารที่ผู้วิจัยได้ศึกษา จากนักวิชาการ ดังนี้ NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary, หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญ, ศิริพร ขิปนวัฒนา, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, Good Carter V. , Wittich & Schuller , Nichols, Mark. สามารถอธิบายได้ดังนี้

NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า learning เป็นศัพท์คำนาม แปลว่า การศึกษา, การเรียน, การเล่าเรียน ^{๑๐๙}

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญ ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ^{๑๑๐}

ศิริพร ขิปนวัฒนา กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้หมายถึงแหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศหรือแหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ^{๑๑๑}

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหา

^{๑๐๙} สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) ความหมาย คำว่า-การเรียนรู้ (ออนไลน์) แหล่งที่มา <http://dictionary.sanook.com/search/dict-th-en-lexitron/การเรียนรู้> [๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

^{๑๑๐} หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔), หน้า ๖

^{๑๑๑} ศิริพร ขิปนวัฒนา. หลักการจัดการเรียนรู้. (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. พ.ศ.๒๕๔๘) หน้า ๑๗๘

ความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ช่วยขยายแนวความคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กว้างขวางขึ้น แหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้^{๑๑๒}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดความหมายของแหล่งเรียนรู้ ว่า หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสารความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลายืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน^{๑๑๓}

Good Carter V. ให้ความหมายของคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ เช่น พิพิธภัณฑ์ โรงมหรสพ ห้องสมุด สวนสาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนด้วย^{๑๑๔}

Wittich & Schuller ให้ความหมายคำว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ประชาชน สถานที่ และสิ่งที่อยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง^{๑๑๕}

A. Mark, Nichols. ให้ความหมายคำว่า แหล่งความรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งที่เป็นวิชาการสำหรับโรงเรียน ประกอบด้วย ประชาชน สถานที่ สิ่งต่าง ๆ และกิจกรรมทั้งหลายที่นำมาใช้ในการศึกษาของนักเรียนเพื่อให้เป็นพลเมืองดี^{๑๑๖}

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการจากข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยสามารถ สรุปความหมายของแหล่งชุมชน ได้ตามตารางที่ ๒.๑๓ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๒ ตารางวิเคราะห์ความหมายของแหล่งเรียนรู้

ความหมายของแหล่งเรียนรู้	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐
การศึกษา/การเรียนรู้/การเล่น	✓								๑	✓

^{๑๑๒} กรมวิชาการ. การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมวิชาการ, ๒๕๔๕) หน้า ๔๓

^{๑๑๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือการบริหารการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๗) หน้า ๒

^{๑๑๔} Good, Carter V. *Dictionary of Education*. (New York: McGraw - Hill Book Company, 1976), p. 114.

^{๑๑๕} Wittich, Walter Arno and Charles Francis Schuller. *Audio Visual Materials*. (New York : Harper & Row Publisher, 1962), P229

^{๑๑๖} A. Mark, Nichols. (1971). *Community resources for school*. In *Encyclopedia of education*. (Vol.2) (New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice Hall, 1971) pp.341-347

ความหมายของแหล่งเรียนรู้	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	ร	๙
แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ		✓	✓	✓	✓				๔	✓
แหล่งความรู้ทางวิชาการ		✓			✓			✓	๓	✓
แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ		✓	✓	✓					๓	✓
สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ					✓	✓		✓	๓	✓
สิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต						✓	✓	✓	๓	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary
๒. หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญ
๓. ศิริพร ชีปนวัฒนา
๔. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
๕. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
๖. Good, Carter V
๗. Wittich, Walter Arno and Charles Francis Schuller
๘. Nichols, Mark.
๙. ผู้วิจัย

จากตารางนี้ สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูลข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ เหมาะกับการศึกษา/การเรียนรู้/การเล่น เป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่งทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่า เป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

๓.๒) ประเภทของแหล่งเรียนรู้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่าได้มีผู้แบ่งกลุ่มหรือประเภทแหล่งเรียนรู้ไว้หลายลักษณะ ดังนี้

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ได้จำแนกแหล่งเรียนรู้ไว้ ๓ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากสภาพจริง เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษศาสตร์ ภูเขา ทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก แดดออก น้ำท่วม ความแห้งแล้ง ฯลฯ

๒. แหล่งเรียนรู้ที่จัดหรือสร้างขึ้น ซึ่งมีในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว

๒.๑ แหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สนามกีฬา ฯลฯ

๒.๒ แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ได้แก่ ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ สถาบันค้นคว้าวิจัย แหล่งวิชาการ แหล่งบริการ สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ห้องสมุดประชาชน ศูนย์กีฬา ศูนย์การค้า ฯลฯ

๓. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรบุคคล ได้แก่ ครู ผู้ปกครอง ตลอดจนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาในสาขาอาชีพ^{๑๑๗}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้จัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ ได้หลายแบบตามความสอดคล้องกับโรงเรียนแต่ละแห่งเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการใช้

แบบที่ ๑ จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

๑. แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ลำธาร กรวด หิน ดิน ทราย ชายทะเล

๒. แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมตลอดจน เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือนที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ

๓. บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์และผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ

แบบที่ ๒ จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

๑. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเดิมจะมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นหลัก คือ ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ต่อมามีการพัฒนาเป็นห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ห้องปฏิบัติ การวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ เป็นต้นตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำสวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน เป็นต้น

๒. แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปศึกษาหาความรู้เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเลวัด

^{๑๑๗} สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม:ฝ่ายบริการทางการศึกษา หน่วยงานพิเศษ, ๒๕๕๕. หน้า ๖

ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานีตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ พุงนา สวนผัก สวนผลไม้^{๑๑๘}

ซัชวาล วงษ์ประเสริฐ แบ่งแหล่งเรียนรู้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล หมายถึง บุคคลที่สามารถให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้อื่นได้ ซึ่งได้แก่ สมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ จากประสบการณ์ของตนเอง เป็นต้น ซึ่งแหล่งบุคคลนี้จะเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารแบบสองทางมากกว่าแหล่งเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ

๒. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อมวลชนเป็นแหล่งที่เป็นการให้ข้อมูล ข่าวสาร โดยผ่านทางสื่อมวลชน ประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสารต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสื่อมวลชนจะสามารถเข้าถึงผู้ใช้ได้อย่างกว้างขวางแต่การสื่อสารจากแหล่งสื่อมวลชนจะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว

๓. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถาบัน เป็นองค์กรซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐบาล หรือเอกชนเพื่อทำหน้าที่ในการแสวงหาสารสนเทศแล้วนำมาวิเคราะห์ จัดเก็บและให้บริการ เผยแพร่ ได้แก่ ห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ แหล่งข้อมูลของหน่วยงานองค์กรทางราชการ สมาคมวิชาชีพ เป็นต้น^{๑๑๙}

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่องค์กรจะต้องพิจารณาเพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ได้แก่

ช่องทางการเรียนรู้ – ช่องทางการเรียนรู้ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญมาก เพราะหากไม่มีช่องทางการเรียนรู้ในองค์กร ความรู้ย่อมจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

ช่องทางการเรียนรู้มีมากมายในองค์กร ได้แก่

๑. การจัดอบรมภายใน (In-House Training) และภายนอก (Public Training) – หัวข้อหลักสูตรการอบรมเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็คือ หลักสูตรที่จัดขึ้นไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นที่แท้จริง แนวทางแก้ไขก็คือ นักพัฒนาบุคลากรจะต้องศึกษาวิจัยว่าขีดความสามารถในเรื่องใดที่คาดหวัง และนำขีดความสามารถนั้นเป็นมาตรฐานในการพิจารณาเปรียบเทียบว่าขีดความสามารถใดที่พนักงานยังไม่สามารถทำได้ดี หลังจากนั้นจึงนำขีดความสามารถนั้นมากำหนดเป็นหัวข้อการอบรมต่อไป เช่น จิตสำนึกในการให้บริการเป็นขีดความสามารถที่พนักงานยังขาดอยู่ หัวข้อการอบรมได้แก่ เทคนิคการให้บริการลูกค้า หรือแนวทางการพัฒนาระบบงานด้วยการเพิ่มจิตสำนึกในการให้บริการ

๒. จัดหาหนังสือ และสื่อต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ – การจัดหาหนังสือที่เป็นประโยชน์ ซีดี วีดีโอ และเทปบันทึกภาพ หรือเทปคลาสเสต โดยการจัดทำเป็นรายชื่อไว้ในทะเบียนคุม ซึ่งจะต้องประกาศให้พนักงานทุกคนรับรู้ว่าศูนย์การเรียนรู้มีสื่อการเรียนรู้ในเรื่องใดบ้าง การประกาศ

^{๑๑๘} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. คู่มือการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๗ หน้า ๓ - ๔

^{๑๑๙} ซัชวาล วงษ์ประเสริฐ (๒๕๓๗) บริการสารสนเทศ ปทุมธานี สาขาวิชาสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต หน้า ๕๘-๕๙

สามารถใช้ช่องทางผ่าน Intranet วารสารภายในองค์กร หรือติดบอร์ดประกาศในองค์กร โดยจะให้สิทธิ์แก่พนักงานสามารถยืมหนังสือและสื่อต่าง ๆ กลับไปศึกษาที่บ้านได้ภายใต้ช่วงเวลาที่กำหนดขึ้น

๓. จัดเดินสายทัวร์ดูงานในองค์กรอื่น ๆ – การจัดทำแผนการดูงานในระบบงานต่าง ๆ ขององค์กรอื่น ๆ อาจจะเป็นเดือนละครั้ง สองเดือนครั้งหรือไตรมาสละครั้ง โดยระบุว่าในแต่ละช่วงเวลาจะต้องดูงานที่องค์กรใด ดูงานเกี่ยวกับเรื่องใด ช่วงเวลาใด รวมถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการดูงานในแต่ละครั้ง พบว่าการดูงานจากองค์กรอื่น ๆ ย่อมช่วยทำให้เกิดมุมมองที่กว้างขึ้น เพื่อนำแนวคิดที่ได้รับการไปดูงานมาปรับใช้ในการพัฒนาระบบงานในปัจจุบันให้ดียิ่งขึ้น

๔. การเชิญผู้บริหารระดับสูงจากองค์กรอื่น ๆ มาแบ่งปันประสบการณ์ – การเรียนรู้ด้วยช่องทางนี้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นระดับ CEO และผู้บริหารระดับสูงในองค์กร โดยการเชิญผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารบุคลากรมาเล่าถึงแนวคิดและวิธีการบริหารคนให้เกิดประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางที่ใช้ในการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจจะจัดขึ้นเดือนละครั้ง สองหรือสามเดือนครั้ง

๕. การเปิดฉายชุดวิดีโอเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน – เป็นช่องทางการเรียนรู้ร่วมกันโดยการเปิดหนังที่น่าสนใจหรือชุดวิดีโอเกี่ยวกับแนวทางในการบริหารและพัฒนาบุคลากรในองค์กร และหลังจากที่หนังจบแล้ว จะต้องมีคนที่ทำหน้าที่สรุปเนื้อหาที่ได้จากหนัง และวิพากษ์วิจารณ์ถึงแนวคิดที่ได้กับการนำไปปรับใช้ในองค์กร

๖. การจัดกิจกรรมอ่านหนังสือร่วมกัน – องค์กรหลายแห่งมีการจัดกิจกรรม Book Reading Club หรือองค์กรบางที่จะเรียกว่า Book Sharing ซึ่งหมายถึงการให้ผู้ใช้ร่วมกิจกรรมอ่านหนังสือในเรื่องที่สนใจและนำมาเล่าสู่เพื่อน ๆ ในกลุ่มฟัง โดยศูนย์การเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานจัดกิจกรรมการอ่านหนังสือร่วมกันตามระยะเวลาที่กำหนดขึ้น

๗. การติดบอร์ดตามสถานที่ต่าง ๆ ในองค์กร – ศูนย์การเรียนรู้จะต้องทำหน้าที่ในการพิจารณาหาแหล่งที่สามารถนำบอร์ดความรู้ไปติดประกาศได้ ไม่ว่าจะเป็นบอร์ดทางเดินตรงบันได บอร์ดในลิฟต์ บอร์ดตามหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการติดไว้ที่ห้องน้ำที่องค์กรบางแห่งเรียกว่าเป็น “สุขาหาความรู้”

๘. การใช้เสียงตามสาย – การเรียนรู้ผ่านทางเสียงตามสายสามารถใช้กับคนกลุ่มมาก ๆ ได้ ความรู้ที่ผ่านช่องทางเสียงตามสายนั้นไม่ควรเป็นเรื่องที่หนักสมองเกินไป หรือเป็นเนื้อหาที่ยาวเกินไป รวมถึงการกำหนดเนื้อหาและประเด็นที่จะพูดในเสียงตามสาย ใครเป็นผู้พูด และจะเปิดเสียงตามสายในช่วงเวลาใดที่เหมาะสมที่สุด

๙. การจัดทำวารสารภายในบริษัท – วารสารภายในเป็นอีกหนึ่งช่องทางการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยสามารถสอดแทรกเนื้อหาสาระที่ต้องการสื่อให้พนักงานได้รับรู้ร่วมกัน เนื้อหาที่จะสื่อในวารสารนั้นจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าในแต่ละฉบับนั้นจะต้องสื่อความรู้ในเรื่องใดบ้าง ^{๑๒๐}

^{๑๒๐} อารณ ภูวพิทยพันธุ์, ศูนย์การเรียนรู้กับการพัฒนาบุคลากร (Learning Center). (กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์ ๒๕๕๒) หน้า ๒๐๒-๒๐๓.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ของศูนย์การเรียนรู้ ไว้ ๔ ประการ คือ

- ๑) บทบาทของผู้สอน
- ๒) บทบาทของผู้เรียน
- ๓) ชุดการสอน และ
- ๔) การจัดห้องเรียนห้องเรียน

เมื่อจำแนกศูนย์การเรียนรู้ออกเป็นส่วน ๆ โดย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พบว่าศูนย์การเรียนรู้ มีองค์ประกอบหลายลักษณะ คือ

- ๑) บทบาทของผู้สอน
- ๒) บทบาทของผู้เรียน
- ๓) ชุดการสอนและการจัดพื้นที่ภายในห้องเรียน

สามารถแจกแจงเนื้อหาได้ดังนี้

เนื้อหาองค์ความรู้เป็นจุดเปลี่ยนผ่านของความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้เข้ารับการถ่ายทอด ในส่วนนี้จะมีผลโดยตรงกับทั้งสองฝ่ายที่จะชี้ชัดถึงการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ โดยมีองค์ประกอบของเนื้อหาของภูมิปัญญา

สำหรับผู้ถ่ายทอดเตรียมการโดยตัวผู้ถ่ายทอดเองโดยมีการจัดเนื้อหา ลำดับของการถ่ายทอด และเป็นแนวทางสำคัญของการปฏิบัติกิจกรรม เมื่อความรู้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องและได้รับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จะเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติ

สำหรับผู้ถูกถ่ายทอดซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญสำหรับชาวบ้าน โดยกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะเป็นแนวทางให้ชาวบ้าน ปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการนำสื่อเข้ามาช่วยในศูนย์การเรียนรู้จะเป็นการเพิ่มความน่าสนใจกับการเรียน ผู้เรียนจะเกิดความสนใจในเนื้อหาและสามารถปฏิบัติได้ต่อไปได้และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ^{๑๒๑}

ชาตรี เกิดธรรม ได้แบ่ง องค์ประกอบที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ ไว้ ๔ ประการ คือ

- ๑.บทบาทของผู้สอน
- ๒.บทบาทของผู้เรียน
- ๓.ชุดการสอน
- ๔.การจัดห้องเรียน

ซึ่งสาระสำคัญของแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

ชุดการสอน ชุดการสอน คือ ระบบการนำเรื่องราวที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่สอนแต่ละหน่วยมาใช้ในการ สอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ชุดการสอนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวัสดุ อุปกรณ์ทั้งหมด ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่องการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาจาก ประสบการณ์ทั้งหมดนี้อย่างได้ผลยิ่งขึ้น หลักการและทฤษฎีที่สำคัญในการผลิตชุดการสอน คือ การใช้สื่อประสม และการใช้วิธีวิเคราะห์ระบบ

^{๑๒๑} กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๕) หน้า ๓๑ - ๔๓

ส่วนประกอบของชุดการสอน

๑. คู่มือครู ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหา ผลงานที่คาดหวังจากนักเรียน สื่อการเรียน หนังสือประกอบการค้นคว้าสำหรับครู แนวการประเมินผล ขั้นตอนการดำเนินการสอน

๒. แบบทดสอบสำหรับการประเมินผล

๓. แบบฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน ซึ่งอาจจะประกอบด้วยบัตรต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมได้แก่ บัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม และบัตรเฉลย

๔. สื่อการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ สำหรับแต่ละศูนย์การเรียน ประเภทของชุดการสอน

๑. ชุดการสอนแบบเรียนด้วยตัวเองหรือชุดการสอนรายบุคคลซึ่งประกอบด้วยบทเรียนโปรแกรม แบบประเมินผล และอุปกรณ์การเรียน

๒. ชุดการสอนแบบเรียนเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนจะต้องประกอบ กิจกรรมเป็นหมู่คณะ ตามบัตรคำสั่ง โดยจัดแบบศูนย์การเรียน

๓. ชุดการสอนประกอบการบรรยายของครู เป็นกล่องกิจกรรมสำหรับช่วยครูในการสอนกลุ่ม ใหญ่ให้นักเรียนได้ประสบการณ์ที่พร้อม ๆ กัน ตามเวลาที่กำหนด^{๑๒๒}

ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช)^{๑๒๓}

มีองค์ประกอบในการจัดตั้งศูนย์ ๕ ด้าน

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ศศช. จะเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ด้วยบริการสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีวัสดุ-อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมเพียงพอ และมีรูปแบบการจัดกิจกรรมน่าสนใจ หลากหลาย ขอบข่ายในการให้บริการมีดังนี้

๑. เตรียมความพร้อมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

๒. ส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือสำหรับเด็กและผู้ใหญ่

๓. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กวัยเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่วัยแรงงาน

๕. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

๖. จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

๗. จัดการศึกษาตามอัธยาศัย

ทิพวัลย์ มาแสง ได้กล่าวไว้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ของประเทศไทยในปัจจุบันที่เหมาะสมที่สุดสำหรับสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ควรมีการดำเนินการในองค์ประกอบเรื่องต่อไปนี้อย่างเป็นระบบ คือ

๑. มีหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับ

^{๑๒๒} ขาตรี เกิดธรรม “เทคนิคการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ.๒๕๔๕) หน้า ๑๗

^{๑๒๓} ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย “การจัดการพื้นที่สูง” (กศน. อมก๋อย, เชียงใหม่ : พ.ศ. ๒๕๕๕) (ออนไลน์) แหล่งที่มา www.omkoi-nfe.com/home/hilltribe-education [๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

๒. มีหนังสือ วารสาร เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพชีวิต และมีจำนวนมากเพียงพอเหมาะสมตามสภาพของชุมชน

๓. มีหนังสือ แบบเรียน คู่มือเรียน ชุดวิชาต่าง ๆ และเอกสารประกอบการเรียนอื่น ๆ สำหรับนักศึกษา กศน.ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายทุกวิธีเรียน

๔. มีสื่ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ เทป โทรทัศน์ วิดีทัศน์ ตลอดจนการจัดนิทรรศการและการสาธิตต่าง ๆ

๕. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กศน. เช่น การพบกลุ่มนักศึกษา กศน. สายสามัญ ระดับ ต่าง ๆ การจัดกลุ่มสนใจ การศึกษาวิชาอาชีพต่าง ๆ การศึกษาเด็กเล็ก กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ หนังสือ กิจกรรม กศน. เพื่อกลุ่มสูงอายุ การศึกษาสำหรับคนพิการ เป็นต้น

๖. มีการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การประชุม การพัฒนาชุมชน การจัดแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การแข่งขันกีฬา การประกวดต่าง ๆ เป็นต้น

๗. มีระบบการประสานงานโดยใช้เครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ตลอดจนภูมิปัญญาต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ทั้งในบริเวณศูนย์การเรียนรู้และในสถานที่ที่เหมาะสมอื่น ๆ ^{๑๒๔}

กรมพัฒนาชุมชน ได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ในพื้นที่ ๔ ลักษณะ และเกี่ยวข้องกับการบริการ คือ

๑) พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง เป็นพื้นที่ที่ไม่เคยมีกิจกรรมด้านส่งเสริมการเรียนรู้เลย ไม่เคยมีการสำรวจปราชญ์ชาวบ้าน ไม่มีอาคาร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมู่บ้านนี้จะไม่ปราชญ์ชาวบ้านหรือความรู้ของหมู่บ้าน เพียงแต่ไม่เคยสำรวจมาก่อนเท่านั้น

เป้าหมายในการ ดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ ก็คือการทำให้เกิดจุดเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการระบุได้ว่า คนเก่ง ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูล ปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้น อยู่ที่ใด แล้วทำแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้ แสดงไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็น บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ฯลฯ และจัดทำป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

๒) พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้ หมายถึง พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง เป็นพื้นที่ที่ไม่เคยมีกิจกรรมด้านส่งเสริมการเรียนรู้เลย ไม่เคยมีการสำรวจปราชญ์ชาวบ้าน ไม่มีอาคาร แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมู่บ้านนี้จะไม่ปราชญ์ชาวบ้านหรือความรู้ของหมู่บ้าน เพียงแต่ไม่เคยสำรวจมาก่อนเท่านั้น เป้าหมายในการ ดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ ก็คือการทำให้เกิดจุดเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงการระบุได้ว่า คนเก่ง ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูล ปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้น อยู่ที่ใด แล้วทำแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้ แสดงไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็น บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ฯลฯ และจัดทำป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

^{๑๒๔} ทิพวัลย์ มาแสง, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในประเทศ : วิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวทางขององค์การสหประชาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (บริษัท สำนักพิมพ์บรรณกิจ (๑๙๙๑) จำกัด, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๔๔), หน้า ๖๐ - ๖๑.

เป้าหมายในการดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้คือ การทำให้เกิดศูนย์รวมความรู้ของหมู่บ้านให้ได้ ซึ่งหมายถึง มืองค์ความรู้ประจำหมู่บ้านบันทึกจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีบันทึกประวัติหมู่บ้านอย่างละเอียด ครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึก เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิต ของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบันมีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

๓) พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำ หมู่บ้าน หมายถึง พื้นที่ที่ยังไม่มีอาคารศูนย์เรียนรู้ แต่มี แผนที่จุดเรียนรู้ มืองค์ความรู้ประจำหมู่บ้านบันทึกจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีบันทึกประวัติหมู่บ้านอย่างละเอียด ครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิต ของชุมชนในอดีต ถึงปัจจุบัน มีข้อมูลปัจจุบัน ของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

เป้าหมายในการดำเนินการ คือ การทำให้เกิด ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งหมายถึง มีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญา ข้อมูล ข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีความรู้ที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาหมู่บ้านและมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน

๔) พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่มีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญา ข้อมูล ข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการ พัฒนาหมู่บ้าน และมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน แต่ยังไม่มีการดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ เท่าใดนัก ไม่มีการพัฒนาความรู้ใหม่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนยังไม่มีระบบการจัดการที่ดี

เป้าหมายของการ ดำเนินการ คือ ทำให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบให้ได้ ซึ่งมีรูปแบบ ดังนี้

๑. อาคาร เป็นเอกเทศ แบ่งสัดส่วนของพื้นที่ทำงาน พื้นที่เก็บข้อมูลข่าวสารความรู้ พื้นที่บริการความรู้ Internet ชุมชน และ Website

๒. ประชาชน มีการจัดทำทะเบียนประชาชนชาวบ้าน มีบทเรียนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ประชาชนแสดงตนชัดเจน มีศักยภาพในการถ่ายทอด

๓. สารระ มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ครอบคลุม หลายรูปแบบ

๔. องค์กร มีกรรมการ มีวาระการดำรงตำแหน่ง มีแผนงาน มีระเบียบ กติกา

๕. กิจกรรม มีกิจกรรมจัดการความรู้ครบวงจร มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้

๖. รูปแบบกิจกรรม มีส่วนจัดแสดงความรู้แบบถาวร บางส่วนอาจจัดแสดงความรู้เป็นครั้งคราว มีการฝึกอบรม มีการนำทัศนศึกษา มีการเสวนา/อภิปราย/สัมมนา และมีการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ

Ramirez จำแนกแหล่งความรู้ในชุมชนออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้ ๑. แหล่งความรู้ที่เป็นธรรมชาติ อาทิ แสงแดด อากาศ ดิน น้ำ เป็นต้น ๒. แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในชุมชน ๓. แหล่งความรู้ทางด้านเทคโนโลยี ได้แก่ แหล่งความรู้ที่เกิดจาก

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ การคิดประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เช่น เครื่องยนต์ ๔. แหล่งความรู้ที่เป็นสถาบัน ได้แก่ สถาบันต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โรงเรียน โบสถ์ เป็นต้น ^{๑๒๕}

Jarolimek จำแนกแหล่งความรู้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. ประเภทที่เป็นวัสดุในการอ่าน (Reading Materials) ได้แก่หนังสือ จุลสาร วารสาร หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ๒. ประเภทที่ไม่ใช่วัสดุในการอ่าน (Non-Reading Materials) ได้แก่ภาพยนตร์ รูปภาพ ฟิล์มสตริป เครื่องบันทึกเสียง แผนที่ ลูกโลก และแหล่งวิทยาการอื่น ๆ ^{๑๒๖}

Nichols แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ดังนี้ ๑.ผู้ชำนาญพิเศษเช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญงานพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการ พ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร ช่างนา ๒.พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ๓.ตัวแทนองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแทนของ สังคม เทศบาล ศูนย์วัฒนธรรมหรือหน่วยงานอื่น ๆ ๔.ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลทำงานทางด้านธุรกิจการค้าหรือโรงงานอุตสาหกรรม เช่นบริษัทขนส่ง เหมืองแร่ บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ๕. ผู้แทนรัฐบาล เช่นตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น ๖.คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน เช่นกรรมการศึกษาโรงเรียน คณะที่ปรึกษาให้โรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น ๗.ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วย พืช สัตว์ป่า น้ำ ดิน แร่ และวัสดุชนิดต่าง ๆ ทางธรรมชาติ ๘. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารสถานที่ เครื่องบิน ถนน รถไฟ ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ ปูนียสถาน เป็นต้น ^{๑๒๗}

จากการศึกษาข้อมูลทางวิชาการของนักวิชาการหลายข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๔ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๓ ตารางวิเคราะห์ประเภทของแหล่งเรียนรู้

	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒	๑๓	๑๔	๑๕	รวม	๑๖
เป็นบุคคล	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	๑๓	✓
เป็นสถานที่	✓	✓	✓	✓									✓		✓	๘	✓
เป็นธรรมชาติ	✓	✓		✓									✓		✓	๖	✓
เป็นกิจกรรม				✓				✓				✓				๔	✓
เป็นหนังสือ			✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		๑๒	✓
เป็นสื่อเรียนรู้			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		๑๔	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

^{๑๒๕} Ramirez , Emiliano C . Some Community School Practices. Quezan City : National Printing , 1954. P 386

^{๑๒๖} Jarolimek. Social Studies in Elementary Education. 3rd ed. New York:The Macmillan Company, 1969. P189

^{๑๒๗} Nichols, Mark. "Community Resources for School," Encyclopedia of Education. 2(1) : 341-347 ; February, 1971 p342

๓. ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ
๔. อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์
๕. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๖. ผศ.ดร.ชาตรี เกิดธรรม
๗. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช)
๘. ทิพวัลย์ มาแสง
๙. กรมพัฒนาชุมชน พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน
๑๐. กรมพัฒนาชุมชน พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้
๑๑. กรมพัฒนาชุมชน พื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำ
๑๒. กรมพัฒนาชุมชน พื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน
๑๓. Ramirez,Emiliano C
๑๔. Jarolimek
๑๕. Nichols, Mark
๑๖. ผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์ประเภทของแหล่งเรียนรู้ ที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา จะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ออกไปมากมายหลายประเภท

ผู้วิจัย สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ สามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท คือ

๑. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครู ราชบัณฑิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักการศึกษา นักวิจัย ผู้ประกอบการต่าง ๆ
๒. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ เช่น โรงเรียน ห้องสมุด สถานประกอบการต่าง ๆ ศาสนสถาน แปลงเกษตร สถานที่ทางธรรมชาติต่าง เป็นต้น
๓. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศและสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ สื่อทางคอมพิวเตอร์ ผลงานประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

๒.๒.๓.๔ เครือข่ายการเรียนรู้

ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้

กลุ่มองค์กรรัฐและนอกรัฐให้การให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการเรียนรู้ไว้หลายแห่ง โดยที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร จากนักวิชาการ ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ชาติชาย ณ เชียงใหม่, สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง, นิยพรรณ วรรณศิริ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ รายละเอียดดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ให้ความหมายของคำว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน โดยมีบุคคลที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่น ๆ ได้ ^{๑๒๘}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงการประสานแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสาร การใช้ทรัพยากร และการปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องตลอดจนระบบการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความต้องการของบุคคลและชุมชน ^{๑๒๙}

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ อธิบายถึงเรื่องนี้ว่า เครือข่ายสังคม หมายถึงกลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกัน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นได้ เครือข่ายสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด การเรียนรู้ของบุคคลหรือกลุ่มองค์กรใดก็ตาม ย่อมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อนและความสัมพันธ์ในฐานะของบุคคลหรือองค์กรที่มีปัญหา มีกิจกรรม ที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน ที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ ^{๑๓๐}

สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง อธิบายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ ซึ่งหมายถึง องค์กร สถานประกอบการบุคคล ศูนย์ข่าวสารข้อมูล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน หรือ ผู้สนใจ ได้ทั้งความรู้ ทักษะ เกี่ยวกับ อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมที่เป็นของดีดั้งเดิมและที่พัฒนาแล้ว ที่มีอยู่ในชุมชน อำเภอ จังหวัดดั่งนั้นโดยสรุปแล้ว เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงการกระจาย เชื่อมโยง หรือแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มบุคคลอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยมีการจัดระบบและวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ กัน ตามความต้องการของบุคคล เครือข่ายสังคม ^{๑๓๑}

นิยพวรรณ วรรณศิริ เสนอว่า ระบบเครือข่ายเป็นสภาพ ความสัมพันธ์ของบุคคลจากวงแคบที่สุด นับจากตัวเราไปถึงวงกว้างเท่าที่พอนับได้ วงแคบที่สุดคือวงของครอบครัว และวงกว้างที่สุดอาจนับถึงเผ่าพันธุ์ แต่ส่วนใหญ่การนับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ มักนับในวงแคบมากกว่าวงกว้าง โดยเริ่มนับจากระดับความสัมพันธ์ของบุคคลในครัวเรือนเดียวกันก่อนการเรียนรู้โดยเครือข่ายสังคม ^{๑๓๒}

^{๑๒๘} การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (ม.ป.ป.). เอกสารเครือข่ายและการส่งเสริมเครือข่ายงานการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศึกษานอกโรงเรียน. ๒๕๔๒ หน้า ๑๐๐ - ๑๐๒

^{๑๒๙} คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ หน้า ๑

^{๑๓๐} ชาติชาย ณ เชียงใหม่. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๓๓ ๒๐๙ - ๒๑๔

^{๑๓๑} สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง, ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคตะวันออก, นนทบุรี : ปิยมิตร มัลติมีเดีย, ๒๕๔๓ (๒๕๔๓ : ๕๓ - ๕๔)

^{๑๓๒} นิยพวรรณ วรรณศิริ. ๒๕๔๐. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๔๐ : ๒๑๖)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันไว้อย่างน่าสนใจว่า กระบวนการเรียนรู้โดยเครือข่ายสังคมที่เป็นชุมชนนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ประสานการเรียนรู้ และผู้รู้ในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็น “แม่ข่าย” ในการขยายการเรียนรู้ของบุคคลและชุมชนออกไปในวงกว้าง ผู้ประสานการเรียนรู้เป็นบุคคลในชุมชน ซึ่งอาจมีสถานภาพที่หลากหลาย เช่น เป็นผู้นำชาวบ้าน ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น ผู้ประสานการเรียนรู้นี้ทำหน้าที่ให้กระตุ้นให้บุคคลและชุมชนเกิดความใฝ่แสวงหาความรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนและกระจายความรู้ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนผู้รู้ในชุมชนได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้ที่ทรงไว้ซึ่งความรู้ดั้งเดิม ที่สะสมมาภายในชุมชน ผู้ประสานการเรียนรู้ และผู้รู้ในชุมชนอาจเป็นบุคคลเดียวกัน ทำหน้าที่ทั้งสองลักษณะก็ได้โดยนัยดังกล่าวนี้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพราะทั้งบุคคลก็เป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน และองค์ความรู้ที่มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนอยู่ในชุมชนก็ได้ผ่านกระบวนการปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนก่อนแล้ว

สรุปแล้วเครือข่ายการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยเครือข่ายสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญ และผู้ที่ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายนั้นประกอบด้วยบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ กัน กระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะการทำเครื่องทองถือต้องอาศัยทั้งเครือข่ายการเรียนรู้และเครือข่ายสังคม เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของบุคคลโดยเครือข่ายสังคม โดยผู้ถ่ายทอดความรู้ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้เรียนที่ได้รับความรู้มา จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ลำดับต่อไปให้กับคนอื่น ๆ เป็นเครือข่ายของความรู้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง^{๑๓๓}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ได้กล่าวว่า เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม^{๑๓๔}

จากการศึกษาข้อมูลทางวิชาการจากเอกสารนักวิชาการหลายท่านจากข้อมูลต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๕ ตารางวิเคราะห์ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้

ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน	✓	✓					✓	๓	✓

^{๑๓๓}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๓. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี (๒๕๔๓ : ๔)

^{๑๓๔}

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ กรุงเทพมหานคร สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา พรรษา ๒๕๕๐ หน้า ๑๕๗-๑๖๑

ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	ร	๘
การสร้าง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้ตามความต้องการของบุคคลและชุมชน		✓		✓		✓	✓	๔	✓
กลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกัน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เช่นระบบเครือข่าย			✓		✓			๒	✓
การมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน ระหว่างกลุ่มบุคคล หรือองค์กร			✓	✓				๒	✓
ประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ						✓		๑	✓
การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน				✓			✓	๒	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. กรมการศึกษานอกโรงเรียน
๓. ขาดิขย ฅ เชียงใหม่
๕. นิยพรรณ วรณศิริ
๗. ผศ.ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
๔. สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง
๖. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
๘. ผู้วิจัย

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากตารางนี้แล้ว สามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม

๕ การบริหารจัดการ

๕.๑) ความหมายของการบริหารจัดการ

จากการศึกษาเอกสาร จากนักวิชาการ ได้แก่ เกษม จันทรแก้ว, ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, สมพงศ์ เกษมสิน, อนันต์ เกตุวงศ์, ไพบูลย์ ช่างเรียน, ดิน ปรีชญพฤทธิ, บุญทัน ดอกไธสง, ธงชัย สันติวงษ์, Herbert A. Simon, Schermerhorn, J. R. มีรายละเอียดดังนี้

เกษม จันทรแก้วได้ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปการดำเนินการนำวัตถุประสงค์สู่ระบบด้วยระบบกระบวนการผลิตจนได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้การบริหารจึงเป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน เป็นเรื่องยากที่จะทำให้การผสมผสานกันถ้าไม่วางแผนการดำเนินการที่ดีซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่วางแผนบริหารอย่างไรอย่างใดก็ดีผู้บริหารมีหน้าที่อำนาจการ

(Directing) ตามอำนาจหน้าที่จากหน่วยงาน (Organizing) ที่เป็นผู้รับผิดชอบควบคุม (Controlling) ในการนำแผนงาน (Planning) ที่ได้กำหนดไว้แล้วไปดำเนินการร่วมกันทรัพยากร (Assembling Resource) ทำให้การผลิตหรือการใช้ปัจจัยการบริหาร(ได้แก่คน งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ สวัสดิการ ฯลฯ) ก่อให้เกิดผลผลิตขั้นสุดท้ายสรุปว่า การบริหารเป็นการดำเนินการที่ผู้บริหารมีหน้าที่ในการสั่งการในการบริหารจัดการควบคุมและนาแผนที่กำหนดไว้ไปดำเนินการให้แล้วเสร็จ ^{๑๓๕}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ ได้รวบรวม ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” ได้ตั้งนี้ การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นค่านิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ ^{๑๓๖}

สมพงศ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอา ทรัพยากรบริหาร (administrative resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มา ประกอบการตามกระบวนการบริหาร (process of administration) เช่น POSDCoRB Model ให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ^{๑๓๗} และยังกล่าวไว้อีกว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติ ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ ^{๑๓๘}

อนันต์ เกตุวงศ์ ให้ความหมายการบริหาร ว่า เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ (อย่างน้อย ๒ คน) และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ ^{๑๓๙}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการ ในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ^{๑๔๐}

ติน ปรัชญพฤทธิ์ มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึงกระบวนการ นำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับการนำเอา นโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ^{๑๔๑}

^{๑๓๕} เกษม จันท์แก้ว. โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม.(พิมพ์ ครั้งที่ ๓). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๔๐) หน้า ๕๑๒ - ๕๑๔

^{๑๓๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การจัดการและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.(๒๕๔๕) หน้า ๑๘ - ๑๙

^{๑๓๗} สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๓), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๑๔), หน้า ๑๓-๑๔.

^{๑๓๘} สมพงศ์ เกษมสิน, การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๗), (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๕-๖.

^{๑๓๙} อนันต์ เกตุวงศ์, การบริหารการพัฒนา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓) หน้า ๒๗.

^{๑๔๐} ไพบุลย์ ช่างเรียน, วัฒนธรรมการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

^{๑๔๑} ติน ปรัชญพฤทธิ์, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘.

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร ^{๑๔๒}

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน คือ

๑) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร

๒) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

๓) ในด้านของความรับผิดชอบงานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ^{๑๔๓}

Herbert A. Simon กล่าวถึงการบริหารว่าหมายถึง กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ^{๑๔๔}

Schermerhorn, J. R. ให้ความหมาย คำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) คือ ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/ Directing) หรืออำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (๖M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน ^{๑๔๕}

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการจากข้อมูลของนักวิชาการหลายข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของคำว่าบริหารจัดการได้ตามตารางที่ ๒.๑๖ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๕ ตารางวิเคราะห์ความหมายของการบริหารจัดการ

	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	รวม	๑๑
การจัดการทรัพยากรบริหาร มาบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด	✓		✓		✓		✓				✓	✓
ภาระหน้าที่ผู้นำภายในองค์กร								✓			๑	✓
การกำหนดนโยบายและแผนที่สำคัญของผู้บริหารระดับสูง		✓	✓							✓	๒	✓
กลุ่มของกิจกรรม คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing)										✓	๑	✓

^{๑๔๒} บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ ๔), กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗, หน้า ๑.

^{๑๔๓} ธงชัย สันติวงษ์, องค์กรและการบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๑๔๔} Herbert A. Simon, *Administrative Behavior* (New york: Macmillian, 1947), p. 3.

^{๑๔๕} Schermerhorn, J. R. *Management*. ^{6th} ed.(New York: John Wiley & Sons, 1999) p. 2

	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	รวม	๑๑
การสั่งการ(Leading/Directing) อำนวยการและการควบคุม (Controlling)												
การประสานความร่วมมือของมนุษย์และ ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตาม ต้องการ	✓		✓	✓				✓	✓		๔	✓
กระบวนการนำการตัดสินใจและนโยบาย ไปปฏิบัติ						✓					๑	✓
การจัดระเบียบทรัพยากร								✓			๑	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. เกษม จันทรแก้ว	๒. ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ
๓. สมพงศ์ เกษมสิน	๔. อนันต์ เกตุวงศ์
๕. ไพบุลย์ ข่างเรียน	๖. ดิน ปรัชญพฤทธิ
๗. บุญทัน ดอกไธสง	๘. ธงชัย สันติวงษ์
๙. เฮอเบิร์ต เอ. ซิมอน (Herbert A. Simon)	๑๐. Schermerhorn
๑๑. ผู้วิจัย	

จากตารางวิเคราะห์ความหมายของการบริหารจัดการที่ได้นำเสนอขึ้น ผู้วิจัยสามารถสรุป
นิยามศัพท์ของการบริหารจัดการได้ ดังนี้

การบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายใน
องค์การ ที่จะการกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนขององค์กร เป็นกระบวนการนำการ
ตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษา
โดยรอบคอบเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ แต่ถ้าจะให้กล่าวถึงอีกส่วนหนึ่งการบริหาร
จัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ
เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ โดยการนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบการตามกระบวนการ
บริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน จะ
จัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ อยู่ในกลุ่มของกิจกรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิปุทธนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิปุทธ จากเอกสารต่าง ๆ เพื่อนำมาสรุปสังเคราะห์เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถิปุทธ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้า ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิปุทธ ดังต่อไปนี้

- ๒.๓.๑ ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๒ ความเป็นมาและประเภทของโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๓ สถิติโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๔ องค์ประกอบของโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๕ การดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๖ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถิปุทธ
- ๒.๓.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ

๒.๓.๑ ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธ

โรงเรียนวิถิปุทธเป็นหนึ่งในโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่งของสังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โรงเรียนวิถิปุทธจะนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถิปุทธไว้ต่าง ๆ กัน จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ พระไตรปิฎก ฉบับ มจร. , พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), บรรณเจอดพร รัตนพันธ์, กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

ในพระไตรปิฎก ฉบับ มจร. เปรียบโรงเรียนพุทธ เป็นสถานที่ ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมากในการบำเพ็ญเพียร ด้วยเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังปรากฏความว่า “...ดูก่อน ราหุล อตมภาพนั้นแสวงหา ว่าอะไรเป็นกุศล ขณะที่แสวงหาทางอันประเสริฐคือความสงบซึ่งไม่มีทางอื่นยิ่งกว่า... เมื่อเที่ยวจาริกไปในแคว้นมคธโดยลำดับ ได้ไปถึงตำบลอรุเวลาเสนาบดี ได้เห็นภูมิประเทศที่น่ารื่นรมย์ มีราวป่าที่น่าเพลิดเพลินใจ มีแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย มีทำนน้ำสะอาดดี น่ารื่นรมย์ มีโคจรคามอยู่โดยรอบ

อตมภาพจึงคิดว่า ‘ภูมิประเทศเป็นที่น่ารื่นรมย์ มีราวป่าที่น่าเพลิดเพลินใจ มีแม่น้ำไหลรินไม่ขาดสาย มีทำนน้ำสะอาดดี น่ารื่นรมย์ มีโคจรคามอยู่ โดยรอบเหมาะแก่ การบำเพ็ญเพียรของ

กุลบุตรผู้ปรารถนาจะบำเพ็ญเพียร’ อาตมภาพจึงนั่ง ณ ที่นั้นด้วยคิดว่า ‘ที่นี่เหมาะแก่ การบำเพ็ญเพียร’...” ^{๑๔๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิพุทธ ว่า คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐมีองค์ ๘ ประการ พัฒนาตามหลักไตรสิกขา

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวสรุปว่า โรงเรียนวิถิพุทธ คือโรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึงกิน อยู่ ดู และฟังตามหลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธลงในทุกรายวิชา ที่ทำการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนนั้นคือหลักของมรรคมีองค์ ๘ ประการ ^{๑๔๗}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถิพุทธไว้ว่า วิถิพุทธ คือโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา ๔ คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต และปัญญา ด้วยกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรนั้นคือ มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัยคือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่กิน อยู่ ดู และฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียน เมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาแล้ว ผลที่ตามมา คือผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านไปพร้อมกันได้แก่

๑. พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย คือ การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือ ให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) หมายถึง การเจริญศีลคือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

๓. พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึง การเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ สดชื่นเบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น

^{๑๔๖} ม.ม. ๑๓/๓๙๘/๓๒๙. (โปรแกรมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

^{๑๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

๔. พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึง การเจริญปัญญา คือการพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาทั้ง ๔ ด้านนี้จะเป็น คนเก่ง ดี และมีความสุขด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑) พัฒนาการร่างกาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีวะและพัฒนาการทางด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

๒) พัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

๓) พัฒนาการทางจิตซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุขจากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดยปกติทั่วไปที่เราทำได้ยินกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน ถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดยปกติทั่วไปที่เราทำได้ยินกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขแล้ว โรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งกำหนดให้พัฒนาทั้ง ๔ ด้าน เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษา เช่นกัน โรงเรียนวิถิพุทธก็ไม่ต่างจากโรงเรียนปกติทั้งหลาย

ดังนั้นโรงเรียนวิถิพุทธจึงหมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู และฟังเป็น นั่นเอง ^{๑๔๘}

บรรเจอดพร รัตนพันธ์ ได้ให้ความหมายโรงเรียนวิถิพุทธไว้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาอีกนวัตกรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็นต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนาตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจ ให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่น เบิกบานมุ่งมั่น เข้มแข็ง เพียรพยายาม รวมทั้งมีปัญญา รู้เข้าใจเหตุผลตามความเป็นจริง ^{๑๔๙}

กระทรวงศึกษาธิการ ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้พัฒนาการกิน

^{๑๔๘} พระเทพโสภณ, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *ทิศทางการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕ – ๓๖.

^{๑๔๙} บรรเจอดพร รัตนพันธ์, *ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ*, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

อยู่ ดู ฟัง^{๑๕๐} ให้เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ^{๑๕๑}

จากการศึกษาเอกสารข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๗ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๖ ตารางวิเคราะห์ความหมายของคำว่าโรงเรียนวิถีพุทธ

ความหมายของคำว่าโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	รวม	๗
กายภาพดี	✓			✓			๒	✓
โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า		✓			✓	✓	๓	✓
ดำเนินตามมรรค		✓					๑	✓
ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟัง เป็นตามหลักไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง		✓	✓	✓	✓		๔	✓
สอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธลงในทุกรายวิชา		✓	✓				๒	✓
จัดการศึกษาเน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักตามหลักไตรสิกขา			✓	✓	✓	✓	๔	✓
พัฒนาผู้เรียนโดยรวมการทางกาย สังคม จิต และปัญญา ด้วยกระบวนการจัดการศึกษา			✓	✓	✓		๓	✓
เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาอีกนวัตกรรหนึ่ง				✓			๑	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. พระไตรปิฎก	๒. พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)
๓. พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)	๔. บรรเจอดพร รัตนพันธ์
๕. กระทรวงศึกษาธิการ	๖. คณะกรรมการพัฒนานวัตกรร
๗. ผู้วิจัย	

สรุปว่า โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น คำว่าเป็น ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดู และ ฟังตามหลักไตรสิกขาคือให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา) ประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสามารถบูรณาการ

^{๑๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๑๕๑} คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรการศึกษา, คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พ.ศ. ๒๕๕๘) หน้า ๑

หลักสูตรให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ คือสอดแทรกวิถีแห่งความเป็นพุทธวิถีแห่งปัญญาลงในทุกรายวิชา ที่ทำการเรียนการสอน เป็นโรงเรียนที่เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีการดำเนินชีวิต ที่ชัดเจนตามทางสายกลางจนกลายเป็นวิถี

๒.๓.๒ ความเป็นมาและประเภทของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ แบ่งเป็น ๕ ยุค ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ฝ่ายบริการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ สรุปได้ดังนี้

ยุคที่ ๑ กำเนิดวิถีพุทธ (พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๕๐)

พ.ศ.๒๕๔๕ - ๒๕๔๖ แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากที่กระทรวงศึกษาธิการจัดการประชุม เรื่อง “หลักสูตรใหม่ เด็กไทยพัฒนา” ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งมี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ให้เกียรติเป็นประธาน ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยในที่ประชุม ศ.ดร. ชัยอนันต์ สมุทรวณิช เสนอให้มีการนำหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับการบริหารจัดการในโรงเรียน

โดยหลังจากการประชุม กระทรวงศึกษาธิการได้นำความเห็นของที่ประชุมมาหารือต่ออีกหลายครั้ง ในเวลาต่อมา ในต้นปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดร. สิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และคณะ ได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ณ วัดญาณเวศกวัน และต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดอีกครั้ง โดยมีพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมประชุมระดมความคิดด้วย

จากการประชุมดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเบื้องต้น ในสาระสำคัญ ๓ ด้าน คือ ๑. ภาพสรุปโรงเรียนวิถีพุทธ, ๒. กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ๓. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ซึ่งดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรแห่งการพัฒนา ภายใต้ปัญญาคุณธรรม ๔ ประการ

เมื่อกำหนดกรอบแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เริ่มประชาสัมพันธ์และรับสมัครโรงเรียนที่สนใจที่จะเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ จัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนได้เข้าใจ แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งใน ๕ รูปแบบ ที่กระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น มุ่งพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมแห่งการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศในสมัยนั้น คือ

๑. โรงเรียนวิถีพุทธ
๒. โรงเรียนในกำกับของรัฐ
๓. โรงเรียนสองภาษา
๔. โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
๕. โรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(ICT)

โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นได้มอบหมายให้ ดร.กมล รอดคล้าย ดร.ไพรัช สู่แสนสุข ดร.บรรเจตพร รัตนพันธุ์เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการและได้รับความเมตตาจาก สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี วัดสระเกศ, สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ วัดปากน้ำ, พระธรรมปิฎก (พระอาจารย์ ป.อ.ปยุตโต) พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตโต)และรองศาสตราจารย์บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ เป็นที่ปรึกษา โดยโรงเรียนวิถีพุทธ มีจุดเน้นที่จิตวิญญาณ เป็นการเรียนรู้รากเหง้าของภูมิปัญญาไทย คือหลักธรรมพระพุทธศาสนาอันทรงคุณค่า ให้ผสมผสานกับการปฏิรูปการเรียนรู้

การดำเนินการในระยะแรกของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๖ มีโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการประมาณ ๘๐ โรงเรียน มีทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ จากนั้น มีโรงเรียนในโครงการในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ประมาณ ๒๗๒ โรงเรียน

พ.ศ.๒๕๔๗ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการดำเนินการส่งเสริมวัดกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ระบบสมัครใจ ตามแต่ละสถานศึกษาจะพิจารณาดำเนินการตามบริบทของโรงเรียน เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลโดยตรง แต่จากผลการดำเนินการที่ส่งผลดีต่อผู้เรียน ผู้บริหาร คณะครู และชุมชนบ้านวัด ในบริบททางวัฒนธรรม ทำให้การดำเนินการตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นที่สนใจจากสถานศึกษาจำนวนมาก

จากการที่ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๓/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ สมเด็จพระพุทธปาพจนบดี (เกี่ยว อุปเสโณ) ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม ประมวลว่า หากเจ้าคณะพระสังฆาธิการให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และให้ความร่วมมือจัดกิจกรรมของโรงเรียน เป็นต้น ก็จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ บ้านเมือง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิต โดยส่วนรวมของประชาชน

มหาเถรสมาคมจึงมีมติเห็นชอบ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการทุกระดับส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ^{๑๕๒} ให้ทุกโรงเรียนมีกรรมการโรงเรียนวิถีพุทธ และมีผู้รู้ทางศาสนา (พระสงฆ์ หรือ ฆราวาส) เป็นที่ปรึกษาโรงเรียน ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธใหม่ สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำชุดสื่ออบรมทางไกลให้โรงเรียนดำเนินการอบรมเอง โดยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกครั้งที่จบแต่ละหัวข้อ และก่อนจบการอบรมทางไกลให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยนิมนต์พระสงฆ์ซึ่งเป็นกรรมการ มาร่วมวางแผนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

^{๑๕๒} ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คู่มือการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘ (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา :พ.ศ. ๒๕๖๐) หน้า ๒-๓

พ.ศ. ๒๕๔๘ สพท. และโรงเรียนร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธ ที่ดำเนินการได้ดี มีความก้าวหน้า มีกิจกรรมน่าสนใจ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกฝังคุณธรรมแก่โรงเรียนอื่น ๆ โดยให้ชื่อว่า "โรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร" จำนวน ๒๐๖ โรงเรียน (คิดสัดส่วนตามจำนวน โรงเรียนวิถีพุทธ ในแต่ละ สพท.)

ยุคที่ ๒ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ (พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๒)

พ.ศ. ๒๕๕๐ สพท. และโรงเรียนร่วมกันคัดเลือกโรงเรียนที่ดำเนินการได้ดี มีความก้าวหน้า มีกิจกรรมน่าสนใจ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกฝังคุณธรรมแก่โรงเรียนอื่น ๆ โดยให้ชื่อว่า "โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ" จำนวน ๓,๕๒๐ โรงเรียน (๑๐% ของโรงเรียนสังกัด สพฐ.) ส่วนใหญ่จะซ้ำกับโรงเรียนวิถีพุทธเดิม

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (หมุนเกลียว ยกระดับ) ภายในโรงเรียน ในระยะเวลา ๔ เดือน ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้กระบวนการจัดการความรู้

โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ นำความรู้และประสบการณ์ที่ หมุนเกลียว ยกระดับ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแล้ว มานำเสนอโดยวิธีการเปิดบ้านโรงเรียนวิถีพุทธ ใช้เวลา ๒ วัน เน้นให้ผู้มาเยี่ยมบ้านได้มาเห็นสภาพจริงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโรงเรียนสภาพใกล้เคียงกัน(๑ : ๘-๑๐ โรงเรียน) นำเสนอเรื่องราวที่ หมุนเกลียว ยกระดับ ความรู้ ประสบการณ์ด้านการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในชื่อหนังสือ " เรื่องเล่าเร้าพลัง" โดยเผยแพร่แลกเปลี่ยนกันภายใน และภายนอกเขตพื้นที่การศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู ครูพระ ๘๙๐รูป/คน ที่ผ่านการอบรมการบริหารด้วยใจอย่างไคร่ครวญ (จิตตปัญญา) หมุนเกลียว ยกระดับความรู้ ประสบการณ์ด้านการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม แล้วจับคู่ระหว่าง สพท. ได้ ๘๐ คู่ Pair Participatory Learning Assessment เพื่อเดินทางไปเยี่ยมกันและกันที่โรงเรียน จึงกลับมาหมุนเกลียว ยกระดับความรู้ ประสบการณ์ตนเอง อีกระดับหนึ่งแล้วจัด Symposium ร่วมกัน โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิร่วมให้ ต่อยอดความรู้

พ.ศ. ๒๕๕๑ โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ทั้ง ๓,๒๒๐ โรงเรียน ดำเนินการซ้ำข้อ ๗ – ๑๑ โดยขยายผลเพิ่มเป็น ๓๐% ของโรงเรียนสังกัด สพฐ. (ประมาณ ๙,๙๐๐ โรงเรียน)

ยุคที่ ๓ โครงการคุณธรรมทั่วไทย (พ.ศ.๒๕๕๙ - ปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๕๕๙ สพฐ. ร่วมกับศูนย์คุณธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดกิจกรรมโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” โดยให้นักเรียน รวมกลุ่มร่วมกันทำดีอย่างมีปัญญา คิดหาวิธีการแก้ปัญหาสังคม “ปัญหาที่อยากแก้ ความดีที่อยากทำ” โดยใช้แนวพระราชดำริ และหลักธรรมในศาสนาที่ตนนับถือ โดยร่วมกันดำเนินการ ๘-๑๐ คนมีครู พระ และ ผอ.โรงเรียน เป็นที่ปรึกษา มีการประกวดคัดเลือกจากระดับโรงเรียน ระดับ สพท. ระดับกลุ่มภาคสงฆ์ ระดับประเทศ โดยทุกครั้งที่มีการนำเสนอ ได้จัดให้นักเรียน และครูที่ปรึกษามาเข้าค่ายร่วมกัน และพัฒนาต่อยอดความรู้ให้ทั้งครู และนักเรียน ได้ประสบการณ์ และนำไปพัฒนาโครงการของตนเอง ต่อไป พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน

มีโครงการคุณธรรมกว่า ๑๐,๐๐๐ โครงการ มีการจัดทำสื่อเอกสารบันทึกความสำเร็จ ต่อเนื่องทุกปี และจัดทำวิดีโอทัศน์โครงการคุณธรรม สำหรับครูที่ปรึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๐ สนก. ร่วมกับธนาคารออมสิน จัดโครงการประกวดโรงเรียนและนักเรียนดีเด่น ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยคัดเลือกโรงเรียนปีละ ๓๘ โรงเรียนเพื่อรับทุนพัฒนาโรงเรียน ๑๐๐,๐๐๐ บาท และ นักเรียน ๘๐ คนเพื่อรับทุนการศึกษาคนละ ๔๐,๐๐๐บาท รวม ปีละ ๘ ล้านบาท จำนวน ๑๐ ปีต่อเนื่อง เป็นเงิน ๘๐ ล้านบาทเพื่อเทิดพระเกียรติในปี่มหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา

พ.ศ.๒๕๕๓ สพฐ.จัดสรรงบประมาณไทยเข้มแข็งฯ ให้ตามแผนกระตุ้นเศรษฐกิจ spl๒ โรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนในสังกัดทุกแห่งจึงได้จัดดำเนินการอย่างน้อย ๓ เรื่องได้แก่

๑) ศูนย์ Give & Take เพื่อให้ นักเรียนทุกโรงเรียนได้เรียนรู้การเป็นผู้ให้ และผู้รับ มี Public Conscience

๒) โครงการคุณธรรมสำนึกดี CSR+โครงการคุณธรรมฯ เป็นการเสริมให้นักเรียนวางแผนการทำความดีอย่างมีทุนงบประมาณ ที่ได้มาจากปัญญาของนักเรียนที่มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม ในชื่อ ธุรกิจคุณธรรม

๓) ค่ายพระ ครู ผู้ปกครอง เพื่อให้ทุกโรงเรียนได้สร้างความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการดูแล ปกป้องนักเรียนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม

พ.ศ.๒๕๕๓ - พ.ศ.๒๕๕๖ สพฐ. ยังได้จัดให้มีโรงเรียนวิถีพุทธเน้นจิตอาสาซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารสมัครใจให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการพัฒนาพฤติกรรม และจิตใจด้านการเป็นอาสาสมัคร เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๕ มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการประมาณ ๒๓๒ โรงเรียน เดือนมิถุนายน ๒๕๕๖ ร่วมมือกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และศูนย์คุณธรรม จัดไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับโรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรม จริยธรรม โรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม จังหวัดพิจิตร

พ.ศ.๒๕๕๓ สพฐ. ได้พัฒนาโรงเรียนอีกกลุ่มที่สนใจการพัฒนานักเรียนโดยหลักการ “อริยะสร้างได้ ในโรงเรียนวิถีพุทธ” กับเสถียรธรรมสถาน มีผู้ผ่านการอบรมทั้งที่เป็นผู้บริหาร และ ครู ไม่น้อยกว่า ๑,๕๐๐ คน

ยุคที่ ๔ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ (พ.ศ.๒๕๕๙ - ปัจจุบัน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อให้การสื่อสารเรื่องราวดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ที่พบเห็น ผู้ที่รับทราบ เป็นแหล่งความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน สพฐ. จึงได้ขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดการเยี่ยม ประเมิน เสนอแนะ เพื่อการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ และ โรงเรียนวิถีพุทธ ใน ๒ ปีงบประมาณจำนวนเกือบ ๔,๐๐๐ โรงเรียน อีกทั้งได้คัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จำนวน ๑๐๐ โรงเรียน โดยคัดเลือกมาถึงปีที่ ๓ ปีละ ๑๐๐ โรงเรียน ปีที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นโอกาสเฉลิมฉลอง ๑๐๐ พระชันษา สมเด็จพระสังฆราชฯ จึงได้คัดเลือก ๒๓๐ โรงเรียน รับมอบทุนการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่น ๔ รุ่น ๕ (๑๐๐ โรงเรียน) เป็นความร่วมมือของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวัดประยุรวงศาวาส ซึ่งได้จัดทำข้อมูลเป็นเอกสาร และแผ่น CD เผยแพร่ให้โรงเรียนอื่น

ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ สพฐ.ร่วมกับสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล สสส.)จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อรณรงค์ให้นักเรียน ตลอดจนผู้ปกครองเห็นพิษภัยของการดื่มเหล้า ความทุกข์ของ

นักเรียนที่มีผู้ปกครองดื่มเหล้า ทำโครงการคุณธรรมเพื่อให้ช่วยกันทุกภาคส่วนบ้าน วัด โรงเรียนลด ละ เลิกอบายมุขเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด คำนึงความสุขมาสู่นักเรียน เช่น มีโรงเรียนปลอดเหล้าด้วยคำพ่อสอน โครงการโพธิสัตว์น้อยชวนพ่อ แม่เลิกเหล้า งดเหล้าเข้าพรรษาในโรงเรียนวิถิพุทธ มีการให้กำลังใจ ยกย่องมอบโล่ เกียรติบัตรครูดีไม่มีอบายมุข เป็นต้น

ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ฝ่ายบริการฝึกอบรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา จัดโครงการ พัฒนาอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ โดยมีการพัฒนาพระนิเทศวิถิพุทธ เพื่อให้ท่านออกเยี่ยมประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ กระจายทั่วทุกภูมิภาค

ตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ สพฐ.ร่วมกับสถาบันอาศรมศิลป์จัดทำวารสาร “รู้ตื่นและเบิกบาน” ออกวารสารต่อเนื่องส่งถึงทุกโรงเรียน และจัดทำวิดีโอ โรงเรียนวิถิพุทธเพื่อเผยแพร่แก่โรงเรียนในสังกัด

พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดกระแสการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีได้ง่ายดายโดยนักเรียนขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีไปในทางให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม จึงได้มีการจัดอบรมการผลิตสื่อความดีร่วมกับคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีนักเรียนที่ได้เรียนรู้เทคนิคการผลิตสื่อ และมีมุมมองในการนำเสนอคุณความดีที่พร้อมจะผลิตสื่อดีเผยแพร่ จำนวนไม่น้อยกว่าปีละ ๘๐ โรงเรียน

พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๕ การพัฒนาอีกด้านหนึ่งที่ สพฐ.ให้ความสำคัญคือเรื่อง จิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งได้จัดให้มีกระบวนการพัฒนาทั้ง ๔ ภูมิภาค รวมไม่น้อยกว่า ๑,๒๕๐ คน โดยวิทยากรที่มีประสบการณ์ เช่น มูลนิธิศตวรรษที่ ๒๑ มูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ วิทยากรจาก สสส. เป็นต้น

พ.ศ. ๒๕๕๘ ร่วมกับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และมูลนิธิยุวสถิรคุณ พัฒนาโรงเรียนเสริมสร้างคุณธรรมทั้งระบบ ๕ โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนสบปราบวิทยาคม (จังหวัดลำปาง) โรงเรียนปรังคูกู (จังหวัดศรีสะเกษ) โรงเรียนชลบุรีสุขุบท (จังหวัดชลบุรี) โรงเรียนนราสิกขาลัย (จังหวัดนราธิวาส) และโรงเรียนตะเคียน (จังหวัดสงขลา)

พ.ศ.๒๕๕๓ คณะดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ได้สังเคราะห์ความรู้การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ดำเนินการต่อเนื่องได้เป็นบทสรุปว่าเงื่อนไขสำคัญที่โรงเรียนจะดำเนินการโรงเรียนวิถิพุทธอย่างเป็นรูปธรรม มี ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ มีชื่อเรียกว่า “อัตลักษณ์วิถิพุทธ ๒๙ ประการ” โดยได้สื่อสารเผยแพร่ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ และดำเนินการเยี่ยมประเมินการดำเนินการ ดูความพร้อม ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม นำเป็นคะแนนในตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ARS ^{๑๕๓}

ยุคที่ ๕ โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน (พ.ศ.๒๕๕๘ - ปัจจุบัน)

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ทั้งคณะครู อาจารย์และนักเรียนดำเนินโครงการโรงเรียนวิถิพุทธตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบันโดยมีผลการดำเนินการดังนี้

^{๑๕๓} ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ, คู่มือดำเนินงาน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒ - ๑๕.

๑. มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธทั่วไป จำนวน ๒๒,๘๓๑ โรงเรียน โดยมีการพัฒนาโรงเรียน ตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ และมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ ของเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่เป็นผู้ติดตามประเมิน โดยโรงเรียนประเมินตนเอง ตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธ และรายงานผลผ่านเว็บไซต์ www.vittheebuddha.com โดยมีสถิติจำนวนโรงเรียนวิสุทธิพุทธทั่วไป ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๓	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๒๓,๓๓๗	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๔	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๒๔,๒๑๒	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๕	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๑๒,๑๕๙	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๖	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๑๘,๕๗๗	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๗	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๑๙,๙๗๕	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๘	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๒๑,๓๗๐	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๕๙	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๒๒,๓๔๙	โรงเรียน
พ.ศ. ๒๕๖๐	มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จำนวน	๒๒,๔๐๗	โรงเรียน (ข้อมูลกันยายน ๒๕๖๐)

๒. มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำ โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ฝึกอบรมพระภิกษุเพื่อเป็นพระนิเทศโรงเรียนวิสุทธิพุทธ เพื่อไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนวิสุทธิพุทธเชิงประจักษ์ ติดตามการปฏิบัติตาม อัตลักษณ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่มีการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ยกย่องโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำเหล่านี้

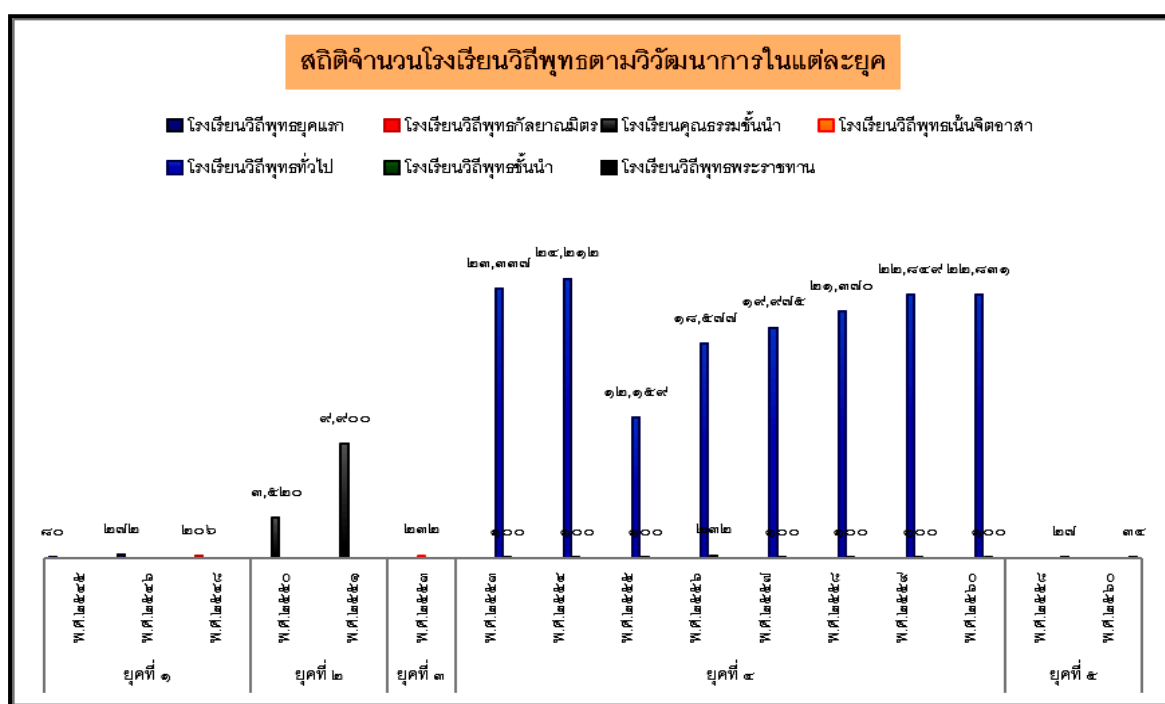
โดยมอบโล่โรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำและทุนสนับสนุนโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำโรงเรียนละ ๑๐,๐๐๐ บาท จากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๓ – พ.ศ. ๒๕๖๐ มีโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่ได้รับรางวัลโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำจำนวน ๘ รุ่น รวมจำนวนทั้งหมด ๙๒๗ โรงเรียน

๓. การมีโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทาน เนื่องจากโรงเรียนวิสุทธิพุทธทั่วไปได้พัฒนาจนได้รับการยกย่องเป็นโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำและได้มีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิสุทธิพุทธจนเป็นรูปธรรมมี “นวัตกรรม” ชัดเจน ในเชิงประจักษ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกย่องโรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิสุทธิพุทธให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณค่า^{๑๕๔}

^{๑๕๔} ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา : พ.ศ. ๒๕๖๐) หน้า ๔

จากข้อมูลวิวัฒนาการ ของโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษามา ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ได้ตามภาพที่ ๒.๔ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๔ แผนภูมิแสดงสถิติจำนวนโรงเรียนวิถิพุทธตามวิวัฒนาการในแต่ละยุค

ที่มา : ผู้วิจัย พ.ศ.๒๕๖๐

สรุปได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมา ได้มีโรงเรียนวิถิพุทธได้มีวิวัฒนาการมา ๕ ยุค สามารถแบ่งประเภทโรงเรียนวิถิพุทธ ๗ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนวิถิพุทธยุคแรก
๒. โรงเรียนวิถิพุทธกัลยาณมิตร
๓. โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ
๔. โรงเรียนวิถิพุทธเน้นจิตอาสา
๕. โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป
๖. โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ
๗. โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน

โดยที่โรงเรียนวิถิพุทธที่ยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมี ๓ ประเภท คือ โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ และโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน

๒.๓.๓ สถิติโรงเรียนวิถิพุทธ

โรงเรียนวิถิพุทธ ๓ ระดับ

ตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๘ โรงเรียนวิถิพุทธในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แบ่งโรงเรียนวิถิพุทธเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ๑. โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป ๒. โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ ๓. โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน

๑. โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป

โดยให้โรงเรียนที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าไปสมัครกรอกข้อมูลของโรงเรียนตนเอง ในเว็บไซต์ โรงเรียนวิถีพุทธ (www.vitheeabuddha.com) และประเมินตนเองตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ในเว็บไซต์นั้น โดยจะมีศึกษานิเทศก์ ผู้ดูแลประจำเขตการศึกษาของโรงเรียนที่ตนเองสังกัดอยู่เป็นผู้รับรอง จึงได้ชื่อว่า โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป

๒. โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

โดยโรงเรียนที่มีความประสงค์ จะเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ให้ทำตามขั้นตอนการเป็นวิถีพุทธทั่วไป จากนั้นให้ส่งใบสมัครเข้าร่วมคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้คัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำนี้ ทุกปี ปีประมาณละ ๑๐๐ โรงเรียน โดยจะมีการตรวจเยี่ยมเชิงประจักษ์ในโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมคัดเลือกนี้ และมีคณะกรรมการร่วมพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนเหล่านี้ ให้เป็น โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ต่อไป

๓. โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

โดยโรงเรียนที่มีความประสงค์ จะร่วมคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานฯ ต้องผ่านการคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำมาก่อน และสมัครเข้าร่วมคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยต้องส่งนวัตกรรม ที่บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนเข้าร่วมคัดเลือก มายังคณะกรรมการที่ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแต่งตั้ง และใช้เกณฑ์ตัวชี้วัด ๕๔ ประการเป็นตัวประเมินตัดสิน ซึ่งคณะกรรมการจะลงตรวจเยี่ยมในโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมคัดเลือกเชิงประจักษ์ ก่อนจะคัดเลือกให้ได้ โรงเรียนจำนวน ๒๗ โรงเรียน เพื่อเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั่นเอง

โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๕๗ ได้ขอพระราชทาน โล่โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยใช้ตัวชี้วัด ๕๔ ประการ เป็นตัวประเมิน โดยคัดเลือกจากโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ตั้งแต่รุ่นที่ ๑ เป็นต้นมา

พ.ศ. ๒๕๕๘ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๑ จำนวน ๒๗ โรงเรียน

พ.ศ. ๒๕๕๙ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ จำนวน ๓๔ โรงเรียน ^{๑๕๕}

ภาพที่ ๒.๕ แผนภูมิแสดงระดับโรงเรียนวิถีพุทธ เป็น ๓ ระดับ ดังนี้

โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

๖๑

ใช้เกณฑ์มาตรฐานตัวชี้วัด ๕๔ ประการ

โรงเรียน

^{๑๕๕} ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คู่มืออบรมสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘ . โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา : พ.ศ.๒๕๖๐) หน้า ๑๐

โรงเรียนวิสุทธิพุทธชั้นนำ	๔๒๗
ใช้เกณฑ์อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ	โรงเรียน
โรงเรียนวิสุทธิพุทธทั่วไป	๒๑,๔๑๙
ลงทะเบียนในเว็บไซต์	โรงเรียน
โรงเรียนวิสุทธิพุทธ (www.vitheeabuddha.com)	

สถิติรวมโรงเรียนวิสุทธิพุทธทั้ง ๓ ระดับ จำนวน ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน

ภาพที่ ๒.๕ แผนภูมิแสดงระดับโรงเรียนวิสุทธิพุทธ เป็น ๓ ระดับ
 ปล. ข้อมูล ณ เดือน กันยายน พ.ศ.๒๕๖๐

๒.๓.๔ องค์ประกอบของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ

จากการศึกษาองค์ประกอบของโรงเรียนวิสุทธิพุทธ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้
 กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),
 วีรบุรุษ สุทธิพันธ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนวิสุทธิพุทธ
 ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วน คือ

๑) หลักสูตรสถานศึกษา

- (๑) สอดแทรก พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- (๒) เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง
- (๓) ให้มี การบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ ทุกกลุ่มสาระ
- (๔) สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติ จริยธรรมในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระกิจกรรม
 พัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์ อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในชีวิต
 และบูรณาการไตรสิกขาในชีวิตประจำวัน ศึกษาเพิ่มเติมได้ จากเอกสารการจัดการเรียนรู้สาระ
 พระพุทธศาสนา

๒) ผู้สอน

- (๑) เป็นตัวอย่างที่ดี “สอนให้รู้ ทำให้ ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

(๒) เป็นกัลยาณมิตรแก่ ผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อุดหนุน อดกลั้นและสร้างเสริมกำลังใจแก่ ผู้เรียนอยู่เสมอ

๓) กระบวนการเรียนรู้

(๑) พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา)

(๒) จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

(๓) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

(๔) เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้

๔) บุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถิพุทธ การจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ในการปฏิบัติ ตน บุคลากรทุกคนควรพัฒนาตามหลักไตรสิกขาให้ มีคุณลักษณะเป็นผู้มี ความรู้หลักพุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบสามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถิพุทธและ เป็นกัลยาณมิตร มี ลักษณะของการเป็นผู้ ที่ สอนให้ รู้ ทำให้ ดู อยู่ให้เห็นพร้อมช่วย ให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี ^{๑๕๖}

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงการ จัดสภาพของโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย

๑. ด้านกายภาพ คืออาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม เป็นต้น

๒. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ

๓. ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน

๔. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น

๕. ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขาดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติ สภาพชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนา ศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้กิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทร เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น ^{๑๕๗}

^{๑๕๖} กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ. กรุงเทพมหานคร : ศุ รุ สภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔ หน้า ๒๓

^{๑๕๗} สำนักพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ (พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๖.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า โรงเรียนวิสุทธิพุทธจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบที่เรียนว่า (บ.ว.ร.) [บ้าน, วัด, โรงเรียน] โดยอธิบายว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธมุ่งแก้ปัญหาทั้ง ๓ ประการ คือ

(๑) เด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเราต้องไม่พัฒนาเด็กแบบแยกส่วน โรงเรียนต้องพัฒนาเด็กให้รอบด้านทั้งกาย ทางสังคม ทางจิตใจ และทางปัญญา นั่นคือ โรงเรียนไม่เพียงแต่สอนหนังสือ แต่อบรมศีลธรรมให้แก่เด็กอย่างจริงจังไม่ต้องรอให้เด็กไปวัดแล้วค่อยอบรมศีลธรรมที่นั่น แต่ที่จริงโรงเรียนวิสุทธิพุทธต้องพยายามยกวัดมาไว้ที่โรงเรียน คือ โรงเรียนเป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ทางวิชาการและเป้าหมายทางศีลธรรมไปพร้อม ๆ กัน ภาษาสมัยใหม่เรียกว่า “บริการ ณ จุดเดียว” (One – Stop Service) ซึ่งหมายความว่า เมื่อลูกค้าเข้าร้านมาซื้อสินค้าบางร้านมีสินค้าทุกอย่างไว้บริการ แล้วยังจะจ่ายค่าไฟฟ้า ค่าประปา และค่าโทรศัพท์ได้ด้วย ติดต่อพนักงานคนเดียวได้รับบริการครบทุกอย่าง โรงเรียนวิสุทธิพุทธก็เหมือนร้านค้าประเภทนั้นคือนอกจากจะสอนวิชาการทั่วไปแล้วยังรับภาระในการจัดอบรมศีลธรรมให้เป็นคนดีอีกด้วย คือ สอนให้เด็กเป็นคนทั้งเก่ง ทั้งดีและมีความสุขนี้เรียกว่าบริการ ณ จุดเดียว

(๒) เพื่อที่จะทำหน้าที่บริการ ณ จุดเดียวได้โรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองและจากพระสงฆ์ในวัด โรงเรียนทำข้อตกลงกับวัดว่าจะพาเด็กไปเรียนกับพระสงฆ์ที่วัดหรือนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน

(๓) องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนวิสุทธิพุทธก็คือวัด คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในเรื่องนี้ทั้งด้านนโยบายที่ชัดเจนและการพัฒนาความรู้ ความสามารถของพระสงฆ์^{๑๕๘}

วีรบุรุษ สุทธิพันธ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิสุทธิพุทธประกอบด้วย

๑) หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิสุทธิพุทธควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดคือ การบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไปการเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “ การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ”

๒) การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่าน

^{๑๕๘} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๔๖) . โรงเรียนวิสุทธิพุทธเพื่อสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน้า ๒๖

ระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๓) การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกลายณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น ^{๑๕๙}

จากการศึกษาเอกสารวิชาการจากจากข้อมูลนี้แล้ว ผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ตามตารางที่ ๒.๑๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๗ ตารางวิเคราะห์องค์ประกอบโรงเรียนวิถีพุทธ

องค์ประกอบโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๒	๓	๔	รวม	๕
หลักสูตรสถานศึกษา	✓	✓	✓	✓	๔	✓
กระบวนการเรียนรู้	✓	✓			๒	✓
บุคลากร	✓	✓	✓	✓	๔	✓
กายภาพ		✓		✓	๒	✓
กิจกรรมประจำวัน		✓	✓		๒	✓

ความหมายตัวเลข

๑. กระทรวงศึกษาธิการ
๒. สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา
๓. พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
๔. วีรบุรุษ สุทธพันธ์
๕. ผู้วิจัย

จากการศึกษาเอกสารในส่วนองค์ประกอบของโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว จากตารางนี้ จะเห็นว่ามีการจำแนก เป็น ๕ ด้าน คือ (๑) หลักสูตรสถานศึกษา (๒) กระบวนการเรียนรู้ (๓) บุคลากร (๔) กายภาพ (๕) กิจกรรมประจำวัน

จากตารางนี้ ผู้วิจัยขอสังเคราะห์ หลักสูตรสถานศึกษา, กระบวนการเรียนรู้, และกิจกรรมประจำวัน ให้อยู่ในหมวด **ด้านการบริหาร** เหมือนดังที่กล่าวไว้ในแนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้เบื้องต้น สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปว่า องค์ประกอบของโรงเรียนวิถีพุทธ นี้ แบ่งได้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านการบริหาร (๒) ด้านบุคลากร (๓) ด้านกายภาพ

^{๑๕๙} วีรบุรุษ สุทธพันธ์ นวัตกรรมการบริหารตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคลองสองพี่น้อง สมุทรปราการ พ.ศ.๒๕๓๘ หน้า ๕

๒.๓.๕ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ ได้สืบสานตามแนวนโยบายของรัฐบาลที่ขับเคลื่อนผ่านทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้น และจากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, วีรบุษ สุทธิพันธ์, วราภรณ์ ชาเรืองเดช, อรรถพงษ์ เลิศวิกรานต์, วุฒิชัย ผ่องใส, กัมปนาท วัชรธนาคม, พลชัย โสภากันต์, Deming, Edward W., สถาพร พิลาดิ มีรายละเอียดดังนี้

พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษตลอดชีวิต (lifelong education) เป็นการศึกษาที่คนไทยจะต้องเรียนกันตลอดชีวิต ทั้งในระบบ และนอกระบบ และตามอัธยาศัย โดยเนื้อหาที่เรียนเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เรียนแล้วมาใช้ประโยชน์ได้ และขณะเรียนต้องทดลองปฏิบัติด้วย สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการมากกว่านั้นเพราะการเรียนเป็นวิถีชีวิตหรือเรียนโดยการดำรงชีวิต (learning living)

สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายช่วยจัดการศึกษา สถาบันศาสนาสามารถจัดการศึกษาได้ วัดและชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น เป็นการจัดโดยหลายฝ่ายร่วมกัน การให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจะต้องเกิด ๓ ลักษณะ คือ ๑) โปร่งใส (transparency) ๒) มีเจ้าภาพหรือมีผู้รับผิดชอบ(accountability) หรือ ๓) มีส่วนร่วม(participation) ดังนี้

โปร่งใส เป็นการบริหารที่สะอาดบริสุทธิ์ ที่สามารถให้ทุกฝ่ายเข้ามาตรวจสอบได้ ด้วยระบบตรวจสอบที่มีผู้ตรวจสอบมากมายที่ทำหน้าที่คานอำนาจกันและกันที่จะทำให้เกิดความโปร่งใสตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นและชุมชน เข้ามาเป็นกรรมการโรงเรียนจึงช่วยตรวจสอบดูแลการบริหารโรงเรียนให้โปร่งใส

การมีผู้รับผิดชอบหรือเจ้าภาพรับผิดชอบ เป็นการกำหนดให้งานทุกอย่างจะต้องมีผู้รับผิดชอบ ทั้งงานล่าช้าและการแก้ปัญหา เช่น พฤติกรรมของนักเรียน และการแก้ปัญหาด้วยการอบรมพฤติกรรม ซึ่งทางบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ต้องเข้ามาดูแลความประพฤติของเด็ก เพื่อให้เกิดผลตามต้องการ และร่วมกันตรวจสอบการทำงานตามความรับผิดชอบให้เกิดความโปร่งใส และมีผลตามต้องการ

การมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการทำงานทั้งหน่วยงานที่กำกับดูแลในระดับกรม ในระดับพื้นที่ และในระดับชุมชน หรือ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการทำงานร่วมมือกันของทุกฝ่าย และการปัญหาร่วมกัน ทั้งบ้าน หรือชุมชน วัดและโรงเรียน โดยโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก สภาพแวดล้อมในปัจจุบันทำให้เด็กนักเรียนบางส่วน ไปไม่ถึงโรงเรียน ไปอยู่ตามสถานบันเทิง หรือ ห้างสรรพสินค้า

ดังนั้นการแก้ปัญหาพฤติกรรมเด็ก และเยาวชนผู้เป็นนักเรียน จะต้องดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งแก้ปัญหาาร่วมกัน ในด้านต่าง ๆ มีการประสานการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน และทำหน้าที่ให้เพียงพอต่อการแก้ปัญหาและการทำงานนั้น

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จะต้องเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการพัฒนาเด็กทั้งทางกาย ทางสังคม และทางจิตใจและปัญญา ที่ทั้งสอนหนังสือและอบรมศีลธรรม ให้เป็นทั้งคนดีและคนมีความสุข ทำหน้าที่พัฒนาด้วยบริการจุดเดียว ด้วยการสร้างความร่วมมือจากพ่อแม่ผู้ปกครองและพระสงฆ์ภิกษุในวัด ในการทำข้อตกลงว่า จะพาเด็กไปวัดหรือนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสอนในโรงเรียน และคณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือในการอบรมด้านศีลธรรม ทั้งด้านนโยบายและการพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ ^{๑๖๐}

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากร ตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและ องค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น

ขั้นต่อมา คือ การดูแลสนับสนุน ใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงาน ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้น มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปญาตธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ^{๑๖๑}

วีรณัฐ สุทธิพันธ์ กล่าวว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

(๑) ขั้นเตรียมการ ได้แก่ สถานที่ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

(๒) ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะปัญญาคุณธรรม

(๓) ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ได้แก่ สิ่งซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

(๔) ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ได้แก่ สิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

(๕) ขั้นปรับปรุง พัฒนาต่อเนื่อง ได้แก่ สิ่งที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปญาตธรรม และ

^{๑๖๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๗ หน้า ๑๙ - ๒๖

^{๑๖๑} สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.), ๒๕๔๘) หน้า ๘ - ๙

(๖) ขั้นการประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการ ได้แก่ สิ่งที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่ การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และ นำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ ^{๑๖๒}

วรารณ ขาเรืองเดช ได้กล่าวว่า โรงเรียนบ้านฝั่งแดง (พระเทพมุนีอุปถัมภ์) ได้กำหนด ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงานโรงเรียนพุทธ ดังต่อไปนี้

๑. ขั้นเตรียมการ

๑.๑ ดำเนินการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒ ประชุมชี้แจงนโยบายการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ ให้กับคณะ ครู บุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับทราบ และปฏิบัติร่วมกัน

๑.๓ วางแผน กำหนดงาน โครงการที่สนับสนุนการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียน วิถีพุทธตามตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input), ด้านกระบวนการ (Process) จัดการเรียนการสอนที่ บูรณาการไตรสิกขาตามผลผลิต (Output) และด้านผลกระทบ (Outcomes/Impact)

๑.๔ กำหนดโครงการพัฒนาตามตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) และจัดทำ โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวทางของโรงเรียน วิถีพุทธ

๒. ขั้นดำเนินการ

ผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนทุกคน ปฏิบัติกิจกรรมตาม โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวทางของโรงเรียน วิถีพุทธ

๓. ขั้นนิเทศติดตามผล

ผู้บริหาร ดำเนินการนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานของคณะครูและบุคลากรทางการ ศึกษาผ่านกิจกรรมทั้ง ๓ กิจกรรม ร่วมกัน เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนากระบวนการดำเนินงานของ โครงการ

๔. ขั้นสรุปประเมินผล

ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมกันสรุปและประเมินผลการ ดำเนินงานตามโครงการร่วมกัน และจัดทำแนวทางการปฏิบัติตนตามแบบชาวพุทธที่ดี เผยแพร่แก่ นักเรียน ชุมชน ในโอกาสต่อไป ^{๑๖๓}

^{๑๖๒} วีรณัฐ สุทธิพันธ์ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียน ประถมศึกษา EAU HERITAGE JOURNAL Social Science and Humanity (ปทุมธานี: วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๘) หน้า ๑๑๔

^{๑๖๓} วรารณ ขาเรืองเดช สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรง พิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๘๗ - ๘๘

อรรถพงศ์ เลิศวิกรานต์ ได้กล่าวว่า โรงเรียนบ้านคลองสมบูรณ์ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

๑ การเตรียมการ เป็นขั้นตอนการเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑.๑ การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตร เช่น พระภิกษุหรือฆราวาส ทั้งที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในหลักธรรม ถ้าเป็นฆราวาสควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข รักษาศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

๑.๒ การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาก็เกิดขึ้นได้ไม่ยาก โดยอาศัยการดำเนินงานได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน

๑.๓ การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในแผนงานของสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปี ซึ่งจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานศึกษา

๓ การจัดองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถิพุทธ

การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม บริเวณของสถานศึกษาต้องจัดให้เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด

การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น โดย

(๑) การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียน สงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย โดยโรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของบรรยากาศของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญว่าโรงเรียนที่มีบรรยากาศดี มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม สงบ ปลอดภัย ปลอดภัย ปลอดภัย จะเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โรงเรียนจึงได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ อาคารประกอบ ห้องน้ำ ห้องส้วม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้พร้อมสมบูรณ์ มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องประชุม ห้องสมุด ห้องน้ำห้องส้วมที่สะอาด เพียงพอ โดยระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ สนับสนุนอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ โรงเรียนยังได้อาศัยสภาพแวดล้อม บริเวณอาคารสถานที่ เป็นอุบายในการพัฒนาจิตใจของบุคลากรทุกฝ่าย ด้วยการแบ่งพื้นที่รับผิดชอบดูแล

เพื่อฝึกความรับผิดชอบ การเสียสละ การให้ความร่วมมือต่อกัน การมีจิตอาสา และมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม ดังนั้นทุกเช้า ครูและนักเรียนจะร่วมกันทำความสะอาด ประดับ ตกแต่ง ดูแลพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ตามที่ได้รับมอบหมาย

(๒) การจัดสถานที่ มุมกิจกรรมหรือมุมประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภายในห้องเรียน และจัดจุดเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างสูงสุด

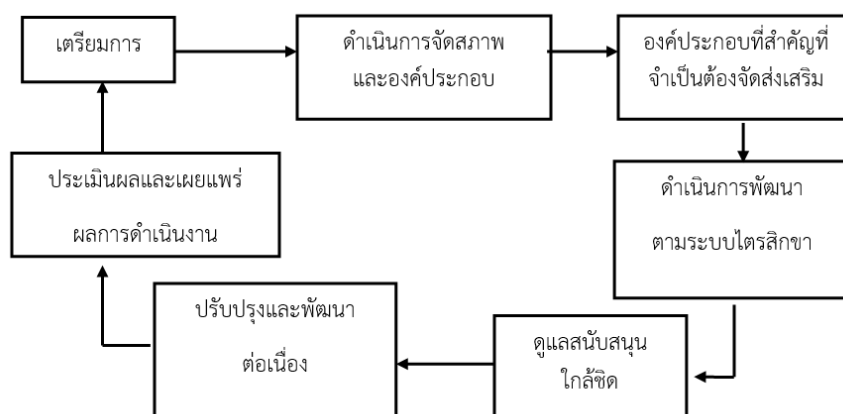
๔ การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕ การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อกำหนดการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือการมีอิทธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปญัตตธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรมและความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖ การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป โรงเรียนดำเนินการจัดนิทรรศการรายงานผลการจัดการศึกษาแก่สาธารณชน จัดนิทรรศการแสดงผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านค่ายคุณธรรมจริยธรรม ในงานมหกรรมส่งเสริมศีลธรรม ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา และเปิดโอกาสให้โรงเรียนใกล้เคียงมาศึกษาดูงาน ^{๑๖๔}

^{๑๖๔} อรรถพงศ์ เลิศวิกรานต์ สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๑๒๐ - ๑๒๒

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถเขียนเป็นผังมโนทัศน์ ได้ตามรูปภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๒.๖ แผนผังองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธ
ที่มา : อรรถพงศ์ เลิศวิกรานต์

วุฒิชัย ผ่องใส ได้กล่าวว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนชุมชนบ้านใหม่ ดำเนินการดังนี้

๑. ขึ้นวางแผนและเตรียมการ (P)

การวางแผนเป็นขั้นตอนการเตรียมสิ่งที่จะทำเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปได้อย่างสะดวก ได้ดำเนินการ ดังนี้

๑.๑ สำรวจปัญหาและความต้องการของคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและ ผู้ปกครองนักเรียน

๑.๒ ร่วมกันสรุปปัญหาเพื่อวางแผน

๑.๓ หาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารและข้อมูลต่าง ๆ การหาที่ปรึกษาซึ่งเป็น พระภิกษุสงฆ์ ทางโรงเรียนได้รับความเมตตาจากพระครูวรธรรมานุสิฐ เจ้าคณะอำเภอวังเหนือ เป็นที่ปรึกษา มีการประสานงานกับผู้รู้ในชุมชนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธา รวมทั้งมีความรู้ชัดในพุทธศาสนาและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมได้

๑.๔ ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจถึง วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในการพัฒนาร่วมกัน และศึกษานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้มีความตระหนักเห็นคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน มีการร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดเน้นและแผนการดำเนินงานร่วมกัน

๑.๕ ประชุมผู้ปกครองเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการและนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทิศทางการพัฒนาร่วมกันและเกิดความร่วมมือในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน การขอความร่วมมือในการดำเนินงาน

๑.๖ ประชุมนักเรียนเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้นักเรียนตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

๑.๗ กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่เน้นคุณธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายกำหนด เป้าหมาย พันธกิจ กลยุทธ์ ที่มีจุดเน้นในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยการสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียน คณะครู ผู้ปกครองและชุมชน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนที่เน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนและให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๑.๘ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มอบหมายงานแก่คณะครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นกลไกมาตรเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกฝังศรัทธา ค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๑.๙ พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การศึกษาดูงาน การอบรม สัมมนาตามหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น เช่นการอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นต้น

๑.๑๐ การเตรียมหลักสูตรสถานศึกษา มีการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีจุดเน้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน เตรียมหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไปโดยบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอน

๒. ขั้นตอนการ (D)

๒.๑ การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

๒.๑.๑ จัดหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ มีการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาโดยกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่สะท้อนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักไตรสิกขา

๒.๑.๒ กิจกรรมนักเรียน ได้กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการให้หลากหลาย ทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิก่อนเรียน กิจกรรมเขตหมู่สี กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ เช่น การประชุมประจำสัปดาห์ การสวดมนต์ การเข้าค่ายคุณธรรม การแสดงตนเป็นพุทธมามกะและกิจกรรมวิถีชีวิต เช่น การร่วมงาน ประเพณีของท้องถิ่น การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

๒.๑.๓ จัดสภาพทางกายภาพสถานศึกษา มีการจัดสภาพทางกายภาพ ทั้งอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของโรงเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น จัดศาลาพระพุทธรูปประจำสถานศึกษา สวนหย่อม สวนสมุนไพร ห้องเรียน ห้องสมุด โรงอาหาร ห้องคุณธรรมและห้องพิเศษอื่น ๆ จัดพระพุทธรูปประจำห้องเรียนให้

เหมาะสม จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด ร่มรื่น ปลอดภัย เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติและเอื้อต่อการเรียนรู้ มีพุทธาภิชิต ต้นไม้พุดได้ ป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรมทั่วไปในบริเวณโรงเรียน ปรับปรุงสวนหย่อม หน้าอาคารเรียน ปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้สะอาดและเกิดประโยชน์ ปรับปรุงโรงอาหารโดยการปูพื้นกระเบื้องและทาสีให้สะอาดและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน ทาสีอาคารเรียนให้ดูโดดเด่น ซ่อมแซมอาคารเรียนและอาคารประกอบเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่นักเรียน จัดหาอุปกรณ์การทำความสะอาดอย่างเพียงพอ กำหนดให้บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุขและสิ่งมอมเมาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวันที่โรงเรียน

๒.๑.๔ จัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ มีการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบ กัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีเมตตาต่อกันทั้งระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และครูกับผู้ปกครอง ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ มีการยกย่องเชิดชู ให้รางวัลแก่ผู้ทำดีเป็นประจำ

๒.๒ การดำเนินการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ในการดำเนินงานโครงการมีจุดเน้น การดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนโดยเป็นการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาในลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” เป้าหมายการพัฒนาไปสู่การพัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์โดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

๓. ชั้นสรุปติดตามและประเมินผล (C)

๓.๑ การนิเทศติดตาม เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะส่งเสริมให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ได้ดำเนินการนิเทศติดตามด้วยบรรยากาศของความ เป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน เพื่อให้เกิดผลสูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน มีการให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุนทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือ การอำนวยความสะดวก ให้กำลังใจ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น

๓.๒ การสรุปผลระหว่างดำเนินการ คณะกรรมการดำเนินงานมีการสรุปและ ประเมินผลระหว่างดำเนินงาน ทั้งในรูปของการรายงานด้วยวาจาในที่ประชุมครูและการรายงานเป็น ลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลเก็บเข้าแฟ้มดำเนินงานโครงการอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็น หลักฐานของการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในปีต่อ ๆ ไป

๔. ชั้นปรับปรุงและพัฒนา (A) การสรุปและรายงานผลเมื่อสิ้นปีการศึกษา มีการสรุปผลการ ดำเนินงานเมื่อสิ้นปีการศึกษา โดยจัดทำเป็นเอกสารรูปเล่มเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินงาน ในปีต่อไป รวมทั้งมีการรายงานผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การรายงาน ในที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การร่วมประชุมราชการในชุมชน การเผยแพร่ ในที่ ประชุมสัมมนา การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในโรงเรียนและหอกระจายข่าวในชุมชน การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนและคณะครูตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วแต่โอกาส

การเปิดโอกาสให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องจากโรงเรียนอื่น ๆ เข้าเยี่ยมชมโรงเรียน การเผยแพร่ทางวารสาร เอกสาร แผ่นพับ เป็นต้น ^{๑๖๕}

กัมปนาท วัชรนาคม ได้กล่าวว่า โรงเรียนอนุบาลชุมชนบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการและวางแผน

๑.๑ ศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

๑.๒ ประชุมและวางแผนการดำเนินงาน โดยมีผู้บริหาร ครูบุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อพิจารณาอนุมัติและเสนอความคิดเห็น

๑.๓ ประชุมคณะกรรมการตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและพัฒนาวัฒนธรรม

๑.๔ นำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมอย่างมีคุณภาพโดยใช้ A C B Model

๒. ขั้นดำเนินงาน

๒.๑ ขั้นตระหนัก (Awareness : A)

ครู บุคลากร และนักเรียนตระหนักถึงความสำคัญ ของหลักไตรสิกขา โยนิโสมนสิการและหลักกัลยาณมิตร ในการนำมาบูรณาการ ในการจัดประสบการณ์และการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระและทุกกิจกรรม การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ และค่านิยม ๑๒ ประการ

๒.๒ ขั้นเปลี่ยนแปลง (Change : C)

เป็นการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดไว้ ๓ กิจกรรม คือ ตักถ้ำแห่งพุทธธรรม น้อมนำหลักไตรสิกขา สร้างศรัทธาสู่ อชบ. โดยบูรณาการหลักไตรสิกขา โยนิโสมนสิการและหลักกัลยาณมิตร เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์ของครูและบุคลากร วิธีการเรียนรู้ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้สอดคล้องกับวิถีธรรม วิถีไทย เป็นต้น

๒.๓ ขั้นแสดงออกทางพฤติกรรม (Behaviors : B)

จากการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคน เก่ง ดีและมีความสุข โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน นั้น ส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนและสังคมได้ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีครูผู้บริหารและชุมชนเป็นกัลยาณมิตร

^{๑๖๕} วุฒิชัย ผ่องใส สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬารัตนการ พระนครศรีอยุธยา พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๑๖๑ - ๑๖๔

๓. ขั้นสรุปและประเมินผล

คณะผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมวัดประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู บุคลากรและนักเรียนตามหลักภวนา ๔ (กาย ศีล จิต ปัญญา) โดยการใช้แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถามและการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

๓.๑ การนิเทศกำกับติดตามการจัดการจัดการเรียนรู้ ของครูและบุคลากรและการจัดกิจกรรม

๓.๒ การวัดประเมินผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน และค่านิยม ๑๒ ประการ

๓.๓ การวัดประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๓.๔ การประเมินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

๓.๕ การรายงานโครงการและกิจกรรม

๓.๖ วิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมเพื่อนำมาพัฒนาต่อไป ^{๑๖๖}

พลชัย โสภากันต์ กล่าวว่า โรงเรียนเมืองอำนาจเจริญ ได้ดำเนินขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธดังนี้

๑. ขั้นวางแผน เตรียมการ ได้วิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งค่อนข้างมีปัญหาในเรื่องความมีวินัย ขาดความรับผิดชอบ ขาดจิตสำนึกที่ดี จึงได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน วิสัยทัศน์ และแผนงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยคณะครูบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๒. ขั้นดำเนินงาน

โรงเรียนได้ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ (ปัญญาคุณธรรม ๔) อันเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาคุณธรรม ๔ ประการคือ

๑) การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ)

๒) การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ)

๓) การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ)

๔) ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

ด้านผู้บริหารดำเนินชีวิตโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีจิตใจเมตตา กรุณาโอบอ้อมอารี ยิ้มแย้มแจ่มใสอารมณ์ดีสนับสนุนให้กำลังใจและมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น

^{๑๖๖} กัมปนาท วัชรนามคม สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๑๗๙ - ๑๘๑

นอกจากนั้นได้จัดกิจกรรมอบรมครูและบุคลากรเป็นการพัฒนาบุคลากร ให้มีทักษะความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการทำงาน

ด้านหลักสูตร โรงเรียนเมืองอำนาจเจริญ เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียนโดยนำหลักธรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมเรื่องไตรสิกขา มาบูรณาการในการเรียนการสอนตลอดจนนำหลักธรรมมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้านสภาพแวดล้อม ได้จัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนให้มีความสงบ สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย โดยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดบรรยากาศของโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน

นอกจากนั้นยังได้จัดกิจกรรม โครงการอบรม “ค่ายพุทธบุตรดวงประทีปวัยใส ใส่ใจคุณธรรม” เป็นโครงการที่ช่วยพัฒนานักเรียน โดยการพัฒนาจิตและปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม ตามหลักพุทธศาสนาอันเป็นแนวทางการประพฤติตนที่ดี ให้มีทักษะในการดำเนินชีวิต “เก่ง ดี และมีความสุข” เพื่อให้เด็กนักเรียน นำธรรมะและหลักคำสอนที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๓. ขั้นสรุป ได้มีการประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนนโยบายและวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่วางไว้ ^{๑๖๗}

จากการศึกษาเอกสารของนักวิชาการจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ค้นคว้ามา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๒.๑๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๘ ตารางวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	รวม	๑๐
การเตรียมการวางแผน (Plan)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๘	✓
การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ	✓	✓	✓	✓	✓					๕	✓
การดำเนินการปฏิบัติ (Do)		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	๗	✓
การดูแลสนับสนุน	✓	✓	✓		✓					๔	✓
การพัฒนาแก้ไขปรับปรุง ต่อเนื่อง (Action)		✓	✓	✓	✓	✓			✓	๖	✓
ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ ตรวจสอบ (Check)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	๘	✓

ความหมายของตัวเลข

๑. พระเทพโสภณ

๓. วีรบุรุษ สุทธิพันธ์

๕. อรรถพงษ์ เลิศวิกรานต์

๗. กัมปนาท วัชรธนาคม

๒. สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา

๔. วราภรณ์ ชาเรืองเดช

๖. วุฒิชัย ผ่องใส

๘. พลชัย โสภากันต์

^{๑๖๗} พลชัย โสภากันต์ สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๑๘๔ - ๑๘๕

๙. สถาพร พิลาดิ

๑๐.ผู้วิจัย

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารนิกวิชาการหลายข้อมูลข้างต้นพอจะเห็นโดยสรุปว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยส่วนมาก จะใช้หลักของเดมมิง

หลักวัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle)

๑. การวางแผน(Plan)

๒. การปฏิบัติ(Do)

๓. การตรวจสอบ(Check)

๔. การแก้ไขปรับปรุง(Action)

ความหมายของ PDCA

PDCA คือ วงจรที่พัฒนามาจากวงจรที่คิดค้นโดยวอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ต (Walter Shewhart) ผู้บุกเบิกการใช้สถิติ สำหรับวงการอุตสาหกรรมและต่อมาวงจรนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อ เอ็ดวาร์ดเดมมิง (W.Edwards Deming) ปรมาจารย์ด้านการบริหารคุณภาพเผยแพรให้ เป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของพนักงานภายในโรงงานให้ดียิ่งขึ้น และช่วย ค้นหาปัญหาอุปสรรคในแต่ละขั้นตอนการผลิตโดยพนักงานเอง จนวงจรนี้เป็นที่รู้จักกันในอีกชื่อว่า “วงจรเดมมิง” ต่อมาพบว่าแนวคิดในการใช้วงจร PDCA นั้นสามารถนำมาใช้ได้กับทุกกิจกรรม จึงทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั่วโลก ^{๑๖๘}

PDCA เป็นอักษรนำของศัพท์ภาษาอังกฤษ ๔ คำ คือ

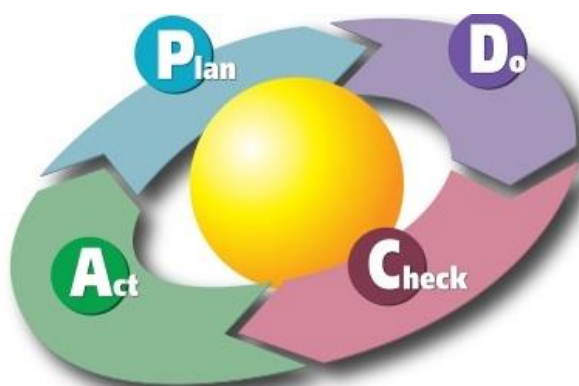
P : Plan = วางแผน

D : DO = ปฏิบัติตามแผน

C : Check = ตรวจสอบ / ประเมินผลและนำผลประเมินมาวิเคราะห์

A : Action = ปรับปรุงดำเนินการให้เหมาะสมตามผลการประเมิน

ตามรูปภาพ ที่ ๒.๗ ภาพวงจรเดมมิง

ภาพที่ ๒.๗ วงจรเดมมิง

ที่มา : สถาพร พิลาดิ

^{๑๖๘} Deming, Edward W. (๑๙๙๕). *Out of The Crisis*. USA: The Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study

มีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) การวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดมมิง เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบ และประเมินผล ในขั้นตอนนี้ มีการดำเนินการดังนี้

(๑.๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

(๑.๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรที่จะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น

(๑.๓) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิแก้มปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพเกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

(๑.๔) เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

(๒) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้ก็นำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

(๓) การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหางานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

(๔) การดำเนินการให้เหมาะสม (Action : A) เป็นการกระทำภายหลังที่กระบวนการ ๓ ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ (C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไป ^{๑๖๔}

๒.๓.๖ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธนี้ มีการกำหนดไว้เป็นระเบียบปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร จากนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในตัวชี้วัดนี้ได้แก่ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มีรายละเอียดดังนี้

ในด้านตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธนี้ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวไว้ว่า มีไว้เพื่อเป็นการประเมินคุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ

(๑) การประกันคุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ

การบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนวิถีพุทธจะต้องกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการดำเนินการเบื้องต้น ให้โรงเรียนเป็นแนวทางในการดำเนินการ และโรงเรียนจะต้องเพิ่มมาตรฐาน เฉพาะโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้บริการและผู้สนับสนุนได้รู้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธกำลังทำอะไรอยู่บ้าง กระทรวงศึกษาได้จัดทำ “ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้การศึกษา เป็นคู่มือสำคัญในการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนอาจจะกำหนดตัวชี้วัดเพิ่มเติม ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ๔ ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ปัจจัยกระบวนการ (Process) ปัจจัยผลผลิต (Output) และปัจจัยผลกระทบ (Impact) ดังนี้

(๑.๑) ปัจจัยนำเข้า เป็นสิ่งที่โรงเรียนวิถีพุทธใส่เข้าไปในเบื้องต้น เพื่อเป็นทุนประเดิมในการจัดการดำเนินการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อม ที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ดังนั้นในด้านปัจจัยนำเข้า สิ่งที่โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องทำเป็นอันดับแรก คือ พัฒนาด้านบุคลากร การบริหารจัดการหลักสูตรแหล่งเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน เช่นด้านบุคลากร ซึ่งโรงเรียนต้องมีการรณรงค์ สร้างจิตสำนึก ให้ผู้บริหารและครูอาจารย์ มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม คือ ลด ละ เลิก อบายมุข ถ้อยศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ

ในบางโรงเรียนอาจจะกำหนดมาตรฐานเพิ่มเติม ว่า ครูที่สอนวิชาพระพุทธศาสนา ต้องผ่านการฝึกอบรม หลักสูตรครูสอนพระพุทธศาสนา หรือสอบได้ธรรมศึกษาชั้นตรี ด้านการบริหารการศึกษา หรือการจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือกับผู้ปกครอง หรือวัดและชุมชน เกิดการประสานกันอย่างใกล้ชิดในลักษณะ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียน เป็นกรรมการสถานศึกษา ในการดำเนินงาน หรือที่ปรึกษาของโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ด้านจัดการทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยทุกฝ่ายร่วมกันทำหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณา

^{๑๖๔} สถาพร พิลาดิ์ สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๒๐๑ - ๒๐๒

การพุทธธรรมเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นเหมือนเส้นด้ายร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกันเป็นเรื่องสำคัญที่ทั้งกระทรวงศึกษาและคณะสงฆ์ จะต้องเป็นที่ปรึกษาและช่วยจัดทำให้แก่โรงเรียนในลักษณะประจำแต่ละโรงเรียนเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้บริหารและครู อาจารย์

ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ด้วยการยึดหลักความสะอาด (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน สว่างทางปัญญาด้วยปัญญาพิเศษ คติธรรม คำขวัญ และกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

(๑.๒) ปัจจัยกระบวนการ เป็นวิธีการที่ครูอาจารย์ดำเนินการอบรมสั่งสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขด้วย

“ ด้วยบรรยากาศ และกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามหลักไตรสิกขา และบูรณาการในวิถีชีวิต ” คือ การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการ เจริญปัญญาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน และในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกให้ผู้เรียนใช้สติและสมาธิในการเรียน การสอน การเล่นเกม และกิจกรรมทั่วไป ทั้งนี้โรงเรียนวิถิพุทธต้องกำหนดเป็นเป้าหมายว่า เมื่อฝึกอบรมให้ผู้เรียนมีสติ และสมาธิขึ้นแล้ว ปัญญาของผู้เรียนย่อมจะดีขึ้น และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาก็จะดีขึ้นด้วย

ตัวเนื้อแท้ของ โรงเรียนวิถิพุทธต้องยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนและการปฏิบัติโดยครูอาจารย์ทำหน้าที่แนะนำให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติด้วยตนเอง ตรงกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า

“ ตมเหติ กิจจํ อาตปปี อกฺตาโร ตถาคตา ”

“ ท่านทั้งหลายต้องทำความเพียรพยายามเองพระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง ”

ในยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีข้อมูลข่าวสารมากมายครูอาจารย์ในโรงเรียนวิถิพุทธต้องสอนวิธีวิเคราะห์และการค้นคว้าข้อมูล เพื่อเลือกเฟ้นข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ เป็นการคิดเป็น เนื่องจากจิตต้องการเรื่องสำหรับคิดเป็นอาหารใจ เช่นเดียวกับร่างกายต้องการอาหารทางกายสู่ท้อง การที่จิตเสาะหาเรื่องคิด หรือรับรู้เรียกว่า **มนสิการ** แปลว่า **ทำไว้ในใจ** เมื่อคนรู้จักเลือกเรื่องสำหรับคิดอย่างฉลาด และคิดเรื่องนั้นด้วยมุมมองที่ถูกต้อง โดยแยกกายเรียกว่า มีโยนิโสมนสิการ แปลว่า **ทำไว้ในใจอย่างถูกต้อง** หากผู้ใส่ใจเรื่องที่ไม่มีคุณค่า ไม่มีสาระ หรือไม่รู้จักพิจารณาเรื่องที่ผู้้นกำลังรับรู้ให้ถั่ววน เรียกว่ามี **อโยนิโสมนสิการ** แปลว่า **ทำไว้ในใจอย่างไม่ถูกต้อง**

แต่การที่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นพิษต่อจิตใจของผู้เรียนในปัจจุบันมีมากมาย ดังนั้น ครูอาจารย์ในโรงเรียนวิถิพุทธจึงต้องสอนให้ผู้เรียนมีโยนิโสมนสิการเพื่อรู้จักเลือกอาหารใจที่มีคุณค่า มี

สาระ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตให้กับผู้เรียน เมื่อผู้เรียนในโรงเรียนวิถีพุทธมีโยนิโสมนสิการ เขาก็จะรู้จักแสวงหาปัญญาให้ครบทั้ง ๓ ประการคือ

สุดมยปัญญา เป็นความรอบรู้ที่เกิดจากการรับข้อมูลหรือรู้จำ

จินตมยปัญญา เป็นความรอบรู้เกิดจากการคิดหรือรู้คิด

ภาวนามยปัญญา เป็นความรอบรู้เกิดจากการทำหรือรู้ทำ คือ เมื่อผู้เรียนมีโยนิโสมนสิการเขาจะสามารถเลือกฟังหรืออ่านเรื่องที่มีประโยชน์ทำให้สุดมยปัญญาเกิดขึ้น และเมื่อผู้เรียนมีโยนิโสมนสิการเขาจะคิดวิเคราะห์เรื่องที่อ่านหรือมานั้นอย่างชาญฉลาด ทำให้เกิดผลตามมา คือ เกิดจินตมยปัญญา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

“ ปณญ สุตวิ นิฉณิน ” แปลว่า

“ ปัญญาเป็นเครื่องวินิจฉัยสุตะ ”

หมายความว่า จินตมยปัญญา ทำหน้าที่ตรวจสอบวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องที่รับข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าน่าไปใช้ในชีวิตจริง การลงมือปฏิบัติจะตามมา ความรอบรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรง เรียกว่า ภาวนามยปัญญา

การเรียนการสอน ในโรงเรียนวิถีพุทธที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ปัญญาทั้งสามประการ เช่น ในขณะที่เรียนภาษาอังกฤษ การจดจำคำบรรยายของครูจัดเป็นสุดมยปัญญา กระบวนการคิดตามคำบรรยายจนเกิดความเข้าใจ เรียกว่า internalization เป็นการจดจำแล้วกลายเป็นเราจัดเป็น จิตมยปัญญา ทักษะที่เกิดจากการฝึกพูด หรือเขียนภาษาอังกฤษจัดเป็นภาวนามยปัญญา จึงเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาที่มุ่งสร้างปัญญาทั้งสามไปพร้อมกันนั้นเป็นบทบาทของครูในฐานะ กัลยาณมิตร คือผู้ป้อนข้อมูลให้เกิดสุดมยปัญญาจึงมีความสำคัญมากเพื่อให้เกิดการป้อนข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม ครูเป็นผู้สอนวิธีคิดวิเคราะห์ข้อมูล และคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียนได้หัดคิดตามทำให้เกิดจินตมยปัญญา เป็นการแตกหน่อในจิตของผู้เรียนให้เกิดการคิดเองได้ ในการฝึกทักษะ หรือการปฏิบัติก็เช่นเดียวกัน ถ้าครูเป็นแบบอย่างที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดภาวนามยปัญญาที่สามารถทำได้ด้วยตนเองได้ เช่น ครูออกเสียงภาษาอังกฤษได้ถูกต้อง ผู้เรียนก็จะออกเสียงได้ถูกต้องตามครู บทบาทของครูในฐานะที่สอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการสร้างปัญญาทั้งสามประการให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะการสอนวิชาศีลธรรม หรือพระพุทธศาสนา ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีจึงจะทำให้ผู้เรียนทำตรงได้เนื่องจากความศรัทธาที่จะทำตามผู้สอน ดังนั้นจึงกำหนดครูในฐานะปัจจัยนำเข้าว่า “ ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) มีศีลธรรมและ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ”

ในเรื่องการสอนศีลธรรมนั้น พระสงฆ์จะทำหน้าที่ในการสอนให้รู้ ทำให้ดู และอยู่ให้เห็นเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงถือเป็นนโยบายหลักของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ การนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ และจัดให้นักเรียนรู้ทั่วโดยใช้ศาสนาวัตถุ และศาสนาสถานเป็นสื่อ

ประกอบการสอน เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทางโรงเรียนจึงต้องจัดให้นักเรียนไปประกอบศาสนพิธีที่วัด และโรงเรียนอยู่เสมอ

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ผู้สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน คือ การเตรียมการสอนโดยเฉพาะสื่อและอุปกรณ์การสอนเนื่องจากวิชาศีลธรรม เป็นนามธรรม จึงต้องมีสื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสม และผู้สอนต้องเข้าถึงธรรมซึ่งสำคัญมากกว่าสื่อทั้งนี้ วัดแต่ละแห่งทั่วประเทศมีสื่อและอุปกรณ์การสอนจำนวนมาก เช่น พระพุทธรูป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรม เป็นต้น ซึ่งวัด และพระภิกษุสงฆ์ควรเปิดวัดต้อนรับ ให้นักเรียนได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาจากปูชนียวัตถุ และปูชนียสถานภายในวัด พร้อมทั้ง ความร่วมมือของคณะสงฆ์และโรงเรียนวิถิพุทธในการผลิตสื่อ และอุปกรณ์การสอนธรรม เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ธรรมได้ง่าย และสนุกสนาน โดยระดมผู้เชี่ยวชาญมาช่วยกันผลิตสื่อ ทั้งสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และมัลติมีเดียควรวละมาก ๆ มาจำหน่าย และจัดรวมไว้ให้แก่โรงเรียนวิถิพุทธให้ทั่วถึง

(๑.๓) ปัจจัยผลผลิต เป็นผลของการพัฒนาของผู้เรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนวิถิพุทธ จะต้องได้รับการพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน คือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะพิเศษกินอยู่ ดู ฟัง เป็น (ภาวนา ๔) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุข ดังนี้ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางกาย โดยเริ่มตั้งแต่สอนให้รู้จักกินอยู่อย่างมีคุณภาพ บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคที่คุณค่าแท้ หลีกเลี้ยงคุณค่าเทียม ด้วยวิธีคิดที่เป็นโยนิโสมนสิการ มุ่งเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค และดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางสังคมด้วยการเป็นคนดีมีศีล ๕ มีจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา และรู้จักสามัคคีในการทำงาน และอยู่ร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทางจิต คือ ผู้เรียนมีสติ และสมาธิเป็นพื้นฐานในการศึกษาเล่าเรียน และในการทำงาน มีสุขภาพจิตร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน และมีความสุขในการศึกษาเล่าเรียนเป็นหลักสำคัญและเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนวิถิพุทธ และผู้เรียนได้รับการพัฒนาปัญญา คือผู้เรียนมีศรัทธาที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง สนใจศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต และมีทักษะในการคิดด้วยโยนิโสมนสิการ สามารถแก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญาด้วยสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ไม่ฆ่าตัวตาย ไม่อาฆาตพยาบาท เป็นต้น

(๑.๔) ปัจจัยผลกระทบ เป็นผลที่ตามมาของโรงเรียนวิถิพุทธที่สามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จ คือ บ้าน วัด โรงเรียนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียน และสังคมตามวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง เชื่อมั่นได้ว่าโรงเรียนวิถิพุทธจะช่วยแก้ปัญหาศีลธรรม ในเด็กและเยาวชนไทย ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางเพศ ปัญหาอบายมุข ซึ่งทำให้สังคมอ่อนแอลงเพราะปัญหาเหล่านี้ ที่ระบาดหนักในเด็กและเยาวชน ซึ่งขยายไปในวงกว้างไปในทุกสังคม จึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายทั้งบ้าน วัด โรงเรียนจะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาโดยโรงเรียนวิถิพุทธเป็นหลักสำคัญและเป็นความหวังในการช่วยแก้ปัญหาด้วยการแปลพุทธปรัชญาการศึกษาสู่ภาคปฏิบัติในสังคมไทยจากเดิมอยู่ในชั้นทดลองมาสู่การปฏิบัติในวงกว้างกับโรงเรียนวิถิพุทธ

ซึ่งเป็นพลวัตที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูปการศึกษาของไทยกระทรวงศึกษา
จึงควรถือเป็นโอกาสที่จะส่งเสริมอย่างจริงจังแก่โรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหาร และครู
อาจารย์ในโรงเรียนวิถิพุทธตื่นตัว และบุคคลเหล่านี้ จะพร้อมเข้าร่วมโครงการและผลักดันโครงการ
ต่าง ๆ

ในงานปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการให้สำเร็จง่ายขึ้นโดยอาศัยเครือข่ายโรงเรียน
วิถิพุทธมาใช้ประโยชน์ เป็นการนำพุทธปรัชญามาทดลองใช้จัดการศึกษาไทยเป็นทางเลือกที่น่าจะ
เหมาะสมกับสังคมตะวันออก และการจัดการศึกษาของไทยรวมไปถึงทางเลือกใหม่ของปรัชญา
การศึกษาของสังคม โรงเรียนวิถิพุทธจึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญประการหนึ่งในวงการการศึกษาไทยที่
พยายามเปลี่ยนวิกฤติในชาติให้เป็นโอกาสที่จะก้าวสู่เวทีโลก จึงควรที่ทุกฝ่ายจะได้ร่วมมือกัน
ผลักดันให้โครงการโรงเรียนวิถิพุทธประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ทุกประการ

(๒) การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน

๑) แนวคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบาย ปี ๒๕๕๐ โดยกำหนดกลยุทธ์ เป้าหมาย
ตัวชี้วัดและแนวทางดำเนินงานของกิจกรรมของโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ให้เป็นกลยุทธ์ที่ ๑
คือ “ กลยุทธ์เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา ”

โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ตามหลัก

“ เศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย ”

ดังนั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ในปี ๒๕๕๐ จึง
ยึดหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. เป็นตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับนโยบายและวัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อน
โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒. เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความครอบคลุมทุกองค์ประกอบคุณภาพของคุณธรรมนำความรู้
ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๓. เป็นตัวบ่งชี้ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับตัวบ่งชี้ของการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ.
แต่มีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และมุ่งเน้นความเป็นระบบคุณภาพของการดำเนินงานตาม
วงจรคุณภาพ (PDCA Cycle)

๔. เป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสมดุลในมุมมองการบริหารจัดการ เน้นภาวะผู้นำในการ
ขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ในปี ๒๕๕๑ คณะกรรมการอำนวยการได้จัดให้มีการ ประชุมสัมมนาพัฒนาแนว
ทางการดำเนินงานและจัดทำคู่มือโครงการการประเมิน เสนอแนะ และพัฒนาโรงเรียน
คุณธรรมชั้นนำ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ ครู นักเรียน พระผู้ประเมิน
คณะกรรมการอำนวยการ พระผู้ประเมิน คณะกรรมการอำนวยการ พระผู้ทรงคุณวุฒิ และ
ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ร่วมกันให้ข้อคิดเห็นจากการประเมินในปีที่ผ่านมา

จากการบรรยายและการประชุมกลุ่มย่อย ได้ข้อมูลสรุปที่ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำในปี ๒๕๕๑ ดังต่อไปนี้

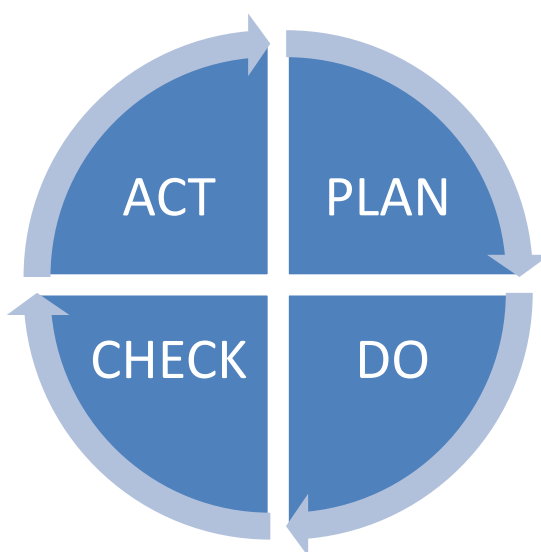
๑. เกณฑ์และคุณสมบัติของโรงเรียนวิถีพุทธ ที่มีแนวปฏิบัติชัดเจน นำมาสู่ระบบการประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

๒. การประพฤติปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง การจัดทำโครงการ และการจัดนิทรรศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะนำมาซึ่งการเป็นโรงเรียนคุณธรรมที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง

๓. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่กับคุณธรรม ต้องคิดพึ่งตนเอง โดยอาศัยการเรียนรู้จากตนเอง(ภูมิปัญญา) และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เกิดแรงบันดาลใจร่วมกัน

๔. การ Coaching เพื่อการพัฒนาคุณภาพ โดยเน้นไปที่การทำงานให้ได้ตามเป้าหมายของงานนั้น หรือ การช่วยให้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่และ / หรือได้รับการอบรมมาไปสู่การปฏิบัติได้

๒) **มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน** โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำการกำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ เน้นการใช้ข้อมูลเดิมที่มีอยู่มาประเมินขั้นตอนการทำงานที่แสดงว่าโรงเรียนมีระบบคุณภาพของการทำงาน (PDCA Cycle)

ภาพที่ ๒.๘ PDCA Cycle

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๕๐

ซึ่งมีการปรับเนื้อหาจากข้อเสนอแนะในที่ประชุม ประกอบด้วย ๓ มาตรฐาน และ ๑๒ ตัวบ่งชี้ ตามข้อสรุปในตารางที่ ๒.๒๐

การปรับเนื้อหาจากข้อเสนอแนะในที่ประชุม มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมิน โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ สามารถสรุปได้ ตามตารางที่ ๒.๒๐ ตารางตัวชี้วัดเกณฑ์ประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ดังนี้

มาตรฐาน	ตัวบ่งชี้
๑.มาตรฐานการปลูกฝังคุณธรรม	๑.๑ การกำหนดแนวปฏิบัติ /แผนในการปลูกฝังผู้เรียนและบุคลากรให้มีคุณธรรม
	๑.๒ ร้อยละของโครงการ / กิจกรรมที่ได้ดำเนินการตามแผนการปลูกฝังคุณธรรม
	๑.๓ การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ / กิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม
	๑.๔ การพัฒนาผลการดำเนินงานด้านการปลูกฝังคุณธรรมอย่างยั่งยืน
๒.มาตรฐานหลักธรรมาภิบาลเสริมสร้างคุณธรรม	๒.๑ การใช้หลักธรรมาภิบาลในการเสริมสร้างคุณธรรม
	๒.๒ การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลในการเสริมสร้างคุณธรรม
	๒.๓ การประเมินผลการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมาภิบาล
	๒.๔ ระดับความสำเร็จของการใช้หลักธรรมาภิบาลในการเสริมสร้างคุณธรรม
๓. มาตรฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต	๓.๑ การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตมาใช้ในโรงเรียน
	๓.๒ การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิต
	๓.๓ การประเมินผลการดำเนินงานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิต
	๓.๔ การพัฒนา การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่วิถีชีวิตควบคู่คุณธรรม

ตารางที่ ๒.๑๙ ตารางตัวชี้วัดเกณฑ์ประเมินโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ

การกำหนดเกณฑ์การประเมินตัวบ่งชี้เป็น ๓ ระดับ มีคะแนนตั้งแต่ ๑ ถึง ๓ โดยมีความหมายดังนี้

คะแนน ๑ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดบางส่วนและต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็นหรือผลการดำเนินการต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น

คะแนน ๒ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดในระดับที่ยอมรับได้และใกล้เคียงกับมาตรฐานหรือมีผลการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกับมาตรฐาน

คะแนน ๓ หมายถึง มีการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดครบถ้วนเป็นไปตามมาตรฐานหรือมีผลการดำเนินงานที่ได้มาตรฐานหรือมีผลการดำเนินงานเกินมาตรฐาน

ในกรณีที่ยังไม่มีผลการดำเนินงานหรือไม่มีผลการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานไม่ถึงเกณฑ์การประเมินคะแนนระดับ ๑ ให้ถือว่าได้ ๐ คะแนน

(๓) การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

ปีพ.ศ.๒๕๕๓ คณะดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ได้สังเคราะห์ความรู้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินการต่อเนื่องได้เป็นบทสรุปว่าเงื่อนไขสำคัญที่โรงเรียนจะดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นรูปธรรม มี ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีชื่อเรียกว่า “อัตลักษณ์วิถีพุทธ ๒๙

ประการ” โดยได้สื่อสารเผยแพร่ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ และดำเนินการเยี่ยมประเมินการดำเนินการ ดูความพร้อม ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม นำเป็นคะแนนในตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ARS ^{๑๗๐}

การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธที่ได้ดำเนินมานั้น
ที่ผ่านมาได้มีขั้นตอน ดังนี้

๑. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษา เพื่อให้การศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธครอบคลุมและเป็นตัวแทนที่ดีของโรงเรียนของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาเครื่องมือสำหรับการรับสมัครโรงเรียนทั่วประเทศทั้งที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธและไม่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยเว็บไซต์ www.vitheeбуд्धा.com เพื่อให้โรงเรียนที่มีความพร้อมและสนใจได้ลงทะเบียนสมัคร โดยโรงเรียนจะต้องส่งข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน และข้อมูลการดำเนินงานตามแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ แล้วทำการคัดเลือกตัวแทนโรงเรียนทั้งหมดจำนวน ๑๐๐ โรงเรียน เพื่อนำมาศึกษาต่อไป

๒. จัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยนำโรงเรียนทั้งหมด จำนวน ๑๐๐ โรงเรียน ที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศมาประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับฟังปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามแนวทาง ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังเคราะห์หาข้อสรุป แนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการแบ่งกลุ่มออกเป็น ๕ กลุ่มๆละ ๒๐ คน แบ่งตามประเด็นพิจารณาได้แก่ ภูมิภาคที่ตั้ง ขนาดโรงเรียน ในเมืองกับชนบท โรงเรียนแกนนำกับไม่เป็นโรงเรียนแกนนำ และโรงเรียนที่มีระดับมากที่สุดกับน้อยที่สุด

๓. ทดลองใช้ในสภาพจริง นำแนวปฏิบัติของการพัฒนาอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธไปทดลองใช้ในสภาพจริงกับโรงเรียนที่ได้สมัครใจเพื่อทดลองใช้จำนวน ๒๐ โรงเรียน จากตัวแทนโรงเรียนจำนวน ๑๐๐ โรงเรียน ใช้ระยะเวลาทดลอง ๓ เดือน

๔. ประเมินผลโดยคณะทำงานประเมินผล เพื่อตรวจสอบผลสำเร็จของการดำเนินงานโดยใช้กรอบแนวคิด CIPP model ของ Stufflebeam ได้แก่ การประเมินสภาพแวดล้อม การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิตที่ได้ จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่ประชาชนในพื้นที่ บุคลากรในโรงเรียน นักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่

๕. สรุปผลการดำเนินงานและรายงาน สรุปผลและรายงานอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ การประเมินผลความสำเร็จของโครงการต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ

ซึ่งจากแนวทางการดำเนินการที่รับทราบร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้น คณะผู้บริหาร ครู และพระอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวทางดำเนินการเดิม ยกร่างเป็นแนวทางดำเนินการ ที่เป็นรูปธรรมอีกครั้ง สอดคล้องกับตัวชี้วัดแนว

^{๑๗๐} ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, คู่มือดำเนินงาน, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:พระนครศรีอยุธยา ๒๕๕๙), หน้า ๑๒ – ๑๕.

ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ พ.ศ. ๒๕๔๘ แบ่งเป็น ๕ ด้าน รวม ๒๙ ประการ และคณะยก
ร่างได้นำร่างฯไปสอบถามความเห็นของผู้เกี่ยวข้อง หลายครั้ง รวมทั้งผ่านความเห็นชอบของ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๓ จึงประกาศให้โรงเรียนวิถิพุทธ
ทราบและเป็นแนวทางในการประเมินตนเองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธทำให้โรงเรียนมีแนวทางการ
พัฒนาโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกันนำอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ ไปเป็น
ตัวชี้วัดในการคัดเลือกโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับใบประกาศเกียรติคุณยกย่อง
จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเพื่อให้การคัดเลือกโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ
โดยพัฒนาอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ มีดังนี้^{๑๗๑}

ด้านกายภาพ	ด้านกิจกรรม ประจำวันพระ	ด้านการเรียน การสอน	ด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน	ด้านการส่งเสริม วิถิพุทธ
๑) มีป้ายโรงเรียน วิถิพุทธ	๑) ใส่เสื้อขาวทุกคน	๑) บริหารจิต เจริญ ปัญญา ก่อนเข้า เรียน เข้า-บ้าย ทั้ง ครู และ นักเรียน	๑) รักษาศีล ๕	๑) ไม่มีอาหารขยะ ขายในโรงเรียน
๒) มีพระพุทธรูป บริเวณหน้า โรงเรียน	๒) ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	๒) บูรณาการวิถี พุทธทุกกลุ่มสาระ และวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	๒) ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม	๒) ไม่ดูด่า นักเรียน
๓) มีพระพุทธรูป ประจำห้องเรียน	๓) รับประทาน อาหารมังสวิรัติน มื้อกลางวัน	๓) ครูพานักเรียน ทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	๓) ก่อนรับประทาน อาหารจะมีการ พิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ	๓) บริหารจิต เจริญ ปัญญา ก่อนการ ประชุมทุกครั้ง
๔) มีพุทธศาสน สุภาชิต วาฑะธรรม พระราชดำรัสติด ตามที่ต่างๆ	๔) สวดมนต์แปล	๔) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่ วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่ง เรียนรู้	๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้เงิน และ สิ่งของ	๔) ขึ้นชมคุณความ ดีหน้าเสาธงทุกวัน
๕) มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น		๕) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน	๕) มีนิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่ง ยาก	๕) โหมโรงเพื่อ สะท้อนความรู้สึกลับ

^{๑๗๑} ส่วนวางแผนและพัฒนาการฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ คู่มือการสัมมนาโรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ
รุ่นที่ ๘, (โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:พระนครศรีอยุธยา ๒๕๕๙),
หน้า ๙๙-๑๐๐.

ด้านกายภาพ	ด้านกิจกรรมประจำวันพระ	ด้านการเรียนการสอน	ด้านพฤติกรรมนักเรียน ครูผู้บริหารโรงเรียน	ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ
		เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง		เช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี
๖) มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม				๖) ครู ผู้บริหารและนักเรียน มีสมุทบันทึกความดี
๗) ไม่มีสิ่งเสพติดเหล้า บุหรี่ในโรงเรียน ๑๐๐%				๗) ครู ผู้บริหารและนักเรียน สอบได้ธรรมะศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย
				๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๒.๒๐ ตารางอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

จากตารางที่ ๒.๒๑ นี้ สามารถสรุปได้เป็นแผนภูมิ เพื่อให้เป็นการจดจำได้ง่ายและนำไปติดไว้ในสถานศึกษาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและนักเรียนได้เข้าใจในแนวทางการไปสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธต่อไปดังนี้

ที่มา : คู่มือการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘

(๔) การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

(๔.๑) เกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการประชุม ระดมความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จาก ส่วนต่าง ๆ มาร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน

โดยกำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไว้อย่างชัดเจน ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิหลายคณะแล้ว ตัวชี้วัด จะประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านปัจจัยนำเข้า
๒. ด้านกระบวนการ
๓. ด้านผลผลิต
๔. ด้านผลกระทบ

ตัวชี้วัด ฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูสามารถตรวจสอบ ทบทวน และประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น รายละเอียด ตามตาราง ที่ ๒.๒๑ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานนี้^{๑๗๒}

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า(Input)
องค์ประกอบหลักที่ ๑ บุคลากร
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ผู้บริหาร
๑. มีวิถีชีวิตสอดคล้องหลักพุทธธรรม(มีศีล๕)
๒. มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ
๓. มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน
๔. มีความเข้าใจพระรัตนตรัย นับถือศรัทธาพระพุทธศาสนา
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ครู
๑. มีวิถีชีวิตสอดคล้องหลักพุทธธรรม(เป็นแบบอย่างที่ดี)
๒. มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร
๓. พัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา
องค์ประกอบหลักที่ ๒ การบริหาร
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ระบบบริหาร
๑. มีวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ แผนกลยุทธ์เน้นใน การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนรวม
๓. ปลุกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง

^{๑๗๒} ส่วนวางแผนและพัฒนาการฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ รายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
 รุ่นที่ ๒, (โรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:พระนครศรีอยุธยา ๒๕๖๐),
 หน้า ๖ - ๘

๔. ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน
๕. มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง
๖. มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ระบบหลักสูตรสถานศึกษา
- มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ แผน การจัดการเรียนรู้ ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
องค์ประกอบหลักที่ ๓ กายภาพ
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ ระบบบริหาร
๑. จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม
๒. มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไป ในบริเวณโรงเรียน
๓. สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติ
๔. บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด
ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process)
องค์ประกอบหลักที่ ๑ การเรียน การสอนที่บูรณาการไตรสิกขา
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ กระบวนการจัดการเรียนรู้
๑. จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน
๒. ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา
๓. จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
๔. จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้และผู้จัดการเรียนรู้
๕. จัดกิจกรรมบริหารจัดการจริยปัญญา ทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้
๑. ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ
๒. นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา สอนนักเรียนสม่ำเสมอ
๓. จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือที่ศาสนสถานที่ใช้แหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง
องค์ประกอบย่อยที่ ๓ การวัดประเมินผล
๑. มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักภavana ๔ (กาย ศีล จิต ปัญญา) โดยมีจุดประสงค์เน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง
องค์ประกอบหลักที่ ๒ บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร
องค์ประกอบย่อย บรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น
๑. ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้มมีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง
๒. ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์
๓. ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น
๔. ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี
องค์ประกอบหลักที่ ๓ กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตประจำวัน

๑. ผิดฝนอนบรมให้เกิด การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น(รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา)
๒. ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
๑.ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่ารู้เข้าใจเหตุผล
๒.จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึก ศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต
๓. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และคุณค่าในการรักษาและสืบต่อพระพุทธศาสนา
ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output)
องค์ประกอบหลัก พัฒนา กาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการ (ภาวนา ๔)
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ กาย (กายภาพ)
๑. บริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้
๒. การดูแลร่างกาย และการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย
๓. ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ ศีล
๑. มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
๒. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์
๓. สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
องค์ประกอบย่อยที่ ๓ จิต
๑. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ
๒. มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน)
๓. ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยัน หมั่นเพียร
๔. มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน
องค์ประกอบย่อยที่ ๔ ปัญญา
๑. มีศรัทธา และความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย
๒. รู้บาป- บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์
๓. ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอ
๔. รู้เท่ากัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา
ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcome/Impact)
องค์ประกอบหลัก บ ว ร ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
องค์ประกอบย่อยที่ ๑ บ้าน (ผู้ปกครองและชุมชน)
๑. บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น
๒. ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น
องค์ประกอบย่อยที่ ๒ วัด
- วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น

องค์ประกอบย่อยที่ ๓ โรงเรียน
- โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื้อมนัน ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)

ตารางที่ ๒.๒๑ ตารางตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ที่มา : คู่มือโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พ.ศ.๒๕๕๘

จากตารางดังกล่าว สามารถอธิบายได้ตามภาพที่ ๒.๑๐ ภาพตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดังนี้

ภาพที่ ๒.๑๐ ภาพตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

ที่มา : คู่มือการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘

(๔.๒) แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินกิจกรรมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ทั้งคณะครู อาจารย์และนักเรียน ดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบันโดยมีผลการดำเนินการดังนี้

๑. มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป จำนวน ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน ๒๕๖๐) โดยมีการพัฒนาโรงเรียน ตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ ของเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่เป็นผู้ติดตามประเมิน โดยโรงเรียนประเมินตนเอง ตามอัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ และรายงานผลผ่านเว็บไซต์ www.vitheeabuddha.com

๒. มีโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ฝึกอบรมพระภิกษุเพื่อเป็นพระนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนวิถีพุทธเชิงประจักษ์ ติดตามการปฏิบัติตาม อัตลักษณ์โรงเรียนวิถีพุทธ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่มีการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ซึ่งทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ยกย่องโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำเหล่านี้โดยมอบโล่โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและทุนสนับสนุน โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำโรงเรียนละ ๑๐,๐๐๐ บาท จากอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๓ – พ.ศ.๒๕๖๐ มีโรงเรียนวิถีพุทธที่ได้รับรางวัลโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจำนวน ๘ รุ่น รวมจำนวนทั้งหมด ๙๒๗ โรงเรียน

๓. การมีโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปได้พัฒนาจนได้รับการยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำและได้มีการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนจนเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนตามหลักไตรสิกขา และเป็นแบบอย่างในการพัฒนาโรงเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจนเป็นรูปธรรมมี “นวัตกรรม” ชัดเจน ในเชิงประจักษ์แก่โรงเรียนต่าง ๆ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเห็นสมควรยกย่องโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำนี้ ไปอีกระดับหนึ่งให้ได้รับรางวัลระดับสูงสุด คือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเป็นรางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนวิถีพุทธให้เป็นสถานศึกษาต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณค่าจึงได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานและจักได้มอบหมายคณะกรรมการตรวจคัดเลือกประเมินเชิงประจักษ์ต่อไป โดยมีรายละเอียดการคัดเลือกดังนี้

๑. เขียนรายงานนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรมที่ได้ดำเนินการในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๕๙ ที่มีจุดเด่นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานจำนวน ๒ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ดังนี้ (ข้อบ่งชี้คุณภาพ ๕๔ ข้อ จากตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน)

๑.๑ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตามตัวชี้วัด ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) จำนวน ๑ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ตามข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ

๑.๒ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตามตัวชี้วัด ด้านกระบวนการ (Process) จำนวน ๑ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ตามข้อบ่งชี้คุณภาพข้อใดข้อหนึ่ง หรือหลายข้อ

๒. ความยาวรวมแต่ละนวัตกรรมไม่เกิน ๑๕ หน้ากระดาษ A๔ (รวมรูปภาพและเอกสารหลักฐานประกอบ) โดยแยกเป็น ๒ เล่ม การทำรูปเล่มรายงานเน้นความพอเพียง ส่วนสีสันและความสวยงามของรูปเล่ม มิได้ถูกนำมาพิจารณาให้คะแนนแต่อย่างใด

๓. หัวข้อในการเขียนรายงาน

๑) ชื่อนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม/ตรงกับข้อบ่งชี้คุณภาพข้อ.....

๒) ที่มาและความสำคัญ

๓) วัตถุประสงค์

๔) ระยะเวลาดำเนินงาน

๕) ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินงาน นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตามตัวชี้วัด

๖) ผลการดำเนินงาน และความสอดคล้องกับข้อบ่งชี้คุณภาพที่กำหนด

๗) คุณค่าทางจริยธรรม คุณธรรม และหลักธรรมที่เกิดจากโครงการ

๘) ประโยชน์ที่ได้จากการทำนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม

๙) การเผยแพร่ นวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม

๑๐) จุดเด่นของนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

๑๑) แนวทางการพัฒนาต่อยอดนวัตกรรม/โครงการ/กิจกรรม

๑๒) รางวัลที่ได้รับจากการดำเนินงาน (ถ้ามี)

๑๓) อื่น ๆ

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ

๑) ตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปและโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ แต่สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จะมีกิจกรรมที่มีจุดเด่น รองรับกิจกรรมทั้ง ๕ ด้าน

๒) ตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธเช่นเดียวกัน โดยเพิ่มตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๕๔ ประการสำหรับใช้พัฒนาโรงเรียนด้วย และ จัดกิจกรรมที่มีนวัตกรรมสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เด่นชัด

๒.๓.๗ ปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, สถาบันวิปัสสนาธุระ ในส่วนรายงานผลการดำเนินงานโครงการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สู่อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ ระยะ

ที่ ๒^{๑๗/๓} ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จากผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๗ ที่เข้าร่วมการสัมมนา “การประชุมสัมมนาแนวทางการขับเคลื่อนและเสนอแนะการพัฒนาการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ” เมื่อวันที่ ๑๖ - ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙ ผลการสังเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมและพึ่งพาตนเอง ภาพความสำเร็จ ตลอดจนระยะเวลาการดำเนินงาน ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถสรุป ได้เป็น ๘ ประเด็น คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านนักเรียน ๓) ด้านครู ๔) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ๕) ด้านผู้ปกครอง ๖) ด้านอาคารสถานที่ ๗) ด้านการจัดการกิจกรรม ๘) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

ด้านการบริหาร

๑. ขาดระบบการวางแผนหรือโครงสร้างการบริหาร
๒. ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง ทั้งในโรงเรียนและชุมชน
๓. ขาดความร่วมมือของบุคลากร
๔. ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทำให้การดำเนินงานล่าช้า
๕. ผู้บริหารขาดแรงผลักดันให้ในสถานศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
๖. งบประมาณไม่พอสำหรับการดำเนินงาน
๗. ผู้บริหารขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี
๘. หน่วยงานระดับสูงมีข้อจำกัดในการให้การสนับสนุน
๙. ผู้เกี่ยวข้องอีกหลายส่วนยังขาดความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธอย่างแท้จริง

ด้านนักเรียน

๑. นักเรียนยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและก่อนกลับบ้าน
๒. นักเรียนส่วนใหญ่ก้าวร้าว ไม่ตรงต่อเวลา ขาดความสามัคคี ทั้งชายไม่เลือกที่
๓. นักเรียนใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า เช่น เปิด-ปิดไฟฟ้า น้ำประปา การใช้กระดาษ เป็นต้น
๔. นักเรียนมาโรงเรียนสาย ขาดความรับผิดชอบ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู หนีเรียน ไม่ส่งการบ้าน
๕. นักเรียนไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่กล้าแสดงออก ไม่มีจิตอาสา
๖. นักเรียนขาดการศึกษารัศมีและเข้าสอบนักเรียนธรรมดี่
๗. นักเรียนไม่ชอบรับประทานอาหารมังสะวิรัติ
๘. นักเรียนไม่มีการพิจารณาอาหารและรับประทานอาหารเสี่ยงดัง
๙. นักเรียนชอบโกหกและลักขโมยของในโรงเรียน
๑๐. นักเรียนติดสื่อเทคโนโลยี หรือโทรศัพท์มือถือ

ด้านครู

^{๑๗/๓} ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, สถาบันวิปัสสนาธุระ เอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการศึกษาและพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สู่อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ ระยะที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา พ.ศ.๒๕๕๙ หน้า ๒๖ - ๒๗

๑. ครูยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและก่อนกลับบ้าน ร่วมกับนักเรียน

๒. ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจและจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่องในโรงเรียน วิถีพุทธ เช่น การเรียนการสอนแบบโครงงาน การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

๓. ครูไม่ให้ความร่วมมือและมีพฤติกรรมดุด่านักเรียน

๔. ครูขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี

๕. ครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน

๖. ครูผู้ช่วยไม่เข้าใจ ไม่เห็นคุณค่าของกิจกรรมวิถีพุทธ และไม่ดำเนินการขับเคลื่อน อย่างจริงจัง

ด้านผู้บริหารโรงเรียน

๑. ผู้บริหารโรงเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี

๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูให้ร่วมมือกันดำเนินงานตามกิจกรรม โรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านผู้ปกครอง

๑. ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

๒. ผู้ปกครองและชุมชนไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม ขาดการมีส่วนร่วมบ้าน วัด โรงเรียน

ด้านอาคารสถานที่

๑. ขาดการจัดการสถานที่อย่างเป็นระบบ

๒. จัดอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ

๓. สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม

๔. ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ไม่สะอาด

๕. ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๖. ขาดการเอาใจใส่ดูแล

๗. ไม่สานงานต่อ

๘. นักเรียนมีส่วนร่วมน้อย

๙. ขาดการบูรณาการให้ใช้สถานที่ให้เกิดประโยชน์

ด้านการจัดการกิจกรรม

๑. ผู้บริหารโรงเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี

๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูที่มีอายุราชการนานให้ร่วมมือกัน ดำเนินงานตามกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

๓. โรงเรียนมีอาหารขยะไว้น่าขยะ

๔. โรงเรียนจัดพระพุทธรูปไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสมและไม่ใช้ทางผ่านของครู นักเรียน และผู้ปกครอง

๕. โรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๖. โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจมีพระสอน ศีลธรรมมาช่วยสอนบ้างแต่ไม่ได้มาสอนประจำ

๗. โรงเรียนขาดครูพระสอนศีลธรรม

๘. โรงเรียนละเลยกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม การเรียนการสอนแบบโครงการ คุณธรรม

๙. โรงเรียนมีงบประมาณน้อย ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีแนวทางการสนับสนุนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธ

๑. ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญของการบริหารเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

๒. ระยะเวลาการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการมีจำกัด

๓. เครือข่ายขาดความรู้และความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธ

๔. ตารางกิจกรรมในสถาบันการศึกษามากเกินกว่าจะจัดเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธ

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ

๒.๔.๑ เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

๒.๔.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus group)

๒.๔.๓ แบบสอบถามเพื่อการยืนยันความเหมาะสม (Questionnaire)

๒.๔.๑ เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

เดลฟาย เป็นเทคนิคการทำนายที่พัฒนาโดยนักวิจัยของ Rand Corporation คือ Helmer, Dalby และ Rescher เมื่อประมาณกว่าสองทศวรรษมาแล้ว ในปัจจุบันเดลฟาย เป็นเทคนิคการทำนายที่ได้รับความนิยมอย่างมากในเกือบจะทุกวงการไม่ว่าจะเป็นด้านการทหาร การเมือง การปกครอง ด้านเศรษฐกิจ การสาธารณสุข การศึกษา และด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ เดลฟาย จะเป็นเทคนิค การวิจัยและการคาดการณ์อนาคตแล้ว เดลฟายยังเป็นเทคนิคการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้รับข่าวสารและแลกเปลี่ยนความเชี่ยวชาญระหว่างกันโดยมีการเผชิญหน้ากันโดยตรงเช่นเดียวกับการระดมสมอง (Brain Storming) หรือการประชุมกลุ่มแบบอื่น

ลำดับขั้นตอนของการใช้เทคนิคเดลฟาย

ประเด็นที่ต้องตัดสินใจในการใช้เทคนิคเดลฟาย

การเลือกใช้เทคนิคเดลฟายในการเก็บข้อมูลมีประเด็นที่ผู้รับผิดชอบกระบวนการนี้ต้องพิจารณาและตัดสินใจ โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวนรอบที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การกำหนดเกณฑ์การยุติกระบวนการเดลฟาย

ขั้นตอนการวางกรอบการเก็บข้อมูล

การกำหนดคำถามสำหรับวางกรอบการเก็บข้อมูล ผู้รับผิดชอบในกระบวนการเดลฟายต้องสอบถามความคิดเห็นจากผู้ตัดสินใจว่า ต้องการนำข้อมูลไปทำอะไร สนใจอยากได้ข้อมูลสารสนเทศในเรื่องอะไร ตามความคิดของผู้ให้ข้อมูล จึงเห็นว่าการสร้างคำถามในรอบนี้ใช้เวลาประมาณ ๓ – ๔ ชั่วโมงหรือครึ่งวัน ^{๑๗๔}

ขั้นตอนการกำหนดผู้เชี่ยวชาญ

ประเด็นที่ผู้รับผิดชอบต้องพิจารณาในขั้นการกำหนดผู้เชี่ยวชาญ คือ คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลและขนาดของผู้ให้ข้อมูลว่าที่เหมาะสมควรมีขนาดเท่าใด

การกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล

การกำหนดผู้ให้ข้อมูลในเทคนิคเดลฟายต้องมีเงื่อนไขสำคัญ ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการ มีข้อมูลเพียงพอที่จะแลกเปลี่ยนมีแรงจูงใจอยากเข้าร่วมในกระบวนการ และรู้สึกสนใจในผลที่ได้จากการสรุปรวมความคิดของผู้เกี่ยวข้องที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่น

ผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องจากเทคนิคเดลฟายเป็นการรวบรวมความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น ผลการวิจัยจะมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญและจำนวนผู้เชี่ยวชาญ การใช้เทคนิคนี้จึงควรเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริงหรือเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบมีประสบการณ์ในประเด็นที่ศึกษา ^{๑๗๕}

การกำหนดขนาดของผู้ให้ข้อมูล

หลังจากกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขแล้ว ตัดสินในเรื่องขนาดของผู้ให้ข้อมูล ขนาดของกลุ่มที่เพียงพออยู่ระหว่าง ๑๐ - ๑๕ คน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ให้ข้อมูลด้วย หากข้อมูลเป็นเอกพันธ์ คือ มีความคล้ายคลึงกันมาก จำนวนสมาชิกที่มากกว่า ๓๐ คน จะให้ข้อมูลที่เป็นการคิดใหม่ ๆ มากขึ้น แต่หากต้องการได้รับสนับสนุนความคิดมาก ก็ใช้ผู้ให้ข้อมูลขนาดใหญ่ได้ แต่ต้องไม่ลืมว่า สมาชิกในกลุ่มยิ่งมาก ก็ยิ่งต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ข้อมูลมาก

^{๑๗๔} Delbecq, A. L., Van de Ven, A. H., & Gustafson, D.H. **Group techniques for program Planning: A guide to nominal group and Delphi processes.** (Scott: Foresman and Company, 1975)

^{๑๗๕} Murry, J. W., & Hammons, J. O. **Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research.** *The Review of Higher Education* (1995) ,18(4), 423-436.. (1996). *Management appraisal systems in community colleges: How good are they.* *Community College Review*, 20(1), pp. 19-28

ศักดิ์ชัย บาลศิริ สรุปได้ว่า นักวิชาการต่างเห็นพ้องกันว่าไม่มีการจำกัดจำนวนผู้เชี่ยวชาญสูงสุด แต่ขอให้มีความเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเท่านั้น^{๑๗๖}

นอกจากนี้ จำนวนผู้เชี่ยวชาญยังขึ้นอยู่กับระดับความเป็นเอกพันธ์ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เช่น Van de Van, Gustafson แนะนำว่าหากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นเอกพันธ์ ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญประมาณ ๓๐ คน

จากการศึกษาของ Macmillan พบว่าหากจำนวนผู้เชี่ยวชาญมีขนาดตั้งแต่ ๑๗ คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะน้อยมากจนครั้งที่ ผู้ที่ใช้เทคนิคเดลฟายในการเก็บข้อมูลจึงมักมีการอ้างอิงผลการวิจัยจากตารางนี้ในการกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญไม่ต่ำกว่า ๑๗ คน^{๑๗๗}

ชนิดา รักษ์พลเมือง เห็นว่าหากผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นเอกพันธ์อาจใช้เพียง ๑๐ – ๑๕ คน แต่ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นวิวิธพันธ์อาจต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก^{๑๗๘} ดังตารางที่ ๒.๒๒

จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ (panel size)	การลดลงของความคลาดเคลื่อน (error reduction)	การเปลี่ยนแปลงสุทธิ (net change)
๑ – ๕	๑.๒๐ - ๐.๗๐	๐.๕๐
๕ – ๙	๐.๗๐ - ๐.๕๘	๐.๑๒
๙ – ๑๓	๐.๕๘ - ๐.๕๔	๐.๐๔
๑๓ – ๑๗	๐.๕๔ - ๐.๕๐	๐.๐๔
๑๗ – ๒๑	๐.๕๐ - ๐.๔๖	๐.๐๒
๒๑ – ๒๕	๐.๔๘ - ๐.๔๖	๐.๐๒
๒๕ – ๒๙	๐.๔๖ - ๐.๔๔	๐.๐๒

ตารางที่ ๒.๒๒ ตารางแสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนและจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

ในงานวิจัยนี้ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยขั้นตอน กำหนดเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๒๑ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแนววิถีพุทธ จำนวน ๗ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๗ คน และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๗ คน โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่ม โดยกำหนดคุณลักษณะแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์การเลือก (Purposive Simple) มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) เป็นผู้อำนวยการ, ผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธ, ศิษยานิเทศก์ โรงเรียนวิถีพุทธ

^{๑๗๖} ศักดิ์ชัย บาลศิริ. การเปรียบเทียบผลของการให้ข้อมูลกลับคืนในเทคนิคเดลฟาย ระหว่าง การให้ข้อมูลกลับคืนด้วยคำสถิติที่แตกต่างกัน . (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์. ๒๕๔๓)

^{๑๗๗} Macmillan, Thomas T. The Delphi Technique.”, Paper Presented at the Annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development, (California :Monterey, 1971), pp. 3-5.

^{๑๗๘} ชนิดา รักษ์พลเมือง. การวิจัยเทคนิคแบบเดลฟาย. การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษา, (ม.ท.ป.) ๒๕๓๕.

(๒) เป็นพระนิเทศโรงเรียนวิถิพุทธ, เป็นพระที่รับผิดชอบศูนย์พระสอนศีลธรรม, เป็นพระที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธมาอย่างยาวนาน

(๓) ผู้ที่ได้รับยกย่องเชิดชู และ/หรือ ได้รับรางวัลด้านวิถิพุทธ เป็นที่ประจักษ์ จากคุณลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้พิจารณาและออกหนังสือเชิญ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

SNOWBALL TECHNIQUE คือการเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบสายใยเชื่อมโยง หรือ เทคนิคลูกบอลหิมะ

เป็นวิธีการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือเพื่อตอบในประเด็นปัญหาโดยผู้ให้สัมภาษณ์เลือกผู้ที่เห็นว่ามีผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่จะศึกษามาก่อน ๑ คน แล้วขอร้องให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นระบุรายชื่อผู้เชี่ยวชาญท่านต่อไป จากนั้นผู้วิจัยร้องขอให้ผู้เชี่ยวชาญท่านใหม่ระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญท่านต่อไป (จนกระทั่งครบจำนวนตามที่ต้องการ) ^{๑๗๙}

สรุปขั้นตอนใหญ่ ๆ ของเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟายได้ ดังนี้

๑. กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจะต้องหาวิธีและทำการคัดเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญในเรื่องที่จะศึกษา โดยปกติจะมี ประมาณตั้งแต่สิบกว่าคนขึ้นไปอาจถึงเป็นร้อย ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายการวิจัยความซับซ้อนของเรื่องที่ศึกษา เวลา และ งบประมาณ

๒. กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย โดยทั่วไปมักจะอยู่ในรูปของแบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๓. ทำเดลฟายรอบที่หนึ่ง โดยการส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ หรือสัมภาษณ์ (ตัวต่อตัวหรือโดยการโทรศัพท์) หรือทำการประชุมทางไกล โดยผ่านระบบสื่อสารทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์

๔. รวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้ในรอบที่หนึ่ง

๕. ทำเดลฟายรอบที่สอง โดยรอบนี้ ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะได้ รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) ที่เป็นของกลุ่มโดยส่วนรวม เช่น ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของกลุ่ม ผนวกด้วยคำตอบเดิมของตนเอง แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาตอบใหม่

๖. ทำเดลฟายรอบที่สาม

การใช้เทคนิคเดลฟายมีข้อตกลงเบื้องต้น ๒ ประการ ได้แก่

(๑) การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลจะมีความตรงมากกว่าการตัดสินใจโดยคนคนเดียว และการตัดสินใจจะมีความตรงมากขึ้นหากผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นนั้น ๆ

(๒) การตัดสินใจโดยกลุ่มบุคคลจะมีความเที่ยงมากขึ้น และหากไม่มีการเผชิญหน้าระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะสามารถลดผลกระทบจากอิทธิพลจากอคติและความคิดของกลุ่มได้^{๑๘๐}

เทคนิคเดลฟายสามารถใช้ประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนได้เหมือนกับเทคนิคกลุ่มสมมติ (Nominal Group Technique) โดยกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาชุมชน การกำหนดเป้าหมายของชุมชน การออกแบบยุทธวิธีการประเมินความต้องการจำเป็น การวางแผนการประชุมสมาชิกชุมชน การพัฒนาการให้บริการชุมชน การประเมินแผนการพัฒนาชุมชน^{๑๘๑}

การใช้เทคนิคเดลฟายจะมีผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการ ๓ กลุ่ม ได้แก่

๑. กลุ่มผู้ตัดสินใจซึ่งต้องการใช้ผลการทำเดลฟายในการวางแผนพัฒนางาน
๒. กลุ่มรับผิดชอบในกระบวนการเดลฟายเริ่มต้นด้วยการศึกษาคำถามที่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอยากทราบ จากนั้นจะเสาะหา

๓. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้คำตอบ

การเก็บข้อมูลในรอบแรกจึงเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่จากคำถามปลายเปิด จากนั้นสร้างแบบสอบถามจากข้อมูลที่ได้จากรอบแรก แล้วส่งแบบสอบถามกลับไปให้ผู้ตอบกลุ่มเดิม วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้คืนมา

แล้วสรุปผลการวิเคราะห์ส่งไปให้ผู้ตอบทราบในแบบสอบถามฉบับใหม่ ที่มีคำถามเดิมให้ผู้ตอบมีโอกาสทบทวนคำตอบของตนเองใหม่ หลังจากที่ได้รับทราบความเห็นของคนส่วนใหญ่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กลับคืนมาใหม่ แล้วสรุปผลไปให้ผู้ตอบทราบ มีการดำเนินการซ้ำแบบเดิมจนกว่าจะได้ความคิดเห็นที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน (consensus)^{๑๘๒}

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลสำหรับการใช้เทคนิคเดลฟายมีหลายรอบ ส่วนใหญ่จะไม่เกิน ๔ รอบ แต่ละรอบจะมีการเตรียมข้อมูล การนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การตอนเก็บข้อมูลรอบที่ ๑

การเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ ๑ เป็นการรวบรวมข้อมูลกว้าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้คำถามปลายเปิด ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น การเก็บข้อมูลในรอบนี้ต้องมีการจัดทำจดหมายนำที่ชี้แจงจุดมุ่งหมายของการเก็บข้อมูล ขอบเขตที่ผู้เชี่ยวชาญยอมสละเวลาให้ข้อมูล ถ้า

^{๑๘๐} Martorella, P. Consensus building among social educators: A delphi study. (Theory and Research in Social Education, 1991) 19, 83-94

^{๑๘๑} Ichigan State University Extension, Delphi technique. Retrieved (Online) archived from <http://www.msue.msu.edu/msue/imp/modiii/iii0006.html> [July 16, 2017]

^{๑๘๒} สุวิมล ว่องวาณิช. 2545. เคล็ดลับการทำวิจัยในชั้นเรียน. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย. ๒๕๔๕)

เป็นไปได้ควรส่งแบบสอบถามรอบแรกไปยังผู้เชี่ยวชาญที่ตอบรับจะเข้าร่วมในกระบวนการทันทีเพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ให้ข้อมูลและเป็นการกระตุ้นความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูลกับสมาชิกในกระบวนการเดลฟาย

การเก็บข้อมูลรอบที่ ๒ หลังจากได้คำตอบจากรอบแรกแล้ว ต้องทำการวิเคราะห์เนื้อหาสรุปประเด็นความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เพื่อนำไปให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในข้อความทุกประเด็น ในขั้นตอนนี้มีการจัดทำแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายปิดในรูปของมาตราประมาณค่าสำหรับเก็บข้อมูลในรอบที่ ๒ คำถามที่ใช้ในแบบสอบถามรอบสองนี้เป็นข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในรอบแรก ต้องไม่นำเสนอแนวคิดของตนเองเพิ่มเติมเข้าไปในแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบที่สองจะได้รับการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลของกลุ่มแล้วจัดทำเป็นแบบสอบถามสำหรับใช้ในการเก็บข้อมูลรอบที่สาม

การเก็บข้อมูลรอบที่ ๓ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากรอบที่สองมาสร้างเป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลในรอบที่สาม จุดมุ่งหมายของการเก็บข้อมูลในรอบนี้เพื่อตรวจสอบความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลซ้ำ ในรอบนี้ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับโดยมีข้อมูล ๒ ส่วน

ส่วนแรก เป็นข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของกลุ่มที่แสดงด้วยค่าสถิติ

ส่วนที่สอง เป็นข้อมูลที่เป็นคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นเจ้าของคำตอบแต่ละคน สำหรับการนำเสนอข้อมูลย้อนกลับส่วนแรก

ผู้เชี่ยวชาญทุกคนจะได้รับเหมือนกัน ส่วนข้อมูลส่วนที่สองผู้เชี่ยวชาญจะได้รับเฉพาะคำตอบของตนเอง แบบสอบถามที่ส่งในรอบที่สามของแต่ละคนจึงมีลักษณะไม่เหมือนกันการเก็บข้อมูลในรอบนี้ต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความคิดของตนเองใหม่ หลังจากที่ได้เห็นความคิดของกลุ่มจากข้อมูลส่วนที่หนึ่ง หากยังคงยืนยันหรือไม่เปลี่ยนคำตอบจากรอบที่สอง ก็สามารถให้เหตุผลประกอบได้ ข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมาต้องทำการวิเคราะห์และตรวจสอบระดับความสอดคล้องหรือฉันทามติของกลุ่มว่าสามารถยุติการเก็บข้อมูลได้หรือไม่ ผู้วิจัยก็สามารถยุติกระบวนการเดลฟายได้ในรอบที่ ๓ แต่หากยังไม่พบฉันทามติก็ควรดำเนินการต่อไป ในรอบที่ ๔ โดยวิธีแบบเดียวกัน

ขั้นตอนการรายงานผล

ขั้นตอนนี้เป็นการจัดทำรายงานผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากรอบสุดท้าย เพื่อเสนอกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้เทคนิคเดลฟาย

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำคัญ รูปแบบของแบบสอบถามใช้ทั้งสองประเภทคือ แบบสอบถามปลายเปิดและแบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตราประมาณค่า (โดยทั่วไปใช้มาตราประมาณค่า ๕ ระดับ) เทคนิคเดลฟายที่พัฒนามาแบบดั้งเดิม (Traditional Delphi technique) จะเก็บข้อมูลรอบแรกโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดส่วนรอบต่อมาจะใช้ปลายปิดดังกล่าวข้างต้น การเก็บข้อมูลในรอบแรกโดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมความคิดเห็นกว้าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ สำหรับแบบสอบถามในรอบที่สองพัฒนามาจากคำตอบของแบบสอบถามในรอบแรก โดยนำความคิดเห็นทั้งหมดจากผู้เชี่ยวชาญมาสังเคราะห์

สร้างเป็นแบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตรประมาณค่าแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจัดลำดับความสำคัญหรือ คัดการณ์แนวโน้มในแต่ละข้อ

การจัดทำแบบสอบถามในรอบที่ ๓ นั้น จะมีการนำคำตอบของแต่ละข้อที่ได้รับจาก แบบสอบถามรอบที่ ๒ ทั้งหมดมาคำนวณค่าสถิติ ประเด็นที่ต้องพิจารณาในการจัดทำแบบสอบถาม คือ การเลือกค่าสถิติที่ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่า พิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range) หรือความถี่ ร้อยละ เป็นต้น

การให้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการเดลฟายมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้รับรู้ระดับ ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปรวมว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อข้อความแต่ละข้อ ข้อมูล ย้อนกลับนี้จะนำเสนอด้วยค่าสถิติ ค่าสถิติที่นำเสนอจะประกอบด้วยค่าสถิติ ค่าสถิติที่ประกอบด้วย ข้อมูล ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก ประกอบด้วยค่าสถิติ ๒ ส่วน คือ ค่าสถิติที่แสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยสรุปรวมซึ่งอาจแสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม หรือร้อยละเพื่อแสดงความคิดเห็น ของคนส่วนใหญ่ ค่าสถิติส่วนที่สอง คือ ค่าสถิติที่แสดงการกระจายของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อแสดงระดับความสอดคล้องของความคิดของผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่พบบ่อย ได้แก่ ส่วนเบี่ยงเบนมาร ฐาน ส่วนเบี่ยงเบนควอร์ไทล์ หรือการแจกแจงความถี่หรือร้อยละในแต่ละกลุ่มคำตอบ กลุ่มที่สอง เป็นตัวเลขที่แสดงคำตอบของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่แล้ว เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสอดคล้องหรือ ความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่แล้ว เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสอดคล้อง หรือความแตกต่างของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนกับความคิดเห็นของกลุ่ม

จำนวนรอบที่เหมาะสม

การเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายสามารถดำเนินการได้หลายรอบจนกว่าจะได้คำตอบที่ สอดคล้องกันของสมาชิกในกลุ่ม จำนวนรอบที่เหมาะสมของเทคนิคเดลฟาย ขึ้นอยู่กับการได้ข้อสรุปที่ มีฉันทามติหรือจนกว่าสามารถให้เหตุผลได้ว่าทำไมจึงไม่สามารถได้ข้อสรุปที่มีฉันทามติ โดยปกติการ รวบรวมข้อมูลโดยใช้เทคนิคเดลฟายอย่างน้อยที่สุดจะต้องใช้ ๒ รอบ แต่ไม่ควรเกิน ๔ รอบ^{๑๘๓} อย่างไรก็ตามผู้รับผิดชอบกระบวนการไม่สามารถคาดคะเนได้ล่วงหน้าว่าจะต้องใช้กระบวนการเก็บ ข้อมูลจำนวนกี่รอบ เนื่องจากขึ้นอยู่กับระดับฉันทามติของกลุ่มว่าจะสามารถบรรลุผลได้ในรอบใด ใน การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้จำนวนรอบ เพียง ๓ รอบ เทียบจากระดับฉันทามติของผู้ให้ข้อมูล

ระดับฉันทามติที่เหมาะสม

ฉันทามติ คือ ระดับความสอดคล้องทางความคิดของผู้ให้ข้อมูล การศึกษาความคิดเห็นของ กลุ่มบุคคลจะยังมีความหนักแน่น น่าเชื่อถือ หากสมาชิกในกลุ่มทุกคนหรือส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ตรงกัน การใช้เทคนิคเดลฟายในการเก็บข้อมูลก็เหมือนการเก็บข้อมูลจากการประชุมกลุ่มเมื่อ สิ้นสุดการประชุม ก็คาดหวังว่าจะได้ข้อสรุปเกี่ยวกับมติของกลุ่ม การประชุมกลุ่มทั่วไป เมื่อมีความไม่ สอดคล้องกันทางความคิดก็มักจะมีการอภิปรายแล้วหาข้อสรุปโดยการโหวต แต่สำหรับการใช้เทคนิค เดลฟายนั้น เนื่องจากไม่มีการเผชิญหน้าและสมาชิกไม่มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกแต่ ละคน การให้ข้อมูลย้อนกลับ ในลักษณะที่เป็นภาพรวมของกลุ่มโดยนำเสนอในรูปของค่าร้อยละ

^{๑๘๓} Murry, J. W., & Hammons, J. O. Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research. The Review of Higher Education, 18(4) 1995, pp.423-436

ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน หรือฐานนิยม จึงเป็นความพยายามที่จะให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลของเพื่อนสมาชิกอื่น หลังจากได้ข้อมูลย้อนกลับแล้ว สมาชิกแต่ละคนสามารถเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนเองใหม่ได้ ขั้นตอนนี้ก็เหมือนการประชุมกลุ่มทั่วไป เมื่อมีการอภิปรายอย่างหลากหลาย สมาชิกก็มีข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจว่าจะให้ข้อมูลสรุปอย่างไร

คำฉันทามติจึงเป็นเป้าหมายของการใช้เทคนิคเดลฟายในการเก็บข้อมูลที่ต้องการให้ได้ ข้อสรุปของกลุ่ม ในทางปฏิบัติจึงมีความเป็นไปได้ที่แม้จะมีการเก็บข้อมูลหลายรอบแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถหาฉันทามติได้ นั่นคือ ยังคงมีความแตกต่างทางความคิดของผู้ให้ข้อมูล ในกรณีนี้รายงานผลการศึกษาตามข้อเท็จจริง คือ ไม่สามารถหาฉันทามติได้

การกำหนดระดับความสอดคล้องทางความคิดหรือการหาฉันทามติในเทคนิคเดลฟาย สามารถกำหนดได้ด้วยค่าสถิติ ๒ ประเภท ประเภทแรก กำหนดด้วยค่าร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นอัตราส่วนของผู้ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าอยู่ในระดับใด และมีการแสดงแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลว่ามีลักษณะของคำตอบกระจายในลักษณะใด ประเภทที่สอง เป็นการใช้สถิติที่วัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม เพื่อบ่งบอกระดับความคิดเห็นของกลุ่ม ในลักษณะสรุปรวม และแสดงค่าสถิติการกระจาย เช่น ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนเบี่ยงเบนควอร์ไทล์ เพื่อให้ทราบระดับความแตกต่างทางความคิดเห็นของสมาชิกว่ามีมากน้อยเพียงใด เกณฑ์ที่ใช้ในการระบุฉันทามติจึงขึ้นอยู่กับลักษณะของค่าสถิติที่ใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ

การตรวจสอบระดับฉันทามติมีเกณฑ์การพิจารณา ๒ ส่วน ส่วนแรก คือ กำหนดระดับความเห็นพ้องกันของเสียงส่วนใหญ่ เช่น กำหนดด้วยอัตราส่วนร้อยละ หรือกำหนดด้วยสถิติที่ใช้วัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง เช่น จากมาตรประมาณค่า หากผู้เชี่ยวชาญต่างเห็นด้วยในข้อความนั้นว่ามีความสำคัญมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ ขึ้นไปก็แสดงให้เห็นว่าสมาชิกส่วนใหญ่เห็นตรงกัน อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องพิจารณาระดับการกระจายของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วย โดยเฉพาะเมื่อใช้สถิติที่วัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางเป็นเกณฑ์การพิจารณา

ส่วนที่สอง การกำหนดเกณฑ์การยุติกระบวนการเดลฟาย เมื่อสมาชิกไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดจากรอบที่แล้ว ในบางครั้งแม้จะพบว่าเสียงส่วนใหญ่เห็นตรงกัน แต่เป็นการได้ข้อสรุปที่มีการเปลี่ยนแปลงจากรอบที่แล้วสูงมากก็ควรดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไปอีกรอบหนึ่งเพื่อตรวจสอบระดับความคงที่ (Stability) ของคำตอบ

หากข้อมูลยังมีการกระเพื่อมขึ้นลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงใหม่แต่ละรอบ แสดงว่าสมาชิกยังไม่นิ่งทางความคิด ก็ไม่ควรยุติกระบวนการเดลฟายรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์การตรวจสอบระดับฉันทามติของแต่ละวิธีมีดังต่อไปนี้

วิธีที่ ๑ การตรวจสอบจากค่าร้อยละ

Flanders ให้ข้อคิดเห็นว่า ข้อความใดจะถือว่าได้รับฉันทามติก็ต่อเมื่อข้อความนั้นมีผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันอย่างน้อยร้อยละ ๖๐^{๑๘๔}

Murry และ Hammons เห็นว่ายังไม่มียุติสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับการตรวจสอบการได้รับฉันทามติที่พิจารณาจากค่าร้อยละของคำตอบที่เหมาะสมและสามารถยอมรับได้โดยทั่วไป แต่เขาตั้ง

^{๑๘๔} Flanders, L. (1989). Northern Ireland Hit-Squad Scandal. *Nation*, 249 (14), 491-494.

ระดับฉันทามติไว้ที่ ๑๗% และกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความคงที่ของคำตอบจากระดับฉันทามติที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงน้อยกว่า ๒๐% ของรอบที่ผ่านมา^{๑๘๕}

Linstone ให้เสนอแนะว่าควรยุติการวิจัยในรอบต่อไปเมื่อระดับฉันทามติที่ได้เพิ่มขึ้นหรือลดลงน้อยกว่า ๑๕%^{๑๘๖}

เมื่อเปรียบเทียบกับรอบที่ผ่านมาเพื่อให้เข้าใจเกณฑ์การตัดสินใจการยุติกระบวนการเดลฟายดังกล่าวขอให้พิจารณาตัวอย่างที่ปรากฏในตารางที่ ๒.๒๓

ตารางที่ ๒.๒๓ ตารางตัวอย่างข้อมูลที่แสดงระดับฉันทามติ

ข้อความ	น้อยที่สุด ← → มากที่สุด					ระดับฉันทามติ
	๑	๒	๓	๔	๕	
รอบที่ ๑						
ใช้คำถามปลายเปิด						
รอบที่ ๒						
เด็กไทยอ่อนคณิตศาสตร์ เพราะระบบการศึกษา ล้มเหลว	๑๐%	๒๐%	๒๐%	๒๐%	๒๐%	ยังไม่ได้ฉันทามติเนื่องจากความคิดเห็น กระจาย หาเสียงส่วนใหญ่ไม่ได้ ไม่ถึง ร้อยละ ๖๐ หรือร้อยละ ๗๐
รอบที่ ๓						
เด็กไทยอ่อนคณิตศาสตร์ เพราะระบบ การศึกษาล้มเหลว	๕%	๕%	๑๐%	๗๐%	๑๐%	ได้ฉันทามติเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่คือ ร้อยละ ๗๐ เห็นสอดคล้องกัน ในระดับมาก แต่ยังมีผู้กระบวนกร ไม่ได้ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลง คำตอบของรอบที่สามไปจากรอบที่สอง อย่างมาก (มากกว่า ๑๕% หรือ ๒๐%)
รอบที่ ๔						
เด็กไทยอ่อนคณิตศาสตร์ เพราะ ระบบ การ ศึกษา ล้มเหลว	๕%	๕%	๑๐%	๗๕%	๕%	ได้ฉันทามติเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ ร้อยละ ๗๕ เห็นตรงกันในระดับมาก และยุติกระบวนการได้ เนื่องจากมีการ เปลี่ยนแปลงคำตอบจากรอบที่สาม เล็กน้อย (เพิ่มขึ้นไม่เกิน ๑๕%)

หมายเหตุ: ยึดตามเกณฑ์ของ Murry และ Hammons (๑๙๙๕)

วิธีที่ ๒ การตรวจสอบด้วยค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอข้อมูลย้อนกลับด้วยค่าสถิติที่ใช้การวัดแนวโน้มเข้าสู่ ส่วนกลาง ได้แก่ ค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ ใช้เทคนิคเดลฟายสรุปได้ว่า

^{๑๘๕} Murry, J. W., & Hammons, J. O. Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research. The Review of Higher Education, 18(4) 1995, pp.423-436

^{๑๘๖} Linstone, H. A. (1978). The Delphi Techniques : Handbook of Futures Research. Westwood, CT. : Greenwood Press, Inc. p.67

การตรวจสอบการได้รับฉันทามติของข้อความ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ สามารถแบ่งเกณฑ์สำหรับตรวจสอบการได้รับฉันทามติของข้อความได้ ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ งานวิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยมาตราประมาณค่า ๕ ระดับ เกณฑ์สำหรับตรวจสอบการได้รับฉันทามติแตกต่างกัน ๔ ลักษณะ ดังปรากฏในตาราง การกำหนดระดับฉันทามติมีความคล้ายคลึงกันมาก ความแตกต่างอยู่ที่การกำหนดระดับความคิดเห็นที่มีต่อข้อความ กรณีที่ ๑ ไม่มีการกำหนดระดับความคิดเห็นต่อข้อความ แสดงว่าจะได้ค่ามัธยฐานเท่าใดก็ได้

แต่สำหรับกรณีที่ ๒-๔ นั้น สมาชิกต้องมีความคิดเห็นในระดับปานกลางขึ้นไปจนถึงมากที่สุด สำหรับกรณีที่ ๓-๔ ตามลำดับ จึงถือว่ามีระดับฉันทามติ แสดงว่าหากสมาชิกในกลุ่มเห็นด้วยน้อยกับข้อความนั้นข้อความนั้นก็จะเป็นไม่มีความสำคัญทันที

ตารางที่ ๒.๒๔ ตารางเกณฑ์การตัดสินระดับฉันทามติ สำหรับมาตราประมาณค่า ๕ ระดับ

กรณี	ระดับความคิดเห็นที่มีต่อข้อความ	เกณฑ์การตัดสิน	
๑	ไม่กำหนด	ค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมไม่เกิน ๑.๐๐	ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐
๒	ค่ามัธยฐานไม่ต่ำกว่า ๓.๕๐	ไม่กำหนด	ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐
๓	ค่ามัธยฐานไม่ต่ำกว่า ๓.๕๐	ค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมไม่เกิน ๑.๐๐	ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐
๔	ค่ามัธยฐานไม่ต่ำกว่า ๔.๕๐	ค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมไม่เกิน ๑.๐๐	ค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐

กลุ่มที่ ๒ งานวิจัยที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบลิเคิร์ตสเกล ๕ ระดับ ที่กำหนดระดับความคิดเห็นตั้งแต่ ๑-๕ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับตรวจสอบการได้รับฉันทามติของข้อความว่าถ้าข้อความใดมีค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมไม่เกิน ๑.๐๐ และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐ จะสรุปว่าข้อความนั้นได้รับฉันทามติ

วิธีที่ ๓ การตรวจสอบด้วยค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation)

การตรวจสอบการได้รับฉันทามติด้วยค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (coefficient of variation) ที่คำนวณได้จากการนำค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาหารด้วยค่าเฉลี่ย การกำหนดขนาดของค่าสัมประสิทธิ์การกระจายและการแปลความหมายของค่าสถิติที่อ้างอิงไปสู่การได้รับฉันทามติมีดังนี้ (๑) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมีค่ามากกว่าศูนย์แต่ไม่เกิน ๐.๕ สรุปว่าได้รับฉันทามติในระดับสูงสามารถยุติกระบวนการเดลฟายได้ (๒) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายมีค่ามากกว่า ๐.๕ สรุปว่าได้รับฉันทามติในระดับต่ำควรดำเนินการในรอบต่อไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า การใช้เทคนิคเดลฟายในการประเมินความต้องการจำเป็นจะ
ให้ข้อมูลที่ค่อนข้างน่าเชื่อถือ เนื่องจากมีการเก็บข้อมูลหลายรอบเพื่อให้ผู้ตอบยืนยันคำตอบ และ
เพราะจุดเด่นนี้จึงทำให้มีผู้นิยมใช้เทคนิคนี้กันมาก โดยเฉพาะในงานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์ของนิสิต
นักศึกษา

อย่างไรก็ตามในช่วงหลังพบว่า ในหลาย ๆ ประเด็นทางการศึกษา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจะมีอยู่
จำกัด ทำให้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้ไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากผู้ทรงคุณวุฒิไม่มีเวลาพอที่จะให้ข้อมูลหลาย
รอบ มีการปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในกระบวนการ ส่วนใหญ่จะยินยอมให้สัมภาษณ์ได้เพียงครั้งเดียว
การวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายจึงทำได้ยากขึ้น เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้าร่วม
กระบวนการ ปัญหานี้อาจแก้ไขได้โดยการหากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความสำคัญระดับรองลงไป แต่
กำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมกระบวนการให้มากขึ้นเพื่อทดแทนระดับความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิหลักที่
ขาดหายไป

ตารางที่ ๒.๒๕ ตารางแสดงข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

ข้อดี ของเทคนิคเดลฟาย	ข้อจำกัด ของเทคนิคเดลฟาย
๑. เป็นเทคนิคที่ไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล สามารถ เก็บเป็นความลับได้	๑. การใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามหลายรอบ ทำให้ ผู้เชี่ยวชาญรู้สึกถูกรบกวนมากเกินไป และไม่ให้ความ ร่วมมือในการตอบแบบสอบถามรอบต่อไป
๒. สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวนมากได้อย่างกว้างขวางโดยไม่ต้องจัดการประชุม ลดข้อจำกัดด้านการเดินทาง ทำให้ประหยัดเวลา และ ค่าใช้จ่ายไม่ต้องการจัดประชุมจ่ายเฉพาะค่าประโยชน์	๒. การปิดกั้นมุมมองของผู้เชี่ยวชาญโดยการจำกัดกรอบ ความคิดผู้เชี่ยวชาญให้อยู่ภายในกรอบความคิดที่ผู้วิจัย กำหนดขึ้นเท่านั้น
๓. ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความน่าเชื่อถือ เพราะผู้เชี่ยวชาญสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่าง อิสระไม่ถูกครอบงำทางความคิด	๓. ผู้วิจัยอาจขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในกา พิจารณาวิเคราะห์คำตอบที่ได้ในแต่ละรอบ
๔. ข้อสรุปที่ได้จากเทคนิคเดลฟายผ่านการไตร่ตรองอย่าง รอบคอบหลายขั้นตอน ให้ความในการคิด ทำให้คำตอบที่ ได้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น	๔. มีความเป็นไปได้ที่แบบสอบถามที่ส่งไปสูญหาย ระหว่างทางหรือไม่ได้รับคำตอบกลับมาครบในแต่ละ รอบ
๕. เป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ทางความคิด เกิดการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แม้จะไม่มีการเผชิญหน้า	๕. คำตอบอาจมีความลำเอียง หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญถูก กำหนดโดยไม่เป็นตัวแทนประชากร
๖. สามารถกำหนดระดับความสอดคล้องทางความคิด โดยอธิบายได้ด้วยสถิติ	๖. การวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอผลโดยการให้ ข้อมูลย้อนกลับเป็นงานที่ยุ่งยากและใช้เวลามากกว่า กระบวนการกลุ่มอื่น ๆ
๗. เป็นการเก็บข้อมูลที่ให้อิสระทางความคิดแก่ผู้ตอบ หากไม่เห็นด้วยกับคำตอบของกลุ่มก็สามารถแสดงความคิดเห็น โดยใช้คำตอบปลายเปิดได้	๗. มีความเป็นไปได้ที่ความคิดที่แตกต่างหรือตอบแบบ สุดขั้วไม่ได้รับความสนใจ และถูกบีบให้ตอบตามค่ากลาง เพื่อให้เกิดฉันทามติ
๘. แม้จะเป็นเทคนิคที่มีกระบวนการเก็บข้อมูลแบบไม่ เป็นทางการและเป็นการตัดสินใจบนฐานของความ	๘. การรอบแบบสอบถามกลับคืนในแต่ละรอบทำให้ สิ้นเปลืองเวลาในการเก็บข้อมูล เทคนิคนี้ใช้เวลา

ข้อดี ของเทคนิคเดลฟาย	ข้อจำกัด ของเทคนิคเดลฟาย
คิดเห็น แต่หากได้ข้อมูลพื้นฐานความรู้ วิธีนี้จะเป็น การดำเนินงานที่เป็นทางการ (Cline, ๒๐๐๐)	ประมาณ ๓๐-๔๕ วัน ในการเก็บข้อมูล

๒.๔.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่ม เป็นการสัมภาษณ์ในอีกรูปแบบหนึ่งที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ ๖-๑๐ คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

การสนทนากลุ่มเหมาะสำหรับการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายหลากหลาย เช่น การค้นหาประเด็นของเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ยังไม่มีความรู้มาก่อน (Exploratory) การหาคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์บางอย่าง (Explanatory) การประเมินสถานการณ์ (Assessment)

องค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม

วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์และโยธิน แสงวดี.^{๑๘๗} อธิบายว่านักสังคมศาสตร์นิยมเก็บ รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยที่จะใช้วิธีเชิงปริมาณและตามด้วยวิธีเชิงคุณภาพ เป็นการเสริมข้อมูล วิธีการเชิงคุณภาพที่สำคัญ คือ การสนทนากลุ่มให้ข้อมูลที่หลากหลายและ เจาะลึก สวนวิธีเชิงปริมาณจะได้ข้อมูลกว้าง ๆ ในเรื่องนั้น และเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลที่เหมาะสม ดังกล่าวการสนทนากลุ่มควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑. สิ่งแรกที่จะต้องทำในเรื่องของการสนทนากลุ่ม คือ การกำหนดเรื่องที่จะต้องทำการศึกษากำหนดหัวข้อเรื่องนี้ควรเป็นเรื่องที่ต้องการข้อมูลประเภทความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นหรือวิสัยทัศน์ของบุคคลนั้น ๆ จะต้องเป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถแสดงความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นได้ อย่างอิสระ และเต็มใจที่จะเปิดเผย จุดประสงค์และคำถามของการวิจัยต้องชัดเจน และมีลักษณะเฉพาะเจาะจง

๒. การกำหนดประเด็น หรือตัวแปร หรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ ทำการศึกษาเพื่อมาสร้างเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่มซึ่งการกำหนดประเด็นหรือตัวแปรนั้นก็ ทำได้โดยจำแนกแยกแยะมาจากวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นเอง วัตถุประสงค์ต้องการทราบ อะไรที่กำหนดประเด็นหรือสมมติฐานและตัวแปรออกมาแล้วนำมาสร้างเป็นแนวคำถามย่อย

๓. แนวคำถามหรือกรอบคำถามคือแนวทางในการสนทนากลุ่ม ได้จากการนำคำถามที่ ร่างไว้มาเรียบเรียงเป็นข้อย่อย จัดลำดับหรือผูกเป็นเรื่องราวเพื่อนำการสนทนาให้เป็นขั้นตอนและ จัดลำดับความคิดเป็นหมวดหรือหัวข้อใหญ่ เช่น หมวดคำถามเกี่ยวกับเรื่องอดีตและหมวดคำถาม เกี่ยวกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

^{๑๘๗} วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวดี. ๒๕๖๓. การสนทนากลุ่ม : เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ. สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร หน้า ๓๖

๔. การคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจง จะต้องมีความรู้ความเข้าใจหรือมีประสบการณ์ในเรื่องที่ศึกษา และผู้ร่วมสนทนากลุ่มจะต้องให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อเรื่องที่ต้องการศึกษา จำนวนผู้ร่วมสนทนากลุ่มแต่ละกลุ่มควรอยู่ระหว่าง ๖ – ๑๒ คน และเป็นกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกันด้วย เพราะผู้ดำเนินการสามารถที่จะควบคุมให้การสนทนากลุ่มเป็นไปด้วยความเรียบร้อยลักษณะของสมาชิกกลุ่มในการเลือกคนเข้าร่วมสนทนา กลุ่ม จะมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกโดยถือหลักว่า ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์และเกี่ยวข้องในประเด็นที่นักวิจัยสนใจศึกษาโดยตรง

ดังนั้นการสนทนากลุ่ม จึงเกิดขึ้นจากการจัดให้มีการนั่งสนทนากันระหว่างนักวิจัยกับบุคคลที่ผ่านการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่ต้องการ เนื่องจากต้องการข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสนทนากลุ่มเป็นหลัก ดังนั้นการ ได้มาของข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus group) เน้นในเรื่องที่สนใจศึกษาและอยู่ในกรอบเรื่องที่ ศึกษาข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงลึก

๕. บุคลากรในการสนทนากลุ่มประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

๕.๑ ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้ถามคำถามและเป็นผู้นำตลอดการสนทนากลุ่ม ให้เป็นไปตามแนวทางของหัวข้อการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ละเอียดที่สุด ในเวลาที่กำหนดผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องเป็นผู้รู้จักปัญหา รู้จักทฤษฎีและรู้จักวิธีการควบคุม ประเด็นควบคุมการสนทนากลุ่มเป็นอย่างดีตลอดจนประเด็นหรือสมมติฐานของงานที่ศึกษา ในช่วงการสนทนากลุ่มผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องคิดวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับไปด้วยตลอดเวลา โดยพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลนั้นกับข้อมูลอื่นที่ได้รับในการตอบมาก่อน เพราะ คำถามที่ตั้งไว้นั้นเป็นเพียงแนวคำถาม เมื่อถามคำถามจริง ๆ จะมีวิธีการและการใช้คำพูดตลอดจน การแตกคำถามออกไปอีกเพื่อให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเข้าใจและตอบได้ตรงประเด็นนั้น เป็นบทบาท และหน้าที่ที่สำคัญของผู้ดำเนินการกลุ่ม

๕.๒ ผู้จัดบันทึกเป็นผู้ที่คอยจดบันทึกคำสัมภาษณ์ผู้จัดบันทึกจะทำหน้าที่จดทุกคำพูดที่จดทันตลอดจนการจดอากัปกิริยาทางของสมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยเพราะการไม่พูดและการนั่งเฉย ๆ อาจไม่ใช่การไม่มีความเห็นเพราะแววตา ท่าทางก็อาจจะแสดงถึงความเห็น หรือคำตอบได้การพยักหน้า การส่ายหน้า และสีหน้าก็เป็นการแสดงออกถึงคำตอบได้ ผู้จัดบันทึกจะต้องจดบันทึกสิ่งเหล่านี้ด้วย ข้อบันทึกของผู้จัดบันทึกนี้ จะสามารถใช้อ่านเป็นข้อสรุปของการสนทนากลุ่มในแต่ละครั้งได้แล้วก็สามารถนำไปประกอบการถอดเทปข้อมูลด้วย เพื่อที่จะให้ทราบ ว่าเสียงที่ตอบคำถามนั้นเป็นเสียงตอบของใครบ้างหรือโต้แย้งกันอย่างไร

นอกจากนี้ผู้จัดบันทึก ยังมีหน้าที่คอยสะกิดเตือนหรือบอกผู้ดำเนินการสนทนาในกรณีที่ผู้ดำเนินการลืมถามหรือข้ามคำถาม และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผู้จัดบันทึกจะต้องเขียนผังการนั่งสนทนากลุ่มไว้ให้ ผู้ดำเนินการด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้ดำเนินการสนทนาทราบว่าในผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีใครบ้าง ชื่ออะไร นั่งอยู่ตรงไหน ผู้ดำเนินการสนทนาจะได้เรียกชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเจาะจงได้ถูกและอีกแผ่นหนึ่งก็เขียนไว้ที่ตนเองจะได้ทราบว่าใครนั่งตรงไหน จะช่วยให้จัดบันทึกได้ง่ายขึ้น

๖. อุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลในการสนทนากลุ่มอุปกรณ์ในการรวบรวมข้อมูลคือ เทปบันทึกเสียง เพราะในการสนทนากลุ่มนั้นจะมีการถกประเด็นปัญหาการขัดแย้งเป็นการแสดง

ความคิดสวนกันไปสวนกันมา หลายเสียงหลายความเห็น ดังนั้นจึงต้องมีการบันทึกเสียงเอาไว้ เพราะคำถามตอนที่เป็นกระแสโต้แย้งหรือการประเด็นกันด้วยเหตุผล และการแสดงความ สอดคล้องเห็นด้วย สิ่งนี้แหละเป็นหัวใจของการสนทนากลุ่ม เทปบันทึกเสียงจะเป็นอุปกรณ์บันทึก ๓๗ ข้อมูล ที่ดีที่สุดที่สามารถเก็บเหตุผลรายละเอียดและข้อคำตอบได้ละเอียดที่สุดคำตอบที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประเด็นกัน มีการแสดงความคิดและแลกเปลี่ยนความเห็นกันมาก ๆ เหล่านี้จะเป็นรายละเอียดที่จำเป็นที่สุดในการวิเคราะห์ข้อมูลนั่นเองและการตีความ ต้องพิจารณาละเอียดลงไปถึงเหตุผลที่ถูกโต้แย้งหรือเสนอความเห็นที่สอดคล้องเหล่านี้จะช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดีที่สุดละเอียดที่สุด

ในการจัดการสนทนากลุ่มควรใช้เทปบันทึกเสียง ๒ เครื่อง บันทึกข้อมูลเหลื่อมล้ำกันประมาณ ๕ นาทีเพื่อที่จะได้บันทึกข้อมูลส่วนที่เสียไปในระหว่างการเปลี่ยนเทปและเป็นประโยชน์ ในการป้องกันการที่ข้อมูลบันทึกไม่ติดในเทปเครื่องใดเครื่องหนึ่ง นอกจากนี้การมีตลับเทปบันทึก ข้อมูล ๒ ชุดนี้ก็เพื่อกันหายและใช้แบ่งกันฟังได้ในกรณีมีผู้ร่วมวิจัยหลายคน

๗. สถานที่ที่จะจัดการสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดให้แน่นอนเป็นสถานที่ผู้ร่วม สนทนากลุ่มรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดีบรรยากาศสบายสงบ อากาศถ่ายเทได้สะดวก ไม่มีเสียง รบกวน ไม่เป็นสถานที่ที่ครอบงำความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น สถานที่ควรทำให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกคนสบายใจที่จะพูดและแสดงความคิดเห็นหรือ ทศนะวิสัยของตนเองออกมาได้อย่างปลอดภัย

ขั้นตอนดำเนินการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

สรุปความที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ได้ ดังนี้

๑. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความเหมาะสม และ ความเป็นไปได้ของรูปแบบและคู่มือการจัดการความรู้สำหรับการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก

๒. กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ๑ กลุ่ม จำนวน ๑๑ ท่าน คัดเลือกและทำหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมกลุ่มสนทนา

๓. วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา ซึ่งระยะเวลาการสนทนาใช้ประมาณ ๑ ชั่วโมง ๓๐ นาทีจัดเตรียมสถานที่

๔. ออกแบบแนวคำถามเป็นคำถามปลายเปิด

๔.๑ คำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป และสร้างบรรยากาศให้คุ้นเคยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนา

๔.๒ คำถามหลักของประเด็นที่ทำการศึกษา

๕. ตรวจสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

๖. แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของทีมวิจัย ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก

๖.๑ ผู้ดำเนินการสนทนาต้องเป็นผู้รู้ถึงความต้องการหรือเป้าหมายของการวิจัยเป็นอย่างดี มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์สุภาพ อ่อนโยน มีอารมณ์ขัน สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ และมีความสามารถในการสื่อสารได้ดี

๖.๒ ผู้จัดบันทึกต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจัดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน และจะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเอง เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

๖.๓ ผู้ช่วยทั่วไปมีหน้าที่คอยควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนาและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จัดบันทึกเพื่อให้แต่ละคน ทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

๗. ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๗.๑ ถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนา ควรถอดเทปออกมาอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและต้องไม่ใส่วิเคราะห์ของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไปด้วย

๗.๒ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา โดยทำการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่าง ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วยทั่วไป เพื่อเป็นการอภิปราย ร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปใหม่แล้วกลับมาอภิปรายด้วยกัน อีก

๘. เขียนรายงานการวิจัย เขียนผลการศึกษายกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและ หัวข้อของแนวคำถามโดยพรรณนาในเชิงอธิบาย

การดำเนินการสนทนากลุ่ม

ในช่วงแรกผู้ดำเนินการสนทนาควรเริ่มจากการแนะนำตนเอง และทีมงาน (ผู้จัดบันทึก และผู้บริการทั่วไป) โดยควรพยายามสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ควรจัดเตรียมอุปกรณ์(กระดาษสำหรับจัดบันทึกและดินสอชาร์ทหรือกระดานดำ เครื่องบันทึกเสียง) ที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้พร้อม หลังจากนั้นจึงดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

๑. อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการจัดสนทนากลุ่ม
๒. เกริ่นนำด้วยคำถามอุ่นเครื่องเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลาย เป็นกันเอง
๓. เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเริ่มมีความคุ้นเคยกัน จึงเริ่มคำถามในแนวการสนทนาที่จัดเตรียม

บทบาทของทีมงานในการจัดสนทนากลุ่ม

ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator)

๑. ผู้คุยเก่ง มีความสามารถในการซักถาม ควรมีการพูดแทรกตลกอย่างเหมาะสม
๒. สามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ไม่ควรซักถามรายบุคคล

๓. ไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ไม่ควรข่มความคิดผู้อื่น หรือชักนำผู้อื่นให้เห็นคล้อยตามกับผู้ที่พูดเก่ง (Dominate) ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระเสรีและเป็นธรรมชาติมากที่สุด

๔. สร้างบรรยากาศให้คนที่ไม่ค่อยพูดให้แสดงความคิดเห็นออกมาให้ได้

ผู้จดบันทึก (Notetaker)

๑. จะต้องอยู่ร่วมในการสนทนากลุ่มตลอดเวลา
๒. ควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน
๓. จะต้องเป็นผู้ถอดเทปด้วยตนเอง เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant)

๑. ควบคุมเครื่องบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนา
๒. อำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม

๑. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม
 ๒. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ๆ
 ๓. ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม
 ๔. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 ๕. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่ม
- โดยทั่วไปจะเลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน

ข้อดีของการสนทนากลุ่ม

๑. ช่วยให้เก็บข้อมูลจากตัวอย่างจำนวนหลายคนได้ในระยะเวลาสั้น และสามารถเสนอผลการศึกษาได้ในเวลาอันจำกัด
๒. มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น และใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้หลายแบบ
๓. นักวิจัยสามารถเลือกใช้ได้ตามต้องการ สามารถใช้เสริมกับการวิจัยแบบอื่นก็ได้

๔. ข้อมูลที่ได้เป็นการผ่านการถกเถียงโต้ตอบกันเองของกลุ่มสนทนา ทำให้มั่นใจในความถูกต้องแม่นยำ มีความน่าเชื่อถือ และมีความหลากหลายของข้อมูล
๕. ข้อมูลการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งทำให้ได้ประเด็นคำถามใหม่ๆ หรือสมมติฐานใหม่ๆ เพื่อการค้นคว้าศึกษาต่อ
๖. ปฏิกริยาของผู้ร่วมวงสนทนาต่อประเด็นที่สนทนา และต่อกันและกัน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบोधิพลของวัฒนธรรมและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคมของผู้เข้าร่วมวงสนทนาที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกัน
๗. บรรยายภาคเป็นกันเอง การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ช่วยทำให้การสนทนาของกลุ่มเป็นไปอย่าง มีชีวิตชีวา ไม่ตึงเครียด
๘. ผู้วิจัยสามารถดำเนินการสนทนาตามไปด้วย คอยควบคุมเกม และสร้างบรรยากาศให้ราบรื่นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม

๑. ผู้ดำเนินการสนทนาที่ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้อง จะทำให้การดำเนินกลุ่มไม่ราบรื่น
๒. แนวทางการสนทนากลุ่มที่เรียบเรียงไม่ดี ไม่มีลำดับ มีความซับซ้อน จะทำให้การสนทนางวน สับสน ในที่สุดผู้ร่วมสนทนาก็จะคร่ำครึที่จะออกความคิดเห็น
๓. ผู้ร่วมวงสนทนาไม่มีลักษณะร่วมคล้ายกัน หรือวัฒนธรรมเดียวกัน และสามารถข่มกันได้ การสนทนาก็จะไม่ราบรื่น บรรยายภาคกลุ่มเสีย หรือมีคนไม่พูดมากขึ้น
๔. ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มไม่สามารถให้ภาพพฤติกรรมจริง ซึ่งได้จากการสังเกต เพราะสิ่งที่คิดหรือพูดออกมาอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำ
๕. ข้อมูลจากกลุ่มแต่ละกลุ่มไม่สามารถเป็นตัวแทนของสังคมหรือวัฒนธรรมที่ผู้ร่วมสนทนาดำเนินชีวิตอยู่ได้ ใช้อธิบายได้เฉพาะกับบริบทของกลุ่มนั้น ๆ เท่านั้น
๖. ไม่เหมาะที่จะใช้ในหัวข้อสนทนาที่เป็นเรื่องส่วนตัวมาก ๆ
๗. การสร้างแนวคำถาม จะต้องเรียบเรียงแนวคำถามให้ดีไม่วกวน โดยอาจจะเรียงลำดับตามประเภทของประเด็นตามความยากง่ายหรือตามลำดับความตรงไปตรงมาและซับซ้อนของเหตุผลดังนั้นควรจะต้องมีการทดสอบ (Pretest)
๘. การคัดเลือกสมาชิกผู้เข้าร่วมวงสนทนา จะต้องได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยต้องมีลักษณะต่าง ๆ ที่เหมือนกัน (Homogeneous) ไม่ข่มซึ่งกันและกัน

๒.๔.๓ แบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสม (Questionnaire)

แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้กันมาก เป็นชุดคำถามที่ใช้ สอบถามข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร หรือกลุ่มตัวอย่าง

๑. โครงสร้างของแบบสอบถามมีส่วนประกอบดังนี้^{๑๘๘}

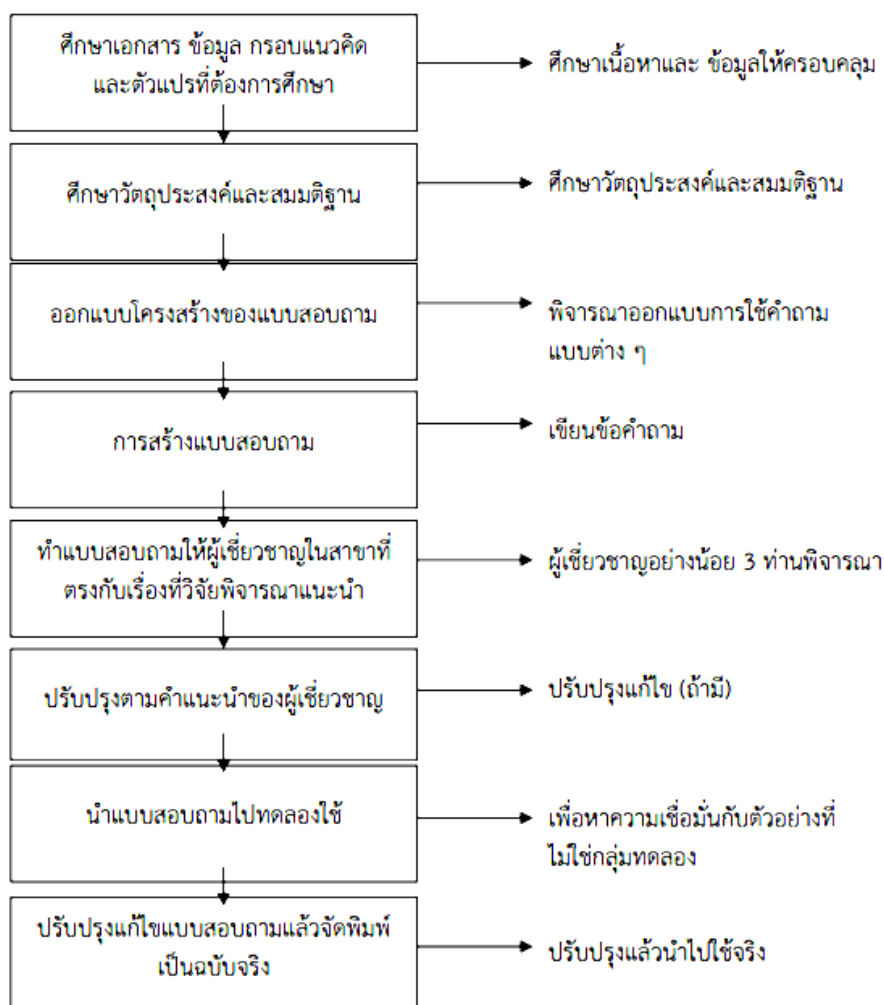
๑.๑ คำชี้แจง แบบสอบถามจะต้องชี้แจงให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการ วิจัย จะนำไปใช้ประโยชน์อะไร อธิบายส่วนประกอบของแบบสอบถามว่าแบ่งเป็นกี่ตอน วิธีการตอบ แบบสอบถามพร้อมยกตัวอย่างประกอบ การเขียนคำชี้แจงจะต้องมีลักษณะโน้มน้าวใจให้ผู้ตอบเกิดความมั่นใจที่จะให้ข้อมูล และให้ความร่วมมือในการตอบและตอบให้ครบถ้วนถูกต้องและควรกล่าวขอบคุณในความร่วมมือนล่วงหน้า พร้อมทั้งระบุชื่อผู้วิจัยได้ด้วย

๑.๒ สถานภาพของผู้ตอบ เป็นการถามข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบ แบบสอบถามซึ่งจะเป็นตัวแปรอิสระเกี่ยวกับผู้ตอบเช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ตำแหน่งงาน สถานภาพสมรส เป็นต้น

๑.๓ ข้อคำถามที่เกี่ยวกับตัวแปรที่จะวัด เป็นส่วนที่มีความสำคัญโดยจะเป็นการถามรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นหลัก ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม ครบถ้วนในเรื่องที่ต้องการศึกษา และจัดเรียงคำถามประเภทเดียวกันไว้ด้วยกันเรียงจากง่ายไปหายากเพื่อให้สะดวกในการคิดและไม่ใช้ผู้ตอบรู้สึกเบื่อ

๒ ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

^{๑๘๘} พิชิต ฤทธิ์บุญ. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ พระนคร, ๒๕๔๔) หน้า ๒๕๐.

รูปที่ ๒.๑๑ แสดงขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

ที่มา : ยุทธ ไกยวรรณ, ๒๕๔๘ : หน้า ๑๐๘

๓ หลักในการสร้างแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถามควรคำนึงถึงสิ่ง ต่อไปนี้

- ๓.๑ กำหนดหัวข้อที่จะถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ๓.๒ สร้างคำถามให้ตรงและครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ๓.๓ เรียงข้อคำถามตามลำดับให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของเรื่อง
- ๓.๔ ถามเฉพาะในส่วนที่จำเป็นและตรงกับเนื้อหาการวิจัย
- ๓.๕ สร้างคำถามที่มีลักษณะที่ดีได้แก่
 - ๑) คำถามสั้น กระชับรัด
 - ๒) คำถามมีความชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน
 - ๓) ใช้ภาษาง่าย ๆ เหมาะกับสถานภาพของผู้ตอบ
 - ๔) เป็นคำตอบที่ตอบได้ทางเดียวและแต่ละข้อถามปัญหาเสมอ
 - ๕) หลีกเลี่ยงการใช้คำถามที่เป็นการถามนำ
 - ๖) หลีกเลี่ยงคำถามที่ทำให้ผู้ตอบลำบากใจหรืออึดอัดที่จะตอบ

๗) จำนวนคำถามไม่ควรมากเกินไป

๘) คำสำคัญในคำถามควรขีดเส้นใต้หรือทำอักษรตัวเข้ม

๔ ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้แบบสอบถาม

๔.๑ ข้อดี

๑) สร้างง่ายและใช้สะดวก

๒) สามารถเก็บข้อมูลจำนวนมาก ๆ ได้และประหยัดเวลา

๓) นำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ง่าย

๔.๒ ข้อจำกัด

๑) มักได้รับแบบสอบถามกลับคืนไม่ครบจำนวน

๒) ไม่สามารถใช้กับผู้ที่ไม่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้

๓) ผู้ตอบอาจตอบไม่ตรงกับความเป็นจริงทั้งหมด

๕ รูปแบบของแบบสอบถาม

โดยทั่วไปลักษณะของแบบสอบถามสามารถ เขียนได้ ๓ แบบ คือ

(๑) คำถามแบบปลายปิด (Closed form) เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบจากตัวเลือกที่กำหนดไว้ให้แล้ว และตรงกับความเป็นจริงของผู้ตอบมากที่สุด คำถามประเภทนี้แบ่งได้หลายแบบ ได้แก่

๑) แบบใช้เลือกตอบคำตอบเดียว จากคำตอบที่กำหนดให้ ๒ คำตอบ เช่น ท่านเคยใช้บริการส่งอาหารบริการส่งถึงบ้าน หรือไม่ () เคย () ไม่เคย

๒) แบบให้เลือกตอบคำตอบเดียว จากคำตอบที่กำหนดให้หลาย คำตอบ เช่น ท่านชอบชมโทรทัศน์รายการใดมากที่สุด () ข่าว () การ์ตูน () ละคร () กีฬา () เกมโชว์

๓) แบบให้เลือกมากกว่า ๑ คำตอบ จากคำตอบที่กำหนดให้หลาย คำตอบ เช่น ท่านชอบดื่มเครื่องดื่มประเภทใด (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ) () น้ำเปล่า () น้ำผลไม้ () น้ำอัดลม () ไวน์ () เปียร์ () อื่น ๆ

๔) แบบให้เรียงลำดับความสำคัญ โดยให้เรียงลำดับก่อน-หลัง โดย ใส่หมายเลข ๑,๒,๓,..... ตามลำดับ (๑ หมายถึงสำคัญที่สุด และ ๒,๓,๔, และ ๕ ตามลำดับ)

ท่านชอบรับประทานอาหารประเภทใดมากที่สุดเรียงตามลำดับ () แกงส้ม () ก๋วยเตี๋ยว () ต้มยำ () ลาบ () แกงเขียวหวาน () ผัดผักรวม

๕) แบบใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เป็นรูปแบบ ของการถามให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น ความรู้สึก ซึ่งไม่อาจวัดออกมาเป็นตัวเลขได้ชัดเจน เช่น งานวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานโครงการบ้านเอื้ออาทรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”

คำชี้แจง ให้ท่านพิจารณาระดับการตัดสินใจซื้อบ้านเอื้ออาทร โดยใส่เครื่องหมาย Π ในข้อที่ตรง กับความเป็นจริงมากที่สุด

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	ระดับการตัดสินใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านผลิตภัณฑ์ 1. การออกแบบบ้าน ความสวยงามของรูปแบบบ้าน 2. พื้นที่ของบ้านกว้างขวางเพียงพอกับความต้องการ 3. คุณภาพของวัสดุก่อสร้าง 4. สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโครงสร้าง					

ที่มา : สุเนตร สุริวงษ์, ๒๕๔๘ : หน้า ๑๓๙

๖) แบบเติมคำหรือข้อความสั้น ๆ ลงในช่องว่าง ซึ่งเป็นคำตอบที่เฉพาะเจาะจงและเติมคำเพียงสั้น ๆ เช่น

- ท่านมีอายุ ปี
- อาชีพของท่านคือ
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว คน
- ครอบครัวของท่านใช้ผงซักฟอกยี่ห้อ

ข้อดีของคำถามแบบปลายปิด ๑. สะดวกกับผู้ตอบ ตอบง่าย ๒. ใช้เวลาไม่มากในการตอบ ๓. สะดวกในการประมวลผล

ข้อเสียของคำถามแบบปลายปิด ๑. ถ้าคำตอบที่ให้เลือกตอบไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ผู้ตอบจะไม่สามารถตอบได้ ๒. ไม่สามารถวัดความคิดเห็นของผู้ตอบได้

(๒) คำถามแบบปลายเปิด (Opened form) เป็นคำถามที่มีลักษณะ เปิดกว้างเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น และมีอิสระในการเขียนตอบได้อย่างกว้างขวาง แต่ ผู้ตอบต้องใช้เวลาในการตอบนาน เช่น

๑. ความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการให้บริการชำระเงินค่าสาธารณูปโภคในร้านสะดวกซื้อ

.....

.....

.....

๒. ความคิดเห็นของท่านที่มีต่อการจ่ายเงินเดือนผ่านระบบตู้ ATM

.....

.....

.....

ในการใช้แบบสอบถามแบบปลายเปิดอาจใช้ไม่ได้ผลในกรณีที่ผู้ตอบไม่ชอบเขียนตอบ ผู้วิจัยจึงมักนำไปใช้ร่วมกับคำถามแบบปลายปิด

(๓) คำถามแบบผสม (Mixed form) เป็นการนำคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิดมารวมกัน เนื่องจากคำถามแบบปลายปิดผู้วิจัยจะมีคำตอบให้เลือกตอบ เป็นกรอบบังคับให้ผู้ตอบเลือกตอบตามที่กำหนดให้เท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำคำถามปลายเปิดมาใส่ต่อท้าย

แบบสอบถาม เพื่อให้ผู้ตอบมีอิสระในการตอบหรือแสดงความคิดเห็นที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ซึ่ง คำตอบที่ได้มาจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่งแต่ส่วนใหญ่ผู้ตอบไม่นิยมตอบมากนัก^{๑๘๙}

การเก็บข้อมูลแบบสอบถามนี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likers Scale) โดยแปลผลจากการแจกแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน

ความหมายระดับความคิดเห็น ความเหมาะสม จากการใช้ค่าน้ำหนัก ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

การแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ โดยผู้วิจัยแปลความจาก บุนชม ศรีสะอาด^{๑๙๐} ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ มีความเหมาะสมมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ มีความเหมาะสมมาก
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ มีความเหมาะสมปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ มีความเหมาะสมน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ มีความเหมาะสมที่สุด

วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕๑ งานวิจัยในประเทศ

^{๑๘๙} วินทนี้อย์ แสนภักดี, แบบเรียนวิชาการวิจัยตลาด (Marketing Research) (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๒ - ๑๐๗.

^{๑๙๐} บุนชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๐.

กัมปนาท ศรีสุนทร ได้ศึกษา การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะ กรณีโรงเรียนชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ก่อนดำเนินการ พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการ จัดการศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต ไม่เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือแก่ ทางโรงเรียน บุคลากร ขาดความรู้ขาดทักษะและขาดประสบการณ์ ในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพ ภายหลังจากที่ได้ ดำเนินการพัฒนา โดยใช้การศึกษาดูงานชุมชนเป็นวิทยาทานสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและ ฝึกงานที่บ้านกับ ชุมชน พบว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผน ในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการ ประเมินการพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ชุมชน เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการ จัดและการพัฒนาการศึกษาได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการ ดำรงชีวิต และเห็นว่าการให้ ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น ชุมชนให้ความร่วมมือดีขึ้น บุคลากรครูและ นักเรียนมี ความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนรู้งานอาชีพ งานการเลี้ยงปลาตกในบ่อพลาสติก การสาน หวดด้วยไม้ไผ่พุง การทำบายศรีพรม การทำปุ๋ยโบกาฉิ ได้ผลดี แต่ยังคงประสบปัญหาในเรื่องการ ประดิษฐ์บายศรี พรม นักเรียนยางประดิษฐ์ได้ไม่ประณีตไม่สวยงามเท่าที่ควร จึงได้เพิ่มเวลาให้ วิทยากรให้สอนมากกว่าเดิมจนนักเรียน ปฏิบัติได้ดีขึ้น และสามารถประดิษฐ์บายศรีพรมด้วยตนเอง ได้ ^{๑๔๑}

อชิรญาณ์ ยนต์พร ได้ศึกษา การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ แบบชุมชนมี ส่วนร่วมด้านเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการร่วมมือกันทำงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนต้องไม่ขึ้นหรือสั่งการ ปัญหาที่พบ คือ การขาดเอกสารทางวิชาการ ต่าง ๆ ที่ได้จัดทำโดยการประมวลความรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ ขาดการระบบ นิทรรศการที่สร้างความน่าสนใจ ศูนย์ยังไม่มีมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บุคคลภายนอกมาใช้บริการ อย่างเพียงพอ การขาดระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้ส่วนใหญ่มาจากภายนอกชุมชน เพื่อมาเข้าชมตาม โครงการของรัฐ มากกว่าเป็นประชาชนในตำบล และการขาดระบบการประเมินผลงาน ศูนย์ควรมี แนวทางในการพัฒนาคือการสร้าง เอกสารความรู้ โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ควรมี ระบบการจัดนิทรรศการที่น่าสนใจ การเพิ่มช่องในทางการประชาสัมพันธ์ พื้นที่แสดงวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหางบประมาณสนับสนุนด้านระบบอินเทอร์เน็ต

การรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่มาใช้ประโยชน์จากศูนย์ การสร้างเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนและการพัฒนา ระบบการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ ^{๑๔๒}

^{๑๔๑} กัมปนาท ศรีสุนทร, “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียน ชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม”, ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐),

^{๑๔๒} อชิรญาณ์ ยนต์พร, “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้าน แหลม จังหวัด เพชรบุรี” ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒),

จิรวาส์ เรือนพันธ์ ได้ศึกษา การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาเรื่อง ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า ๑. แหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน วิชาชีววิทยาเรื่องความหลากหลายของ สิ่งมีชีวิต ได้แก่ สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พิพิธภัณฑ์สิ่งมีชีวิต อาคารชีววิทยา ๑ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ๒. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนประกอบการสอน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕^{๑๔๓}

ทศพิศ แป้นดวงเนตร ได้ศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดย ชุมชนชาวจันทุนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าสัก จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า การรวบรวม และจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจันทุนาน บ้านสันติชล แบ่งได้ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านประวัติศาสตร์ของชาวจันทุนาน ๒) ด้านวัฒนธรรม มีประเด็นเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมและ ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และ ๓) ด้านการประกอบอาชีพ อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมและ อาชีพหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริม ความสำเร็จของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย ชุมชนจันทุนาน บ้านสันติชล มีกระบวนการ ๖ ขั้นตอน คือ ๑) การสร้างความเข้าใจ โครงการวิจัย ๒) การสังเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพ ๓) การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ๔) การฝึกอบรม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๕) การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบและ ๖) การออกแบบและผลิตสื่อ ผลการสำรวจของนักท่องเที่ยวต้องการเห็น รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้โดยใช้ ๑) ห้อง จัดแสดง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ๓) ควรมีมัคคุเทศก์ชุมชนให้ความรู้และ ป้ายสื่อความหมายประจำตามจุดต่าง ๆ และ ๔) กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม แนวทางการจัดการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ชุมชนต้องจัดการด้านต่าง ๆ โดยชุมชนและวิสัยทัศน์ของผู้นำ^{๑๔๔}

รุ่งรัตน์ จิณะเสน ได้ศึกษา การพัฒนาระบบการให้บริการสื่อของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเอง คณะ มนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างฐานข้อมูลสื่อสำหรับสืบค้น และให้บริการ ซึ่งจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ และช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึง สารสนเทศได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้บริหารก็จะได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร จัดการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองในอนาคต ระบบการให้บริการสื่อของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองพัฒนาขึ้นโดยใช้ภาษาพีเอชพี และฐานข้อมูลมายเอสคิวแอลในการพัฒนา ได้แบ่งงานออกเป็น ๔ ส่วนด้วยกันคือ ระบบการบริหารจัดการสื่อ ระบบงานบริการ สารสนเทศ ระบบสืบค้นสารสนเทศ และการออกรายงาน ผลจากการทดสอบ

^{๑๔๓} จิรวาส์ เรือนพันธ์, “การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาเรื่อง ความ หลากหลายของสิ่งมีชีวิต”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐),

^{๑๔๔} ทศพิศ แป้นดวงเนตร, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดยชุมชนชาวจันทุนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอป่าสัก จังหวัดแม่ฮ่องสอน ”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔),

ประสิทธิภาพการทำงานของระบบ โดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งประเมินโดยผู้ใช้อยู่ ๔ กลุ่มได้แก่ ผู้ใช้บริการทั่วไป เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ พบว่าผู้มีความพึงพอใจ ในการทำงานของระบบในระดับดี ^{๑๙๕}

ณัฐพล สียงพิบูล ได้ศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความยืดหยุ่นในการใช้งานพื้นที่ ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนเขตพระโขนง : แนวทางการออกแบบและบริหารจัดการ พบว่า รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้ใช้งานทั้ง ๕ กลุ่ม คือ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ดูแลสถานที่ ผู้ติดตาม และบุคคลทั่วไป โดยมีศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนเป็นสถานที่ที่เป็นเสมือน ศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญและสายอาชีพ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงกิจกรรมนันทนาการตลอดจนกิจกรรมส่งเสริม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นสามารถแบ่งรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้เป็น ๓ ประเภท คือ กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมและโอกาสสำคัญต่าง ๆ และ กิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ โดย สถานที่ตั้งที่มีความเหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนมีพื้นที่ที่เป็น ของตนเอง รองลงไป คือ ตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ ของโรงเรียน และตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของวัด แต่ในความเป็นจริงรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับลักษณะการจัดพื้นที่ใช้สอยที่เกิดขึ้นจริงเท่าที่ควร ดังนั้น แนวคิดในเรื่อง ความยืดหยุ่นในการใช้งานของพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย เรื่องการเปิดมุมมอง การเชื่อมต่อของพื้นที่ การผสมผสานในส่วนของพื้นที่ และการใช้อุปกรณ์ จึงถูกนำมาใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการ ออกแบบและปรับปรุง พื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยพื้นที่ห้องเรียนห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์เป็นพื้นที่ ๓ ส่วน หลักๆ ที่สามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้มากที่สุด รองลงไป คือ พื้นที่ในส่วนลานโล่ง สนาม และศาลา/ ม้านั่ง แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในส่วนของห้องเรียนและห้องสมุด สามารถทำได้โดยเพิ่มความโปร่งโล่ง และออกแบบให้มีพื้นที่ส่วนกลาง ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานพื้นที่บริเวณ นั้นได้ รวมถึงอุปกรณ์ ที่ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ตามความเหมาะสม ในขณะที่การปรับปรุงในส่วนของลานโล่ง สนาม และ ศาลา/ม้านั่ง สามารถทำได้โดยการออกแบบให้พื้นที่มีความโปร่งโล่งมากยิ่งขึ้น จัดบริเวณพื้นที่ใหม่ ให้ ดูสบายตา เป็นสัดส่วนส่วนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสร้างความต่อเนื่องระหว่างพื้นที่ลานโล่งกับพื้นที่รอบ ๆ และเพิ่มสัดส่วนบริเวณพื้นที่ที่ ของลานโล่งและสนามให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับพื้นที่ บริเวณนี้ เช่น ให้พื้นที่ในส่วนของลานโล่งและสนาม ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่ม บทบาทการมีอยู่ของพื้นที่บริเวณนั้น โดยแนวทางดังกล่าวจะต้องคำนึง ควบคู่ไปกับหลักการบริหาร จัดการทั้งในด้านของการจัดหาบุคลากรในด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้หลากหลาย การจัดเตรียม วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงนโยบายและหลักสูตรต่าง ๆ ที่ควรปรับเปลี่ยนให้มีความ เหมาะสม เช่น การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน หรือการเน้นรูปแบบให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่ง

^{๑๙๕} รุ่งรัตน์ จิณะเสน, “การพัฒนาระบบการให้บริการสื่อ ของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเอง คณะมนุษย ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐),

ทั้งหมดนี้เพื่อตอบโจทย์ และช่วย พัฒนาศักยภาพในการใช้งานพื้นที่ให้แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น^{๑๙๖}

ณัฐนันท์ ยอดธนันชัย ได้ศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิต และสังคม ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีผู้นำชุมชนและประชาชนเป็น คณะทำงานมีส่วนร่วมทำงาน ในทุกขั้นตอนของการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนว การศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม ทำให้ประชาชนใน ชุมชนมีศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจน ภูมิปัญญาของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อ ประโยชน์ของ ประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง^{๑๙๗}

สุชา ตีอินแปลง ได้วิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียน บ้านดัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการดังนี้ ๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแล สนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผลและเผยแพร่ ๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักสูตรสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการ ไตรสิกขาผ่านกระบวนการ กิน อยู่ ดูฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง สอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่ หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์กิจกรรม ประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๔) ด้านการ พัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ดูอยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ๕) ด้านการเก็บกักสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้า ร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนา โรงเรียน เปิดโอกาสให้ ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน^{๑๙๘}

วิไลวิทย์ ประเสริฐกุล ได้วิจัย เรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถี พุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร พบว่า

^{๑๙๖} ณัฐพล สียงพิบูล, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความยืดหยุ่นในการใช้งานพื้นที่ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนเขต พระโขนง : แนวทางการออกแบบและบริหารจัดการ”, สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒),

^{๑๙๗} ณัฐนันท์ ยอดธนันชัย, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^{๑๙๘} สุรชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

๑) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษาการเตรียมบุคลากรและกำหนดเป้าหมาย โดย ที่มีปัญหาดังนี้การที่นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีการกีดกันไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธและบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามี การ จัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการ จัดการเรียนรู้นววิถีพุทธและขาดงบประมาณ

๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครู ตาม ระบบไตรสิกขา ปัญหาคือการขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ^{๑๙๙}

จากผลของงานวิจัยที่เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัด ขึ้นได้ทั้งภาครัฐ และชุมชน โดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผน ในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการ ประเมินการพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ด้วย โดยศูนย์การเรียนรู้ได้รับคำแนะนำ และการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการร่วมมือกันทำงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์

โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนต้องไม่ชี้หน้าหรือสั่งการ ซึ่งสามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ใน ชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต อีกด้วย ตัวอย่างชุมชนจันทุนาน บ้านสันติชล มีกระบวนการ ๖ ขั้นตอน คือ ๑) การสร้างความเข้าใจ โครงการวิจัย ๒) การ สังเคราะห์ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพ ๓) การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ๔) การ ฝึกอบรม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๕) การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบและ ๖) การออกแบบและผลิต สื่อ โดยมีกลุ่มบุคคลที่จะเป็นพลังสำคัญคือ นักวิชาการศิลปวัฒนธรรม นักการศึกษา ศิลปิน ผู้นำ ชุมชน เป็นกำลัง สำคัญในการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม การจัดการศูนย์การเรียนรู้ด้วย ตัวเองในอนาคต ระบบการให้บริการสื่อของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองพัฒนาขึ้นโดยใช้ภาษาพีเอชพี และฐานข้อมูลมาย เอสคิวแอลในการพัฒนา ได้แบ่งงานออกเป็น ๔ ส่วนด้วยกันคือ ระบบการบริหาร จัดการสื่อ ระบบงานบริการ สารสนเทศ ระบบสืบค้นสารสนเทศ และการออกรายงาน เพื่อ จุดประสงค์ของศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ให้เรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสใน การเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน โดยเน้น กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ตรงสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของดังนี้

๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักสูตรสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ

๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร

๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

แก้ไขปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ๓ ด้าน คือ

^{๑๙๙} วิไล วิทยประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุ ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑.

๑) ด้านการเตรียมการ

๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ

๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา

จากแนวการศึกษาต่าง ๆ นำมาพัฒนา และแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นรูปแบบสำหรับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้มีแนวสำหรับการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธได้ตามที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้ข้างต้นนั่นเอง

๒.๕.๒ งานวิจัยในต่างประเทศ

Blanks, E.B. ได้ศึกษาวิจัย รูปแบบของงานสำหรับผู้ทำหน้าที่การบริหารบุคคลภายในระบบโรงเรียนชุมชนในมลรัฐแคโรไลนาเหนือ (North Carolina) สหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า ๑. การบริหารบุคคล ของโรงเรียนยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา แต่ยังไม่ดีเท่าการบริหารบุคคลของหน่วยงานอื่น ๆ ๒. ถึงแม้ว่าบุคลากรที่รับผิดชอบด้านบริหารบุคคลจะมีพื้นฐานความรู้สูงก็ตาม แต่ในด้านวิชาการแล้ว เขาเหล่านั้นก็ยังไม่พร้อมในด้านการบริหารบุคคล จึงต้องให้บุคคลเหล่านั้นฝึกทักษะความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นด้าน การฝึกอบรมในลักษณะประจำการ หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน ๓. การบริหารบุคคลของโรงเรียนจำเป็นต้องกำหนดความสำคัญก่อนหลังโดยเฉพาะงบประมาณและการ วางตัวทำงาน หรือตำแหน่งของบุคลากร ๔. ถ้าอาศัยรูปแบบการพัฒนาองค์การ หรือบุคลากรของภาคธุรกิจเอกชนเป็นตัวอย่าง การบริหารบุคคล ของโรงเรียนเป็นงานที่เป็นไปได้^{๒๐๐}

UNESCO ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาชีพของบางประเทศในทวีปเอเชียได้แก่ อัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิlippินส์และศรีลังกา ผลการวิจัยพบว่าปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ การขาดประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการติดตามการใช้หลักสูตรของครูไม่ต่อเนื่องนอกจากนั้นหลักสูตรยังไม่มี ประสิทธิภาพเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรการวางแผนในการนำหลักสูตรไปใช้ไม่ดีเท่าที่ควร^{๒๐๑}

Humphrey, J., & Schmitz, H ได้ศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียนและ ห้องสมุดประชาชนในรัฐโรดส์ ไอร์แลนด์ ซึ่งมหาวิทยาลัยบราวน์ ได้ทำการศึกษาไว้ ๑๒๙ แห่ง พบว่า สถานศึกษา ทุกแห่งต้องการให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางในการสอน นอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นจุดดีและจุดอ่อนของห้องสมุดแต่ละประเภท รวมทั้งได้เสนอหลักการและ

^{๒๐๐} Blanks, E.B. (๑๙๙๑). A Model Job Description for the Personnel Administrator position in North Carolina Public School System. North Carolina : The University of North Carolina at Greensboro

^{๒๐๑} Unesco. (๑๙๗๘). Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum in report of a Workshop. (Seoul, ๑ – ๓๐ August). Bangkok : Unesco

มาตรฐานที่ห้องสมุดเป็นที่ยอมรับ เช่น ให้ห้องสมุดที่มีความพร้อมมากกว่าทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทรัพยากรจัดหาที่มีความรู้ออกไปแนะนำและให้ความช่วยเหลือห้องสมุดอื่น เป็นต้น^{๒๐๒}

สรุปได้ว่า จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้ศึกษาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า บริหารศูนย์การเรียนรู้ เยาวชน จำเป็น ที่จะต้องมีการจัดการศึกษาให้มีหลักสูตรห้องสมุด ระบบการเรียนการสอนพื้น ฐานความรู้และความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาการศึกษา ให้ดียิ่งขึ้น จึงควรศึกษาความคิดเห็นดังกล่าว เพื่อผู้บริหารจะได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาการบริหาร

๒.๖ สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเบื้องต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์และการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยนำข้อมูลจากเอกสารนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้น มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นบทสรุป เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ๓ เรื่อง ได้แก่

๑. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
๒. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้
๓. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๑. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ประกอบด้วย ๑.๑ ความหมายของรูปแบบ ๑.๒ ประเภทของรูปแบบ ๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ ๑.๔ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ ๑.๕ กระบวนการสร้างและพัฒนา รูปแบบ มีรายละเอียดดังนี้ ๑.๑ ความหมายของรูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ ราชบัณฑิตยสถาน, เยาวดี วิบูลย์ศรี, ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, ทิศนา ขัมมณี, รัตน์ บัวสนธ์, Tosi and Carroll, Procter and Paul, Stoner and Wankel , Bardo, John W. and Hartman, John J, Keeves และ Good, Carter V ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของคำว่า รูปแบบ ได้ว่า สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของปัจจัยหรือ ตัวแปรหรือองค์ประกอบอื่นของสิ่งที่ศึกษา หรือ อธิบายคุณลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้เข้าใจง่ายมองเห็นเป็นรูปธรรม ไม่มีองค์ประกอบที่แจ่มชัดหรือให้รายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ สามารถนำมาเป็นต้นแบบสำหรับทดลอง หรือจะสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก่อน

^{๒๐๒} Humphrey, J., & Schmitz, H. (๑๙๙๕). **Principles for promoting clusters & networks of SMEs**. Vienna: United Nations Industrial Development Organization

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	นำไปใช้จริง ต่อไป ๑.๒ ประเภทของรูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ Keeves,P. J., Husen and Postlethwaite., Smite, R. H., and Other., Steiner, G. A, Steiner, Lars., Bertalanffy, L.V., Joyce and Weil ผู้วิจัยสามารถสรุปในงานวิจัยครั้งนี้ได้ว่า รูปแบบมี ๕ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ ๒. รูปแบบเชิงภาษา ๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ ๔. รูปแบบเชิงแผนผัง ๕. รูปแบบเชิงสาเหตุ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกรูปแบบเชิงเปรียบเทียบหรือรูปแบบคล้าย (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย ๒ สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้ อนุพัทธ์กับ สิ่งอื่นได้เช่น รูปแบบ แบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาการจำลองกับระบบธนาการที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ ๑.๓ องค์ประกอบของรูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ สมาน อัครภูมิ, ศิริชัย กาญจนาสีและคณะ, ทิศนา ขมมณีและคณะ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, Brown, W.B. and Moberg,D. J. , Ivancevich. Getzels and Guba, Husen and Postlethwaite, Keeves, Bardo and Hartman ผู้วิจัยสามารถสรุป ได้ว่า มี ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ กระบวนการ และการนำรูปแบบไปใช้ ๑.๔ คุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ พูลสุข หิงคานนท์, Brown, W.B. and Moberg, D.J., ทาคาโอะ มียากาวะ Keeves P.J และ Bertalanffy, L.V ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีต้องเป็นแบบในการสร้างทฤษฎีและเสนอข้อเท็จจริงของทฤษฎีที่ถูกต้องไม่แปลความหมายผิด เสนอข้อสรุปโดยอ้างเหตุผล สามารถตรวจสอบได้ อธิบายในการศึกษาข้อมูลที่ชัดเจนสามารถนำไปพัฒนาเป็นแนวคิดใหม่ให้เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ ได้ ๑.๕ กระบวนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ สมาน อัครภูมิ ๒๕๔๙, ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ๒๕๔๖, Keeves P.J. 1988, Seels and Richey 1994, Strickland, A.W. 2006, Joyce, B. and Weil, M. 1996, Kendall, K.E. and Kendall, J.E. 2005, Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin 1985. ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการสร้างและพัฒนาารูปแบบ มาได้ ๘ ขั้นตอน คือ ๑. การวิเคราะห์รูปแบบ / ข้อมูลพื้นฐาน ๒. การศึกษาสังเคราะห์รูปแบบสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และ รวบรวมปัญหา ๓. การการออกแบบ นำเสนอสร้างหลักการ รูปแบบจำลอง ๔. การพัฒนาารูปแบบ การนำรูปแบบไปใช้ ๕. การนำไป

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	ทดสอบใช้ ๖. การดำเนินการ ทดสอบรูปแบบ ๗. การประเมินผล วิเคราะห์หาความเหมาะสม หาความตรง ทำให้สำเร็จ ๘. การสรุป พัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัยและนำเสนอรูปแบบ ใช้จริง
๒. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้	แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ๒.๑ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ ๒.๒ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ ๒.๓ องค์ประกอบหลักของศูนย์การเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ ๒.๑ ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ จากสำนักงานราชบัณฑิตยสภา, สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กิดานันท์ มะลิทอง, อุดม เขยกิจวงศ์, อรรถชัย ณ ตะกั่วทุ่ง, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, บุญส่ง บุญทศ, สุกฤตา จันทรวิมล, นคร ตั้งคะพิภพ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, ปรียานุช พิบูลสราวุธ, Benson, P., Dickinson, L., Garder, D. & Miller L., ยูเนสโก(UNESCO) ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของคำว่า ศูนย์การเรียนรู้ ได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ คือ สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับประชาชนและเป็นสถานที่ที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่ง หรือแหล่งรวมของความรู้รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันทับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์ด้านที่จัดตั้งอยู่ นั้นเอง ๒.๒ ประเภทของศูนย์การเรียนรู้ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ผศ.ดร.ชาตรี เกิดธรรม, ชลทิตย์ เอี่ยมสำอาง, สุกฤตา จันทรวิมล, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ทศนีย์ โพธิ์สรณ์, กุศล นาคะชาติ, พ.ต.ท.พรชัย กิตติขุณานธร, องค์การยูเนสโก ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้สามารถแยก ได้ ๕ ประเภท แต่ในการวิจัยในครั้งนี้ ขอแบ่งประเภทของศูนย์การเรียนรู้สำหรับการวิจัยได้ ๓ ประเภท คือ ๑) ศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่สถานศึกษา ๒) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๓) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ ๒.๓ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ อารมณ์ ภูวพิณธ์, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรมพัฒนาชุมชน, ชาตรี เกิดธรรม, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา “แม่ฟ้าหลวง” (ศศช), ธนวัฒน์ เสน

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	เผือก, ชัยยงค์ พรหมวงศ์, สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, ทิพวัลย์ มาแสง, สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), ผศ.ดร.เชาวนดิศ อัสวกุล, กรมการพัฒนาชุมชน พื้นที่ไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่มีศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน, กรมการพัฒนาชุมชนพื้นที่ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ได้ ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) อาคารสถานที่ ๒) งานบริการ ๓) แหล่งเรียนรู้ ๔) เครือข่ายการเรียนรู้ ๕) การบริหารจัดการ ๑) ความหมายของอาคารสถานที่ จากเอกสารนักวิชาการ ดังต่อไปนี้ จาก NECTEC's Lexi Tron - ๒ Dictionary, กรมพัฒนาที่ดิน, Astin, A.W. ,ราตรี ละครวงศ์, พรรศนีย์ วรหคำ, สมหมาย ดอกไม้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า อาคารสถานที่ คือ ที่ดิน ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิ ห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น รวมถึงบริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น ๒) ความหมายของงานบริการ จากเอกสารนักวิชาการ ได้แก่ NECTEC's Lexitron-๒ Dictionary, พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา, จินตนา บุญบงการ, จิตตินันท์ เดชะคุปต์, วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์, วีรพงษ์ เกลิมจิระรัตน์, Philip Kotler ผู้วิจัยสรุปได้ว่า งานบริการ หมายถึง เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน แต่จะหมายถึงการให้บริการที่มีผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ในหน่วยงาน เป็นปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้นหรือรับบริการสิ่งนั้น เป็นลักษณะการให้บริการ ที่บ่งบอกถึงตัวบุคคลนั่นเอง ๓) ความหมายของแหล่งเรียนรู้ จากนักวิชาการดังนี้ NECTEC's Lexitron - ๒ Dictionary, หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญ, ศิริพร ชีปนวัฒนา, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, Good Carter V. , Wittich & Schuller , Nichols, Mark. ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และ กิจกรรมต่าง ๆ เหมาะกับการศึกษา/การเรียนรู้/การเล่น เป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการ แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่งทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่า จะเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติหรือสิ่งทีมนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ก็ได้ ๔) ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ จากนักวิชาการ ได้แก่ กรมการ

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	ศึกษานอกโรงเรียน, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ชาตียาญ ณ เชียงใหม่, สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง, นิยพรรณ วรรณศิริ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จนเป็นระบบที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้เกิดการเผยแพร่และการประยุกต์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาชีพหรือทางสังคม ๕) ความหมายของการบริหารจัดการ จากนักวิชาการ ได้แก่ เกษม จันทร แก้ว, ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, สมพงศ์ เกษมสิน, อนันต์ เกตุวงศ์, ไพบูลย์ ช่างเรียน, ดิน ปรัชญพฤทธิ์, บุญทัน ดอกไธสง, ธงชัย สันติวงษ์, Herbert A. Simon, Schermerhorn, J. R. ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร ที่จะกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญและการกำหนดแผนขององค์กร เป็นกระบวนการนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร แต่ถ้าจะให้กล่าวถึงอีกส่วนหนึ่งการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ โดยการนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน จะจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการอยู่ในกลุ่มของกิจกรรม
๓. แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ	แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ๓.๑ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๒ ความเป็นมาและประเภทของโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๓ สลิตีโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๔ องค์ประกอบของโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๕ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๖ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ ๓.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียดดังนี้ ๓.๑ ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ จากพระไตรปิฎก ฉบับ มจร., พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต), บรรเจอดพร รัตนพันธ์, กระทรวงศึกษาธิการ, คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่ฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ฝึกอบรมผู้เรียนให้กิน อยู่ ดู ฟังเป็น สามารถบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับรายวิชาอื่น ๆ เน้นหลักในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข มีการดำเนินชีวิต ที่ชัดเจนตามทาง

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	สายกลางจนกลายเป็นวิถี ๓.๒ ความเป็นมาและประเภทของโรงเรียนวิถีพุทธ จากเอกสาร นักวิชาการดังต่อไปนี้ จากเอกสารจากส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, และเอกสารจากฝ่ายบริการการ ฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ สังเคราะห์ สรุปได้ดังนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมา ได้มีโรงเรียนวิถีพุทธได้มี วิวัฒนาการมา ๕ ยุค สามารถแบ่งประเภทโรงเรียนวิถีพุทธ ๗ ประเภท คือ ๑. โรงเรียนวิถีพุทธยุคแรก ๒. โรงเรียนวิถีพุทธกัลยาณมิตร ๓. โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ๔. โรงเรียนวิถีพุทธเน้นจิตอาสา ๕. โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ๖. โรงเรียนวิถีพุทธ ขั้นนำ ๗. โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน โดยที่โรงเรียนวิถีพุทธที่ยังดำเนินการอยู่ใน ปัจจุบันมี ๓ ประเภท คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๓.๓ สถิติโรงเรียนวิถีพุทธ จากการศึกษาจากส่วนวางแผนและพัฒนาการ อบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ ทั้ง ๓ ระดับ มีสถิติ ดังนี้ ๑) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป มีจำนวน ๒๑,๔๑๙ โรงเรียน ๒) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ มีจำนวน ๙๒๗ โรงเรียน ๓) โรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน มีจำนวน ๖๑ โรงเรียน รวมโรงเรียนวิถีพุทธทั้งหมด มีจำนวน ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน ๓.๔ องค์ประกอบของโรงเรียนวิถีพุทธ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), วีรบุษ สุทธิพันธ์ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของโรงเรียนวิถี พุทธมีการจำแนก เป็น ๕ ด้าน คือ (๑) หลักสูตรสถานศึกษา (๒) กระบวนการ เรียนรู้ (๓) บุคลากร (๔) กายภาพ (๕) กิจกรรมประจำวัน การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ขอสังเคราะห์ หลักสูตรสถานศึกษา, กระบวนการเรียนรู้, และกิจกรรมประจำวัน ให้อยู่ในหมวด ด้านการบริหาร เหมือนดังที่กล่าวไว้ในแนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การ เรียนรู้เบื้องต้น สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปว่า องค์ประกอบของโรงเรียน วิถีพุทธ นี้ แบ่งได้ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านการบริหาร (๒) ด้านบุคลากร (๓) ด้าน กายภาพ ๓.๕ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จากเอกสารนักวิชาการดังต่อไปนี้ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมฺมจิตฺโต), สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, วีรบุษ สุทธิพันธ์, วราภรณ์ ชาเรืองเดช, อรรถพงศ์ เลิศศิริกรานต์, วุฒิชัย ผ่องใส, กัมปนาท วัชรธนาคม, พลชัย โสภากันต์, Deming, Edward W.,สถาพร พิลาดิ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยส่วนมาก จะใช้การ ดำเนินงานด้วยหลักเดมมิง คือ ๑. การวางแผน(Plan) ๒. การปฏิบัติ(Do) ๓. การ

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	ตรวจสอบ(Check) ๔. การแก้ไขปรับปรุง(Action) ๓.๖ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ มีการกำหนดไว้เป็นระเบียบปฏิบัติ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร จากนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในตัวชี้วัดนี้ ได้แก่ พระเทพโสภณ(ประยูร ธมมจิตโต), ส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบันนี้ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ๑) ตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปและโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ แต่สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ จะมีกิจกรรมที่มีจุดเด่น รองรับกิจกรรมทั้ง ๕ ด้าน ๒) ตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธเช่นเดียวกัน โดยเพิ่มตัวชี้วัดสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๕๔ ประการสำหรับใช้พัฒนาโรงเรียนด้วย และ จัดกิจกรรมที่มีนวัตกรรมสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานให้เด่นชัด ๓.๗ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจากส่วนวางแผนและพัฒนาฝึกอบรม, สรุปได้ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคสำหรับการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ มี ๘ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านนักเรียน ๓) ด้านครู ๔) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ๕) ด้านผู้ปกครอง ๖) ด้านอาคารสถานที่ ๗) ด้านการจัดการกิจกรรม ๘) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ๑. งานวิจัยในประเทศ	การศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ กัมปนาท ศรีสุนทร, ๒๕๕๐, อธิรญาณ์ ยันตพร ๒๕๕๒, จีรวาส์ เรือนพันธ์ ๒๕๕๐, ทศพิธ แป้นดวงเนตร ๒๕๕๔, รุ่งรัตน์ จินะเสน ๒๕๕๐, ณัฐพล สียงพิบูล ๒๕๕๒, ณัฐนันท์ ยอดอนันชัย ๒๕๕๒, สุรชาติ อินแสง ๒๕๕๐, วิไล วิทยประเสริฐกุล ๒๕๔๙ พบว่า กัมปนาท ศรีสุนทร ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน ชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้ปกครอง และชุมชนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนในการ จัดการศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต ไม่เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือแก่ ทางโรงเรียน บุคลากรขาดความรู้ขาดทักษะและขาดประสบการณ์ ในการจัดการเรียนรู้ด้านงานอาชีพ ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการพัฒนา โดยใช้การศึกษาดูงานชุมชนเป็น วิทยากรสอนนักเรียน นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านกับ ชุมชน พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	มีส่วนร่วมในการ ประเมินการพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ชุมชน เกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษาได้เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อการ ดำรงชีวิต และเห็นว่าการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น ชุมชนให้ความร่วมมือดีขึ้น บุคลากรครูและ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนรู้งานอาชีพ ปฏิบัติได้ดีขึ้น อชิรญาณ์ ยันตพร ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วมด้านเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการร่วมมือกันทำงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนต้องไม่ขึ้นหรือสั่งการ ปัญหาที่พบ คือ การขาดเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำโดยการประมวลความรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ ขาดการระบบนิทรรศการที่สร้างความน่าสนใจ ศูนย์ยังไม่มี การประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บุคคลภายนอกมาใช้บริการอย่างเพียงพอ การขาดระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้ส่วนใหญ่มาจากภายนอกชุมชน เพื่อมาเข้าอบรมตามโครงการของรัฐ มากกว่าเป็นประชาชนในตำบล และการขาดระบบการประเมินผลงาน ศูนย์ควรมีแนวทางในการพัฒนาคือการสร้าง เอกสารความรู้ โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ควรมีระบบการจัดนิทรรศการที่น่าสนใจ การเพิ่มช่อง ในทางการประชาสัมพันธ์ พื้นที่แสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การหา งบประมาณสนับสนุนด้านระบบอินเทอร์เน็ต การรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่มาใช้ประโยชน์จากศูนย์ การสร้างเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและการพัฒนา ระบบการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ จิรวาสส์ เรือนพันธ์ ได้วิจัยเรื่อง การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัด กิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีววิทยาเรื่อง ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า ๑. แหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน วิชาชีววิทยา เรื่องความหลากหลายของ สิ่งมีชีวิต ได้แก่ สวนสัตว์เชียงใหม่ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พิพิธภัณฑ์สิ่งมีชีวิต อาคารชีววิทยา ๑ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์และ อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ๒. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนประกอบการสอน มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีววิทยาหลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ ดีขึ้น ทศพิธ แป้นดวงเนตร ได้วิจัยเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดย ชุมชนชาวเงินยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า การรวบรวม และจัดระบบองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและอาชีพของชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล แบ่งได้ ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านประวัติศาสตร์ของชาวจีนยูนนาน ๒) ด้านวัฒนธรรม มีประเพณีเกี่ยวกับ วิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรมและ ภูมิปัญญาด้านสุขภาพ และ ๓) ด้านการประกอบอาชีพ อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมและ อาชีพหัตถกรรมเป็น อาชีพเสริม ความสำเร็จของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและการพัฒนาอาชีพโดย ชุมชนจีนยูนนาน บ้านสันติชล มีกระบวนการ ๖ ขั้นตอน คือ ๑) การสร้างความเข้าใจ โครงการวิจัย ๒) การ สังเคราะห์ข้อมูล ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอาชีพ ๓) การเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว ๔) การ ผูกอบรม มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ๕) การศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบและ ๖) การออกแบบและผลิตสื่อ ผลการสำรวจของนักท่องเที่ยวต้องการเห็น รูปแบบการ ถ่ายทอดองค์ความรู้โดยใช้ ๑) ห้อง จัดแสดง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ๓) ควรมีมัคคุเทศก์ชุมชนให้ความรู้และ ป้าย สื่อความหมายประจำตามจุดต่าง ๆ และ ๔) กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม แนวทางการจัดการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ชุมชนต้องจัดการด้านต่าง ๆ โดย ชุมชนและวิสัยทัศน์ของผู้นำ รุ่งรัตน์ จิณะเสน ได้วิจัย เรื่องการพัฒนาระบบการให้บริการสื่อของศูนย์ การเรียนรู้ด้วยตัวเอง คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้างฐานข้อมูลสื่อสำหรับสืบค้น และให้บริการ ซึ่งจะท ำให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์การเรียนรู้และช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถ เข้าถึง สารสนเทศได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้บริหารก็จะได้รับข้อมูล สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร จัดการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองใน อนาคต ระบบการให้บริการสื่อของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองพัฒนาขึ้นโดยใช้ ภาษาพีเอชพี และฐานข้อมูลมาย เอสคิวแอลในการพัฒนา ได้แบ่งงานออกเป็น ๔ ส่วนด้วยกันคือ ระบบการบริหารจัดการสื่อ ระบบงานบริการ สารสนเทศ ระบบ สืบค้นสารสนเทศ และการออกรายงาน ผลจากการทดสอบประสิทธิภาพการ ท างานของระบบ โดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งประเมินโดยผู้ใช้ ๔ กลุ่มได้แก่ ผู้ใช้บริการทั่วไป เจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร และผู้ดูแลระบบ พบว่าผู้มีความพึงพอใจ ในการทำงานของ ระบบในระดับดี ณัฐพล สียงพิบูล ได้วิจัยเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความยืดหยุ่นในการ ใช้งานพื้นที่ศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนเขตพระโขนง : แนวทางการ ออกแบบและบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะ แตกต่าง กันไปตามประเภทของผู้ใช้งานทั้ง ๕ กลุ่ม คือ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ดูแล สถานที่ ผู้ติดตาม และบุคคลทั่วไป โดยไม่มีศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนเป็นสถานที่ที่เป็น

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	เสมือนศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญและสายอาชีพ การศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงกิจกรรมนันทนาการตลอดจนกิจกรรมส่งเสริม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นสามารถแบ่งรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้เป็น ๓ ประเภท คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมและโอกาสสำคัญต่าง ๆ และกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ โดย สถานที่ตั้งที่มีความเหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนมีพื้นที่ที่เป็นของตนเอง รองลงไป คือ ตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของโรงเรียน และตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของวัด แต่ในความเป็นจริงรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับลักษณะการจัดพื้นที่ใช้สอยที่เกิดขึ้นจริงเท่าที่ควร ดังนั้น แนวคิดในเรื่องความยืดหยุ่นในการใช้งานของพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย เรื่องการเปิดมุมมอง การเชื่อมต่อของพื้นที่ การผสมผสานในส่วนของพื้นที่ และการใช้อุปกรณ์ จึงถูกนำมาใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการออกแบบและปรับปรุง พื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยพื้นที่ห้องเรียนห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์เป็นพื้นที่ ๓ ส่วน หลักๆ ที่สามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้มากที่สุด รองลงไป คือ พื้นที่ในส่วนลานโล่ง สนาม และศาลา/ ม้านั่ง แนวทางการปรับปรุงพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในส่วนของห้องเรียนและห้องสมุดสามารถทำได้โดยเพิ่มความโปร่งโล่ง และออกแบบให้มีพื้นที่ส่วนกลาง ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนการใช้งานพื้นที่บริเวณ นั้นได้ รวมถึงอุปกรณ์ที่ปรับเปลี่ยนการใช้งานได้ตามความเหมาะสม ในขณะที่การปรับปรุงในส่วนของลานโล่ง สนาม และศาลา/ม้านั่ง สามารถทำได้โดยการออกแบบให้พื้นที่มีความโปร่งโล่งมากยิ่งขึ้น จัดบริเวณพื้นที่ใหม่ ให้ดูสบายตา เป็นสัดส่วนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสร้างความต่อเนื่องระหว่างพื้นที่ลานโล่งกับพื้นที่รอบ ๆ และเพิ่มสัดส่วนบริเวณพื้นที่ที่ของลานโล่งและสนามให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับพื้นที่บริเวณนี้ เช่น ให้พื้นที่ในส่วนของลานโล่งและสนาม ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทการมีอยู่ของพื้นที่บริเวณนั้น โดยแนวทางดังกล่าวจะต้องคำนึง ควบคู่ไปกับหลักการบริหารจัดการทั้งในด้านของการจัดหาบุคลากรในด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้หลากหลาย การจัดเตรียม วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงนโยบายและหลักสูตรต่าง ๆ ที่ควรปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสม เช่น การจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน หรือการเน้นรูปแบบให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้เพื่อตอบโจทย์ และช่วย พัฒนาศักยภาพในการใช้งานพื้นที่ให้แก่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ณัฐนันท์ ยอดธนันชัย ได้วิจัยเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการจัดศูนย์การเรียนรู้

ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	ชุมชน มีผู้นำชุมชนและประชาชนเป็นคณะทำงานมีส่วนร่วมทำงาน ในทุกขั้นตอนของการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม ทำให้ประชาชนใน ชุมชนมีศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อ ประโยชน์ของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง สุรชาติ อินแสง ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของ โรงเรียน บ้านตัวน้อย ตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแล สนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผลและเผยแพร่ ๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขาผ่านกระบวนการกิน อยู่ ดูฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง สอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติใจชีวิตประจำวัน ๓) ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่ หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์กิจกรรม ประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๔) ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร ให้เขารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ดูอยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชนเขา ร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาโรงเรียน เปิดโอกาสให้ ชุมชนมาใช้บริการในโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน วิไล วิทยประเสริฐกุล ได้วิจัยเรื่องเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษาการเตรียมบุคลากรและกำหนดเป้าหมายโดย ที่ มีปัญหาดังนี้การที่รักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจ ไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธและบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการ จัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน คือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ ในการ จัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ ๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตาม ระบบไตรสิกขา ปัญหาคือการขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

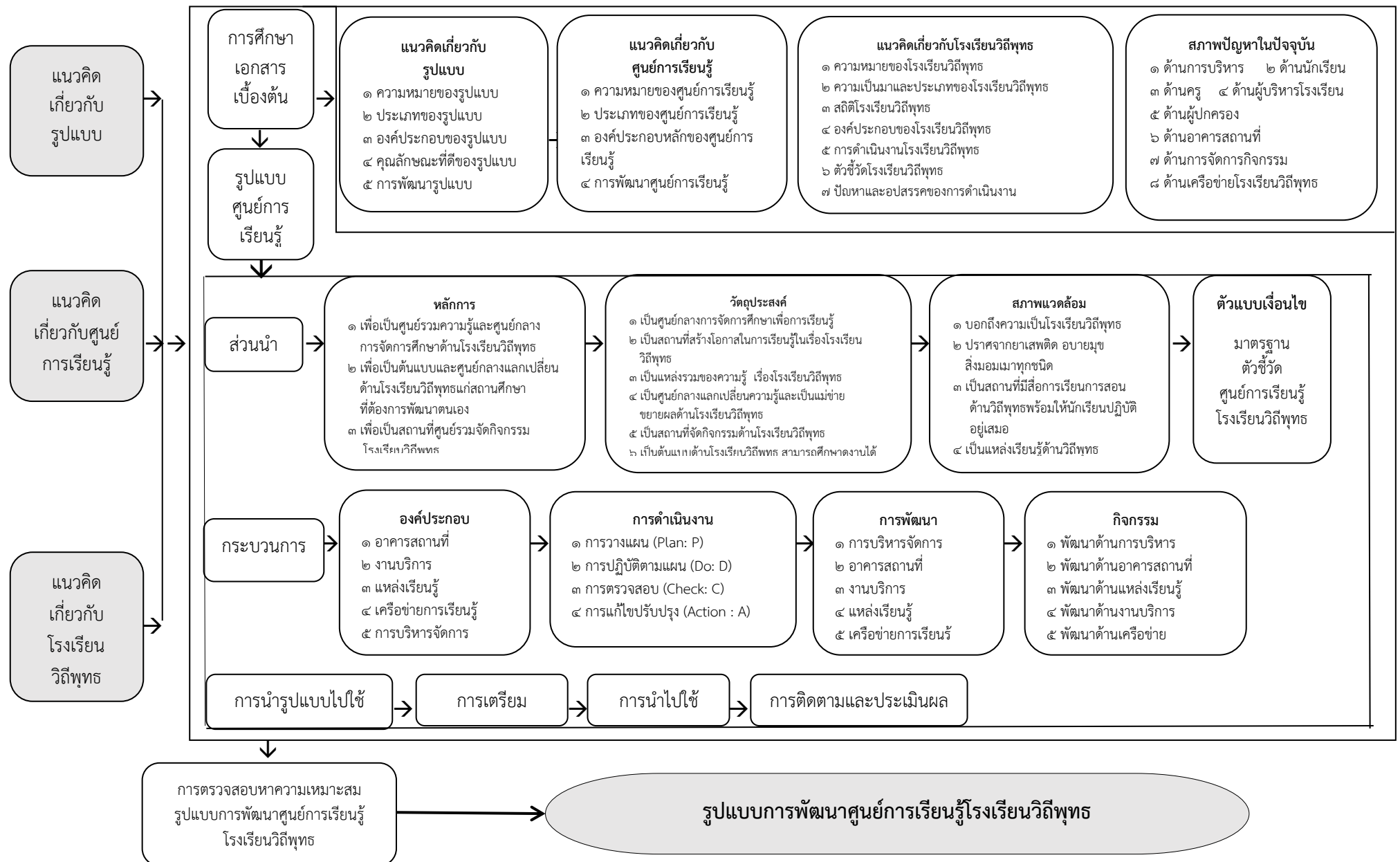
ข้อมูลงานวิจัย	สรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. งานวิจัย ต่างประเทศ	การศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ Blanks, E.B. (1991). Unesco. (1978). Humphrey, J., & Schmitz, H. (1995). พบว่า Blanks, E.B. ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบของงานสำหรับผู้ทำหน้าที่การบริหารบุคคล ภายในระบบโรงเรียนชุมชนในมลรัฐแคโรไลนาเหนือ (North Carolina) สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย พบว่า ๑. การบริหารบุคคล ของโรงเรียนยังอยู่ในช่วงของการพัฒนา แต่ยังไม่ล้ำหลังกว่าการบริหารบุคคลของ หน่วยงานอื่น ๆ ๒. ถึงแม้ว่าบุคลากรที่รับผิดชอบด้านบริหารบุคคลจะมีพื้นฐานความรู้สูงก็ตาม แต่ในด้านวิชาการแล้ว เขาเหล่านั้นก็ยังไม่พร้อมในด้านการบริหารบุคคล จึงต้องให้บุคคลเหล่านั้นฝึกทักษะความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นด้าน การฝึกอบรมในลักษณะประจำการ หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียน ๓. การบริหารบุคคลของโรงเรียนจำเป็นต้องกำหนดความสำคัญก่อนหลังโดยเฉพาะงบประมาณ และการ วางตัวทำงาน หรือตำแหน่งของบุคลากร ๔. ถ้าอาศัยรูปแบบการพัฒนาองค์การ หรือบุคลากรของภาคธุรกิจเอกชนเป็นตัวอย่าง การบริหารบุคคล ของโรงเรียนเป็นงานที่เป็นไปได้ Unesco. ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรวิชาชีพของบางประเทศในทวีปเอเชียได้แก่ อัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และศรีลังกา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ การขาดประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและการติดตามการใช้หลักสูตรของครูไม่ต่อเนื่องนอกจากนั้นหลักสูตรยังไม่มี ประสิทธิภาพเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ ประการสุดท้ายคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรการวางแผนในการนำหลักสูตรไปใช้ไม่ดีเท่าที่ควร Humphrey, J., & Schmitz, H. ได้วิจัยเรื่อง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียนและ ห้องสมุดประชาชนในรัฐโรดส์ ไออร์แลนด์ ซึ่งมหาวิทยาลัยบราวน์ ได้ทำการศึกษาไว้ ๑๒๙ แห่ง ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษา ทุกแห่งต้องการให้ห้องสมุดเป็นศูนย์กลางในการสอนนอกจากนี้ยังได้ชี้ให้เห็นจุดดีและจุดอ่อนของห้องสมุดแต่ละประเภท รวมทั้งได้เสนอหลักการและมาตรฐานที่ห้องสมุดเป็นที่ยอมรับ เช่น ให้ห้องสมุดที่มีความพร้อมมากกว่าทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทรัพยากรจัดหาที่มีความรู้ออกไปแนะนำและให้ความช่วยเหลือห้องสมุดอื่น เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๒๗ ตารางสรุปการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ดังภาพที่ ๒.๑๒

ภาพที่ ๒.๑๒ กรอบแนวคิดในการวิจัยของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและรูปแบบของการจัดการศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ๒ เพื่อพัฒนารูปแบบ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบ ผู้ให้ข้อมูลคือ พระภิกษุที่ได้รับการยกย่องด้านวิถีพุทธ พระนิเทศโรงเรียนวิถีพุทธ ศิษยานิเทศก์โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ วิธีดำเนินการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะได้อธิบายถึง

- ๓.๑ ขั้นตอนในการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ขั้นตอนในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้เป็นไปอย่างมีระเบียบเป็นระบบ ถูกต้องตามแนวทางและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น ๓ ระยะด้วยกัน คือ

ระยะที่ ๑ ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธตามลำดับ มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) ศึกษาเอกสาร

(๒) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย

ขั้นตอนที่ (๑) ศึกษาเอกสารเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย – ศึกษาเอกสาร (Document Study) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ, แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้, แนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ

แหล่งข้อมูล – หนังสือ, บทความ, ตำรา, Website, งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือ - ศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ - กรอบแนวคิด, สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการจัดการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ (๒) ศึกษารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โดยใช้เดลฟาย

วิธีดำเนินการวิจัย – ดำเนินการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

แหล่งข้อมูล – ผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแนววิถีพุทธ จำนวน ๗ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๖ คน และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๖ คน โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่ม

เครื่องมือ – จากการใช้เทคนิคเดลฟาย เครื่องมือประกอบด้วย

๑) แบบสัมภาษณ์

๒) แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล ๑.หาค่า (มัธยฐาน

๒ (หาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

๓) หาค่าระดับค่าฉันทามติของข้อมูล

ผลลัพธ์ที่ได้ – สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดศูนย์การเรียนรู้

ของโรงเรียนวิถีพุทธ

ระยะที่ ๒ พัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธโดยผู้วิจัย

(๒) พัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โดยสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ขั้นตอนที่ (๑) ยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธโดยผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

– ยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับที่ ๑)

แหล่งข้อมูล - ผลลัพธ์จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ ๑

เครื่องมือ – แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล - การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้

– ร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่ ๑)

ขั้นตอนที่ (๒) พัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โดยสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แหล่งข้อมูล – โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๐ รูป/คน

เลือกแบบเฉพาะเจาะจงกำหนดเกณฑ์การเลือก (Purposive Simple)

เครื่องมือ

– ร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับร่างที่ ๑(

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ –รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับร่างที่๒(

ระยะที่ ๓ นำเสนอ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ตามลำดับ มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) ตรวจสอบโดยการแจกแบบสอบถามยืนยันความเหมาะสม

(๒) ปรับปรุง แก้ไข นำเสนอ

ขั้นตอนที่ (๑) แจกแบบสอบถามเพื่อยืนยันความเหมาะสม

แหล่งข้อมูล – โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้อำนวยความสะดวกจำนวน ๓๙๔ คน จากจำนวนประชากร ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศ จำนวน ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน จากการใช้ค่าของตารางของ Taro Yamane

เครื่องมือ - แบบสอบถามที่ได้จากรูปแบบศูนย์การเรียนรู้สำหรับโรงเรียนวิถิพุทธ ฉบับร่างที่)๒)

การวิเคราะห์ข้อมูล หาค่า

- ๑) หาค่าร้อยละ
- ๒) ความถี่ (f)
- ๓) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)
- ๔) ค่า S.D.

ผลลัพธ์ที่ได้ –รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ฉบับร่างที่)๓(ขั้นตอนการปรับปรุง แก้ไข นำเสนอ

แหล่งข้อมูล – อาจารย์ประธานที่ปรึกษา,อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้วิจัย

เครื่องมือ - แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis

ผลลัพธ์ที่ได้ –รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ฉบับสมบูรณ์(

๓.๒ ประชากร, ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร ที่การวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศ จำนวน ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสม ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ฉะนั้น ผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกดังนี้

(๑) เชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน คือ

๑) วิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

ผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยขั้นตอน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๒๑ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแนววิถิพุทธ จำนวน ๗ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๖ คน และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๖ คน โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่ม โดยกำหนดคุณลักษณะแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์การเลือก (Purposive Simple) มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นผู้อำนวยการ. ผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธ, ศีษานิเทศก์ โรงเรียนวิถิพุทธ
- (๒) เป็นพระนิเทศโรงเรียนวิถิพุทธ, เป็นพระที่รับผิดชอบศูนย์พระสอนศีลธรรม, เป็นพระที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธมาอย่างยาวนาน
- (๓) ผู้ที่ได้รับยกย่องเชิดชู และ/หรือ ได้รับรางวัลด้านวิถิพุทธ เป็นที่ประจักษ์
- จากคุณลักษณะดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้พิจารณาและออกหนังสือเชิญ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้

๒) วิจัยโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้ให้ข้อมูล : เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน ๑๐ รูป/คน

เลือกแบบเฉพาะเจาะจงกำหนดเกณฑ์การเลือก (Purposive Simple)

(๒) เชิงปริมาณ

โดยการแจกแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่าง : เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศ จำนวน ๓๙๔ คน จากการกำหนดโดยเปิดตาราง Taro Yamane ในระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ และผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage Random Sampling) ดังนี้

๑. กำหนดโรงเรียนเป็น ๗ ภาค
๒. แบ่งประชากรตามจังหวัดในแต่ละภาค
๓. กำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาค โดยเทียบบัญญัติไตรยาง ตามสัดส่วน
๔. ทำการสุ่มอย่างง่าย (sample Random Sampling) โดยการจับสลาก ได้แสดงในตาราง

ตารางที่ ๓.๑ ตารางแสดงข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ภาค	จำนวน จังหวัด	จังหวัดในภาค	ประชากร	กลุ่ม ตัวอย่าง
กรุงเทพมหานคร/ ปริมณฑล	๔	กรุงเทพมหานคร, นนทบุรี ปทุมธานี, สมุทรปราการ	๔๗๙	๙
ภาคเหนือ	๙	เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน อุตรดิตถ์	๒,๔๕๓	๔๓
ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๐	กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อานาจเจริญ อุดรธานี อุบลราชธานี	๑๐,๖๑๓	๑๘๔

ภาค	จำนวน จังหวัด	จังหวัดในภาค	ประชากร	กลุ่ม ตัวอย่าง
ภาคกลาง	๑๘	กำแพงเพชร ชัยนาท นครนายก นครปฐม นครสวรรค์ พระนครศรีอยุธยา พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ลพบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร สระบุรี สิงห์บุรี สุโขทัย สุพรรณบุรี อ่างทอง อุทัยธานี	๔,๔๓๔	๗๖
ภาคตะวันออก	๗	จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว	๑,๔๖๒	๒๖
ภาคตะวันตก	๕	กาญจนบุรี ตาก ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี	๑,๔๒๙	๒๕
ภาคใต้	๑๔	กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี	๑,๘๓๔	๓๑

ที่มา : www.vitheebuddha.com/main.php?url=statistic๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ

๑. ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)
๒. การสนทนากลุ่ม (Focus group)
๓. แบบสอบถามเพื่อการยืนยันความเหมาะสม (Questionnaire)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีดังนี้

(๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ บทความ เว็บไซต์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๒) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๒๑ คน จากเทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi technique) โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยจะนัดวันและเวลา เพื่อจะไปสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้นมาสรุปเป็นตารางแบบสอบถาม เพื่อสอบถามผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมอีก ๒ ครั้ง เพื่อให้ได้ค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) เพื่อยืนยัน ความถูกต้องด้วยค่าฉันทามติ ในขณะที่สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอบันทึกเสียงและถ่ายภาพ และการส่งเอกสารอื่น ๆ ตามในภายหลัง

(๓) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน ๑๑ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการหลักสูตร เพื่อขอจัดการสนทนากลุ่ม โดยวัน และเวลา ที่ผู้วิจัยทำการกำหนดเองและเชิญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ผู้วิจัยได้เลือกเอง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องที่ผู้วิจัยได้ทำอยู่ ส่วนในขณะสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะขออนุญาตจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่ง

(๔) การเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม ซึ่งปริมาณเพื่อหาค่าความเหมาะสม ประชากรเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศ ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศจากการคัดเลือกสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ๓๙๔ คน โดยใช้ตารางทาร์โรวามาเน่ (Taro Yamane)

การเก็บข้อมูลแบบสอบถามนี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบสอบถาม ประมาณค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likers Scale) โดยแปลผลจากการแจกแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน

ความหมายระดับความคิดเห็น ความเหมาะสม จากการใช้ค่าน้ำหนัก ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

การแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ โดยผู้วิจัยแปลความจาก บุญชม ศรีสะอาด^๑ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ มีความเหมาะสมมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ มีความเหมาะสมมาก
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ มีความเหมาะสมปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ มีความเหมาะสมน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ มีความเหมาะสมที่สุด

วิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ เทคนิคเดลฟาย

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคเดลฟายในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น ๓ ระยะ
ระยะที่ ๑ สัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๑ รูป/คน

^๑ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๐.

ระยะที่ ๒ สอบถามผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม โดยสังเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ ในระยะที่ ๑ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ

ระยะที่ ๓ เพื่อยืนยันผลการสัมภาษณ์และแบบสอบถามจากระยะที่ ๑ และ ระยะที่ ๒ จากผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อยืนยันกับค่าฉันทามติที่เหมาะสม ฉันทามติ คือ ระดับความสอดคล้องทางความคิดของผู้ให้ข้อมูล การศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลจะยังมีความหนักแน่น น่าเชื่อถือ

ค่าฉันทามติที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดระดับความคิดเห็นตั้งแต่ ๑-๕ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์สำหรับตรวจสอบการได้รับฉันทามติของข้อความว่าถ้าข้อความใดมีค่าสัมบูรณ์ของผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยมไม่เกิน ๑.๐๐ และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ไม่เกิน ๑.๕๐ จะสรุปว่าข้อความนั้นได้รับฉันทามติ

(๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เป็นการจัดสนทนากับผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการสนทนา ไปสรุปในงานวิจัย โดยมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิด ผู้เข้าร่วมสนทนาแต่ละกลุ่มจะมีประมาณ ๗-๑๒ คน ซึ่งมาจากเป้าหมายที่เรากำหนดไว้มีขั้นตอนการสรุปคือ

(๒.๑) ประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

๑ ถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนา ควรถอดเทปออกมาอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ครบถ้วนและต้องไม่ใส่วิเคราะห์ของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไปด้วย

๒ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา โดยทำการ วิเคราะห์ร่วมกันระหว่าง ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึก ผู้ช่วยทั่วไป เพื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปใหม่แล้วกลับมาอภิปรายอีกครั้ง

(๒.๒). เขียนรายงานการวิจัย เขียนผลการศึกษายกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และ หัวข้อ ของแนวคำถามโดยพรรณนาในเชิงอธิบาย

(๓) การแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ความเหมาะสม

โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถิพุทธทั่วประเทศเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) ได้ ๓๙๔ คน ได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๓๙๔ ชุด คิดเป็น ๑๐๐% โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ในการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอใช้เฉพาะ ค่าความเหมาะสม จากผลการกรอกรูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ

๓.๗ สรุปขั้นตอนในการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ตามตารางที่ ๓.๒ นี้

ตารางที่ ๓.๒ ตารางแสดงขั้นตอนการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์ที่ได้
๑เพื่อศึกษาสภาพ. ปัญหาและรูปแบบ การพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ของ โรงเรียนวิถีพุทธ	มี ๒ ขั้นตอน ดังนี้ ๑ศึกษาเอกสาร . ๒ .ศึกษารูปแบบ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โดยใช้เดล ฟาย	๑ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ . รูปแบบ - - การพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ - ศูนย์การเรียนรู้ -	หนังสือบทความ,ตำรา, ,งานวิจัยWebsite	แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	กรอบแนวคิด สภาพปัญหาและ รูปแบบการพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ของโรงเรียน วิถีพุทธ
		๒ .ศึกษาสภาพปัญหาและ ปัญหาด้วยการใช้เทคนิค เดลฟาย (Delphi technique)	ผู้เชี่ยวชาญด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๙ รูป/คน โดยใช้ snowball Technique ในการ เลือกผู้เชี่ยวชาญ	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสอบถาม	๑หาค่า (มัธยมฐาน ๒ (หาค่าพิสัย ระหว่างควอไทล์	สภาพปัญหาและ รูปแบบการพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ของโรงเรียน วิถีพุทธ
๒เพื่อพัฒนา . รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ	มี ๒ ขั้นตอนดังนี้ ๑ยกร่าง. ๒ สทนากลุ่ม.)Focus Group(	๑ .ยกร่างรูปแบบการ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้วิจัย	๑ผลลัพธ์จาก. ๑วัตถุประสงค์ ข้อที่	แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	ร่างรูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้สำหรับ โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่)
		๒พัฒนา .รูปแบบการ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โดย สทนากลุ่ม (Focus Group)	โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียน วิถีพุทธ จำนวน ๑๐ รูป/คน	รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้สำหรับ โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับ) ร่างที่๑(	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	รูปแบบการพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้สำหรับ โรงเรียนวิถีพุทธ (๒ฉบับร่างที่)

วัตถุประสงค์	ขั้นตอนการวิจัย	วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์ที่ได้
๓. เพื่อนำเสนอ . รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ	๑. แจก แบบสอบถามเพื่อ ยืนยันความ เหมาะสม ๒. ขั้นตอนการ. ปรับปรุง แก้ไข นำเสนอ	๑. ตรวจสอบโดยการแจก แบบสอบถาม (Questionnaire) ยืนยันความเหมาะสม	ผู้ให้ข้อมูลเป็น ผู้อำนวยการจำนวน ๓๙๔ คน จากโรงเรียน วิถีพุทธทั่วประเทศ	แบบสอบถามที่ได้จาก รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ สำหรับโรงเรียนวิถี พุทธ ฉบับร่างที่ ๒(	๑. ค่าร้อยละ (f(๒. ความถี่) f(๓. ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ (๔. ค่า (S.D.	รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่)
		๒. ปรับปรุง แก้ไข นำเสนอ	อาจารย์ประธานที่ ปรึกษา, อาจารย์ที่ ปรึกษาร่วม และผู้วิจัย	แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)	การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis	รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับสมบูรณ์(

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ของการจัดศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) เพื่อนำเสนอ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยและได้ผลการวิจัย แบ่งเป็น ๓ ระยะ โดยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๓ ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ผู้วิจัย ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิชาการ บทความ ข้อมูลทางสื่ออินเทอร์เน็ต รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับรูปแบบ, ศูนย์การเรียนรู้และโรงเรียนวิถีพุทธ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๑) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนารอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ ๓ ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ ส่วนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจุบัน อยู่ในขั้นตอนการวิจัย จะนำเสนอต่อไป ๒) สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สรุปได้ว่า สภาพปัญหาในโรงเรียนวิถีพุทธมี ๘ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านนักเรียน ๓) ด้านครู ๔) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ๕) ด้านผู้ปกครอง ๖) ด้านอาคารสถานที่ ๗) ด้านการจัดการกิจกรรม ๘) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านการบริหาร

๑. ขาดระบบการวางแผนหรือโครงสร้างการบริหาร
๒. งบประมาณไม่พอสำหรับการดำเนินงาน
๓. ไม่มีการพัฒนาให้มีความทันสมัย
๔. ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทำให้การดำเนินงานล่าช้า
๕. ผู้บริหารขาดแรงผลักดันให้ในสถานศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
๖. ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง ทั้งในโรงเรียนและชุมชน
๗. ผู้บริหารขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี
๘. หน่วยงานระดับสูงมีข้อจำกัดในการให้การสนับสนุน
๙. ผู้เกี่ยวข้องอีกหลายส่วนยังขาดความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธอย่างแท้จริง

ด้านนักเรียน

๑. นักเรียนยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและก่อนกลับบ้าน
๒. นักเรียนส่วนใหญ่ก้าวร้าว ไม่ตรงต่อเวลา ขาดความสามัคคี ทั้งขยะไม่เลือกที่
๓. นักเรียนใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่า เช่น เปิด - ปิดไฟฟ้า น้ำประปา การใช้กระดาษ เป็นต้น
๔. นักเรียนมาโรงเรียนสาย ขาดความรับผิดชอบ ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของครู หนีเรียน ไม่ส่งการบ้าน
๕. นักเรียนไม่มีสมาธิในการเรียน ไม่กล้าแสดงออก ไม่มีจิตอาสา
๖. นักเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักเรียน
๗. นักเรียนไม่ชอบรับประทานอาหารมังสะวิรัติ
๘. นักเรียนไม่มีการพิจารณาอาหารและรับประทานอาหารเสียงดัง
๙. นักเรียนชอบโกหกและลักขโมยของในโรงเรียน
๑๐. นักเรียนติดสื่อเทคโนโลยี หรือโทรศัพท์มือถือ

ด้านครู

๑. ครูยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและก่อนกลับบ้านร่วมกับนักเรียน
๒. ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจและจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่องในโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น การเรียนการสอนแบบโครงงาน การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น
๓. ครูไม่ให้ความร่วมมือและมีพฤติกรรมดูด่านักเรียน
๔. ครูขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักเรียน
๕. ครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน
๖. ครูผู้ช่วยไม่เข้าใจ ไม่เห็นคุณค่าของกิจกรรมวิถีพุทธ และไม่ดำเนินการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง

ด้านผู้บริหารโรงเรียน

๑. ผู้บริหารยังขาดความเข้าใจในเรื่องวิถีพุทธอย่างแท้จริง
๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูให้ร่วมมือกันดำเนินงานตามกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
๓. ผู้บริหารโรงเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี

ด้านผู้ปกครอง

๑. ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. ผู้ปกครองและชุมชนไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม ขาดการมีส่วนร่วมบ้าน วัด โรงเรียน
๓. ระยะเวลาในการร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ

ด้านอาคารสถานที่

๑. ขาดการจัดการสถานที่อย่างเป็นระบบ
๒. จัดอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ
๓. สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม
๔. ห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ไม่สะอาด
๕. ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
๖. ขาดการเอาใจใส่ดูแล
๗. ไม่สานงานต่อ
๘. นักเรียนมีส่วนร่วมน้อย
๙. ขาดการบูรณาการให้ใช้สถานที่ให้เกิดประโยชน์

ด้านการจัดการกิจกรรม

๑. ผู้บริหารโรงเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี
๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูที่มีอายุราชการนานให้ร่วมมือกันดำเนินงานตามกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
๓. โรงเรียนมีอาหารขยะไว้นาน
๔. โรงเรียนจัดพระพุทธรูปไว้ในที่ที่ไม่เหมาะสมและไม่ใช้ทางผ่านของครู นักเรียน และผู้ปกครอง
๕. โรงเรียนขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
๖. โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจมีพระสอนศีลธรรมมาช่วยสอนบ้างแต่ไม่ได้มาสอนประจำ
๗. โรงเรียนขาดครูพระสอนศีลธรรม
๘. โรงเรียนละเลยกิจกรรมการเข้าค่ายคุณธรรม การเรียนการสอนแบบโครงการคุณธรรม
๙. โรงเรียนมีงบประมาณน้อย ทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่มีแนวทางการสนับสนุนที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ

๑. ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญของการบริหารเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
๒. สถานศึกษาขาดทักษะในการนำเสนอสู่สถาบันการศึกษาอื่น
๓. เครือข่ายขาดความรู้และความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
๔. ตารางกิจกรรมในสถาบันศึกษามากเกินกว่าจะจัดเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ
๕. ระยะเวลาการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของโครงการมีจำกัด
๖. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานหลัก เช่น สพฐ. มจร.
๗. ลักษณะโครงการ, กิจกรรม ของแต่ละสถาบัน หรือหน่วยงาน ทับซ้อนกัน, แยกลักษณะการดำเนินงานไม่ถูก
๘. การดำเนินงานของแต่ละเครือข่าย มุ่งเน้นแข่งขัน มากกว่าความร่วมมือ

๔.๑.๒ ผลการการวิจัย การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique)

ผลการวิจัย ในครั้งนี้ใช้วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธที่ดำเนินการตามระเบียบการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) ซึ่งศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแนววิถีพุทธ จำนวน ๗ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๖ คน และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๖ คน โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์ แบบเดลฟายรอบที่ ๑ เป็นแบบปลายเปิด และแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๒ และแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๓ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ดังนี้ พบว่า

(๔.๑.๒.๑) ผลการวิจัย จากแบบสัมภาษณ์ แบบปลายเปิด จากการใช้เทคนิคเดลฟาย รอบที่ ๑ พบว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

ส่วนนำ

หลักการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้มีสถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ, เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้, รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและ

เรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อเป็นต้นแบบด้านโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถศึกษาดูงานได้ เพื่อเป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมายได้ เพื่อเป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

สภาพแวดล้อมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อที่จะสามารถบ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการ จัดสภาพโรงเรียนด้วยลักษณะการยึดหลักความสะอาด (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด เพื่อให้เป็นจุดปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด ให้เป็นสงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียน เป็นสถานที่ประกอบไปด้วยความสว่างทางปัญญาด้วยปายศาสนสุภาษิต ปายพระบรมราโชวาท ปายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและ เป็นสถานที่ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้มีมาตรฐานในการดำเนินงาน มีคุณค่าของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คุณค่านั้นก็หมายถึงคุณธรรมแต่จะเกิดขึ้นตามเงื่อนไขขององค์ประกอบของความรู้และทักษะนั้น ๆ, ตัวแบบเงื่อนไข ตัวชี้วัดที่เป็น Active Learning การเรียนรู้แบบลงมือทำ ใส่ตัวชี้วัดที่ทันสมัยและเหมาะสม ไม่ใช่ตัวชี้วัดที่โบราณ ๑๐ ปีที่แล้ว แต่ต้องทันปัจจุบันเช่น ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน เอาใส่เข้าไปจะได้ไม่ตกยุคตกสมัย, ให้มีตัวชี้วัดในศูนย์ในระดับต่าง ๆ เช่นระดับโรงเรียน ระดับกลุ่มเครือข่าย หรือว่าระดับภาค ระดับประเทศ มีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันไปเหมือนกับตัวชี้วัดระดับการประเมิน แล้วจะทำให้โรงเรียนต่าง ๆ เห็นความแตกต่างของการทำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในระดับต่าง ๆ เมื่อเราทำระดับนี้แล้ว ระดับต่อไปจะมีการต่อยอด จะมีการต่อยอด อย่างไร ในระดับต่อไป ไม่ใช่อยากจะให้หยุดแค่นั้นเดียวแล้วก็ ไม่มีการต่อยอด โดยมีตัวชี้วัดให้ชัดเจนว่าเค้าจะต่อยอดไปอย่างไร, ให้มีตัวชี้วัดออกมาจริง ๆ อาจจะเป็น KPI (Key Performance Indicator : ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของงาน) ว่าคุณจะเป็นศูนย์ต้องมียอดความรู้ประเภทไหนบ้าง องค์ความรู้ประเภทหลักธรรมของพระพุทธเจ้า องค์ความรู้ประเภทไตรสิกขา องค์ความรู้ประเภทกิน-อยู่-ดู-ฟังเป็น, อาจจะเพิ่มเติมตัวชี้วัดด้านสมาธิ แต่เป็นสมาธิแบบสติ แบบ Mindfulness ใช่หรือไม่ การนั่งสมาธิ นั่งแบบไหน จะเป็นนั่งสมาธิ นั่งขัดสมาธิ(สะ-หมาด) มีอวางบนตักแล้วนั่งหลับตา มันใช่หรือเปล่าสมัยนี้ ซึ่งจะมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม, โมเดลในการดำเนินงานของศูนย์จะต้องมีตัวชี้วัดชัดเจน, มีตัวชี้วัดว่ามีผู้มารับความรู้ บ่อยแค่ไหน ต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม มีการเก็บสถิติด้วย มากันกี่คน ในรอบเดือน รอบปี ดูว่าได้ตามตัวชี้วัดที่เราว่า หรือไม่, เขียนตัวชี้วัดให้ชัดเจนให้ตรงกับงาน แบบเคเวิร์ดไฮต์ กลับมา แต่ละโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทานเค้ามีของอยู่แล้ว ทำอย่างไร เราจึงจะไปหยิบจุดเด่นของเขา มาใช้เพื่อให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ขึ้นขึ้นมาได้, มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม จับต้องได้ เป็นรูปธรรม, น่าจะมีตัวชี้วัดสำหรับการประกวดในส่วนของศูนย์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นด้วย คล้ายกับศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงว่ามีระดับ ระดับโรงเรียน ระดับเขต ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับเขตเป็นต้น

กระบวนการ

ด้านองค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนการบริหาร เป็นภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในศูนย์การเรียนรู้ ที่จะกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ เป็นกระบวนการนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ แต่ถ้าจะให้กล่าวถึงอีกส่วนหนึ่งการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ โดยการนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน จะจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ

ด้านองค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนอาคารสถานที่ เป็นที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์ เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น รวมถึงบริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น

ด้านองค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนแหล่งเรียนรู้ ได้แก่สถานที่, ศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่งทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่า จะเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ก็ได้

ด้านองค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนการบริการ คือการบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการที่มีผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมถึงเป็นปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น ลักษณะการให้บริการ ที่ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านองค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนเครือข่าย เป็นการดำเนินกิจกรรมร่วมกันกลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน โดยลักษณะของความสัมพันธที่เกิดขึ้น เป็นการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ รวมถึงต้องมีการสร้าง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายโยงเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” โรงเรียนวิถีพุทธส่วนมากจะใช้หลักของเดมมิ่ง คือ การวางแผน (Plan: P) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) การตรวจสอบ (Check: C) และ

การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) และดำเนินการตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนการพัฒนาการบริหาร ด้านบริหารนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด โดยจะต้องมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในศูนย์ ที่ชัดเจน มีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถีพุทธมาก่อน และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียนนำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต มีการสร้างเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การดักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น รวมถึงควรให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย แต่การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ชุมชนต้องมีส่วนร่วม ประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ โดยศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุ ผู้ใช้บริการ การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปรารักษ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิฐานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management) การตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม)

และให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน โดยการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น โดยการเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้ และงานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ รวมถึงให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด ควรมีการพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ ให้มีการพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ควรให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ โดยให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รวมถึงให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนพัฒนาด้านบริการ การบริการหรืองานบริการ ควรพัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี รูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้ ควรพัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ แต่บุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ที่สำคัญ ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด และควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนพัฒนาด้านเครือข่าย ควรให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย และให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ ๑. กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร ๒. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ๓. กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ๔. กิจกรรมประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ ๕. กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

การนำไปใช้

การนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมาใช้จริง มีการเตรียมการนำไปใช้ ศึกษาระเบียบ วิธีการ ขั้นตอน ลักษณะการนำไปใช้ ผลกระทบต่าง ๆ ผลสำเร็จ สิ่งที่จะเกิดผลขึ้นหลังจากนำไปใช้ ให้มีการประชุมชี้แจง สร้างความร่วมมือ สร้างจิตสำนึกให้กับบุคลากรที่ร่วมงานกันให้เห็นความสำคัญ ศึกษาวัตถุประสงค์ของรูปแบบความรู้ความเข้าใจของผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย กำหนดภาระกิจ บทบาท หน้าที่ ที่ชัดเจน จัดทำแผนการดำเนินงาน กำหนดโครงการ เป้าหมายที่ชัดเจน กิจกรรม ตัวชี้วัด และการติดตามผล การนำไปใช้ปฏิบัติจริงตามเป้าประสงค์

(๔.๑.๒.๒) ผลการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจากการใช้เดลฟาย รอบที่ ๒

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๒ วิเคราะห์จากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าทำให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมแสดงความคิดเห็น ในลักษณะของการจัดอันดับความสำคัญของข้อคำถามแต่ละข้อใช้วิธีการหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range/IR) และนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์พิจารณาความสอดคล้องของคำตอบจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตั้งแต่

ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) สูงกว่า ๓.๐๐ แสดงว่า	คำตอบของผู้เชี่ยวชาญไม่มีความสอดคล้องกัน
ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) สูงกว่า ๓.๐๐ แสดงว่า	คำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันต่ำ
ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) สูงกว่า ๓.๐๐ แสดงว่า	คำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันปานกลาง
ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) สูงกว่า ๓.๐๐ แสดงว่า	คำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันสูง
ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) สูงกว่า ๓.๐๐ แสดงว่า	คำตอบของผู้เชี่ยวชาญมีความสอดคล้องกันสูงมาก

ค่าความสอดคล้องที่กำหนดเป็นยอมรับ(ค่าจันทามติ) ในการวิจัย มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์(IR) มีเท่ากับหรือน้อยกว่า ๑.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒

คำถามที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๑.	ต้องมีกระบวนการการดำเนินงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๒.	มีการวางแผนกิจกรรมก่อนดำเนินงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๓.	มีการสรุปงานอยู่เสมอ	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๔.	มีการวางแผนก่อนนำไปใช้	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๕.	การนำรูปแบบศูนย์ไปใช้ต้องมีระบบที่เป็นมาตรฐาน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๖.	ผู้บริการต้องมีความรับผิดชอบและอุดมการณ์ในการทำงานวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๗.	ผู้บริหาร ต้องมีหลักธรรมประจำตนและไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๘.	มีสมุดบันทึกกิจกรรมวิถีพุทธประจำตัว ให้แก่สมาชิกในศูนย์ เพื่อใช้บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธประจำวัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องต่ำ
๙.	มีการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดีในศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๐.	คณะครู ควรรวมกลุ่มจัดการความรู้ด้านวิถีพุทธ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (PLC)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๑.	มีการจัดประเมินพฤติกรรมนักเรียนในด้านวิถีพุทธ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๒.	มีการประเมินความยั่งยืนในการดำเนินงานตามกิจกรรมวิถีพุทธ ทุกระยะ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
๑๓.	มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, หลักคุณธรรม ๘ ประการ มาบูรณาการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และเข้ามาอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก

คำถาม ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมี รูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๑๔.	มีการกำหนดเวลาให้นักเรียนได้ศึกษา ตาม ฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ อย่างหลากหลาย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๕.	มีการพัฒนา ผอ. ครู นักเรียน ชุมชน เพื่อ ยกระดับให้มีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นประจำ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๖.	ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทาง วัฒนธรรมพอสมควร	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๗.	มีการจัดการพัฒนาองค์ความรู้ ที่นำไปพัฒนา ได้จริง มาฝึกให้เด็ก เยาวชน และผู้เรียนรู้ ไม่ เป็นผู้หลงไม่เป็นผู้มอมเมาในอบายมุข อย่าง สม่ำเสมอ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๘.	มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้ บรรลุวัตถุประสงค์ ของศูนย์	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๙.	ศูนย์การเรียนรู้ที่ดี ควรมีผู้มาดูงานอย่าง สม่ำเสมอ เดือนละ อย่างน้อย ๒-๓ ครั้ง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันต่ำ
๒๐.	มีการจัดทำสถิติ ผู้มารับความรู้ ในรอบเดือน รอบปี	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องปานกลาง
๒๑.	มีการกำหนดเป็นช่วงเวลา/จัดโปรแกรม ให้ผู้ มาเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้ตรงกับช่วงเวลาว่างของ ครู หรือนักเรียนที่มาบรรยาย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๒.	มีการประเมินผลติดตามผล ผู้ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องมีตัวชี้วัดที่ เหมาะสม โดยสอบถามหรือสัมภาษณ์	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๓.	มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถ พัฒนากาย วาจา ใจ ในรูปแบบ บวร. มุ่งเน้น ให้เป็นธรรมชาติ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๔.	มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้หลากหลาย	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๕.	มีความหลากหลาย ของบริบท สิ่งแวดล้อม เน้น ๕ ดี (ดีสะอาด,ดีวินัย,ดีสุภาพ,ดีตรงเวลา, ดีจิตอาสา) นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๖.	จัดให้มีพระพุทธรูป ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ พุทธ ประวัติ สังฆนิยสถานจำลอง ป้ายศาสน สุภาสิต ฯลฯ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

คำถาม ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมี รูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๒๗.	เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องหลักธรรมของ พระพุทธเจ้าในรูปแบบสัณนิ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๘.	มีบรรยากาศให้สงบร่มเย็นเหมาะแก่การ พักผ่อนกายและจิตของชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๙.	มีป้ายนิเทศบอกเรื่องราวหรือกิจกรรมที่แสดง อยู่ในศูนย์ฯ กระบวนการให้ข้อมูล มีองค์ ความรู้ที่ทันสมัย บอกความเป็นมาของ โรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนวิวัฒนาการต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๓๐.	มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๑.	มีห้องนิทรรศการเพื่อนำเสนอวิทัศน์ สื่อ เกี่ยวกับวิถีพุทธ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๒.	มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม อาชีพต่าง ๆ ของท้องถิ่น ชุมชน และสามารถ จัดค่ายคุณธรรมได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๓.	มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศหรือ จังหวัดของตนเองและเป็นแหล่งอนุรักษ์ เทิดทูนสถาบัน และสนับสนุน ยกย่องบุคคล ตัวอย่างของชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องปานกลาง
๓๔.	มีกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาผู้เข้ามา เรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๕.	มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละ ภูมิภาคของประเทศ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๖.	มี นวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผล เป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๓๗.	มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ได้ทำกิจกรรมทาง ศาสนาร่วมกันในชุมชน หรือในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชน ให้เป็นชุมชนวิถีพุทธ ทุกอาทิตย์หรือทุกเดือน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก

คำถาม ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมี รูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๓๘.	มีสื่อทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร ในการให้บริการ มีการบริการสารสนเทศ สืบค้นโดยใช้ สื่อคอมพิวเตอร์ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๙.	มีสื่อที่หลากหลาย เกี่ยวกับวิถีพุทธ ในศูนย์ฯ เช่น หนังสือพุทธประวัติ หนังสือธรรมะต่าง ๆ ไว้ให้ศึกษา	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๐.	มีการจัดศูนย์การเรียนรู้หรือมุมในห้องเดียวกัน เช่น (๑) ศูนย์ฝึกสวดมนต์สรภัญญะ (๒) ศูนย์ฝึกการบรรยายธรรม (๓) ศูนย์การเรียนรู้ธรรมศึกษา (๔) ศูนย์ฝึกปฏิบัติศาสนาพิธี (๕) ศูนย์การฟังธรรม (๖) ศูนย์การวาดภาพศิลปะพุทธประวัติ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๑.	มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและจริงจัง เป็นผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็น กัลยาณมิตร	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๔๒.	ผู้ให้ความรู้หรือผู้นำเสนอความรู้ ในศูนย์การ เรียนรู้ต้องผ่านการเรียนรู้เรื่องที่จะนำเสนอให้ สามารถเผยแพร่ความรู้ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๓.	มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรม ของศูนย์ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาต่อ ยอดและแลกเปลี่ยนการทำงานและแก้ปัญหา ร่วมกัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๔.	เชิญหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมพัฒนากิจกรรม และการพัฒนาในศูนย์การเรียนรู้อย่าง สม่ำเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

จากตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒ ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้คำแนะนำเหมือนกันว่า ควรแยกข้อคำถามเป็นองค์ประกอบในแต่ละด้านของศูนย์การเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถระบุได้ว่ารูปแบบในแต่ละข้ออยู่ในองค์ประกอบด้านใด

สำหรับประเด็นในหัวข้อต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมเป็นส่วนมาก ให้คงเดิมไว้ทุกข้อ จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าด้วยสูตรหาค่าสำเร็จรูป SPSS พบว่า ค่าความเหมาะสม (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าความสอดคล้องต่ำกว่า ๑.๐๐ (Mdn = ๔.๕๐- ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐-๑.๐๐) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีระดับที่ประมวลค่ามากที่สุด ที่ระดับ Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐ ดังนั้น ต้องมีกระบวนการการดำเนินงาน, มีการวางแผนกิจกรรมก่อนดำเนินงาน, มีการสรุปงานอยู่เสมอ, มีการวางแผนก่อนนำไปใช้, มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้หลากหลาย, มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์. มี นวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้, และมีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและจริงจัง เป็นผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร

ตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒

ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๑.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๒.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๓.	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔.	การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๕.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในศูนย์ ที่ชัดเจน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๖.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีหน่วยงานผิชอบหลักดูแล ศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร.	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๗.	ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ ประสบความสำเร็จในด้านวิถีพุทธมาก่อนและเป็นที่ ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๘.	ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ สะท้อนอัตลักษณ์ การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียนนำไปใช้ได้จริงเชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก

ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๙.	ให้มีการสร้างเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การตัดบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๐.	ให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจน เพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๑.	ศูนย์การเรียนรู้ควร คงอัตลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๒.	การพัฒนาศูนย์ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมประชุมวางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไขพัฒนา เกื้อกูล ตามหลัก บวร(บ้านวัดโรงเรียน)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๓.	ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๔.	ศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๕.	การพัฒนาศูนย์ฯ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการ และบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมที่จะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๖.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๑๗.	ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุผู้ใช้บริการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๑๘.	การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรม ศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน	๔.๕๐	๑.๐๐	เหมาะสมกันมาก/ สอดคล้องกันสูง

ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๑๙.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากร ในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของ ชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลัก พระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๐.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๑.	ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิ ด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มี ความยั่งยืน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๒.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๓.	การตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่ จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหาร พร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้ พร้อม)	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
๒๔.	ให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็น หมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๕.	การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้องสำรวจทรัพยากร ของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนา ศูนย์ฯ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๖.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจาก ระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะ ทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน	๔.๕๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องกันสูง
๒๗.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติ งานชัดเจน ต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๒๘.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการนิเทศติดตามโดย ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๒๙.	การเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียน ต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อ คัดเลือกเป็นศูนย์	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๐.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุน เรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มี แนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๑.	งานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ ทันสมัยเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๒.	ให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้อง กับเป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๓.	พัฒนาเป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๔.	ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่ สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียน ในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๕.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับ สภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๖.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้ สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๗.	พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทาง ศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหา ธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๘.	ให้นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการใน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๓๙.	ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การทำงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียน เห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า (เหมาะสม/สอดคล้อง)
๔๐.	พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอด ชีวิต	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
๔๑.	ให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๒.	ให้พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูล ด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
๔๓.	พัฒนาให้นักเรียน หรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๔.	พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลได้ และ สามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๕.	ให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ ดูแลห้องสมุด	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
๔๖.	ให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๗.	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบ อินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การ เรียนรู้และเครือข่าย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
๔๘.	ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒ ผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน
วิถีพุทธ เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๒
ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ให้คำแนะนำเหมือนกันว่า ควรแยกข้อคำถามเป็นองค์ประกอบในแต่ละด้าน
ของศูนย์การเรียนรู้เพื่อที่จะสามารถระบุได้ว่ารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละข้ออยู่ใน
องค์ประกอบด้านใด

สำหรับประเด็นในหัวข้อต่าง ๆ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเหมาะสมเป็นส่วนมาก ให้คงเดิมไว้ทุกข้อ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าด้วยสูตรหาค่าสำเร็จรูป SPSS พบว่า ค่าความ
เหมาะสม (Mdn) และค่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) อยู่ในระดับมากที่สุดและมีค่าความสอดคล้อง
ต่ำกว่า ๑.๐๐ (Mdn = ๔.๕๐- ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐-๑.๐๐) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยมีระดับที่
ประมวลค่ามากที่สุด ที่ระดับ Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐ ดังนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลัก
อริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา, ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การ
เรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต,

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ, และการตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม)

(๔.๑.๒.๓) การวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยใช้เดลฟาย รอบที่ ๓

การวิเคราะห์ ข้อมูลจากแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๒ ที่มีแต่การแสดงตำแหน่งของค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) และคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนในแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๒ เพื่อยืนยันคำตอบหรืออาจจะเปลี่ยนคำตอบในแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ ๓ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน (Mdn) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR)

อักษรย่อ ในตารางที่ ๔.๓ และตารางที่ ๔.๔

บห. = การบริหาร

อค. = อาคารสถานที่

ลร. = แหล่งเรียนรู้

บก. = งานบริการ

คช. = เครือข่าย

ค่าความสอดคล้องที่กำหนดเป็นยอมรับ(ค่าฉันทามติ) ในการวิจัย มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์(IR) มีเท่ากับหรือน้อยกว่า ๑.๐๐ ผลปรากฏตามตารางที่ ๔.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๓

ด้าน	ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
บห.	๑.	ต้องมีกระบวนการการดำเนินงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๒.	มีการวางแผนกิจกรรมก่อนดำเนินงาน	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๓.	มีการสรุปงานอยู่เสมอ	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๔.	มีการวางแผนก่อนนำไปใช้	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๕.	การนำรูปแบบศูนย์ไปใช้ต้องมีระบบที่เป็นมาตรฐาน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๖.	ผู้บริหารต้องมีความรับผิดชอบและอุดมการณ์ในการทำงานวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก

ด้าน	ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๗.	ผู้บริหาร ต้องมีหลักธรรมประจำตนและไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๘.	มีสมุดบันทึกกิจกรรมวิถีพุทธประจำตัว ให้แก่สมาชิกในศูนย์ เพื่อใช้บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธประจำวัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องต่ำ
	๙.	มีการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดีในศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๐.	คณะครู ควรรวมกลุ่มจัดการความรู้ด้านวิถีพุทธ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (PLC)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๑.	มีการจัดประเมินพฤติกรรมนักเรียนในด้านวิถีพุทธ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๒.	มีการประเมินความยั่งยืนในการดำเนินงานตามกิจกรรมวิถีพุทธ ทุกระยะ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๑๓.	มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, หลักคุณธรรม ๘ ประการ มาบูรณาการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และเข้ามาอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๑๔.	มีการกำหนดเวลาให้นักเรียนได้ศึกษา ตามฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างหลากหลาย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๕.	มีการพัฒนา ผอ. ครู นักเรียน ชุมชน เพื่อยกระดับให้มีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นประจำ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๑๖.	ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๗.	มีการจัดการพัฒนาองค์ความรู้ ที่นำไปพัฒนาได้จริง มาฝึกให้เด็ก เยาวชน และผู้เรียนรู้ ไม่เป็นผู้หลงไม่เป็นผู้มอมเมาในอบายมุข อย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๑๘.	มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของศูนย์	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๑๙.	ศูนย์การเรียนรู้ที่ดี ควรมีผู้มาดูงานอย่างสม่ำเสมอ เดือนละ อย่างน้อย ๒-๓ ครั้ง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันต่ำ

ด้าน	ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
	๒๐.	มีการจัดทำสถิติ ผู้มารับความรู้ ในรอบเดือน รอบปี	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องปานกลาง
	๒๑.	มีการกำหนดเป็นช่วงเวลา/จัดโปรแกรม ให้ผู้มาเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้ตรงกับช่วงเวลาว่างของครู หรือนักเรียนที่มาบรรยาย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๒.	มีการประเมินผลติดตามผล ผู้ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม โดยสอบถามหรือสัมภาษณ์	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๓.	มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ในรูปแบบ บวร. มุ่งเน้นให้เป็นธรรมชาติ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
อค.	๒๔.	มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้หลากหลาย	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๕.	มีความหลากหลาย ของบริบท สิ่งแวดล้อม เน้น ๕ ดี (ดีสะอาด, ดีวินัย, ดีสุขภาพ, ดีตรงเวลา, ดีจิตอาสา) นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๖.	จัดให้มีพระพุทธรูป ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ พุทธประวัติ สังฆเนยยสถานจำลอง ป้ายศาสนสุภาษิต ฯลฯ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๗.	เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในรูปแบบสัณนิ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๘.	มีบรรยากาศให้สงบร่มเย็นเหมาะแก่การพักผ่อนกายและจิตของชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๙.	มีป้ายนิเทศบอกเรื่องราวหรือกิจกรรมที่แสดงอยู่ในศูนย์ฯ มีกระบวนการให้ข้อมูล มีองค์ความรู้ที่ทันสมัย บอกความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนวิวัฒนาการต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๓๐.	มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
ลริ.	๓๑.	มีห้องนิทรรศการเพื่อนำเสนอวิถีทัศน์ สื่อเกี่ยวกับวิถีพุทธ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๒.	มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม อาชีพต่าง ๆ ของท้องถิ่น ชุมชน และสามารถ จัดค่ายคุณธรรมได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๓	มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศหรือ จังหวัดของตนเอง, อนุรักษ์ เทิดทูนสถาบัน สันติสนุนยกย่องบุคคลตัวอย่างของชุมชน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องปานกลาง
	๓๔.	มีกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาผู้ที่เข้ามาเรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๕.	มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๖.	มี นวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผล เป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๓๗.	มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันในชุมชนหรือในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนวิถีพุทธ ทุกอาทิตย์ หรือทุกเดือนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๓๘.	มีสื่อทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร ในการให้บริการ มีการบริการสารสนเทศ สืบค้นโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๙.	มีสื่อที่หลากหลาย เกี่ยวกับวิถีพุทธ ในศูนย์ฯ เช่น หนังสือพุทธประวัติ หนังสือธรรมะต่าง ๆ ไว้ให้ศึกษา	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๐.	มีการจัดศูนย์การเรียนรู้หรือมุมในห้องเดียวกัน เช่น (๑) ศูนย์ฝึกสวดมนต์สรภัญญะ (๒) ศูนย์ฝึกการบรรยายธรรม (๓) ศูนย์การเรียนรู้ธรรมศึกษา (๔) ศูนย์ฝึกปฏิบัติศาสนาพิธี	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง	Mdn	IR	แปลค่า เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องสูงมาก
		(๕) ศูนย์การพึงธรรม (๖) ศูนย์การวาดภาพศิลปะพุทธประวัติ			
บก.	๔๑.	มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็นผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๔๒.	ผู้ให้ความรู้หรือผู้นำเสนอความรู้ ในศูนย์การเรียนรู้ต้องผ่านการเรียนรู้เรื่องที่จะนำเสนอให้สามารถเผยแพร่ความรู้ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
คช.	๔๓.	มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดและแลกเปลี่ยนการทำงานและแก้ปัญหา ร่วมกัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๔.	เชิญหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมพัฒนากิจกรรม และการพัฒนาในศูนย์การเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

จากตารางที่ ๔.๓ ผลการผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูล ยังคงยืนยันข้อมูลตรงกับความคิดเห็นเดิมในแบบสอบถามที่ ๒ เกี่ยวกับ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร มีค่าความสอดคล้องต่ำกว่า ๑.๐๐ (Mdn = ๔.๕๐- ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐-๑.๐๐) ซึ่งถือว่า (ค่าฉันทามติ) ในระดับที่ยอมรับได้ ดังนี้

รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธต้องมีกระบวนการดำเนินงาน (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มีการวางแผนกิจกรรมก่อนดำเนินงาน (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มีการสรุปงานอยู่เสมอ (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มีการวางแผนก่อนนำไปใช้ (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้หลากหลาย (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), มี นวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้ (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), และมีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็นผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐)

จากการหาค่าความเหมาะสมและค่าความสอดคล้องของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ทำให้พบว่า ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธควรมีรูปแบบที่ต้องมีกระบวนการดำเนินงาน, มีการวางแผนกิจกรรมก่อนดำเนินงาน, มีการสรุปงานอยู่เสมอ, มีการวางแผนก่อนนำไปใช้, มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดกิจกรรมได้หลากหลาย, มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์, มี นวัตกรรมการพัฒนา

คุณธรรม จริยธรรม ตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้, และมีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็นผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งผลการวิจัย ค่าการยอมรับ(ค่าฉันทามติ) พิจารณาจากค่าความเหมาะสมและค่าความสอดคล้องสูงมาก ตามที่กำหนดไว้ เป็นที่ยอมรับ และยุติการสอบถาม โดยใช้เทคนิคเดลฟายรอบที่ ๓ นี้

ตารางที่ ๔.๔ ผลการวิเคราะห์ แบบสอบถาม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร เพื่อหาค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) รอบที่ ๓

ด้าน	ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า
บพ.	๑.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๒.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรมีการเรียน การสอนและแนะนำการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๓.	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔.	การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้(ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธเพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๕.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในศูนย์ ที่ชัดเจน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๖.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร.	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๗.	ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถีพุทธมาก่อนและ เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๘.	ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริงเชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงานในเชิงวิถีชีวิต	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๙.	ให้มีการสร้างเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การดักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า
	๑๐.	ให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติสำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๑๑.	ศูนย์การเรียนรู้ควร คงอัตลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๑๒.	การพัฒนาศูนย์ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมประชุมวางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมแก้ไขพัฒนา เกื้อกูล ตามหลัก บวร(บ้าน วัด โรงเรียน)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๓.	ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๔.	ศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๕.	การพัฒนาศูนย์ฯ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๖.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๑๗.	ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุผู้ให้บริการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๑๘.	การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน	๔.๕๐	๑.๐๐	เหมาะสมกันมาก/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า
	๑๙.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๐.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห้วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๑.	ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๒.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management)	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๓.	การตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม)	๕.๐๐	๐.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงมาก
	๒๔.	ให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๕.	การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์ฯ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๖.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน	๔.๕๐	๑.๐๐	เหมาะสมมาก/ สอดคล้องกันสูง
	๒๗.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า
	๒๘.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๒๙.	การเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๐.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๑.	งานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียลให้ทันสมัยเสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๒.	ให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๓.	ให้มีพัฒนาศูนย์ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๔.	ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๕.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
อค.	๓๖.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๓๗.	พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือ กิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง

ด้าน	ที่	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรพัฒนาอย่างไร	Mdn	IR	แปลค่า
	๓๘.	ให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
ลร.	๓๙.	ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๐.	พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
	๔๑.	ให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๒.	ให้พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
บก.	๔๓.	รูปแบบศูนย์ฯ ควรพัฒนาให้นักเรียน หรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๔.	พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๕.	ให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด
	๔๖.	ให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และพิการ	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
คข.	๔๗.	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย	๕.๐๐	๑.๐๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูง
	๔๘.	ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๕.๐๐	๐.๕๐	เหมาะสมมากที่สุด/ สอดคล้องกันสูงที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ ผลการผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูล ยังคงยืนยันข้อมูลตรงกับความคิดเห็นเดิมในแบบสอบถามที่ ๒ เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีการพัฒนาอย่างไร มีค่าความสอดคล้องต่ำกว่า ๑.๐๐ (Mdn = ๔.๕๐- ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐-๑.๐๐) ซึ่งถือว่า (ค่าผันตามติ) ในระดับที่ยอมรับได้ ดังนี้

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐), และการตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม) (Mdn = ๕.๐๐, IR = ๐.๐๐)

จากการหาค่าความเหมาะสมและค่าความสอดคล้องของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ทำให้พบว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธต้องมีการพัฒนา การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา, ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต, ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ, และการตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม) ซึ่งผลการวิจัย ค่าการยอมรับ (ค่าฉันทามติ) พิจารณาจากค่าความเหมาะสมและค่าความสอดคล้องสูงมาก ตามที่กำหนดไว้ เป็นที่ยอมรับ และยุติการสอบถาม โดยใช้เทคนิคเดลฟายรอบที่ ๓ นี้

จากการศึกษาวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยใช้เทคนิคในครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ อธิบายได้ดังนี้

(๑) ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ควรจะประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถิพุทธนี้ สามารถแยกตามประเภทของศูนย์การเรียนรู้เป็น ๕ ด้านนี้ ในศูนย์การเรียนรู้ควรประกอบไปด้วย

๑) ด้านการบริหาร

ด้านการบริหาร ผู้บริการต้องมีความรับผิดชอบและอุดมการณ์ในการทำงานวิถิพุทธ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องมีหลักธรรมประจำตนและไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข รวมถึงมีการแจกสมุดบันทึกกิจกรรมวิถิพุทธประจำตัว ให้แก่สมาชิกในศูนย์ เพื่อใช้บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถิพุทธประจำวัน อีกทั้งต้องมีการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดีในศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชน สิ่งที่เขาได้ทำความดี ควรรวมกลุ่มจัดการความรู้ด้านวิถิพุทธ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (PLC) ให้มีการจัดประเมินพฤติกรรมนักเรียนในด้านวิถิพุทธ รวมถึงมีการประเมินความยั่งยืนในการดำเนินงาน ตามกิจกรรมวิถิพุทธทุกระยะ

โดยให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, หลักคุณธรรม ๘ ประการ มาบูรณาการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และเข้ามาอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธควรมีการกำหนดเวลาให้นักเรียนได้ศึกษา ตามฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างหลากหลาย อีกทั้งให้มีการพัฒนา ผอ. ครู นักเรียน ชุมชน เพื่อยกระดับให้มีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นประจำ และชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร ในการจัดการแผนองค์ความรู้ควรมีการจัดการพัฒนาองค์ความรู้ ที่นำไปพัฒนาได้จริง มาฝึกให้เด็ก เยาวชน และผู้เรียนรู้ ไม่เป็นผู้หลงไม่เป็นผู้มอมเมาในอบายมุข อย่างสม่ำเสมอ ควรให้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์ และศูนย์การเรียนรู้ที่ดีควรมีผู้

มาดูงานอย่างสม่ำเสมอ เดือนละ อย่างน้อย ๒-๓ ครั้ง เมื่อมีผู้มาศึกษาดูงานแล้วควรมีการจัดทำสถิติ ผู้มารับความรู้ ในรอบเดือน รอบปี โดยมีการกำหนดเป็นช่วงเวลา/จัดโปรแกรม ให้ผู้มาเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้ตรงกับช่วงเวลาที่ว่างของครู หรือนักเรียนที่มาบรรยาย หลังจากนั้นต้องมีการประเมินผลติดตามผล ผู้ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม โดยสอบถามหรือสัมภาษณ์ ต่อไป

๒) ด้านอาคารสถานที่

ด้านอาคารสถานที่ ควรจัดให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ในรูปแบบ บวร. มุ่งเน้นให้เป็นธรรมชาติ โดยสถานที่ที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมีอาคาร สถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยจัดให้มีความหลากหลาย ของบริบท สิ่งแวดล้อม เน้น ๕ ดี (ดีสะอาด, ดีวินัย, ดีสุขภาพ, ดีตรงเวลา, ดีจิตอาสา) นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง อาทิเช่น จัดให้มี พระพุทธรูป ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ประวัติพระพุทธรูปเจ้า สังฆนายกสถานจำลอง ป้ายศาสนสุภาษิต ฯลฯ ในศูนย์การเรียนรู้ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในรูปแบบสื่อบรรยากาศให้สงบร่มเย็นเหมาะแก่การพักผ่อนกายและจิตของชุมชน โดยควรมีป้ายนิเทศ มี กระบวนการให้ข้อมูล มีป้ายบอกเรื่องราวให้เหมาะสม มีองค์ความรู้ที่ทันสมัย บอกความเป็นมาของ โรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนวิวัฒนาการต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ รวมถึงป้ายบอกเรื่องราวหรือ กิจกรรมที่แสดงอยู่ในศูนย์ฯ

๓) แหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรมีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ ให้ทราบว่ามี ห้องนิทรรศการเพื่อนำเสนอ วัตถุทัศน สื่อเกี่ยวกับวิถีพุทธ จัดให้มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทางประเพณี วัฒนธรรม อาชีพต่าง ๆ ของท้องถิ่น ชุมชน และสามารถ จัดค่ายคุณธรรมได้ รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ของประเทศหรือจังหวัดของตนเองและเป็นแหล่งอนุรักษ์ เทิดทูนสถาบัน และสนับสนุน ยกย่องบุคคลตัวอย่างของชุมชน ให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ สมควรให้มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ และมีนวัตกรรมการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้ โดยจัดให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันในชุมชนหรือในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนวิถีพุทธ ทุกอาทิตย์หรือทุกเดือน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

จัดให้มีสื่อทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร ในการให้บริการ มีการบริการสารสนเทศ สืบค้นโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ได้ โดยเฉพาะควรมีสื่อที่หลากหลาย เกี่ยวกับวิถี พุทธ ในศูนย์ฯ เช่น หนังสือพุทธประวัติ หนังสือธรรมะต่าง ๆ ไว้ให้ศึกษา การจัดศูนย์ที่ดีควรมีการจัด ศูนย์การเรียนรู้ที่หลากหลายโดยแบ่งย่อยไปเป็นฐานหรือมุมในห้องเดียวกัน เช่น

- (๑) ศูนย์ฝึกสวดมนต์สรภัญญะ
- (๒) ศูนย์ฝึกการบรรยายธรรม
- (๓) ศูนย์การเรียนรู้ธรรมศึกษา
- (๔) ศูนย์ฝึกปฏิบัติศาสนาพิธี
- (๕) ศูนย์การฟังธรรม
- (๖) ศูนย์การวาดภาพศิลปะเกี่ยวกับพุทธประวัติ เป็นต้น

๔) การบริการ

การบริการ หรืองานบริการ ควรจัดให้มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็นผู้คอย แนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร และผู้ให้ความรู้หรือผู้เสนอความรู้ ในศูนย์การเรียนรู้ต้อง ผ่านการเรียนรู้เรื่องที่จะนำเสนอให้สามารถเผยแพร่ความรู้ได้

๕) เครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้ ควรมีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ต่าง ๆ เพื่อ นำความรู้มาพัฒนาต่อยอดและแลกเปลี่ยนการทำงานและแก้ปัญหาาร่วมกัน และเชิญหน่วยงานอื่นเข้า มาร่วมพัฒนากิจกรรมและการพัฒนาในศูนย์การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

(๒) รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นอย่างไร

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธนี้ สามารถแยกตามประเภทของศูนย์การเรียนรู้เป็น ๕ ด้านนี้ ในศูนย์การเรียนรู้ควรมีรูปแบบการพัฒนา ดังนี้

๑) การพัฒนาด้านบริหาร

ด้านบริหารนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมี การวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดี ที่สุด โดยจะต้องมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในศูนย์ ที่ชัดเจน มีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การ เรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถี พุทธมาก่อนและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือ โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต มีการสร้าง เกณฑ์แบบประเมินเกณฑ์กลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การตักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น รวมถึงควรให้มีการปรับเกณฑ์การ ประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบ แนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่า ไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย

แต่การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มี รูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชม และเวลาสอนโดยปกติ โดยศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการ อัปเดตข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บ ไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์ฯ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้และมีวิถีชีวิตตามแนวทาง พระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมที่จะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมื การพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุผู้ใช้บริการ การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management) การตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม) และให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธ จัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์ฯ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน โดยการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น โดยการเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้ และงานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ

รวมถึงให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่

๒) การพัฒนาด้านอาคารสถานที่

การพัฒนาด้านอาคารสถานที่นี้ ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด ควรมีการพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ ให้มีการพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือ กิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๓) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ควรให้น้ำหนักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ โดยให้มีการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รวมถึงให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้

๔) การพัฒนาบริการ

การบริการหรืองานบริการ ควรพัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบ ครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี รูปแบบศูนย์ฯ ควรพัฒนาให้นักเรียน หรือผู้สนใจ สามารถเข้าไป เรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ บุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ที่สำคัญ ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ ดูแลห้องสมุด และควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ

๕) การพัฒนาด้านเครือข่าย

การพัฒนาด้านเครือข่าย ควรให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย และให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธได้แบ่ง การศึกษาออกเป็น ๒ ขั้นตอน คือ ๑) ผลการยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่ ๑) และ ๒) ผลการยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จากการ สนทนากลุ่ม (Focus Group)

๔.๒.๑ ยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและผลจากการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิคเดลฟายนำมาขยายกร่าง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑. ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวแบบเงื่อนไข

ส่วนที่ ๒. กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ส่วนที่ ๓. การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การ ติดตามและประเมินผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผลการยกร่าง“รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” (ฉบับร่างที่ ๑)

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑ หลักการ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

เป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญเป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒ วัตถุประสงค์ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ โรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง, เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา, เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์, เป็นต้นแบบด้านโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถศึกษาดูงานได้, เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมายได้, เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

จะบ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยการยึดหลักความสะอาด (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ไกล่ล้นธรรมชาติ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน สว่างทางปัญญาด้วยปายศาสนสุภาษิต ปายพระบรมราโชวาท ปายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๑.๔ ตัวแบบเงื่อนไข “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

ในการวิจัยในครั้งนี้ จากการศึกษาเอกสารข้างต้น ตัวแบบเงื่อนไขนี้ จะเป็นตัวชี้วัดในการดำเนินงานสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยปกติ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไปจะใช้ตัวชี้วัดตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธและมาตรฐานตัวชี้วัด ๕๔ ประการ สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ส่วนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ จึงสมควรมี ตัวแบบเงื่อนไข ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ หรือ ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเช่นเดียวกัน

ส่วนที่ ๒ กระบวนการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๑ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

๒.๑.๑ ด้านการบริหาร ได้แก่ ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในศูนย์การเรียนรู้ ที่จะกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ เป็นกระบวนการนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ แต่ถ้าจะให้กล่าวถึงอีกส่วนหนึ่งการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ โดยการนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน จะจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ

๒.๑.๒ ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์ เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น รวมถึงบริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น

๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่, ศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่งทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่า จะเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ก็ได้

๒.๑.๔ ด้านการบริการ ได้แก่ การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการที่มีผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมถึงเป็นปฏิภริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น เป็นลักษณะการให้บริการ ที่ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เป็นการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ รวมถึงต้องมีการสร้าง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคล และชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

๒.๒ การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินงานของเดิมมี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การวางแผน (Plan: P) ๒) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) ๓) การตรวจสอบ (Check: C) ๔) การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) ดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธขั้นพื้นฐาน มีการดำเนินงาน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านการเรียนการสอน ๓) ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน ๔) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ ๕) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ

๒.๓.๑ การพัฒนาด้านบริหาร ด้านบริหารนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา ควรให้มีการเรียนการสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องมีการวางแผน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด โดยจะต้องมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในศูนย์ ที่ชัดเจน มีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถีพุทธมาก่อนและเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต มีการสร้างเกณฑ์แบบ ประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การดัก บาดตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น รวมถึงควรให้มีการปรับเกณฑ์การ ประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบ แนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่า ไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย แต่การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ชุมชนต้องมีส่วนร่วม ประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความ เหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ โดยศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การ เรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุค ดิจิตอล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหาร จัดการศูนย์การเรียนรู้และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อน อย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุ ผู้ใช้บริการ การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการ ประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนา สร้างที่มวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไป พัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัด มีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน

ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management) การตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็น ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม) และให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน โดยการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น โดยการเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้ และงานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ รวมถึงให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชน แต่งชุดขาวในวันพระ ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่

๒.๓.๒ การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด ควรมีการพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ ให้มีการพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ควรให้น่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ ในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ โดยให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้

เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รวมถึงให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้

๒.๓.๔ การพัฒนาด้านบริการ การบริการหรืองานบริการ ควรพัฒนาให้ระบบบริการ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี รูปแบบ ศูนย์การเรียนรู้ ควรพัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ แต่บุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ที่สำคัญ ในศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด และควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ

๒.๓.๕ การพัฒนาด้านเครือข่าย ควรให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบ อินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย และให้มีการต่อยอดเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๒.๔ กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน ในการวิจัยนี้ จะกล่าวถึงกิจกรรม ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรม ด้านการบริหาร ๒) กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านอาคารสถานที่ ๓) กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอริยาศัย เป็นกิจกรรมด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) กิจกรรม ประหยัดอกมณฑนอมใช้ เป็นกิจกรรมด้านงานบริการ ๕) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครู ผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านเครือข่าย

๑) กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์

เป็นกิจกรรมด้านการบริหาร

หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตราที่ ๒๒ - ๒๔ กำหนดให้ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีการจัดประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้และจดจำได้นาน มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้และให้สนองนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่บุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ ต้องมีการพัฒนาตนเอง เพื่อแสวงหาความรู้ ให้ก้าวทันเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีเทคนิควิธีการส่งความรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของสังคมและผู้ให้บริการ เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถแข่งขันในเวทีระดับสากลได้ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ หมวด ๗ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา ๕๒ ที่กำหนดให้ครูประจำการต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงต่อไป ฉะนั้นบุคลากรของศูนย์ เพื่อจะเป็นคนดีของศูนย์ ต้องมีการพัฒนาด้านตนเองด้วย

วัตถุประสงค์

- ๑ เพื่อให้บุคลากรของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ด้านวิถีพุทธที่เน้นผู้ให้บริการเป็นสำคัญ
- ๒ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีมาตรฐานและเป็นแบบอย่างที่ดี

กิจกรรมดำเนินการ

- ๑ ประชุมวางแผนโครงการ/ เสนอโครงการ /แต่งตั้ง คณะทำงาน มอบหมายหน้าที่
- ๒ ดำเนินตามโครงการ
 - ๑) กิจกรรมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 - ๒) กิจกรรมประเมินกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้
 - ๓) กิจกรรมสังเกตผู้เข้ามาใช้บริการ
 - ๔) กิจกรรมอบรมสัมมนา ศึกษา ดูงานเพื่อพัฒนาตนเอง
 - ๕) กิจกรรมตรวจสอบเอกสาร (แผนจัดการเรียนรู้)/เอกสารสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้)
 - ๖) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรให้ตรงตัวแบบเงื่อนไขมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ
- ๓ ประเมินผล
- ๔ สรุปและประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ บุคลากรทุกคนของศูนย์เป็นคนดี เป็นต้นแบบ มีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น
- ๒ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมีความสามารถบริหารจัดการจัดตามหลักการกระจายอำนาจ การจัดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ได้อย่างมีคุณภาพ
- ๓ ผู้ใช้บริการได้รับความรู้ ความสามารถตามมาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

๒) กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมด้านอาคารสถานที่

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธ กำลังเป็นที่ให้ความสนใจของหลายฝ่าย เนื่องจากผลที่จะตามมาเกิดกับมนุษย์อย่างแน่นอน และผลที่เกิดเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ศูนย์การเรียนรู้ต้องเป็นต้นแบบ ให้ทุกส่วนต้องมีความตระหนักถึงปัญหานี้ การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นหน้าที่ของทุกคน ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง ที่จะต้องร่วมกันรณรงค์รู้จักใช้อย่างคุ้มค่าและต้องพยายามรักษาให้ยาวนาน โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว ต้องมีความหลากหลาย จูงใจให้ผู้ให้บริการ เกิดความสนใจและตระหนักในที่สุด

ดังนั้น จึงได้จัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เพื่อให้ทุกคนภายในศูนย์การเรียนรู้ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ นอกจากนี้ยังให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ภายในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังการรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ ถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง

๒ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ดำเนินการตามโครงการ

- ๑ กิจกรรมปลูกต้นไม้
- ๒ กิจกรรมธนาคารขยะมูลค่าเพิ่ม
- ๓ กิจกรรมโรงเรียนหนูสะอาด
- ๔ ติดตาม ประเมินผล
- ๕ สรุปผลและรายงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑ ทุกคนตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

๒ ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๓) กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย

เป็นกิจกรรมด้านแหล่งเรียนรู้

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้กำหนดมาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นศูนย์การเรียนรู้ เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาภายในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรง จากการเลือกกิจกรรมตามอัยาศัย

๒ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ๑ จัดประชุมครู
- ๒ วางแผนงาน

๓ ดำเนินงานตามแผน

๓.๑ สอบถามความต้องการของผู้เรียน

๓.๒ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้/และกำหนดการ

๓.๓ ปฏิบัติการตามแผนงาน

๔ ประเมินผล

๕ สรุปและรายงานผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

๒ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

๔) กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้

เป็นกิจกรรมด้านงานบริการ

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตรา ๒๓ (๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (๕) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ระบบราชการในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและการกระจายอำนาจ จึงส่งให้โรงเรียนทุกโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและต้องบริหารงานการเงินทุกประเภทให้เพียงพอกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร เช่น ค่าใช้จ่ายเงินสาธารณูปโภค วัสดุต่าง ๆ ถ้าทางโรงเรียนไม่มีระบบในการใช้จ่ายอย่างประหยัด โรงเรียนจะไม่มียอดงบประมาณที่เพียงพอกับความต้องการ ฉะนั้นทางโรงเรียนจึงมีกิจกรรมด้านบริการ คือกิจกรรมประหยัด ออม ถนอมใช้ เพื่อพัฒนาโรงเรียน รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ และเป็นการฝึกนิสัยของบุคลากร นักเรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามต้องการ

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อลดค่าใช้จ่ายประเภทสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา) และวัสดุสิ้นเปลือง

๒ เพื่อปลูกฝังนิสัยการประหยัดของผู้เรียนและครูในโรงเรียน

๓ เพื่อให้โรงเรียนมีกิจกรรมงานบริการด้านออมแก่ ผู้เรียนและครูในโรงเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑ จัดประชุมชี้แจง - คณะครู นักเรียน และภารโรง

๒ วางแผนดำเนินงาน

๓ ดำเนินงานตามโครงการ

๓.๑ เสนอโครงการ

๓.๒ เขียนข้อควรปฏิบัติ ติดป้ายตามจุดต่างๆ

๓.๓ สอดแทรกวิธีการประหยัดน้ำ - ไฟ อาหารกลางวัน ทุกครั้งเมื่อมี

โอกาส

๔ การติดตาม ประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ โรงเรียนช่วยประเทศชาติประหยังบประมาณ
- ๒ บุคลากรในโรงเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถี

พุทธ

เป็นกิจกรรมด้านเครือข่าย

หลักการและเหตุผล

ด้วยศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน รู้ เข้าใจ คำสอนของศาสนาของตน และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยเฉพาะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งเพื่อให้บุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในเรื่องดังกล่าว และเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยมีเป้าหมายเป็นนักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธทุกคน และบุคลากรทางการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีโครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ ในเขตใกล้เคียงศูนย์การเรียนรู้ จำนวน ๕๐ คน เพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ Coaching โรงเรียนวิถีพุทธ กิจกรรมพัฒนาโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” กิจกรรมนำเสนอผลการดำเนินงานผ่านบทความในวารสารรู้ต้นและเบิกบาน และกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน

ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธ ได้รับการพัฒนาโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” การเขียนบทความวารสารรู้ต้นและเบิกบาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการมีคุณธรรม มีจิตสำนึกความเป็นไทย ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตแบบชาวพุทธอย่างถาวร

กิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงาน

๑ อบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง” จำนวน ๕๐ คน

๒ การแสดงผลงานโครงการคุณธรรม เยาวชนทำดีถวายในหลวง ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประเทศ

๓ สรุปและรายงานผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ครูมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญในการจัดกิจกรรม คุณธรรม มีจิตสำนึก มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าความเป็นไทย

๒. ครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เห็นคุณค่าใน ความสำคัญของการมีส่วนร่วมและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรม

ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ไปใช้

มีการเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล

๔.๒.๒ ผลการพัฒนา“รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) (ฉบับร่างที่ ๒)

ผู้วิจัย ได้นำร่าง“รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” (ฉบับร่างที่ ๑) มา พัฒนา เพื่อยกร่างรูปแบบการพัฒนา”ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”(ฉบับร่างที่ ๒) โดยวิธีการ สนทนากลุ่ม(Focus Group)

ผลการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อนำมาสรุปเป็น รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับร่างที่ ๒)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้เชี่ยวชาญด้าน วิชาการ จำนวน ๑๐ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) ปรากฏผลการสนทนา กลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ ๔.๕ ตารางรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับร่างที่ ๒ จากการ เปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ฉบับร่างที่ ๑ และข้อเสนอแนะจาก การสนทนากลุ่ม

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	คงเดิม	ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ
๑.๑ หลักการ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ เป็น ต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นที่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่าง สถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยากรความรู้กลุ่มเป้าหมาย และที่สำคัญ เป็นสถานที่ ที่มีความ	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่ม เติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก	๑.๑ หลักการ “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ” ๑.๑.๑ เป็น สถานที่ ที่เป็น ศูนย์กลางการจัด การศึกษา ด้าน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
ตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	หัวข้อให้ กระ ชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน - อยากให้ เพิ่ม เป็น สถานที่ที่ เป็น ต้นแบบใน การ ดำเนินงาน พัฒนา โรงเรียนวิถี พุทธที่เป็น รูปธรรม เชิง ประจักษ์ ตั้งแต่ ผู้บริหาร ครู และ บุคลากร และ นักเรียน มี ความเป็น กลายานมิต ร เป็น ต้นแบบ ของการ รักษาศีล ๕ และปฏิบัติ ตน ตาม หลักธรรม คำสอนทาง พระพุทธศ าสนาผ่าน โครงการ/ กิจกรรม และ	โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และ เป็นแหล่งรวมของ ความรู้ ๑.๑.๒ รวบรวม วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ บุคคล สามารถเข้า ไปฝึกอบรม ทำงาน และเรียนรู้ด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ ๑.๑.๓ เป็น ศูนย์ กลาง แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ ๑.๑.๔ มีการจัด กิจกรรมอย่าง ต่อเนื่อง ท้นกับการ เปลี่ยนแปลงในยุค โลกาภิวัตน์ ๑.๑.๕ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ ๑.๑.๖ เป็นแม่ข่าย ขยายผลสร้าง เครือข่ายได้ เป็นที่ เลี้ยง ให้ แก่ สถานศึกษาทั่วไปที่ ต้องการพัฒนา ตนเองเป็นศูนย์ ประสานงาน ๑.๑.๗ ให้ คำปรึกษาด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ ระ ห ว่ า ง สถานศึกษา, ชุมชน กับแหล่งวิทยาการ คว า ม รู้ กลุ่มเป้าหมาย ๑.๑.๘ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนัก เห็นความสำคัญ ของการเป็นศูนย์

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	กิจกรรม พัฒนา ผู้เรียน อย่าง ต่อเนื่อง	การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ
๑.๒ วัตถุประสงค์ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ โรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้เรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ, เป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง, เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา, เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์, เป็นต้นแบบด้านโรงเรียนวิถีพุทธ สามารถศึกษาดูงานได้, เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมายได้, เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำแนะนำเพิ่มเติม สำหรับร่างวิจัย ดังนี้ - ควรแยกหัวข้อให้ชัดเจน ให้รวมหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน - เพิ่มเติม - เป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้ ธรรมชาติ วัฒนธรรม ชันตรี โท เอก - ประจำตำบลหรือประจำอำเภอ - เป็นต้นแบบในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยเน้น “ให้ผู้เรียนมีความรู้	๑.๒ วัตถุประสงค์ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ คือ ๑.๒.๑ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสารผลงานและ กิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ๑.๒.๒ เพื่อเป็นแหล่งให้บริการ กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา ๑.๒.๓ เพื่อเป็นศูนย์กลาง แลกเปลี่ยน ประสบการณ์องค์ความรู้ด้าน การศึกษานวพุทธ เป็นต้นแบบในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยเน้น “ให้ผู้เรียนมีความรู้ควบคู่

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	ค ว บ คู่ คุณธรรม”	คุณธรรม” ๑.๒.๔ เพื่อเป็น สถานที่จัดกิจกรรม เกี่ยวกับวิถีพุทธ ของโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ อย่างต่อเนื่อง ท้น กับการ เปลี่ยนแปลงในยุค โลกาภิวัตน์ และ เป็นศูนย์แหล่ง เรียนรู้ธรรมศึกษา ชั้นตรี โท เอก ประจำตำบลหรือ ประจำอำเภอ ๑.๒.๕ เพื่อเป็น แหล่งศึกษาดูงาน ด้านการดำเนินงาน และกิจกรรม โรงเรียนวิถีพุทธแก่ โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่มารับบริการ ดู งานได้ ๑.๒.๖ เพื่อเป็น ศูนย์ ก า ร ประ ส า น ง า น เครือข่ายด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ และเป็นพี่เลี้ยง ให้แก่สถานศึกษา ทั่วไปที่ต้องการ พัฒนาตนเองให้ เป็นศูนย์ต่อไป
๑.๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” จะบ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยการยึดหลักความสะอาด (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สะอาด ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน สว่างทางปัญญาด้วยป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและ กิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้	๑ . ๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ” ๑.๓.๑ บ่งบอกถึง ความเป็นโรงเรียน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	- ควรแยกหัวข้อให้กระชับชัดเจนให้รวมหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน เพิ่มเติม - ควรมีรูปภาพประกอบพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามได้อย่างถูกต้อง	วิถีพุทธ ๑.๓.๒ ยึดหลักความสะอาด (ศีล) ๑.๓.๓ มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ ๑.๓.๔ เป็นแหล่งเสริมสร้าง (ปัญญา) ๑.๓.๕ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด ๑.๓.๖ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน ๑.๓.๗ จัดสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และควรมีรูปภาพพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามได้อย่างถูกต้อง
๑.๔ ตัวแบบเงื่อนไข “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้มีมาตรฐานในการ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑.๔ ตัวชี้วัด

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
ดำเนินงาน มีคุณค่าของความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คุณค่านั้นก็หมายถึงคุณธรรมแต่จะเกิดขึ้นตามเงื่อนไขขององค์ประกอบของความรู้และทักษะนั้น ๆ, ตัวแบบเงื่อนไข ตัวชี้วัดที่เป็น Active Learning การเรียนรู้แบบลงมือทำ ใส่ตัวชี้วัดที่ทันสมัยและเหมาะสม ไม่ใช่ตัวชี้วัดที่โบราณ ๑๐ ปีที่แล้ว แต่ต้องทันปัจจุบันเช่น ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน เอาใส่เข้าไปจะได้ไม่ตกยุคตกสมัย, ให้มีตัวชี้วัดในศูนย์ในระดับต่าง ๆ เช่นระดับโรงเรียน ระดับกลุ่มเครือข่าย หรือว่าระดับภาค ระดับประเทศ มีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันไปเหมือนกับตัวชี้วัดระดับการประเมิน แล้วจะทำให้โรงเรียนต่าง ๆ เห็นความแตกต่างของการทำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในระดับต่าง ๆ เมื่อเราทำระดับนี้แล้ว ระดับต่อไปจะมีการต่อยอด จะมีการต่อยอด อย่างไร ในระดับต่อไป ไม่ใช่อยากจะให้หยุดแค่นั้นแล้วล่ะก็ ไม่มีการต่อยอด โดยมีตัวชี้วัดให้ชัดเจนว่าเค้าจะต่อยอดไปอย่างไร, ให้มีตัวชี้วัดออกมาจริง ๆ อาจจะเป็น KPI (Key Performance Indicator : ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของงาน) ว่าคุณจะเป็นศูนย์ต้องมียอดความรู้ประเภทไหนบ้าง องค์ความรู้ประเภทหลักธรรมของพระพุทธเจ้า องค์ความรู้ประเภทไตรสิกขา องค์ความรู้ประเภทกิน-อยู่-ดู-ฟังเป็น, อาจจะเพิ่มเติมตัวชี้วัดด้านสมาธิ แต่เป็นสมาธิแบบสติ แบบ Mindfulness ใช่หรือไม่ การนั่งสมาธิ นั่งแบบไหน จะเป็นนั่งสมาธิ นั่งขัดสมาธิ(สะ-หมาด) มีอวางบนตักแล้วนั่งหลับตา มันใช่หรือเปล่าสมัยนี้ ซึ่งจะมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม, โมเดลในการดำเนินงานของศูนย์จะต้องมีตัวชี้วัดชัดเจน, มีตัวชี้วัดว่ามีผู้มารับความรู้ บ่อยแค่ไหน ต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม มีการเก็บสถิติด้วย มากันกี่คน ในรอบเดือน รอบปี ดูว่าได้ตามตัวชี้วัดที่เราว่า หรือไม่, เขียนตัวชี้วัดให้ชัดเจน ให้ตรงกับงาน แบนเวิร์คดีไซน์ต์ กลับมา แต่ละโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทานเค้ามีของอยู่แล้ว ทำอย่างไร เราจึงจะไปหยิบจุดเด่นของเขา มาใช้เพื่อให้เกิดศูนย์การเรียนรู้มันขึ้นมาได้, มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม จับต้องได้ เป็นรูปธรรม, น่าจะมีตัวชี้วัดสำหรับการประกวดในส่วนของศูนย์การเรียนรู้มันให้เกิดขึ้นด้วย คล้ายกับศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงว่ามีระดับระดับโรงเรียน ระดับเขต ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับเขตเป็นต้น	ดิ ใ ห้ คำแนะนำ เพิ่ม เติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัว ข้อ ให้ ก ะ ชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน เพิ่มเติม ตัว แบบ เงื่อนไข “ศูนย์การ เรี ย น รู้ โรงเรียนวิถี พุทธ” ควร ใช้ คำ ว่า ตัว ชี้ ้ วัด “ศูนย์การ เรี ย น รู้ โรงเรียนวิถี พุทธ”	“ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ” ๑.๔.๑ ด้านมีความ ทันสมัย (ความเป็น สากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน) ๑.๔.๒ ด้านองค์ ความรู้ (หลักธรรม ของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี) ๑.๔.๓ ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness มี แนวปฏิบัติชัดเจน ๑.๔.๔ ด้านสถิติ ๑.๔.๕ ด้านจุดเด่น จากการเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน ๑.๔.๖ ด้านการ ปฏิบัติ Active Learning จับต้อง ได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลง มือทำ
ส่วนที่ ๒ กระบวนการบริหาร “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”	คงเดิม	ส่ ว น ที่ ๒ ก ะ ร บ ว น ก า ร บริหาร “ศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ”
๒.๑ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน	คงเดิม	๒.๑ องค์ประกอบ ของศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน
๒.๑.๑ ด้านการบริหาร ได้แก่ ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในศูนย์การเรียนรู้ ที่จะกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ เป็นกระบวนการนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ จำเป็นต้องกระทำโดยมีหลักเกณฑ์ ซึ่งกำหนดจากการวิเคราะห์ศึกษาโดยรอบคอบเพื่อจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ แต่ถ้าจะ	ผู้ทรงคุณ ดิ ใ ห้ คำแนะนำ เพิ่ม เติม	๒.๑ องค์ประกอบ ของศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
ให้กล่าวถึงอีกส่วนหนึ่งการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานที่เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ โดยการนำเอาทรัพยากรบริหาร มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด เป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน จะจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการ	สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยกหัวข้อให้กระชับชัดเจนให้รวมหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน	๒.๑.๑ ด้านการบริหาร (๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ (๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ (๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติโดยมีหลักเกณฑ์ (๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ (๕) ก า ร ดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน (๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมที่จะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบตามหน้าที่ของตน และ ต้อง มี การ พัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ (๗) มีการส่งต่อการบริหารศูนย์

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ ด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ ให้กับผู้บริหาร สถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่าง ต่อเนื่อง
๒.๑.๒ ด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์ เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น รวมถึงบริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อให้ กระชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	๒.๑.๒ ด้านอาคาร สถานที่ (๑) ที่ดินที่ตั้งศูนย์ การเรียนรู้ (๒) สิ่งปลูกสร้างที่ มนุษย์สร้างขึ้นใน พื้นที่ของศูนย์ เช่น อาคารสถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น (๓) บริเวณโดยรอบ สิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่ จอดรถ สนามเด็ก เล่น (๔) สภาพแวดล้อม ทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อน หิน หรือภูเขา เป็น ต้น
๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่, ศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และ กิจกรรมต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแหล่งเรียนรู้ ต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ แหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ แหล่ง ทรัพยากร แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่า จะเป็นสิ่งที่เป็ธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคลสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ก็ได้	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อให้ กระชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	๒.๑.๓ ด้านแหล่ง เรียนรู้ (๑) สถานที่เรียนรู้ ภายในศูนย์ (๒) ศูนย์รวม ความรู้ในด้าน โรงเรียนวิถีพุทธที่ ประกอบด้วย ประวัติ ข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วีดิทัศน์ ต่าง ๆ เหมาะกับ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		(๓) สถานที่ทำ กิจกรรมต่าง ๆ หรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทาง พระพุทธศาสนา (๔) สถานที่ ที่ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นหรือ ปราชญ์ชาวบ้าน แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธ ห รื อ พระพุทธศาสนา หมายถึง เป็นแหล่ง เรียนรู้ที่มีชีวิต (๕) สถานที่ ที่มี กิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้าน วิถีพุทธที่เป็นของ ตนเอง ที่สามารถ เป็นแบบอย่าง ให้กับโรงเรียนอื่น ได้
๒.๑.๔ ด้านการบริการ ได้แก่ การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการ ให้บริการที่มีผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมถึงเป็นปฏิกิริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอ ให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น เป็นลักษณะการให้บริการ ที่ใน ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ไ ห้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อให้ กระ ชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	๒.๑.๔ ด้านการ บริการ (๑) การบริการด้าน ต่าง ๆ ของศูนย์ ฯ (๒) ผู้ให้บริการ (๓) ผู้รับบริการ (๔) ข้อปฏิบัติต่อ การบริการ
๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อ ชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน โดยลักษณะของ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เป็นการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และ	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ไ ห้ คำแนะนำ	๒ . ๑ . ๕ ด้าน เครือข่าย (๑) กลุ่ม ของ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
ประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ รวมถึงต้องมีการสร้าง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดและกระจายความรู้ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน	เพิ่มเติม สำหรับร่างวิจัย ดังนี้ - ควรแยกหัวข้อให้กระชับชัดเจน ให้รวมหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกันเพิ่มเติม - ด้านเครือข่ายส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับชุมชน	ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน (๒) การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ (๓) การสร้างถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้ (๔) ส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		กับชุมชน และ โรงเรียน กับ หน่วยงานอื่น ๆ หรือในรูปแบบ คู่ขนาน (๕) สามารถการมี กิจกรรมที่ ปฏิบัติการทาง สังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่ มีอยู่อย่าง หลากหลาย ใน ปัจจุบัน
๒.๒ การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การ ดำเนินงานของเดิมมี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การวางแผน (Plan: P) ๒) การปฏิบัติตามแผน (Do: D) ๓) การตรวจสอบ (Check: C) ๔) การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) ดำเนินงานตามแนว ทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธขั้นพื้นฐาน มีการ ดำเนินงาน ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านกายภาพ ๒) ด้านการเรียนการสอน ๓) ด้านพฤติกรรมครูและ นักเรียน ๔) ด้านส่งเสริมวิถีพุทธ ๕) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัยนี้ ให้อธิบาย ในแต่ละ ขั้นตอน ด้วย	๒ . ๒ ก า ร ดำเนินงาน “ศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ” โดย ส่วนมากโรงเรียน ดำเนินงานตามแนว โรงเรียนวิถีพุทธจะ ใช้หลักการ ดำเนินงานของเดิม มีร่วมกับแนวทาง การดำเนินงาน ตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็น โรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของ เดิมมี ๔ ขั้นตอน คือ ๒.๒.๑ มีการ วางแผน (Plan: P) เป็น ส่วนประกอบของ วงจรที่มี ความสำคัญ เนื่องจากการ วางแผนเป็น จุดเริ่มต้นของงาน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดมมิ่ง เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธิดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบและประเมินผล ในขั้นตอนนี้มี การดำเนินการดังนี้ (๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในกระบวนการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป (๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ และตรวจสอบการ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		ดำเนินงาน หรือ หาสาเหตุ ของ ปัญหา เพื่อใช้ใน การปรับปรุง หรือ แก้ไข ปัญหา ที่ เกิดขึ้น ซึ่งควรจะ วางแผน และ ดำเนินการเก็บ ข้อมูลให้เป็นระบบ ระเบียบ เข้าใจ ง่าย และสะดวก ต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพ หรือแบบสอบถาม เป็นต้น (๓) อธิบายปัญหา และ กำหนด ทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนด สาเหตุของความ บกพร่อง ตลอดจน แสดงสภาพปัญหา ที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยม ใช้วิธีการเขียนและ วิเคราะห์แผนภูมิ หรือ แผนภาพ เช่น แผนภูมิ ก้างปลา แผนภูมิ พาเรโต และ แผนภูมิการ ควบคุม เป็น ต้น เพื่อให้สมาชิก ทุกคน ในทีมงาน คุณภาพ เกิดความ เข้าใจในสาเหตุและ ปัญหา อย่าง ชัดเจน แล้วร่วมกัน ระดม ความคิด (Brainsto

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		rm) ใน การ แก้ปัญหา โดย สร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ใน การตัดสินใจ แก้ปัญหา เพื่อมา ทำการวิเคราะห์ และตัดสินใจเลือก ที่เหมาะสมที่สุดมา ดำเนินงาน (๔) เลือกวิธีการ แก้ไขปัญห หรือ ปรับปรุงการ ดำเนินงาน โดย ร่วมกัน วิเคราะห์ และ พิจารณาทางเลือก ต่าง ๆ ผ่านการ ระดมความคิด และ การ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือก วิธีการแก้ไขปัญห ที่เหมาะสมที่สุดใน การดำเนินงาน ให้ สามารถบรรลุตาม เป้าหมายได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่ง อาจจะต้องทำวิจัย และหาข้อมูล เพิ่มเติม หรือ กำหนดทางเลือก ใหม่ที่มีความน่าจะ เป็น ในการ แก้ปัญหาได้มาก กว่าเดิม ๒.๒.๒ การปฏิบัติ ตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือ ปฏิบัติตามแผนที่

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		กำหนดไว้ในตาราง ก า ร ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมี ความเข้าใจถึง ความสำคัญและ ความจำเป็นในแผน นั้น ๆ ความสำเร็จ ของการนำแผนมา ปฏิบัติต้องอาศัย การทำงานด้วย ความร่วมมือเป็น อย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการ จัดการทรัพยากรที่ จำเป็นต้องใช้ใน การปฏิบัติงานตาม แผนนั้น ๆ ใน ขั้นตอนนี้ ขณะที่ลง มือปฏิบัติจะมีการ ตรวจสอบไป ด้วย หากไม่เป็นไป ตามแผนอาจจะ ต้องมีการ ปรับ แผนใหม่และเมื่อ แผนนั้นใช้งานได้ก็ นำไปใช้เป็นแผน และถือปฏิบัติต่อไป ๒ . ๒ . ๓ ก า ร ตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การ ตรวจสอบดูว่าเมื่อ ปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหา งานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับ การแก้ไขตรงตาม เป้าหมายที่กลุ่ม ตั้งใจหรือไม่ การไม่ ประสบผลสำเร็จ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		อาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผน การเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ๒.๒.๔ การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) เป็นการกระทำภายหลัง หลังจากที่ทำกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ตามวงจร ได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็น การนำเอาผลจาก ขั้นตอนตรวจสอบ (C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไปว่าจะปรับปรุง หรือพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป สำหรับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๔ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้นให้สังเคราะห์เข้าไปในการดำเนินตาม การดำเนินงานของเดิม
๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ	คงเดิม	๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ
๒.๓.๑ การพัฒนาด้านบริหาร ด้านบริหารนี้ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่นผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT)	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ คำแนะนำเพิ่มเติม	๒.๓.๑ ด้านการบริหาร (๑) ด้านระบบบริหารภายใน

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถิปุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด โดยจะต้องมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายใน ศูนย์ ที่ชัดเจน มีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถิปุทธมาก่อนและเป็นที่ยอมรับของ หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียนวิถิปุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถิปุทธพระราชทาน ให้มี พัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิง ประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต มีการสร้างเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การตัดกบฏ การนั่ง สมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถิปุทธ เป็นต้น รวมถึงควรให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทาง ปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่าไว้ แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย แต่การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิปุทธ ชุมชนต้องมี ส่วนร่วมประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตาม หลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ โดยศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนา เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัปเดตข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษา โรงเรียนวิถิปุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซด์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ การพัฒนาศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียนวิถิปุทธ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่อง การดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนา บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุ ผู้ใช้บริการ การพัฒนาศูนย์ต้องมีคณะกรรมการประจำศูนย์ มี ระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถิปุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้าง ทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไป พัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาด้านตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถิปุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การ เรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมี ความเข้มแข็ง มีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management) การตั้ง ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิปุทธ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถิปุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม) และให้มีการ รวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถิปุทธจัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิปุทธ โดย ถอดบทเรียนโรงเรียนวิถิปุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้อง สำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิ พุทธ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน โดยการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็น เอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไป ตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อย กว่า ๒ ครั้ง และควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น โดยการเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่ สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์	สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อ ให้ ก ร ะ ชับ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน เพิ่มเติม ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Managem ent) ควร เพิ่มเป็น ๕ M โดยเพิ่ม Mindfuln ess	(๒) ด้านการเรียน การสอน (๓) ด้านการมีส่วน ร่วมของชุมชน (๔) ด้านการใช้ เทคโนโลยีในการ บริหาร (๕) ด้านเกณฑ์ ประเมินต่าง ๆ (๖) ด้านการบริหาร งบประมาณ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้ และงานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ รวมถึงให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น ควรพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับบุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่		
๒.๓.๒ การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด ควรมีการพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ ให้มีการพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับร่างวิจัย ดังนี้ - ควรแยกหัวข้อให้ชัดเจน ให้รวมหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกัน	๒.๓.๒ การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ (๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้ เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด (๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ (๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้
๒.๓.๓ การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ควรให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ โดยให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รวมถึงให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้	ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้คำแนะนำเพิ่มเติมสำหรับร่างวิจัย ดังนี้ - ควรแยกหัวข้อให้ชัดเจน ให้รวมหัวข้อ	๒.๓.๓ การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ (๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย (๒) มีการส่งเสริมการเรียนรู้หลายหลากในศูนย์

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนเห็น คุณค่าของสังคม ท้องถิ่น ควบคู่กับ วิชาการ (๓) มีการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ให้ เป็นสถานที่ ที่ นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้ เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ตลอดชีวิต (๔) พัฒนาสื่อที่ สารสนเทศ ที่ ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การ เรียนรู้ (๕) พัฒนากิจกรรม ที่หลากหลายใน ศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) (๖) ให้นักเรียน ปฏิบัติ มากกว่านั่ง เรียนในห้อง ใช้ ประโยชน์จากศูนย์ อย่างเต็มที่
๒.๓.๔ การพัฒนาด้านบริการ การบริการหรืองานบริการ ควรพัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี รูปแบบ ศูนย์การ เรียนรู้ ควรพัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำ เสนอ แต่บุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถ ให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ที่สำคัญ ในศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแล ห้องสมุด และควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อให้ กระ ชับ ชัดเจน ให้	๒.๓.๔ การพัฒนา ด้านบริการ (๑) พัฒนาให้ ระบบบริการศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ ต้องเกื้อกูล ด้วยระบบครูกับ ศิ ษ ย์ เป็ น กัลยาณมิตรที่ดี (๒) พัฒนาให้

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	นักเรียน หรือ ผู้สนใจ สามารถเข้า ไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ ด้วยตนเองไม่ต้องมี ผู้นำเสนอ (๓) พัฒนา บุคลากรของ โรงเรียน ทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือ พระสงฆ์ สามารถ ให้ข้อมูลโรงเรียน วิถีพุทธได้ และ สามารถปฏิบัติเป็น แบบอย่างแก่ผู้ เยี่ยมชมได้ (๔) ควรจัดให้มี บุคลากรประจำ ศูนย์โดยตรงเหมือน บรรณารักษ์ดูแล ห้องสมุด (๕) ควรพิจารณา ให้มีระบบบริการ ดูแล บุคคล ผู้ด้อยโอกาส และ พิการ (๖) ควรมีการ กำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้า ชมและเวลาสอน โดยปกติ
๒.๓.๕ การพัฒนาด้านเครือข่าย ควรให้มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย และให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ - ควรแยก หัวข้อให้	๒.๓.๕ การพัฒนา ด้านเครือข่าย (๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถี พุทธอยู่เสมอ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	ก ร ะ ชั บ ชัดเจน ให้ รวมหัวข้อ ที่ เหมือนกัน เข้าด้วยกัน	ระหว่างเครือข่าย (๒) พัฒนาโดยใช้ ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำ ข้อมูลของศูนย์การ เรียนรู้และ เครือข่าย (๓) ให้มีการต่อ ยอดเครือข่ายศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี (๔) พัฒนาศูนย์การ เรียนรู้ของตนเพื่อ เป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่าง สม่ำเสมอ (๕) หน่วยงานผิ ดชอบหลักดูแลศูนย์ การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มี การพัฒนาศูนย์การ เรียนรู้อยู่เสมอ
๒.๔ กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน ในการวิจัยนี้จะกล่าวถึงกิจกรรม ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมสมุทความดีเสริมวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านการบริหาร ๒) กิจกรรม ป๋ายนิเทศวิถีพุทธเพื่อทุกคน เป็นกิจกรรมด้านอาคารสถานที่ ๓) กิจกรรมคนดีของฉัน เป็น กิจกรรมด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) กิจกรรมกัลยาณมิตรคลาส เป็นกิจกรรมด้านงานบริการ ๕) กิจกรรมเปิดบ้านวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านเครือข่าย	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่มเติม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ น่าจะเพิ่ม กิจกรรมให้ หลากหลาย กว่านี้ คง กิจกรรมที่ นำเสนอมา และอยาก เสนอ กิจกรรม เพิ่มเติม ควรปรับ	๒.๔ กิจกรรม พัฒนาศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ” สำหรับศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ เมื่อมีการ ดำเนินการบริหาร และพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมา ศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ ออกแบบกิจกรรม

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
	กิจกรรมในแต่ละด้าน เพิ่มเติม - กิจกรรม โครงการ คุณธรรม ประจำปี กิจกรรม ด้านการฝึก การทำงาน อย่างเป็น กระบวนการ ด้วยหลัก คุณธรรม - กิจกรรม วิถีพุทธ ประจำปี กิจกรรม ด้านการ บริหารจัดการ จริย ปัญญา - กิจกรรม วันพระ ประจำ โรงเรียน ประจำปี กิจกรรม ด้านการ ส่งเสริมวิถี พุทธ	เป็นตัวอย่างสำหรับ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตาม องค์ประกอบของ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียน ๕ ด้าน คือ ๒.๕.๑ กิจกรรม พัฒนาคนต้นแบบ ศูนย์ เป็นกิจกรรม พัฒนาด้านการ บริหาร ๒.๕.๒ กิจกรรมอนุ รักษาสีสิ่งแวดล้อม ตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนา ด้านอาคารสถานที่ ๒.๕.๓ กิจกรรม ส่งเสริมการจัด แหล่งเรียนรู้ในศูนย์ การเรียนรู้ตาม อริยาคัย เป็น กิจกรรมพัฒนา แหล่งเรียนรู้ ๒.๕.๔ กิจกรรม ประหยัดออม ถนอมใช้ เป็น กิจกรรมพัฒนา งานบริการ ๒.๕.๕ กิจกรรม อบรมเชิง ปฏิบัติการครู ผู้รับผิดชอบ โครงการเสริมสร้าง คุณธรรมใน โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนา ด้านเครือข่าย สำหรับกิจกรรมอื่น

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติม ตามความเหมาะสม
ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” ไปใช้	คงเดิม	ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ” ไปใช้
มีการเตรียมการ, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล	ผู้ทรงคุณ วุฒิ ให้ คำแนะนำ เพิ่ม เติ ม สำหรับร่าง วิจัย ดังนี้ น่าจะเพิ่ม คำอธิบาย	๓.๑ การเตรียมการ การพัฒนาศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธจะ ประสบ ผลสำเร็จและมี ประสิทธิภาพมาก น้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็น สำคัญ ในขั้นตอน ของการเตรียมการ นั้น จัดว่าเป็นหัวใจ ของรูปแบบการ พัฒนาศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธอย่างมากใน การเตรียมการ นำไปใช้ ๓.๒ การนำไปใช้ การนำผลงานวิจัย รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ ไป ใช้ประโยชน์ คือ การ นำ ไป ใช้ ประโยชน์ตาม วัตถุประสงค์ที่ระบุ ไว้ในโครงการ/ โครงการวิจัย และ รายงานการวิจัย อย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การ แก้ปัญหาได้อย่าง

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		เป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้รับการรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๓.๓ การติดตามและประเมินผล คือ การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ ของโครงการที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือควบคุมกำกับ การดำเนินงานในขณะปฏิบัติโครงการโดยตรง ทั้งในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Output) สำหรับการประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวางขึ้นอยู่กับว่าจะ

ฉบับร่างที่ ๑	ประมวล ข้อเสนอ แนะ จากการ สนทนา กลุ่ม	ฉบับร่างที่ ๒
		ประเมินในขั้นตอน ใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่ม โครงการ ขณะ ดำเนินโครงการซึ่ง อาจดำเนินการเป็น ช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก ๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อ โครงการ ดำเนินงานไประยะ ครึ่งโครงการ เป็น ต้น หรือเป็นการ ประเมินผลเมื่อ โครงการดำเนินการ เสร็จสิ้นแล้ว

ผลจากการสนทนากลุ่มจากร่างที่ ๑ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำและผู้วิจัยได้นำมา
เปรียบเทียบ ผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ร่างที่ ๒ ได้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ คือ
ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้

๑. ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้
โรงเรียนวิถีพุทธ

๒. กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การ
ดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรม
พัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๓. การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตาม
และประเมินผล มีรายละเอียด ต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑ หลักการ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑.๑.๑ เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการ
เรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้

๑.๑.๒ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑.๓ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๑.๑.๔ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๑.๕ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้

๑.๑.๖ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไป ที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน

๑.๑.๗ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่ง วิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย

๑.๑.๘ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒ วัตถุประสงค์ “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑.๒.๑ เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๒ เป็นสถานที่สร้างโอกาสในการเรียนรู้ในเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๓ เป็นแหล่งเรียนรู้ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของศูนย์การศึกษาด้าน โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๔ เป็นแหล่งรวมของความรู้ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไป ฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ได้ โดยที่สามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

๑.๒.๕ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ ได้ตลอดเวลา

๑.๒.๖ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมด้านโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ทันกับการ เปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และ เป็นศูนย์แหล่งเรียนรู้ธรรมศึกษาขั้นตรี โท เอก ประจำตำบลหรือ ประจำอำเภอ

๑.๒.๗ เป็นต้นแบบในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนโดยเน้น “ให้ผู้เรียน มีความรู้ควบคู่คุณธรรม” สามารถศึกษาดูงานได้

๑.๒.๘ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงานและให้คำปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับ แหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมายได้

๑.๒.๙ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑.๓.๑ บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๓.๒ ยึดหลักความสะอาด (ศีล)

๑.๓.๓ มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ

๑.๓.๔ เป็นแหล่งเสริมสร้าง (ปัญญา)

๑.๓.๕ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

๑.๓.๖ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน

๑.๓.๗ จัดสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้าย นิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและควมมี รูปภาพพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามได้อย่างถูกต้อง

๑.๔ ตัวชี้วัด “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑.๔.๑ องค์ประกอบของความรู้และทักษะนั้น ๆ ต้องมีคุณค่าและคุณธรรม

๑.๔.๒ ต้องทันสมัย ใส่ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน

๑.๔.๓ เป็น Active Learning การเรียนรู้แบบลงมือทำ

๑.๔.๔ มีตัวชี้วัดในศูนย์ในระดับต่าง ๆ เช่นระดับโรงเรียน ระดับกลุ่มเครือข่าย หรือวาระตำบลภาค ระดับประเทศ

๑.๔.๕ ให้มีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันไปให้เห็นความแตกต่างแต่ละระดับ

๑.๔.๖ บ่งบอกองค์ความรู้ประเภทไหนบ้างของศูนย์ องค์ความรู้ประเภทหลักธรรม ของพระพุทธเจ้า องค์ความรู้ประเภทไตรสิกขา องค์ความรู้ประเภทกิน-อยู่-ดู-ฟังเป็น,

๑.๔.๗ ควรมีตัวชี้วัดด้านสมาธิ แบบสติ แบบ Mindfulness การนั่งสมาธิ นั่งแบบ ไหล่

๑.๔.๘ มีตัวชี้วัดชัดเจน[บ่งบอกว่ามีผู้มารับความรู้ เก็บสถิติ ผู้มาเยี่ยม ในรอบเดือน รอบปี

๑.๔.๙ ให้มีตัวชี้วัดที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

๑.๔.๑๐ มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม จับต้องได้ เป็นรูปธรรม

๑.๔.๑๑ มีตัวชี้วัดสำหรับการประกวดในส่วนของศูนย์การเรียนรู้ นั้น ว่ามีระดับใด ระดับโรงเรียน ระดับเขต ระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับประเทศ เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ กระบวนการบริหาร “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๒.๑ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

๒.๑.๑ ด้านการบริหาร

(๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้

(๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้

(๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์

(๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการ ตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนอง ความต้องการ

(๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน

(๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากร อย่างสม่ำเสมอ

(๗) มีการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๒ ด้านอาคารสถานที่

- (๑) ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้
- (๒) สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ เช่น อาคาร สถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น
- (๓) บริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนาม เด็กเล่น
- (๔) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น

๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์
- (๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วิดีทัศน์ต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
- (๓) สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา
- (๔) สถานที่ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธหรือพระพุทธศาสนาหมายถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต
- (๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธที่เป็นของตนเอง ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้

๒.๑.๔ ด้านงานบริการ

- (๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) ผู้ให้บริการ
- (๓) ผู้รับบริการ
- (๔) ปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น
- (๕) การบริการด้วยหลักกัลยาณมิตร

๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย

- (๑) กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน

(๒) การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

(๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

(๔) ส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือในรูปแบบคู่ขนาน

(๕) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

๒.๒ การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของเดิมมี มี ๔ ขั้นตอน คือ

๒.๒.๑ มีการวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญ เนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดิมมี เป็นการหาคำตอบประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบและประเมินผล ในขั้นตอนนี้มีการดำเนินการดังนี้

(๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

(๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรที่จะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น

(๓) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิแกงปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพ เกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน

(๔) เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

๒.๒.๒ การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้อีกนำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

๒.๒.๓ การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหาตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

๒.๒.๔ การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) เป็นการกระทำภายหลัง หลังจากที่ทำกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ(C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไปว่าจะปรับปรุง หรือพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพต่อไปสำหรับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๔ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ให้สังเคราะห์เข้าไปในการดำเนินการตามการดำเนินงานของเดิมมี

๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ

๒.๓.๑ การพัฒนาด้านบริหาร

- (๑) ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา
- (๒) ต้องให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ ผู้เรียนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอ
- (๓) ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้
- (๔) ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด โดยจะต้องมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายในศูนย์การเรียนรู้ ที่ชัดเจนอยู่เสมอ

(๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ

(๖) ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต

(๗) พัฒนาเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การตักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น รวมถึงควรให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ หรือศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย

(๘) ชุมชนต้องมีส่วนร่วมประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์

(๙) พัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัปเดตข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ

(๑๐) มีการให้ความรู้ เสริมความรู้ ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์อยู่เสมอเพื่อให้เข้าใจเรื่องการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ

(๑๑) คณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน

(๑๒) ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปรารักษ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ

(๑๓) พัฒนาลักษณะสามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน

(๑๔) พัฒนา ด้วยระบบ ๕ M (Money, Man, Materials, Management, Mindfulness)

(๑๕) ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้

(๑๖) งานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ

(๑๗) มีการจดสถิติต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อเป็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต่อไป
๒.๓.๒ การพัฒนาด้านอาคารสถานที่

(๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด

(๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ

(๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

(๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย

(๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลากหลายในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ

(๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

(๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ใน ศูนย์การเรียนรู้

(๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)

(๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่าง เต็มที่

๒.๓.๔ การพัฒนาบริการ

(๑) พัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วย ระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี

(๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วย ตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ

(๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถิพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้

(๔) ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแล ห้องสมุด

(๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ

(๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ

๒.๓.๕ การพัฒนาด้านเครือข่าย

(๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียน วิถิพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย

(๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย

(๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี

(๔) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่าง สม่าเสมอ

๒.๔ กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ในแต่ละด้าน

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

๒.๕.๑ กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร

๒.๕.๒ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถิพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้าน อาคารสถานที่

๒.๕.๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

๒.๕.๔ กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ

๒.๕.๕ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” ไปใช้

๓.๑ การเตรียมการ

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็นสำคัญ ในขั้นตอนของการเตรียมการนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากในการเตรียมการนำไปใช้

๓.๒ การนำไปใช้

การนำผลงานวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ไปใช้ประโยชน์ คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และรายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ การติดตามและประเมินผล

การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของโครงการที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุมกำกับ การดำเนินงานในขณะปฏิบัติโครงการโดยตรง ทั้งในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Output) สำหรับ การประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะประเมินในขั้นตอนใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินโครงการซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก ๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อโครงการดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการ เป็นต้น หรือเป็นการประเมินผลเมื่อโครงการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว

๔.๓ ผลการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ผลการนำเสนอผู้วิจัย ได้แบ่งผลการนำเสนอออกเป็น ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๔.๓.๑ แจกแบบสอบถาม

๔.๓.๒ ปรับปรุง แก้ไข นำเสนอ

๔.๓.๑ ผลการยกร่างรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จากการแจกแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ โดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ผู้อำนวยการโรงเรียน วิถีพุทธทั่วประเทศเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ ๓๙๔ คน ได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๓๙๔ ชุด คิดเป็น ๑๐๐% โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ในการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถาม ยืนยันค่าความเหมาะสม

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถาม ประเมินค่า ๕ ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likers Scale) โดยแปลผลจากการแจกแบบสอบถาม แบบมาตราส่วน

ความหมายระดับความคิดเห็น ความเหมาะสม จากการใช้ค่าน้ำหนัก ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

การแปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้วิจัย แปลความจาก บุญชม ศรีสะอาด^๑ ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑ - ๕.๐๐ มีความเหมาะสมมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ - ๔.๕๐ มีความเหมาะสมมาก
- ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑ - ๓.๕๐ มีความเหมาะสมปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ มีความเหมาะสมน้อย
- ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ มีความเหมาะสมที่สุด

ตอนที่ ๑ การวิเคราะห์สภาพทั่วไป

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีประชากรเป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศ จำนวน ๒๒,๔๐๗ คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้อำนวยการ โรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๓๙๔ คน ($n=394$) ใช้แบบเลือกตอบ จำนวน ๓ ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบด้วยคำบรรยาย ตามที่แสดงในตารางที่ ๔.๖

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าความถี่ และค่าร้อยละของสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

($n = 394$)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่	ร้อยละ
------------------------	---------	--------

^๑ บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	ความถี่	ร้อยละ
๑.๑ เพศ		
เพศชาย	๑๖๕	๔๑.๘๘
เพศหญิง	๒๒๙	๕๘.๑๒
รวม	๓๙๔	๑๐๐.๐๐
๑.๒ อายุ		
๒๑-๓๐ ปี	๓๒	๘.๑๒
๓๑-๔๐ ปี	๑๑๕	๒๙.๑๙
๔๑-๕๐ ปี	๒๐๑	๕๑.๐๒
มากกว่า ๕๐ ปี	๕๖	๑๑.๖๘
รวม	๓๙๔	๑๐๐.๐๐
๑.๓ วุฒิทางการศึกษา		
ปริญญาตรี	๒๑๑	๕๓.๕๕
ปริญญาโท	๑๔๘	๓๗.๕๖
ปริญญาเอก	๓๕	๘.๘๘
รวม	๓๙๔	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๖ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ผลการวิเคราะห์ พบว่า

เพศของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ๒๒๙ คน ร้อยละ ๕๘.๑๒ และเพศชาย ๑๖๕ คน ร้อยละ ๔๑.๘๘ ตามลำดับ

อายุของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ในช่วงอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มี ๒๐๑ คน ร้อยละ ๕๑.๐๒ รองลงมาอยู่ในอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มี ๑๑๕ คน ร้อยละ ๒๙.๑๙ อยู่ในอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป มี ๕๖ คน ร้อยละ ๑๑.๖๘ และอยู่ในช่วงอายุ น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี ๓๒ รูป/คน ร้อยละ ๘.๑๒ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ๒๑๑ คน ร้อยละ ๕๓.๕๕ รองลงมาระดับปริญญาโท ๑๔๘ คน ร้อยละ ๓๗.๕๖ และระดับปริญญาเอก ๓๕ คน ร้อยละ ๘.๘๘ ตามลำดับ

ตอนที่ ๒ การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ใช้สอบถามประมาณค่า ๕ ระดับ ซึ่งประกอบด้วย ๑. ส่วนนำ ๒. กระบวนการ ๓. การนำรูปแบบไปใช้

ตารางที่ ๔.๗ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของรูปแบบการพัฒนา
ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม

(n=๓๙๔)

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๑) ส่วนนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ			
๑.๑) หลักการ	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๑.๒) วัตถุประสงค์	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก
๑.๓) ด้านสิ่งแวดล้อม	๔.๘๖	๐.๓๒	มาก
๑.๔) ด้านตัวชี้วัด	๔.๔๔	๐.๖๖	มาก
๒) ส่วนกระบวนการ			
รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก
๒.๑) ด้านองค์ประกอบ ๒.๑.๑ การบริหาร			
๒.๑.๒ ด้านสถานที่	๔.๙๘	๐.๐๙	มาก
๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๒.๑.๔ ด้านบริการ	๔.๙๒	๐.๒๖	มาก
๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๒.๒) ด้านการดำเนินงาน	๔.๙๖	๐.๑๘	มาก
๒.๓) ด้านการพัฒนา ๒.๓.๑ การบริหาร	๔.๙๐	๐.๒๘	มาก
๒.๓.๒ อาคารสถานที่	๔.๙๔	๐.๒๒	มาก
๒.๓.๓ แหล่งเรียนรู้	๔.๙๗	๐.๑๕	มาก
๒.๓.๔ งานบริการ	๔.๙๒	๐.๒๓	มาก
๒.๓.๕ เครือข่าย	๔.๙๖	๐.๑๗	มาก
๒.๔) ด้านกิจกรรมพัฒนา	๔.๙๗	๐.๑๓	มาก
๓) ส่วนการนำรูปแบบไปใช้	๔.๙๘	๐.๑๔	มาก
ภาพรวม	๔.๘๙	๐.๒๕	มาก

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์
การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธโดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ใน
ระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๙$, $SD = ๐.๒๕$) แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการ
องค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๘$, $SD =$

๐.๐๙) รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ มีค่าความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๘$, $SD = ๐.๑๔$) และส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๗$, $SD = ๐.๑๓$) ตามลำดับ เมื่อแยกเป็นรายด้านจะได้ผลการวิเคราะห์ตามตาราง

ตารางที่ ๔.๘ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของส่วนนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม

(n=๓๙๔)

ส่วนนำ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๑) ส่วนนำ			
๑.๑) หลักการ	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๑.๒) วัตถุประสงค์	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก
๑.๓) ด้านสิ่งแวดล้อม	๔.๘๖	๐.๓๒	มาก
๑.๔) ด้านตัวชี้วัด	๔.๔๔	๐.๖๖	มาก
ภาพรวม	๔.๗๖	๐.๔๐	มาก

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของส่วนนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๗๖$, $SD = ๐.๔๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ หลักการ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๙$, $SD = ๐.๒๙$) รองลงมา ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๖$, $SD = ๐.๓๒$) และด้านตัวชี้วัด มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๕$, $SD = ๐.๓๔$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของหลักการ

(n=๓๙๔)

หลักการ	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๑.๑.๑ เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
๑.๑.๒ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรมทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๗๙	๐.๔๑	มาก
๑.๑.๓ ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
๑.๑.๔ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ท้นกับการเปลี่ยนแปลงใน	๔.๘๗	๐.๓๔	มาก

หลักการ	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
ยุคโลกาภิวัตน์			
๑.๑.๕ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้	๔.๙๗	๐.๑๘	มาก
๑.๑.๖ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน	๔.๙๔	๐.๒๓	มาก
๑.๑.๗ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
๑.๑.๘ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
ภาพรวม	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๘.๑ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนนำ หลักการรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๙, S.D. = ๐.๒๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนนำ หลักการรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แปลผลมาก สามารถเป็นต้นแบบศึกษาดูงานได้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๘) รองลงมา แปลผลมาก เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๔, S.D. = ๐.๒๓) และลำดับ ๓ คือ เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้, เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์, รวมถึงสามารถ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย แปลผลมีค่ามาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๓, S.D. = ๐.๒๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของวัตถุประสงค์

(n=๓๙๔)

วัตถุประสงค์	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๑.๒.๑ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๙๕	๐.๒๑	มาก
๑.๒.๒ เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา	๔.๙๒	๐.๒๗	มาก
๑.๒.๓ เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษานวพุทธ	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
๑.๒.๔ เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธของโรงเรียน	๔.๘๒	๐.๓๙	มาก

ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ			
๑.๒.๕ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการดำเนินงานและ กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและ หน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
๑.๒.๖ เพื่อเป็นศูนย์การประสานงานเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถี พุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการ พัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์ต่อไป	๔.๘๒	๐.๓๘	มาก
ภาพรวม	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๘.๒ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนนำ วัตถุประสงค์รูปแบบการพัฒนาศูนย์การ
เรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๕, S.D. = ๐.๓๔) เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนนำ วัตถุประสงค์รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก เพื่อเป็นแหล่ง
รวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๕, S.D. = ๐.๓๔) รองลงมา แผลผลมาก เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียน
วิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือ
เป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๒, S.D. = ๐.๒๗)
และลำดับ ๓ คือ เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษาแนวพุทธ แผล
ผลมีค่ามาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๒, S.D. = ๐.๓๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านสิ่งแวดล้อม

(n=๓๙๔)

ด้านสิ่งแวดล้อม	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๑.๓.๑ บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ คือ สะอาด สว่าง สงบ	๔.๘๒	๐.๓๘	มาก
๑.๓.๒ ยึดหลักความสะอาด (ศีล)	๔.๙๘	๐.๑๕	มาก
๑.๓.๓ มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิด ธรรมชาติ	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
๑.๓.๔ เป็นแหล่งเสริมสว่าง (ปัญญา)	๔.๘๒	๐.๓๙	มาก
๑.๓.๕ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจากยา เสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด	๔.๘๑	๐.๔๐	มาก
๑.๓.๖ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำ ห้องเรียน มีการออกแบบสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มี ป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติ ธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก
ภาพรวม	๔.๘๖	๐.๓๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘.๓ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนนำ สิ่งแวดล้อมรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๖, S.D. = ๐.๓๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนนำ สิ่งแวดล้อมรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก ยึดหลักความสะอาด (ศีล) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๘, S.D. = ๐.๑๕) รองลงมา แผลผลมาก ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน มีการออกแบบสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๖, S.D. = ๐.๒๐) และลำดับ ๓ คือ เป็นแหล่งเสริมสว่าง (ปัญญา) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๒, S.D. = ๐.๓๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

(n=๓๙๔)

ตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แผลผล
๑.๔.๑ ด้านมีความทันสมัย (ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, เอเชีย)	๔.๔๖	๐.๕๙	มาก
๑.๔.๒ ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี)	๔.๔๖	๐.๕๗	มาก
๑.๔.๓ ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness	๔.๔๙	๐.๖๐	มาก
๑.๔.๔ ด้านสถิติ	๔.๒๒	๑.๐๙	มาก
๑.๔.๕ ด้านจุดเด่นจากการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน	๔.๔๔	๐.๕๘	มาก
๑.๔.๖ ด้านการปฏิบัติ Active Learning จับต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลงมือทำ	๔.๕๘	๐.๕๑	มาก
ภาพรวม	๔.๔๔	๐.๖๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๘.๔ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนนำ ตัวชี้วัด รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๔๔, S.D. = ๐.๖๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนนำ ตัวชี้วัด รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก ด้านการปฏิบัติ Active Learning จับต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลงมือทำ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๕๘, S.D. = ๐.๕๑) รองลงมา แผลผลมาก ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๔๙, S.D. = ๐.๖๐) และลำดับ ๓ คือ ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี) แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๔๔, S.D. = ๐.๕๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของกระบวนการ
รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม

(n=๓๙๔)

ส่วนกระบวนการโดยภาพรวม	ความเหมาะสม		
	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๒) ส่วนกระบวนการ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๒.๑) ด้านองค์ประกอบ ๒.๑.๑ การบริหาร	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก
๒.๑.๒ ด้านสถานที่	๔.๙๘	๐.๐๙	มาก
๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๒.๑.๔ ด้านบริการ	๔.๙๒	๐.๒๖	มาก
๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
๒.๒) ด้านการดำเนินงาน	๔.๙๖	๐.๑๘	มาก
๒.๓) ด้านการพัฒนา ๒.๓.๑ การบริหาร	๔.๙๐	๐.๒๘	มาก
๒.๓.๒ อาคารสถานที่	๔.๙๔	๐.๒๒	มาก
๒.๓.๓ แหล่งเรียนรู้	๔.๙๗	๐.๑๕	มาก
๒.๓.๔ งานบริการ	๔.๙๒	๐.๒๓	มาก
๒.๓.๕ เครือข่าย	๔.๙๖	๐.๑๗	มาก
๒.๔) ด้านกิจกรรม	๔.๙๗	๐.๑๓	มาก
ภาพรวม	๔.๙๒	๐.๒๒	มาก

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนกระบวนการรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธโดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๒$, $SD = ๐.๒๒$) แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า องค์ประกอบด้านสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๘$, $SD = ๐.๐๙$) รองลงมา กระบวนการด้านกิจกรรม มีค่าความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๗$, $SD = ๐.๑๓$) และส่วนการพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๗$, $SD = ๐.๑๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบ โดยภาพรวม

(n=๓๙๔)

ส่วนกระบวนการ องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
ด้านการบริการ	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก
ด้านอาคารสถานที่	๔.๙๘	๐.๐๙	มาก
ด้านแหล่งเรียนรู้	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
ด้านงานบริการ	๔.๙๒	๐.๒๖	มาก
ด้านเครือข่าย	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก
ภาพรวม	๔.๙๐	๐.๒๕	มาก

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ โดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๐$, $SD = ๐.๒๕$) แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๘$, $SD = ๐.๐๙$) รองลงมา ด้านงานบริการ มีค่าความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๙๒$, $SD = ๐.๒๖$) และด้านแหล่งเรียนรู้และด้านเครือข่าย มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ ลำดับเดียวกัน แปลผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๘๙$, $SD = ๐.๒๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการบริหาร

(n=๓๙๔)

ด้านการบริหาร	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้	๔.๘๗	๐.๓๔	มาก
(๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้	๔.๙๒	๐.๒๘	มาก
(๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
(๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มา ประกอบการ ตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความ ต้องการ	๔.๙๕	๐.๒๑	มาก
(๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่ สัมพันธ์กัน	๔.๗๙	๐.๔๑	มาก
(๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทาง พระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่าง	๔.๘๒	๐.๓๙	มาก

ด้านการบริหาร	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
เป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ			
(๗) มีการวางแผนและนโยบายในการการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง	๔.๘๐	๐.๔๐	มาก
ภาพรวม	๔.๘๕	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๑.๑ พบว่า ค่าความเหมาะสมของ ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ การบริหารรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๕, S.D. = ๐.๓๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ การบริหารรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แปลผลมาก การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการ ตามกระบวนการ บริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๕, S.D. = ๐.๒๑) รองลงมา แปลผลมาก การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๒, S.D. = ๐.๒๘) และลำดับ ๓ คือ การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๘๗, S.D. = ๐.๓๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านอาคารสถานที่ (n=๓๙๔)

ด้านอาคารสถานที่	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) มีที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้	๔.๙๘	๐.๑๒	มาก
(๒) มีอาคารสถานที่ในการดำเนินการ	๔.๙๙	๐.๑๑	มาก
(๓) มีบริเวณโดยรอบเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ	๔.๙๙	๐.๐๙	มาก
(๔) มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือจัดทำขึ้นให้เหมาะสมและร่มรื่น เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น	๔.๙๙	๐.๐๗	มาก
ภาพรวม	๔.๙๘	๐.๐๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๑.๒ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านสถานที่ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๘, S.D. = ๐.๐๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านอาคารสถานที่ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แปลผลอยู่ในระดับมาก ทุกข้อ ที่มีผลมากที่สุดและเบี่ยงเบนน้อยที่สุด คือ มีสภาพแวดล้อม

ทางธรรมชาติหรือจัดทำขึ้นให้เหมาะสมและร่มรื่น เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.07) ลำดับต่อมา คือ มีบริเวณโดยรอบเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ ค่าแปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.09) ลำดับต่อมาก็คือ มีอาคารสถานที่ในการดำเนินการ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.11) และสุดท้ายมีที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.12) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.1.3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านแหล่งเรียนรู้
(n=345)

ด้านแหล่งเรียนรู้	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์	4.79	0.40	มาก
(๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วีดิทัศน์ต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	4.88	0.32	มาก
(๓) สถานที่ทำกิจกรรมหรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา	4.93	0.26	มาก
(๔) สถานที่ ที่มีปัญหาท้องถิ่นหรือประชาชนชาวบ้าน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธ หรือพระพุทธศาสนา หมายถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต	4.88	0.33	มาก
(๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธ ที่เป็นของตนเอง สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้	4.97	0.18	มาก
ภาพรวม	4.89	0.29	มาก

จากตารางที่ 4.5.1.3 พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบด้านแหล่งเรียนรู้ การบริหารรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านแหล่งเรียนรู้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แปลผลมาก สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธที่เป็นของตนเอง สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้ มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 0.18) รองลงมา สถานที่ทำกิจกรรมหรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.93$, S.D. = 0.26) และ ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วีดิทัศน์ต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.32) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.1.4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านงานบริการ

(n=๓๙๔)

ด้านงานบริการ	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์ ฯ	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
(๒) ผู้ให้บริการ	๔.๙๔	๐.๒๓	มาก
(๓) ผู้รับบริการ	๔.๙๓	๐.๒๕	มาก
(๔) ข้อปฏิบัติต่อการบริการ	๔.๘๘	๐.๓๒	มาก
ภาพรวม	๔.๙๒	๐.๒๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๑.๔ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านบริการ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๒$, S.D. = ๐.๒๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านการบริการ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ นี้ ด้านผู้ให้บริการ มีความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๔$, S.D. = ๐.๒๓) รองลงมา ด้านผู้รับบริการ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๓$, S.D. = ๐.๒๕) และ ด้านการบริการ ด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๓$, S.D. = ๐.๒๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๑.๕ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านเครือข่าย

(n=๓๙๔)

ด้านเครือข่าย	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนโดยรอบ ชุมชน หน่วยงานอื่น	๔.๙๒	๐.๒๗	มาก
(๒) มีการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียน วิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ	๔.๙๕	๐.๒๑	มาก
(๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ แลกเปลี่ยน ความรู้ซึ่งกันและกัน ด้านโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและ ชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้ สามารถถ่ายทอดโยงเกิดกระบวนการเรียนรู้	๔.๘๙	๐.๓๑	มาก
(๔) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มี	๔.๗๙	๐.๔๑	มาก

ด้านเครือข่าย	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
อยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน			
(๕) พัฒนาเครือข่ายให้ชัดเจน	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
ภาพรวม	๔.๘๙	๐.๒๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๑.๕ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านเครือข่าย รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๘๙$, S.D. = ๐.๒๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ ด้านเครือข่าย รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ด้านมีการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๕$, S.D. = ๐.๒๑) รองลงมา เห็นควรพัฒนาเครือข่ายให้ชัดเจน แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๓$, S.D. = ๐.๒๖) และด้านที่มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนโดยรอบ ต่อ ชุมชน หน่วยงานอื่น แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๒$, S.D. = ๐.๒๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการดำเนินงาน
(n=๓๙๔)

ด้านการดำเนินงาน	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๒.๓.๑ มีการวางแผน	๔.๙๕	๐.๒๒	มาก
๒.๓.๒ การปฏิบัติตามแผน	๔.๙๘	๐.๑๔	มาก
๒.๓.๓ การตรวจสอบ	๔.๙๗	๐.๑๗	มาก
๒.๓.๔ การแก้ไขปรับปรุง	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก
ภาพรวม	๔.๙๖	๐.๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๒ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการดำเนินงาน รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๖$, S.D. = ๐.๑๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการดำเนินงาน รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ด้านการ ปฏิบัติตามแผน มีความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๘$, S.D. = ๐.๑๔) รองลงมา ด้านการตรวจสอบ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๗$, S.D. = ๐.๑๗) และด้านการแก้ไข ปรับปรุง แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๖$, S.D. = ๐.๒๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม

(n=๓๙๔)

ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
การบริหาร	๔.๙๐	๐.๒๘	มาก
อาคารสถานที่	๔.๙๔	๐.๒๒	มาก
แหล่งเรียนรู้	๔.๙๗	๐.๑๕	มาก
งานบริการ	๔.๙๒	๐.๒๓	มาก
เครือข่าย	๔.๙๖	๐.๑๗	มาก
ภาพรวม	๔.๙๙	๐.๒๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๙, S.D. = ๐.๒๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้ การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๘) รองลงมา เครือข่าย แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๖, S.D. = ๐.๑๗) และ อาคารสถานที่ มีค่าความเหมาะสมอยู่ลำดับที่ ๓ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๔, S.D. = ๐.๒๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓.๑ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การบริหาร

(n=๓๙๔)

การบริหาร	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) ด้านระบบบริหารภายใน	๔.๘๔	๐.๓๖	มาก
(๒) ด้านการเรียนการสอน	๔.๘๘	๐.๓๒	มาก
(๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	๔.๙๓	๐.๒๖	มาก
(๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร	๔.๘๘	๐.๓๒	มาก
(๕) ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ	๔.๙๑	๐.๒๙	มาก
(๖) ด้านการบริหารงบประมาณ	๔.๙๗	๐.๑๘	มาก
ภาพรวม	๔.๙๐	๐.๒๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓.๑ พบว่า ค่าความเหมาะสมของการบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๐, S.D. = ๐.๒๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนาการบริหาร รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก การบริหารงบประมาณ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๘)

รองลงมา การมีส่วนร่วมของชุมชน แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = ๔.๙๓, S.D. = ๐.๒๖) และ ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = ๔.๙๑, S.D. = ๐.๒๙) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓.๒ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) อาคารสถานที่ (n=๓๙๔)

อาคารสถานที่	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด	๔.๙๒	๐.๒๗	มาก
(๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ	๔.๙๕	๐.๒๑	มาก
(๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก
ภาพรวม	๔.๙๔	๐.๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓.๒ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา อาคารสถานที่ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๔, S.D. = ๐.๒๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา อาคารสถานที่ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมากพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๖, S.D. = ๐.๒๐) รองลงมา ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๕, S.D. = ๐.๒๑) และการจัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรม แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๒, S.D. = ๐.๒๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓.๓ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แหล่งเรียนรู้ (n=๓๙๔)

แหล่งเรียนรู้	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย	๔.๙๘	๐.๑๕	มาก
(๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากหลายในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ	๔.๙๗	๐.๑๖	มาก
(๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต	๔.๙๔	๐.๒๓	มาก

(๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ	๔.๙๙	๐.๑๑	มาก
(๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)	๔.๙๗	๐.๑๘	มาก
(๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่	๔.๙๙	๐.๐๙	มาก
ภาพรวม	๔.๙๗	๐.๑๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓.๓ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่ที่มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๙, S.D. = ๐.๐๙) รองลงมา พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้ แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๙, S.D. = ๐.๑๑) และมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๘, S.D. = ๐.๑๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) งานบริการ

(n=๓๙๔)

งานบริการ	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แผลผล
(๑) พัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน วิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็น กัลยาณมิตรที่ดี	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก
(๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไป เรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ	๔.๙๒	๐.๒๗	มาก
(๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ สามารถ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้	๔.๙๗	๐.๑๗	มาก
(๔) ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือน	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก

บรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด			
(๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคล ผู้ด้อยโอกาส และ พิการ	๔.๗๗	๐.๕๒	มาก
(๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความ เหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอน โดยปกติ	๔.๙๘	๐.๑๔	มาก
ภาพรวม	๔.๙๒	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓.๔ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา งานบริการ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๒, S.D. = ๐.๒๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนางานบริการ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๘, S.D. = ๐.๑๔) รองลงมา พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ สามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๗) ลำดับต่อมา พัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกลยุธมิตรที่ดี และควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด มีค่าแปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๖, S.D. = ๐.๒๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๓.๕ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เครือข่าย

(n=๓๙๔)

เครือข่าย	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
(๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรม ใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ อยู่เสมอรหว่างเครือข่าย	๔.๙๘	๐.๑๕	มาก
(๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และ เครือข่าย	๔.๙๔	๐.๒๓	มาก
(๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้น ทุกปี	๔.๙๗	๐.๑๘	มาก
(๔) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของตนเพื่อเป็น แบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ	๔.๙๖	๐.๒๐	มาก
(๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้	๔.๙๙	๐.๑๑	มาก

เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่เสมอ			
ภาพรวม	๔.๙๖	๐.๑๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๙.๓.๕ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนา เครือข่าย รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๖, S.D. = ๐.๑๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านการพัฒนาเครือข่าย รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่เสมอ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๙, S.D. = ๐.๑๑) รองลงมา มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๘, S.D. = ๐.๑๕) และให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๔.๙๗, S.D. = ๐.๑๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙.๔ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านกิจกรรม

(n=๓๙๔)

ด้านกิจกรรม	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แผลผล
๒.๕.๑ กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร	๔.๙๘	๐.๑๕	มาก
๒.๕.๒ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตาม แนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้าน อาคารสถานที่	๔.๙๖	๐.๑๙	มาก
๒.๕.๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย เป็น กิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้	๔.๙๗	๐.๑๗	มาก
๒.๕.๔ กิจกรรม ประหยัดออมณอมใช้ เป็น กิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ	๔.๙๙	๐.๑๐	มาก
๒.๕.๕ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครู ผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้าง คุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็น กิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย	๔.๙๙	๐.๐๗	มาก

ภาพรวม	๔.๙๗	๐.๑๓	มาก
--------	------	------	-----

จากตารางที่ ๔.๙.๔ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนกระบวนการ ด้านกิจกรรม รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๗$, S.D. = ๐.๑๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนกระบวนการ ด้านกิจกรรม รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๙๙$, S.D.=๐.๐๗) รองลงมา กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๙๙$, S.D.=๐.๑๐) และกิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}=๔.๙๘$, S.D.= ๐.๑๕) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ด้านการนำไปใช้

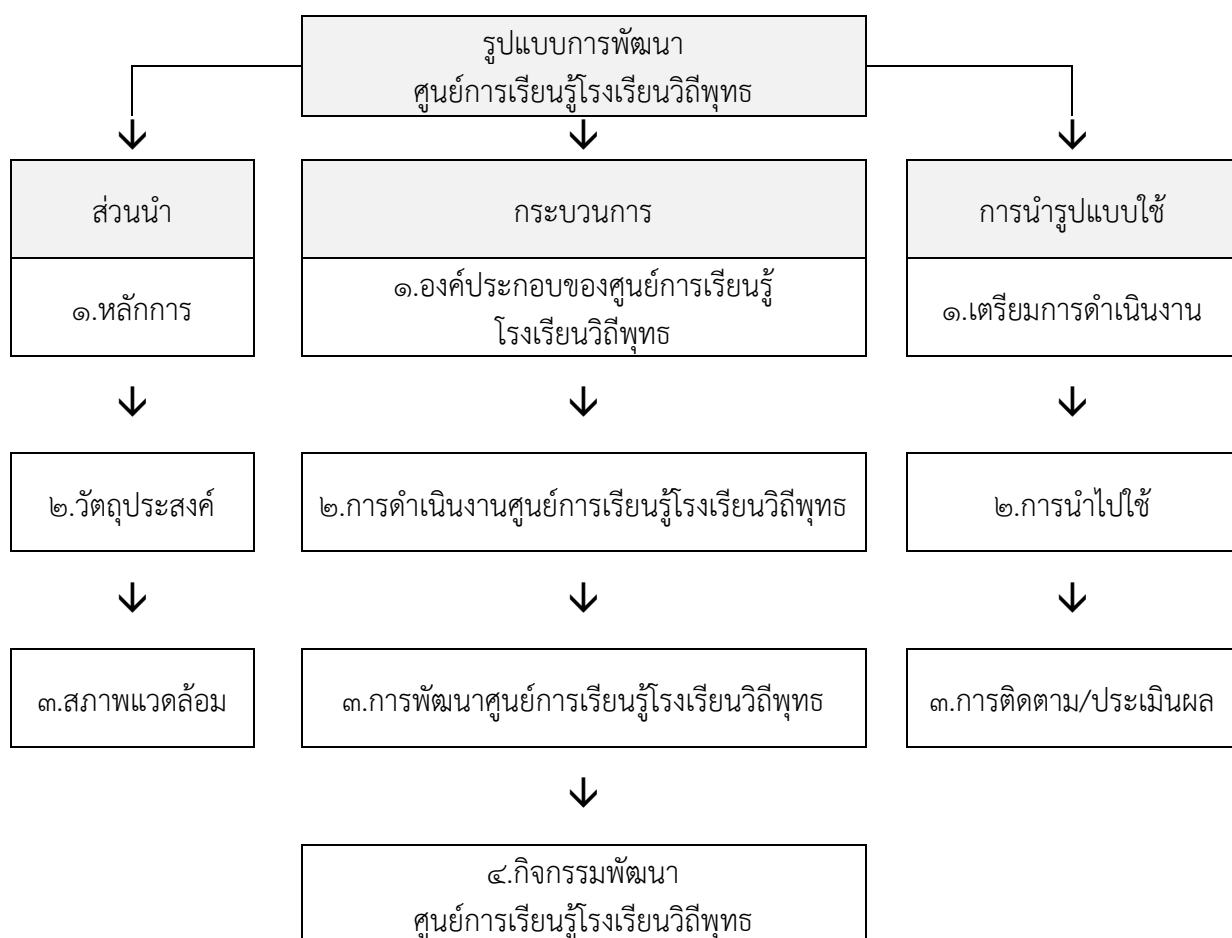
(n=๓๙๔)

ส่วนการนำรูปแบบไปใช้	ความเหมาะสม		
	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน S.D.	แปลผล
๓.๑ มีการเตรียมการดำเนินงาน	๔.๙๘	๐.๑๕	มาก
๓.๒ การนำไปใช้	๔.๙๙	๐.๑๑	มาก
๓.๓ การติดตามและประเมินผล	๔.๙๗	๐.๑๘	มาก
ภาพรวม	๔.๙๘	๐.๑๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ค่าความเหมาะสมของส่วนการนำรูปแบบไปใช้ คือรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๘$, S.D. = ๐.๑๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีค่าดังนี้

ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ คือรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ การนำไปใช้ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๙๙$, S.D. = ๐.๑๑) รองลงมา การเตรียมการดำเนินงาน แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}= ๔.๙๘$, S.D. = ๐.๑๕) สุดท้าย การติดตามและประเมินผล แปลผลมาก ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}= ๔.๙๗$, S.D. = ๐.๑๘) ตามลำดับ

จากการตรวจสอบ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยจากแบบสอบถาม
จากกลุ่มตัวอย่าง ๓๙๔ คน ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอรูปแบบตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ แผนภาพนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

รายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ฉบับสมบูรณ์) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ คือ ส่วนนำ, กระบวนการ, และการนำไปใช้ มีรายละเอียด อธิบายได้ดังนี้

๑. ส่วนนำ ประกอบด้วย หลักการ, วัตถุประสงค์, สภาพแวดล้อม, ตัวชี้วัด

๒. กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๓. การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมการดำเนินงาน, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล มีรายละเอียด ต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑ หลักการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑.๑ เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้

๑.๑.๒ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๑.๓ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๑.๑.๔ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

๑.๑.๕ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้

๑.๑.๖ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน

๑.๑.๗ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย

๑.๑.๘ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒ วัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๑ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

๑.๒.๒ เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา

- ๑.๒.๓ เพื่อเป็นศูนย์กลาง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ในด้านการศึกษา
แนวพุทธ
- ๑.๒.๔ เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงาน
อื่น ๆ ที่มารับบริการ
- ๑.๒.๕ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการดำเนินงานและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่
โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ
- ๑.๒.๖ เพื่อเป็นศูนย์การประสานงานเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยง
ให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์ต่อไป
- ๑.๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”
 - ๑.๓.๑ บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
 - ๑.๓.๒ ยึดหลักความสะอาด (ศีล)
 - ๑.๓.๓ มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ไกล่ล้นธรรมชาติ
 - ๑.๓.๔ เป็นแหล่งเสริมสร้าง (ปัญญา)
 - ๑.๓.๕ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจากยาเสพติด อบายมุข
สิ่งมอมเมาทุกชนิด
 - ๑.๓.๖ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน
 - ๑.๓.๗ จัดสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้าย
นิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาและควมมีรูปภาพพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น
หลวงปู่่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการ
เรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง
- ๑.๔ ตัวชี้วัด “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”
 - ๑.๔.๑ ด้านมีความทันสมัย (ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน)
 - ๑.๔.๒ ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี)
 - ๑.๔.๓ ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness
 - ๑.๔.๔ ด้านสถิติ
 - ๑.๔.๕ ด้านจุดเด่นจากการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
 - ๑.๔.๖ ด้านการปฏิบัติ Active Learning จับต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบ
ลงมือทำ

ส่วนที่ ๒ กระบวนการบริหาร “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๒.๑ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

๒.๑.๑ ด้านการบริหาร

- (๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้
- (๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์

- (๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ
- (๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน
- (๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
- (๗) มีการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ด้านโรงเรียนวิถิพุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๒ ด้านอาคารสถานที่

- (๑) ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้
- (๒) สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ เช่น อาคาร สถานที่ต่าง ๆ อาทิต้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น
- (๓) บริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น
- (๔) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น

๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์
- (๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถิพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วัตถุทัศนต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
- (๓) สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา
- (๔) สถานที่ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถิพุทธหรือพระพุทธศาสนาหมายถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต
- (๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถิพุทธที่เป็นของตนเอง ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้

๒.๑.๔ ด้านการบริการ

- (๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) ผู้ให้บริการ
- (๓) ผู้รับบริการ
- (๔) ปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น
- (๕) การบริการด้วยหลักกัลยาณมิตร

๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย

- (๑) กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน
- (๒) การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- (๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดโยงเกิดกระบวนการเรียนรู้
- (๔) ส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือในรูปแบบคู่ขนาน
- (๕) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

๒.๒ การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของเดิมมี มี ๔ ขั้นตอน คือ

๒.๒.๑ มีการวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดิมมี เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบและประเมินผล ในขั้นตอนนี้มีการดำเนินการดังนี้

- (๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป
- (๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น

- (๓) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิแก้มปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพ เกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดมาดำเนินงาน
- (๔) เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัย และหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

๒.๒.๒ การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้น่าไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

๒.๒.๓ การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบดูว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหางานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จ อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

๒.๒.๔ การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) เป็นการกระทำภายหลัง หลังจากที่ทำกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลจากขั้นการตรวจสอบ(C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไปว่าจะปรับปรุง หรือพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ นั้น ให้สังเคราะห์เข้าไปในการดำเนินการตามการดำเนินงานของเดิมมี

๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ

๒.๓.๑ การพัฒนาด้านบริหาร

- (๑) ด้านระบบบริหารภายใน
- (๒) ด้านการเรียนการสอน
- (๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร
- (๕) ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ
- (๖) ด้านการบริหารงบประมาณ

๒.๓.๒ การพัฒนาด้านอาคารสถานที่

- (๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด
- (๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ
- (๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๒.๓.๓ การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย
- (๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลากหลายในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ
- (๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
- (๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้
- (๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)
- (๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่

๒.๓.๔ การพัฒนาด้านบริการ

- (๑) พัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี
- (๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ
- (๓) พัฒนาคูณการของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้

- (๔) จัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด
- (๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ
- (๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ

๒.๓.๕ การพัฒนาด้านเครือข่าย

- (๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย
- (๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย
- (๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี
- (๔) มีการพัฒนาศูนย์เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ
- (๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ

๒.๔ กิจกรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ในแต่ละด้าน)

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

- ๒.๔.๑ กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร
- ๒.๔.๒ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่
- ๒.๔.๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้
- ๒.๔.๔ กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ
- ๒.๔.๕ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” ไปใช้

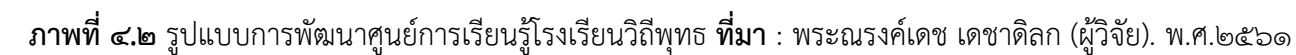
๓.๑ การเตรียมการ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้จะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็นสำคัญ ในขั้นตอนของการเตรียมการนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากในการเตรียมการนำไปใช้

๓.๒ การนำไปใช้ การนำผลงานวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ไปใช้ประโยชน์ คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และรายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมี

หลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

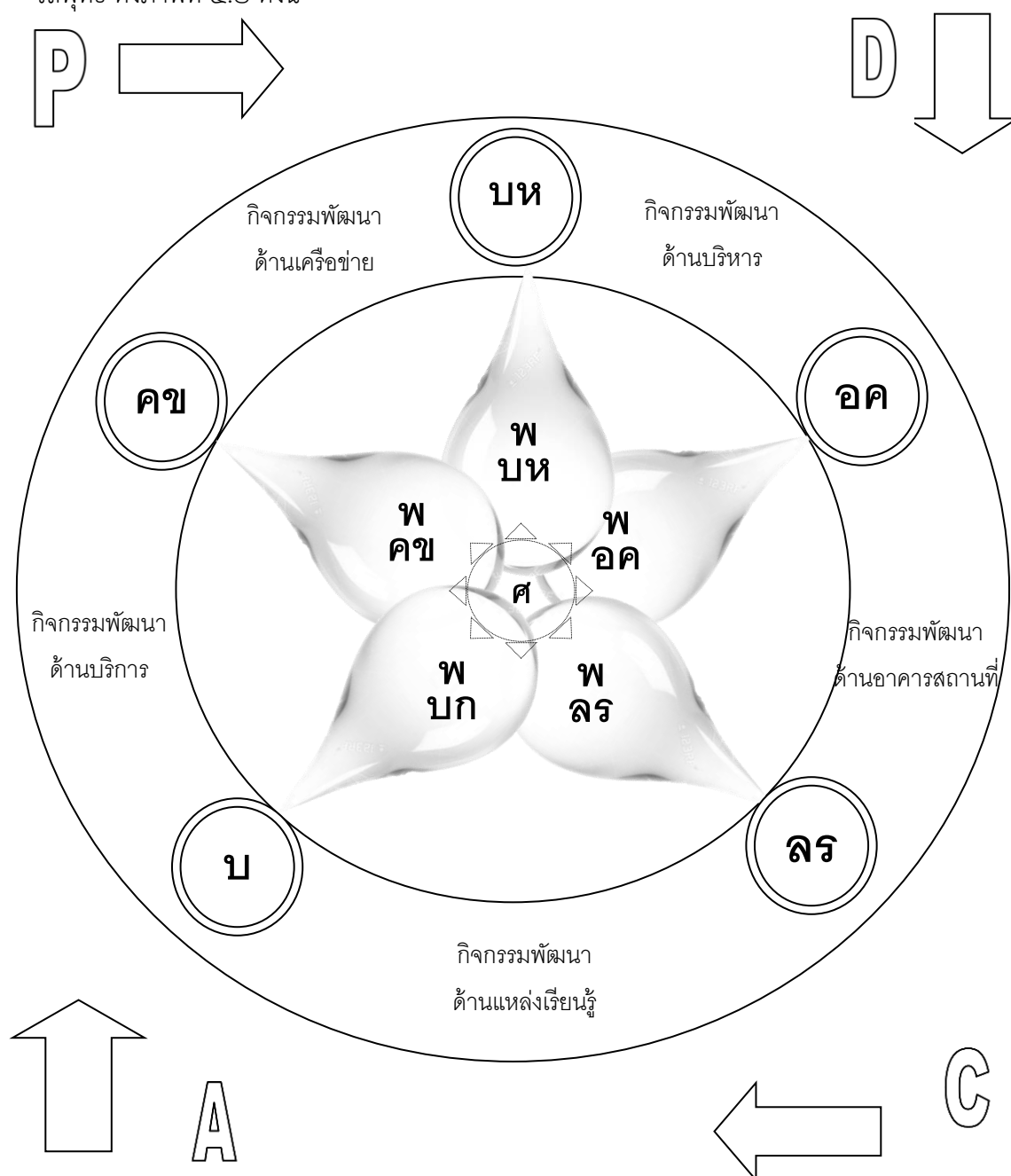
๓.๓ การติดตามและประเมินผล การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ การดำเนินงานในขณะปฏิบัติตามการวิจัย ทั้งในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต (Output) สำหรับ การประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะประเมินในขั้นตอนใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มการดำเนินงาน ขณะดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก ๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อกิจกรรมดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการ เป็นต้น หรือเป็นการประเมินผล เมื่อดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว

ผู้วิจัยสามารถสรุปรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน
วิถีพุทธ ดังภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๓ CODA MODEL

ที่มา : พระณรงค์เดช เดชาดิลก (ผู้วิจัย), ๒๕๖๑

คำอธิบายสัญลักษณ์

องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

บห = ด้านบริหาร

อค = ด้านอาคารสถานที่

ลร = ด้านแหล่งเรียนรู้

บก = ด้านงานบริการ

คน = ด้านเครือข่าย

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วย วงจรเดมมิ่ง

P = Plan

D = Do

C = Check

A = Action

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จะพัฒนา

พบห = พัฒนาด้านบริหาร

พอค = พัฒนาด้านอาคารสถานที่

พลร = พัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

พบก = พัฒนาด้านงานบริการ

พคช = พัฒนาด้านเครือข่าย

จากภาพที่ ๔.๓ CODA MODEL อธิบายได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการพรรณาลักษณะงานโดยย่อ ถึงลักษณะรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๑ (บห) ด้านการบริหาร กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๒ (อค) ด้านอาคารสถานที่ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๓ (ลร) ด้านแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๔ (บก) ด้านการบริการ กิจกรรม ประหยัทยอดมณโฑมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๕ (คช) ด้านเครือข่าย กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ดำเนินการ ด้วยวงจรเดมมิ่ง P = Plan, D = Do, C = Check, A = Action เพื่อขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จำแนกเป็นกระบวนการได้ ๔ ส่วน ดังนี้

๑. ส่วน C = Composition องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน คือ

๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านอาคารสถานที่ ๓) ด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) ด้านการบริการ ๕) ด้านเครือข่าย

๒. ส่วน O = Operations การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของเดิมมี มี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) มีการวางแผน (Plan : P) ๒ การปฏิบัติตามแผน (Do : D) ๓) การตรวจสอบ (Check : C) ๔) การแก้ไขปรับปรุง (Action : A)

๓ ส่วน D = Development การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แยกเป็น ๕ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาการบริหาร ๒) การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ๓) การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) การพัฒนาด้านบริการ ๕) การพัฒนาด้านเครือข่าย

๔ ส่วน A = Activities กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับพัฒนาองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

- ๑ กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร
 - ๒ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่
 - ๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้
 - ๔ กิจกรรม ประหยัคต่อมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ
 - ๕ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย
- สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) เพื่อประเมินและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ๑) แบบสัมภาษณ์ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๒๑ รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาแนววิถีพุทธ จำนวน ๗ รูป กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๗ คน และกลุ่มที่ ๓ กลุ่มบุคลากรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน ๗ คน โดยใช้ snowball Technique ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่ม ๒) แบบสอบถามจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในครั้งแรก ทำให้ได้แบบสอบถามในครั้งนี้ เพื่อหาคำมัชฌาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม ทั้ง ๒๑ รูป/คน โดยการทำแบบสอบถามด้วยเทคนิคนี้ ๒ รอบ โดยใช้ค่าฉันทมติ เพื่อยืนยันความถูกต้อง ๒) สนทนากลุ่ม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๐ รูป/คน โดยได้เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบด้วยคำบรรยาย แล้วเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์หารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ข้อมูลได้จากการสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ ๓๙๔ คน ได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน ๓๙๔ ชุด คิดเป็น ๑๐๐% โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ในการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาลำดับ ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จากการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ สภาพปัญหาและรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ได้ดังนี้

๑) โรงเรียนวิถิพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบัน วิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถิพุทธในปัจจุบันมี ๓ ระดับ คือ โรงเรียนวิถิพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียน ตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ มี ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียน การสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถิพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ

๒) สภาพปัญหาสภาพปัญหาในโรงเรียนวิถิพุทธมี ๘ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้าน นักเรียน ๓) ด้านครู ๔) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ๕) ด้านผู้ปกครอง ๖) ด้านอาคารสถานที่ ๗) ด้านการ จัดการกิจกรรม ๘) ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่าปัญหามากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการบริหาร

๑. ขาดระบบการวางแผนหรือโครงสร้างการบริหาร
๒. งบประมาณไม่พอสำหรับการดำเนินงาน

ด้านนักเรียน

๑. นักเรียนยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและ ก่อนกลับบ้าน
๒. นักเรียนส่วนใหญ่ก้าวร้าว ไม่ตรงต่อเวลา ขาดความสามัคคี ทั้งขยี้และไม่เลือกที่

ด้านครู

๑. ครูยังขาดวินัยทั้งในการเข้าแถวหน้าเสาธง/นั่งสมาธิ/กิจกรรมยามเช้าและก่อน กลับบ้าน ร่วมกับนักเรียน
๒. ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจและจัดกิจกรรมไม่ต่อเนื่องในโรงเรียน วิถิพุทธ เช่น การเรียนการสอนแบบโครงการ การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นต้น

ด้านผู้บริหารโรงเรียน

๑. ผู้บริหารยังขาดความเข้าใจในเรื่องวิถิพุทธอย่างแท้จริง
๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูให้ร่วมมือกันดำเนินงานตามกิจกรรม โรงเรียนวิถิพุทธ

ด้านผู้ปกครอง

๑. ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธ
๒. ผู้ปกครองและชุมชนไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม ขาดการมีส่วนร่วม บ้าน วัด โรงเรียน

ด้านอาคารสถานที่

๑. ขาดการจัดการสถานที่อย่างเป็นระบบ
๒. จัดอาคารสถานที่ไม่เพียงพอ

ด้านการจัดการกิจกรรม

๑. ผู้บริหารโรงเรียนขาดการศึกษาระยะและเข้าสอบนักธรรมตรี
๒. ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถโน้มน้าวใจครูที่มีอายุราชการนานให้ร่วมมือกัน
ดำเนินงานตามกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

ด้านเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ

๑. ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญของการบริหารเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
๒. เครือข่ายขาดความรู้และความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ ครั้งนี้ ประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก ๓ ส่วน คือ ๑) ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธไปใช้ อธิบายได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) หลักการ, ๒) วัตถุประสงค์, ๓) สิ่งแวดล้อม ๔) ตัวชี้วัด

ส่วนที่ ๒ กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) กิจกรรมพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ส่วนที่ ๓ การนำไปใช้ ประกอบไปด้วย ๑) การเตรียมการนำไปใช้ ๒) การนำไปใช้ ๓) การติดตามและประเมินผล

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) หลักการ, ๒) วัตถุประสงค์, ๓) สิ่งแวดล้อม ๔) ตัวชี้วัด

๑) หลักการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑. เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งรวมของความรู้
๒. รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ
๓. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์
๔. มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์
๕. เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้
๖. เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน
๗. ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการ ความรู้กลุ่มเป้าหมาย

๘. เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน
วิถีพุทธ

๒) วัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ คือ

๑. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้าน
การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงาน
อื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาส
ให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา
๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษาแนวพุทธ
๔. เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
ที่มารับบริการ
๕. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการดำเนินงานและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่
โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ
๖. เพื่อเป็นศูนย์การประสานงานเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่
สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์ต่อไป

๓) สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑. บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. ยึดหลักความสะอาด (ศีล)
๓. มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ
๔. เป็นแหล่งเสริมสร้าง (ปัญญา)
๕. เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจากยาเสพติด อบายมุข
สิ่งมอมเมาทุกชนิด
๖. ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน
๗. จัดสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ
คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและ
ควมมีรูปภาพพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่
เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติ
ตนตามได้อย่างถูกต้อง

๔) ตัวชี้วัด “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑. ด้านมีความทันสมัย (ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน)
๒. ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี)
๓. ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness
๔. ด้านสถิติ
๕. ด้านจุดเด่นจากการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
๖. ด้านการปฏิบัติ Active Learning จับต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลงมือทำ

ส่วนที่ ๒ กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) กิจกรรมพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

๑) องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

๑. ด้านการบริหาร

- (๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้
- (๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์
- (๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ
- (๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน
- (๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
- (๗) มีการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

๒. ด้านอาคารสถานที่

- (๑) ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้
- (๒) สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ เช่น อาคาร สถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น
- (๓) บริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนามเด็กเล่น
- (๔) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น

๓ ด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์
- (๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วัสดุทัศนต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
- (๓) สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา
- (๔) สถานที่ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธหรือพระพุทธศาสนาหมายถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

- (๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิทย์พุทที่เป็นของตนเอง
ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้

๒.๑.๔ ด้านการบริการ

- (๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) ผู้ให้บริการ
- (๓) ผู้รับบริการ
- (๔) ปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น
- (๕) การบริการด้วยหลักกัลยาณมิตร

๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย

- (๑) กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน
- (๒) การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิทย์พุท เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- (๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิทย์พุทตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้
- (๔) ส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิทย์พุทชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือในรูปแบบคู่ขนาน
- (๕) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

๒) การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิทย์พุท” โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิทย์พุทจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิทย์พุท การดำเนินงานของเดิมมี มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. มีการวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดิมมี เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบและประเมินผล ในขั้นตอนนี้มีการดำเนินการดังนี้

- (๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุ

ปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

- (๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตารางตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น
- (๓) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนดสาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งนิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิแกงปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพ เกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหาอย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการแก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด มาดำเนินงาน
- (๔) เลือกวิธีการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกันวิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูลเพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการแก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม

๒. การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไปด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งานได้ก็นำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป

๓. การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบดูว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหางานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการแก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น

๔. การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) เป็นการกระทำภายหลัง หลังจากที่ทำกระบวนการ
 ๓ ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็น การนำเอาผลจากขั้น
 การตรวจสอบ(C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไปว่าจะปรับปรุง หรือพัฒนาเพิ่ม
 ประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถี
 พุทธนั้น ให้สังเคราะห์เข้าไปในการดำเนินการตามการดำเนินงานของเดิมมี

๓) การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ

๑ การพัฒนาด้านบริหาร

- (๑) ด้านระบบบริหารภายใน
- (๒) ด้านการเรียนการสอน
- (๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร
- (๕) ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ
- (๖) ด้านการบริหารงบประมาณ

๒. การพัฒนาด้านอาคารสถานที่

- (๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อม
 ไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด
- (๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ
- (๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบ
 ธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือ
 กิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๓. การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้
 วิถีพุทธด้วย
- (๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลากหลายในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ
 ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่
 กับวิชาการ
- (๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน
 ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
- (๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ใน
 ศูนย์การเรียนรู้
- (๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ
 ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)
- (๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่าง
 เต็มที่

๔. การพัฒนาบริการ

- (๑) พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี
- (๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ
- (๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้
- (๔) ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด
- (๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ
- (๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ

๕. การพัฒนาด้านเครือข่าย

- (๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย
- (๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย
- (๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี
- (๔) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ
- (๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ

๔) กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

๑. กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาการบริหาร
๒. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่
๓. กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้
๔. กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ

๕. กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียน
วิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

ส่วนที่ ๓ ประกอบไปด้วย ๑) การเตรียมการ ๒) การนำไปใช้ ๓) การติดตามและ
ประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

๑ การเตรียมการ

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้จะประสบผลสำเร็จและมี
ประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็นสำคัญ ใน
ขั้นตอนของการเตรียมการนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
โรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากในการเตรียมการนำไปใช้

๒ การนำไปใช้

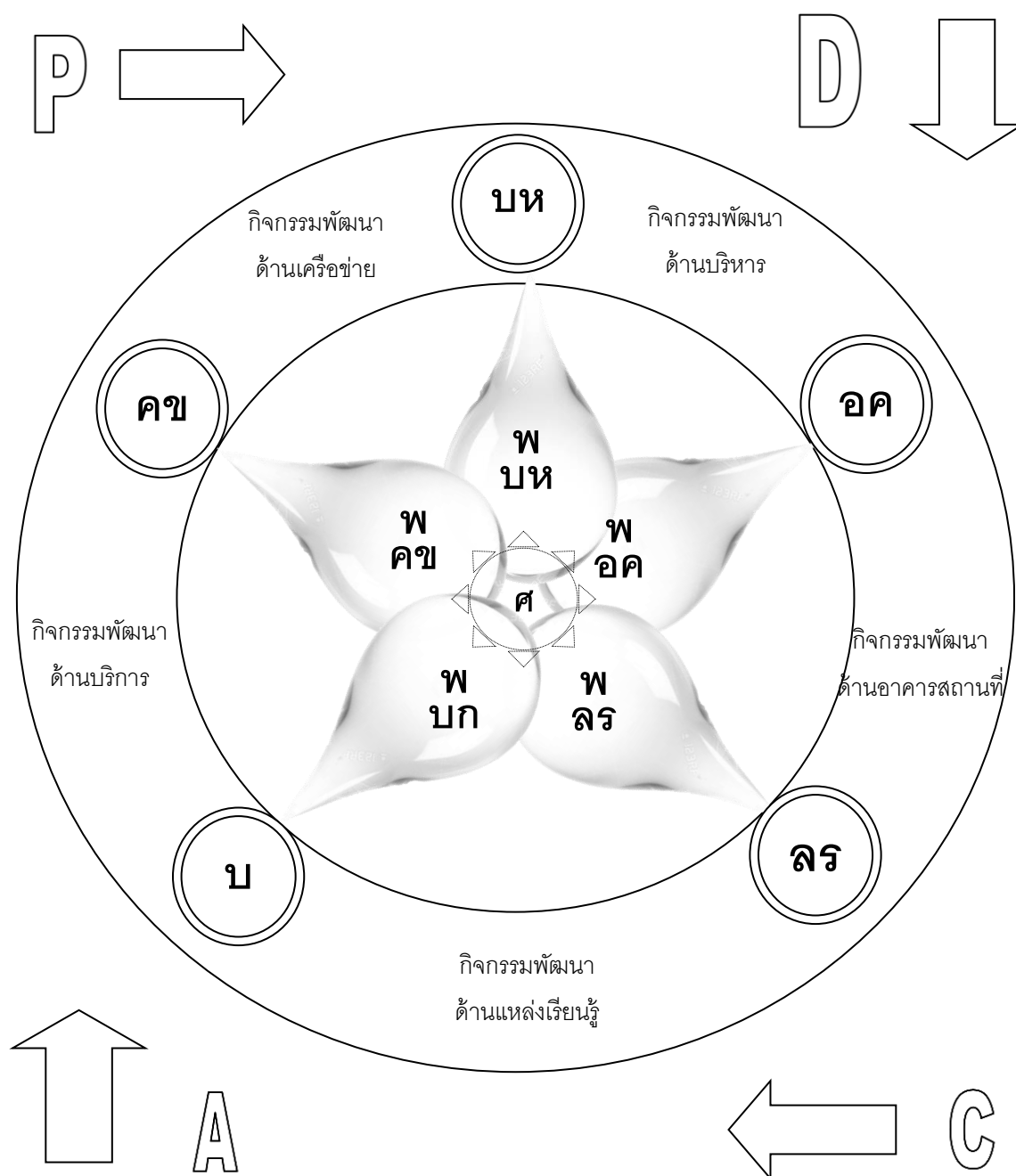
การนำผลงานวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ไปใช้ประโยชน์
คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และ
รายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับ
กลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิด
ประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง

๓. การติดตามและประเมินผล

การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการ
ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมา
ประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ การดำเนินงานในขณะที่ปฏิบัติตามการวิจัย ทั้ง
ในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต
(Output)

การประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะประเมินในขั้นตอนใด
ของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มการดำเนินงาน ขณะดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนา
ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก
๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อกิจกรรมดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการ
เป็นต้น หรือเป็นการประเมินผล เมื่อดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศูนย์การ
เรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว

จากการวิจัย รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้นำมาเขียนองค์
ความรู้ใหม่ เป็นภาพที่ ๕.๑ ดังนี้

ภาพที่ ๕.๑ กระบวนการ รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

CODA MODEL

ที่มา : พระณรงค์เดช เดชาติสภ (ผู้วิจัย), ๒๕๖๑

คำอธิบายสัญลักษณ์

องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

บห = ด้านบริหาร

อค = ด้านอาคารสถานที่

ลร = ด้านแหล่งเรียนรู้

บก = ด้านงานบริการ

คน = ด้านเครือข่าย

การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วย วงจรเดมมิ่ง

P = Plan

D = Do

C = Check

A = Action

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จะพัฒนา

พบห = พัฒนาด้านบริหาร

พอค = พัฒนาด้านอาคารสถานที่

พลร = พัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

พบก = พัฒนาด้านงานบริการ

พคช = พัฒนาด้านเครือข่าย

๕.๑.๓ ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ส่วนที่ ๑ ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) หลักการ, ๒) วัตถุประสงค์, ๓) สิ่งแวดล้อม ๔) ตัวชี้วัด ส่วนที่ ๒ กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) กิจกรรมพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนที่ ๓ การนำไปใช้ ประกอบไปด้วย ๑) การเตรียมการนำไปใช้ ๒) การนำไปใช้ ๓) การติดตามและประเมินผล โดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ส่วนกระบวนการองค์ประกอบด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ส่วนการนำรูปแบบไปใช้ มีค่าความเหมาะสม เป็นลำดับที่ ๒ แปลผลอยู่ในระดับมากและส่วนกระบวนการด้านกิจกรรม มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ แปลผลอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ส่วนนำ ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยภาพรวม พบว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ หลักการ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านสิ่งแวดล้อม มีค่าความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ และด้านตัวชี้วัด มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ แปลผลอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

หลักการ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แปลผลมาก สามารถเป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ ค่าเฉลี่ย รองลงมา แปลผลมาก เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่

สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน ค่าเฉลี่ย และลำดับ ๓ คือ เป็นสถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้, เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์, รวมถึงสามารถ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย แผลผลมีค่ามาก ค่าเฉลี่ยตามลำดับ

วัตถุประสงค์ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ค่าเฉลี่ยรองลงมา แผลผลมาก เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา และลำดับ ๓ คือ เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษาแนวพุทธ แผลผลมีค่ามาก ตามลำดับ

สิ่งแวดล้อม รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก ยึดหลักความสะอาด (ศีล) รองลงมา แผลผลมาก ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน มีการออกแบบสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และลำดับ ๓ คือ เป็นแหล่งเสริมสร้าง (ปัญญา) ตามลำดับ

ตัวชี้วัด รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก ด้านการปฏิบัติ Active Learning จำต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลงมือทำ รองลงมา แผลผลมาก ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness และลำดับ ๓ คือ ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี) แผลผลมาก ค่าเฉลี่ย ตามลำดับ

ส่วนกระบวนการ ด้านองค์ประกอบ โดยภาพรวม ผลการวิเคราะห์พบว่าโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละหัวข้อ พบว่า ด้านอาคารสถานที่ มีความเหมาะสมมากที่สุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านงานบริการ มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๒ และด้านแหล่งเรียนรู้และด้านเครือข่าย มีความเหมาะสมเป็นลำดับที่ ๓ ลำดับเดียวกัน ตามลำดับ

ด้านการบริหาร รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ แผลผลมาก การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการ ตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ รองลงมา แผลผลมาก การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้ และลำดับ ๓ คือ การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้ ตามลำดับ

ด้านอาคารสถานที่ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ พบว่า การมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือจัดทำขึ้นให้เหมาะสมและร่มรื่น เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น มีความเหมาะสมมากที่สุด ลำดับต่อมา คือ มีบริเวณโดยรอบเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ ลำดับต่อมาก็คือ มีอาคารสถานที่ในการดำเนินการ และสุดท้ายมีที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้ ตามลำดับ

ด้านแหล่งเรียนรู้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ พบว่า สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธที่เป็นของตนเอง สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา สถานที่ทำกิจกรรมหรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และ ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วีดิทัศน์ต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ตามลำดับ

ด้านการบริการ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ด้านผู้ให้บริการ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ด้านผู้รับบริการ และ ด้านการบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ ตามลำดับ

ด้านเครือข่าย รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ด้านมีการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา เห็นควรพัฒนาเครือข่ายให้ชัดเจน และด้านที่มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนโดยรอบ ต่อชุมชน หน่วยงานอื่น ตามลำดับ

ด้านการดำเนินงาน รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ด้านการปฏิบัติตามแผน มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปรับปรุง ตามลำดับ

กระบวนการ ด้านการพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา เครือข่าย และ อาคารสถานที่ มีค่าความเหมาะสมอยู่ลำดับที่ ๓ ตามลำดับ

การพัฒนาการบริหาร รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ การบริหารงบประมาณ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา การมีส่วนร่วมของชุมชน และ ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ แปลผลมาก ตามลำดับ

การพัฒนาอาคารสถานที่ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ การพัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ แปลผลมาก และการจัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติรวมถึงสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรม ตามลำดับ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ การให้นักเรียนปฏิบัติมากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้ และมีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย ตามลำดับ

พัฒนางานบริการ รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชมเพื่อความเหมาะสมกับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ สามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ลำดับต่อมา การพัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกลยุธมิตรที่ดี และควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุดตามลำดับ

ด้านการพัฒนาเครือข่าย รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิคุณนี้ หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิสุทธิคุณอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย และให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิคุณในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี ตามลำดับ

ด้านกิจกรรม รูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิคุณนี้ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิสุทธิคุณ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา กิจกรรมประหยัดออมเงินออมใจ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ และกิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร ตามลำดับ

การนำรูปแบบไปใช้ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการนำไปใช้ มีค่าความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา การเตรียมการดำเนินงาน แผลผลมาก สุดท้ายการติดตามและประเมินผล แผลผลมาก ตามลำดับ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คือศึกษา รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิคุณ ผู้วิจัยสรุปการอภิปรายผล ดังนี้

โรงเรียนวิสุทธิคุณทั่วประเทศในปัจจุบันมีทั้งสิ้น ๒๒,๔๐๗ โรงเรียน (ข้อมูลจากเว็บไซต์โรงเรียนวิสุทธิคุณ www.vitheebuddha.com เดือนกันยายน ๒๕๖๐) แบ่งเป็นโรงเรียนวิสุทธิคุณพระราชทาน ๖๑ โรงเรียน โรงเรียนวิสุทธิคุณชั้นนำ ๘๖๔ โรงเรียน ที่เหลือ อีก ๒๑,๔๘๒ โรงเรียนเป็นโรงเรียนวิสุทธิคุณทั่วไป โดยโรงเรียนวิสุทธิคุณทั้ง ๓ ระดับ ดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรมสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิสุทธิคุณ มี ๕ ด้าน คือ ด้านกายภาพ, ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิสุทธิคุณและด้านกิจกรรมประจำวันพระ และโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนวิสุทธิคุณพระราชทานก็มีความพร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิคุณต่อไป แต่โรงเรียนเหล่านี้พบว่า สภาพปัญหาของการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิคุณนั้น ๑) ขาดระบบการวางแผนหรือโครงสร้างการบริหาร ๒) ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง ทั้งในโรงเรียนและชุมชน ๓) ขาดความร่วมมือของบุคลากร ๔) ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทำให้การดำเนินงานล่าช้า ๕) ผู้บริหารขาดแรงผลักดันให้ในสถานศึกษามีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๖) งบประมาณไม่พอสำหรับการดำเนินงาน ๗) ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ๘) หน่วยงานระดับสูงมีข้อจำกัดในการให้การสนับสนุน ๙) การมีระเบียบวินัยของนักเรียน ๑๐) คณะครูยังไม่สามารถเป็นตัวอย่างให้กับเด็กนักเรียนและชุมชนได้ ๑๑) ผู้ปกครองให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาน้อย ที่สำคัญบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, ผู้นำชุมชน รวมถึง ๑๓) ผู้เกี่ยวข้องอีกหลายส่วนยังขาดความเข้าใจในเรื่องโรงเรียนวิสุทธิคุณอย่างแท้จริง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะ ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วนในด้านโรงเรียนวิสุทธิคุณของสถานศึกษา ยังขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในการ

ดำเนินงานของความเป็นวิถีพุทธรวมถึงในด้านการบริหารสถานศึกษาไปสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กัมปนาท ศรีสุนทร** สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น “ผู้ปกครอง และชุมชนไม่เข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตนในการ จัดการศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาที่มีต่อการดำรงชีวิต ไม่เห็นความสำคัญของการให้ความร่วมมือแก่ ทางโรงเรียน บุคลากรขาดความรู้ขาดทักษะและขาด ประสพการณ์” รวมถึงงานวิจัยของ **อชิรญาณ์ ยันตพร** กล่าวไว้ว่า “ปัญหาที่พบ คือ การขาดเอกสาร ทางวิชาการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำโดยการประมวลความรู้จากผู้รู้หรือปราชญ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ ขาด การระบบนิทรรศการที่สร้างความน่าสนใจ ศูนย์ยังไม่มีการประชุมสัมพันธ์ เพื่อให้บุคคลภายนอกมาใช้ บริการอย่างเพียงพอ การขาดระบบอินเทอร์เน็ต” รวมถึง “การขาดระบบการประเมินผลงาน ศูนย์ ควรมีแนวทางในการพัฒนาคือการสร้าง เอกสารความรู้ โดยร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ควรมีระบบการจัดนิทรรศการที่น่าสนใจ การเพิ่มช่องในทางการประชุมสัมพันธ์ พื้นที่แสดงกิจกรรม” รวมถึง ยังกล่าวอีกว่า “ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่มาใช้ประโยชน์จากศูนย์ การสร้าง เครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและการพัฒนา ระบบการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์” นอกจากนี้ รูปแบบการพัฒนาศูนย์ ในด้านสิ่งแวดล้อม ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จิรวาสต์ เรือน พันธุ์** ที่กล่าวไว้ว่า “แหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน วิชาชีววิทยาเรื่องความ หลากหลายได้” นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทศพิธ แป้นดวงเนตร** ที่กล่าวว่า “รูปแบบการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยใช้ ๑) ห้อง จัดแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) วิถีชีวิตความ เป็นอยู่ของคนในชุมชน ๓) ควรมีมีคฤหบดีชุมชนให้ความรู้และ ป้ายสื่อความหมายประจำตามจุดต่าง ๆ และ ๔) กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม แนวทางการจัดการศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน พบว่า ชุมชนต้องจัดการด้านต่าง ๆ โดยชุมชนและวิสัยทัศน์ของผู้นำ” ในด้านระบบสารสนเทศ สอดคล้อง กับงานวิจัยของ **รุ่งรัตน์ จิณะเสน** ที่กล่าวว่า “ระบบสารสนเทศเป็นระบบที่พัฒนาขึ้นเพื่อสร้าง ฐานข้อมูลสื่อสำหรับสืบค้น และให้บริการ ซึ่งจะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์การเรียนรู้ และช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึง สารสนเทศได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้บริหารก็จะ ได้รับข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหาร จัดการศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเองในอนาคต” หากจะดูด้านกิจกรรมแล้ว จะสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐพล สียงพิบูลย์** ที่กล่าวไว้ว่า “รูปแบบของ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันไปตามประเภทของผู้ใช้งานทั้ง ๕ กลุ่ม คือ ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ดูแล สถานที่ ผู้ติดตาม และบุคคลทั่วไป” รวมถึง **ณัฐพล สียงพิบูลย์** จะกล่าวในด้านสถานที่การจัดศูนย์ การเรียนรู้ในงานวิจัยงานเดิมว่า “สถานที่ตั้งที่มีความเหมาะสมสำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนมีพื้นที่ที่เป็น ของตนเอง รองลงไป คือ ตั้งรวมอยู่ในบริเวณ พื้นที่ของโรงเรียน และตั้งรวมอยู่ในบริเวณพื้นที่ของวัดได้” และ กล่าวอีกว่า “การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทการมีอยู่ของพื้นที่บริเวณนั้น โดยแนวทางดังกล่าวจะต้องคำนึง ควบคู่ไปกับ หลักการบริหารจัดการทั้งในด้านของการจัดหาบุคลากรในด้านต่าง ๆ ที่มีความรู้หลากหลาย”

ณัฐนันท์ ยอดอนันชัย ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยของตนเอง ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยนี้ คือ “ลักษณะการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีผู้นำชุมชนและประชาชนเป็นคณะทำงานมีส่วนร่วมทำงาน ในทุกขั้นตอนของการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม ทำให้ ประชาชนใน ชุมชนมีศูนย์กลางการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการ เรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ประสพการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน โดยเน้น

กระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อ ประโยชน์ของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง” สำหรับด้านการศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ก่อนดำเนินกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธนี้ **สุชา ตีอินแปลง** ได้กล่าวถึงหลักการของกระทรวงศึกษาธิการมี ๕ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ๓) ด้านกิจกรรม ๔) ด้านการพัฒนาบุคลากร ปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ๕) ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธ และชุมชน” สอดคล้องกับ **วิไลวิทย์ ประเสริฐกุล** ได้พบปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถี มีในด้านต่าง ๆ ๓ ด้าน ๑) ด้านการเตรียมการ ๒) ด้านการดำเนินการจัดสภาพ ๓) ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา จากผลของงานวิจัยที่เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดขึ้นได้ทั้งภาครัฐ และชุมชน โดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนา มีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการ ประเมินการพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ด้วย โดยศูนย์การเรียนรู้ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นการร่วมมือกันทำงาน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผลประโยชน์ โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนต้องไม่ขึ้นหรือสั่งการ ซึ่งสามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต อีกด้วย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ตรง สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จากแนวการศึกษาต่าง ๆ นำมาพัฒนา และแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นรูปแบบสำหรับการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธให้มีแนวสำหรับการดำเนินการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธได้ตามที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นศึกษาไว้ข้างต้นนั่นเอง

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ โดยภาพรวมอยู่ในการแปลผลระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่าส่วนนำ หลักการ ศูนย์การเรียนรู้สามารถเป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้ วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงาน และกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านสิ่งแวดล้อม ต้องยึดหลักความสะอาด เปรียบเสมือนศีลเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ กระบวนการรูปแบบพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ กระบวนการ ประกอบด้วย ได้แก่ องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, โครงสร้างศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, การพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ และการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียม, การนำไปใช้, การติดตามและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้ **การเตรียมการ** การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธจะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็นสำคัญ ในขั้นตอนของการเตรียมการนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากในการเตรียมการนำไปใช้ **การนำไปใช้** การนำผลงานวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธไปใช้ประโยชน์ คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และรายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง **การติดตามและประเมินผล** คือ การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของ

งานวิจัย ที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมาประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ การดำเนินงาน ในขณะที่ปฏิบัติตามการวิจัย ทั้งในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และ ด้านผลผลิต (Output) สำหรับ การประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะ ประเมินในขั้นตอนใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มการดำเนินงาน ขณะดำเนินงานตามรูปแบบการ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก ๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อกิจกรรมดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการ เป็นต้น หรือเป็นการ ประเมินผล เมื่อดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว

การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ คือ การดำเนินงานพัฒนาองค์ประกอบของศูนย์ การเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งเป็น ๕ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาการบริหาร จะเป็น บริหารด้านย่อยอีก ๖ ด้าน คือ (๑) ด้านระบบบริหารภายใน เป็นการบริหารภายใน สถาบันการศึกษาให้เกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ มีการใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการ ดำเนินงานและพัฒนา, การวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) การพัฒนา สถาบันการศึกษาของตนด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management) และมีการให้ ความรู้ เสริมความรู้ ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแก่ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ศูนย์อยู่เสมอเพื่อให้เข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ (๒) ด้านการ เรียนการสอน เป็นการดำเนินการและส่งเสริมให้โรงเรียนมีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียนของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอ และสะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต (๓) ด้าน การมีส่วนร่วมของชุมชน ในรูปคณะกรรมการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อประชุม วางแผน ประเมิน ปรับ กิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ให้มีรูปแบบ การเข้าใช้บริการศูนย์ และร่วมกันพัฒนาสร้างวิทยาการในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลัก พระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ จะพัฒนาในลักษณะสามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้องสัมพันธ์กัน และชุมชนที่เกี่ยวข้องกับ ศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน (๔) ด้าน การใช้เทคโนโลยี มีการใช้เทคโนโลยี อพเทคข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียล และนำเสนอกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านระบบสารสนเทศ ขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางสื่อสังคมออนไลน์ ให้ทันสมัยเสมอ รวมถึง การใช้ เทคโนโลยี จดสถิติต่าง ๆ ที่สำคัญเพื่อเป็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต่อไป (๕) ด้านเกณฑ์ประเมิน ต่าง ๆ ให้มีการพัฒนาเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุก บริบท ทั่วประเทศ เช่น การดักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น ปรับ เกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย เขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบ แนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ และศูนย์การเรียนรู้ควรคงอัตลักษณ์เก่า ไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย (๖) ด้านงบประมาณ ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้

๒) การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มีการจัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับ สภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด มีสภาพแวดล้อมที่สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ รวมถึง

พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้ **๓) การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้** ให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธ ส่งเสริมการเรียนรู้ในศูนย์หลากหลาย เช่น ใช้งานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ และเป็นต้นแบบของการดูงาน มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ มีกิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบและ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) และที่สำคัญศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธส่งเสริมให้ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่ **๔) การพัฒนาด้านบริการ** พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ แต่บุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ ต้องสามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้ ให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด ควรจะต้องมีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และพิการ กำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ **๕) การพัฒนาด้านเครือข่าย** เพื่ออบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย และต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี โดยปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ และพิจารณาเห็นสมควรว่า หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ควรมี สพฐ. และ มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ ในฐานะต้นสังกัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๔.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ รวมถึงข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านการปรับปรุงเชิงนโยบาย

๑. ชี้แจง / จัดอบรม / ปฏิบัติให้กับบุคลากรภายในโรงเรียน
๒. นโยบายชัดเจน แสดงวิธีการกระบวนการส่งเสริม อย่างต่อเนื่องในโรงเรียนให้ปฏิบัติอย่างจริงจัง
๓. ประชุมระดมความคิด กำหนดเป็นนโยบายที่ยั่งยืน
๔. จัดทำแผนปฏิบัติการ วางแผนการปฏิบัติเพิ่มขึ้น
๕. บรรจุลงในหลักการศึกษาของชาติ นำเข้าสู่นโยบายระดับชาติ
๖. การจัดกิจกรรมเชิงพุทธให้อย่างต่อเนื่อง
๗. ควรส่งเสริมทุกโรงเรียนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
๘. ชี้แจงบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนให้มีความเข้าใจตรงกัน
๙. บรรจุแผนงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

๑๐. การพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
๑๑. ส่งเสริมให้ปรับเปลี่ยน อัตลักษณ์ ปรัชญา คำขวัญ โดยการเพิ่มเติมคำว่า “วิถีพุทธ” ในสิ่งเหล่านี้
๑๒. ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความคิดไปในแนวทางเดียวกัน
๑๓. ปรับให้เข้ากับหลักสูตร ๕๑ และ คุณธรรม ๑๒ ประการ
๑๔. นำระบบโรงเรียนวิถีพุทธเข้าไปในแผนพัฒนาโรงเรียน
๑๕. มีการอบรมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธขึ้นอย่างต่อเนื่อง
๑๖. แฉ่งกิจกรรมผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
๑๗. กำหนด ระเบียบกติกาที่ทำให้การดำเนินงาน ชัดเจน
๑๘. การมีส่วนร่วมทั้งสามฝ่าย คือ บ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงาน
๑๙. ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอย่าขาดสายเป้าหมายชัดเจน
๒๐. การขยายผลด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจและกิจกรรม
๒๑. เพิ่มเรียนคุณธรรมจริยธรรมให้กับตัวครูและนักเรียน

๔.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอย่างเป็นระบบ

๑. ประสานงานกับเขตพื้นที่ให้ความสำคัญกิจกรรมวิถีพุทธเหมือนกับวิชาการทั่วไป
๒. รณรงค์ บัญญัติ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เข้าใน พระราชบัญญัติ การศึกษาและทำอย่างจริงจัง
๓. ให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับกระทรวงวัฒนธรรม กำหนดคณะพระอาจารย์และผู้ประเมิน ได้ติดตามการดำเนินงานและ ประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี จะทำให้โรงเรียนได้พัฒนาต่ออย่างสม่ำเสมอ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว
๔. ควรให้หน่วยงานต้นสังกัด เกี่ยวกับผู้รับผิดชอบได้รับรู้โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อนำไปเผยแพร่แก่บุคลากรในเขตพื้นที่ตนเองได้ทั่วถึง
๕. ทุกท่านและได้รับการติดตามงานอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้โรงเรียนดำเนินการได้
๖. ควรจัด วิทยากรไถ่สถานศึกษา
๗. ขอความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ
๘. จัดสรรงบประมาณ
๙. สนับสนุนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดทุกระดับ ให้เป็นกิจกรรมเด่นในการส่งเสริม ภายในสถาบัน
๑๐. จัดตั้งกลุ่มวิถีพุทธพระราชทานเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ
๑๑. ผู้บริหารครูต้องเป็นต้นแบบที่ดี

๑๒. ส่งเสริมให้มีแผนงานระดับจังหวัด
๑๓. ควรมีการสัมมนาประชุมวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนรู้ระหว่างสถานศึกษา
๑๔. การขยายเครือข่ายโรงเรียนวิถิพุทธในระดับเขตพื้นที่โดยการประสานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้
๑๕. ให้คณะครูนักเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจและให้ความสำคัญ
๑๖. ควรมีคณะกรรมการไปเยี่ยมชมโรงเรียนวิถิพุทธภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
๑๗. โรงเรียนวิถิพุทธต้องร่วมมือร่วมใจกันเพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชน รวมถึงบุคลากรครูได้ดำเนินชีวิตของตนตามแนววิถิพุทธ
๑๘. จัดเข้าในแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน วิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย
๑๙. ขอเสนอแนะให้จัดอบรมบุคลากรทุกคนในโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาทุกโรงเรียนที่เข้าโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ
๒๐. สร้างระบบในโรงเรียนให้เป็นระบบที่ยั่งยืน
๒๑. การประชาสัมพันธ์ต้องจะชัดเจนและทั่วถึง

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ศึกษาระเบียบวิธีในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
๒. ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธด้วยระบบ ๕ M (Money, Man, Materials, Management, Meditation)
๓. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบ มรรค ๘ และ ระบบ ๔ M ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
๔. ศึกษาการสร้างตัวชี้วัดศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
๕. ศึกษาเชิงทดลองเพื่อให้ได้ผลการทดลองที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
๖. ศึกษาแบบเจาะลึก ในแต่ละระดับให้ได้รายละเอียดที่เจาะจง ในการวิจัยในครั้งนี้ต่อไป
๗. ศึกษาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ที่น่าสนใจสำหรับวัยรุ่นไทย
๘. ศึกษาแนวทางการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธในต่างประเทศ
๙. ศึกษาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธที่เหมาะสมกับการพัฒนาต่อยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่
๑๐. ศึกษาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธในมุมมองของคณะสงฆ์ไทย

บรรณานุกรม

๑) ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

เกษม จันทรแก้ว. โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. (พิมพ์ครั้งที่
๓). (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๐)

เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่อง
ในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ (กรุงเทพมหานคร สำนักงานเลขาธิการคุ
สภา พรพ. ๒๕๕๐)

ไพบุลย์ ช่างเรียน, วัฒนธรรมการบริหาร (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๑๗.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. “การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนว
พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, (กรุงเทพมหานคร: กรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน, ๒๕๔๒)

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. “การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนว
พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, (กรุงเทพมหานคร: กรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน, ๒๕๔๒)

กรมพัฒนาที่ดิน. คำจำกัดความ. คู่มือการปฏิบัติงานกระบวนการงานอาคารสถานที่
(กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๓)

กรมวิชาการ. การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ. (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ
, ๒๕๔๕)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, พ.ศ. ๒๕๕๕)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ๒๕๕๕)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงมหาดไทย, กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, ๒๕๕๕)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น “มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” (กระทรวงมหาดไทย, กรม
ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๕๕)

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย. **มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.** (กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการบริหารงาน อปท., ๒๕๔๘)
- กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๖)
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. **ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๒. (๒๕๕๒, กรกฎาคม ๒๐).** (ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม ๑๒๖/ตอนพิเศษ ๑๐๒ ง) (กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ, ๒๕๕๒)
- กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.** (กรุงเทพมหานคร: cursulaลาดพร้าว, ๒๕๔๔)
- กัมปนาท วัชรธนาคม **สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐)
- กัมปนาท ศรีสุนทร, “**การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน ชุมชนบ้านโพธิ์สองห้องวิทยา อำเภอบึงสามพัน จังหวัดมหาสารคาม**”, ศาสตราจารย์ ดร.มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐),
- การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, **คู่มือดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** (พระนครศรีอยุธยา, ฝ่ายบริการการฝึกอบรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)
- การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. (ม.ป.ป.). **เอกสารเครือข่ายและการส่งเสริมเครือข่ายงานการศึกษา** **นอกโรงเรียน.** (กรุงเทพมหานคร: กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ๒๕๔๒)
- กิตานันท์ มะลิทอง. “**เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม.พิมพ์ครั้งที่ ๒**”. (กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์, พ.ศ.๒๕๔๓). หน้า ๑๐.
- กุศล นาคะชาติ “**วรรณกรรมสังคมศาสตร์กับงานห้องสมุด**” (ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปีที่ ๒๕๓๐) หน้า ๓๓
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้.** (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒)
- คณะกรรมการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, **คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,** (พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : พ.ศ. ๒๕๕๘)
- คณะนักวิจัยที่ปรึกษาโครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กทช. “**ริเริ่ม - ปฏิบัติ - ต่อยอด การจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนโดยชุมชน**” (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) , กรุงเทพมหานคร : พ.ศ. ๒๕๕๔)
- จินตนา บุญบงการ. **สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ.** (กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์, ๒๕๓๙)

จิรวาส์ เรือนพันธ์, “การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาชีพอาชีวศึกษาเรื่อง ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐)

ชนิตา รัชพลเมือง. การวิจัยเทคนิคแบบเดลฟาย. การวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษา, (ม.ท.ป.) ๒๕๓๕.

ชยสาโรภิกขุ. โทลหนึ่งก็ถึง : คุณธรรม ๑๒ ประการ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาวิสุทธิ (กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนทอสี, คิว พรินท์ แมเนจเม้นท์, ๒๕๔๙)

ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ (๒๕๓๗) บริการสารนิเทศ ปทุมธานี สาขาวิชาสารนิเทศ คณะนิเทศศาสตร์ (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๓๗)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์, การจัดระบบการศึกษา, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. “เทคโนโลยีและสื่อการสอน เอกสารประกอบวิชาหน่วยที่ ๑๑ นวัตกรรมทางการศึกษา. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๓)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ ๑ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์.(นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๕)

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. ชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วย ๘ - ๑๕ ชุดการสอน ระดับประถมศึกษา. (เอกสารประกอบการสอน). พิมพ์ครั้งที่: ๑๖). (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๙)

ชาตรี เกิดธรรม ผศ.ดร. “เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕)

ชาติชาย ณ เชียงใหม่. การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กรประชาชน.(กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๓๓)

ณัฐนันท์ ยอดอนันชัย, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กับการแนะแนวการศึกษา อาชีพชีวิตและสังคม”, วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

ณัฐพล สียงพิบูล, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีความยืดหยุ่นในการใช้งานพื้นที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต พระโขนง : แนวทางการออกแบบและบริหารจัดการ”, สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒),

ติน ปรัชญพฤทธิ, ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๕)

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐)

- พรรคนี้ย์ วรหาคำ. (๒๕๕๔). การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัด
จันทร์ประดิษฐาราม สังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร.
(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔)
- ทศพิธ แป้นดวงเนตร, “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาอาชีพ โดยชุมชน
ชาวจีนยูนนาน บ้านสันติชล ตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๕๔),
- ทาคาโอะ มียากาวะ. เศรษฐมิติเบื้องต้น. แปลโดย คงศักดิ์ สันติฤกษ์วงศ์, (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์รู้แจ้ง, ๑๙๘๖)
- ทิพวัลย์ มาแสง, การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในประเทศ : วิเคราะห์เปรียบเทียบ กับแนวทางของ
องค์การ สหประชาชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์
บรรณกิจ (๑๙๙๑) จำกัด, พ.ศ. ๒๕๔๔)
- ทิตินา แคมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจักกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์
ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑)
- ทิตินา แคมมณีและคณะ. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. (คณะครุ
ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: พ.ศ.๒๕๔๘)
- ธงชัย สันติวงศ์, องค์การและการบริหาร(พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๔๓)
- ธนวัฒน์ เสนเผือก. ศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ไชยวาน. (หนังสือพิมพ์กสิกร ปีที่ ๘๒ ฉบับที่ ๖
พฤศจิกายน-ธันวาคม, กรมวิชาการเกษตร, โรงพิมพ์กรมวิชาการเกษตร,
กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๒)
- นคร ดังคะพิภพ. “คู่มือการประชุมปฏิบัติการโรงเรียนประเมินตนเอง”. (ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง
มูลนิธิยุวสถิรคุณ : กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๗)
- นัยพรรณ วรรณศิริ. ๒๕๔๐. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคม
วิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐)
- บรรเจอดพร รัตนพันธ์, ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : อุษาการพิมพ์,
๒๕๔๗)
- บุญทัน ดอกไธสง, การจัดองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ ๔), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗)
- บุญส่ง บุญทศ. “ศึกษานิพนธ์ส่วนร่วมของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการดำเนินงานศูนย์
การเรียนรู้ชุมชน:ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดมุกดาหาร”. (ภาคนิพนธ์ กศ.ม(การ
บริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , กรุงเทพ ฯ
: พ.ศ.๒๕๔๓)
- บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕)

- ปริญญช พินุลสรารุช . การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา. (ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๐).
- ผศ.ดร.เชาวนิตศ อัสวกุล. คณะนักวิจัยที่ปรึกษาโครงการศูนย์การเรียนรู้คู่ชุมชน กทช. “ริเริ่ม - ปฏิบัติ - ต่อยอด การจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนโดยชุมชนฯ” (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) , กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๕๔)
- พรเทพ ปิยวัฒนาเมธา. **คู่มือแก้ไขปัญหาการขายและการบริการ.** (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๓๖)
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสังคมไทย.** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖)
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). **ทิศทางการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔.** (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๗)
- พระเทพโสภณ, (ประยูร ธมฺมจิตโต), **ทิศทางการศึกษาไทย,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕ – ๓๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น,** (กรุงเทพมหานคร : อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคน กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น,** (กรุงเทพมหานคร: อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔
- พลชัย โสภากันต์ **สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒** โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ พระนครศรีอยุธยา พ.ศ.๒๕๖๐ หน้า ๑๘๔ - ๑๘๕
- พูลสุข หิงคานนท์. **ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารระบบบริการพยาบาล. ประมวลสาระ ชุติวิชาการพัฒนาศักยภาพระบบบริการพยาบาล หน่วยที่ ๓.** (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช)
- รวีวรรณ ไพรรุ่งโรจน์. **จิตวิทยาการบริการ.** (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑)
- ระพงษ์ เณิมจิระรัตน์. (๒๕๔๒). **คุณภาพในการบริการ.** กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)
- รัตน์ บัณฑิต, **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา,** (กรุงเทพมหานคร: คำสมัย, ๒๕๕๒)
- ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,** (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. “**พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**” กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖

- ราตรี ละครวงศ์. การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต ๒. (สระแก้ว:งานนิพนธ์การศึกษา, ๒๕๔๘)
- รุ่งรัตน์ จิณะเสน, “การพัฒนากระบวนการให้บริการสื่อ ของศูนย์การเรียนรู้ด้วยตัวเอง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐),
- วรารณ ชำเรืองเดช สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวรณาการ พระนครศรีอยุธยา พ.ศ.๒๕๖๐
- วัชรารณ สุริยาภรณ์. (๒๕๔๖). วิจัยธุรกิจยุคใหม่.กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วัลดา บินชาเว็น. (๒๕๔๓). ความพึงพอใจของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์ต่อการให้บริการงานทะเบียนหลักทรัพย์(ประเทศไทย) จำกัด. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา
- วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)
- วีรณัฐ สุทธพันธ์ นวัตกรรมการบริหารตามแนวโรงเรียนวิสุทธิพุทธ (สมุทรปราการ: โรงเรียนคลองสองพี่น้อง, ๒๕๓๘)
- วีรณัฐ สุทธพันธ์ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธที่มุ่งเน้นจิตอาสาของนักเรียนประถมศึกษา บทความ EAU HERITAGE JOURNAL Social Science and Humanity (วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์), (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, ๒๕๕๘)
- วีรพงษ์ เณลิมจิระรัตน์ คุณภาพในงานบริการ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ ส.ส.ท, ๒๕๔๓)
- วีรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และ โยธิน แสงวงศ์. การสนทนากลุ่ม : เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ.สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย.(กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖)
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕)
- วุฒิชัย ผ่องใส สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิสุทธิพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒ (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬารามราชวรณาการ, ๒๕๖๐)
- ศักดิ์ชัย บาลศิริ. "การเปรียบเทียบผลของการให้ข้อมูลกลับคืนในเทคนิคเดลฟาย ระหว่าง การให้ข้อมูลกลับคืนด้วยค่าสถิติที่แตกต่างกัน ." วิทยานิพนธ์ (ค.ม.), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๓
- ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ. (๒๕๔๘). รายงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษา แบบบูรณาการ สำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘)

- ศิริชัย กาญจนวาสีและคณะ. **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย.** (พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.๒๕๔๒)
- ศิริพร ชีปนวัฒนา. **หลักการจัดการเรียนรู้.** (เชียงใหม่ : โปรแกรมวิชาการประถมศึกษา คณะครู ศาสตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. พ.ศ.๒๕๔๘)
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. **การจัดการและการพัฒนา.** (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๕)
- สถาพร พิลาดิ **สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๖๐)
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสณมหาเถระ), **คำกล่าวสัมโมทนียกถา, ยุทธศาสตร์การพัฒนา โรงเรียนวิถี พุทธ,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗)
- สมพงศ์ เกษมสิน, **การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๓),** (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๑๔)
- สมพงศ์ เกษมสิน, **การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๗),** (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓),
- สมหมาย ดอกไม้. **สภาพแวดล้อมมหาวิทยาลัยกรุงเทพในทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษา.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,** (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕)
- สมาน อัครภูมิ, **การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก,** (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.)
- สมาน อัครภูมิ. **การศึกษาและการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนา คณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษา ต้นแบบ รุ่นที่ ๑.** (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๙)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ **การพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถี พุทธ, คู่มือดำเนินงาน,** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๕๙)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ **คู่มือการสัมมนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘,** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๕๙)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการฝึกอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ **รายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒,** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๖๐)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการอบรม **เอกสารรายงานผลการดำเนินงานโครงการศึกษาและพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ สู่อัตลักษณ์ ๒๙ ประการ ระยะที่ ๒** (พระนครศรีอยุธยา: โรง พิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๕๙)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **คู่มือการสัมมนา โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ รุ่นที่ ๘** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหา จุฬาบรรณาการ, ๒๕๖๐)
- ส่วนวางแผนและพัฒนากการอบรม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย **สรุปเล่มรายงานผล โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒.** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์ มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๖๐)

- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. **หนังสือราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฎหมาย, สำนักงาน**
(๒๕๕๓)..กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **การศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การ**
พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาและสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหาร
สถานศึกษา ต้นแบบ รุ่นที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภา
- การศึกษา, ๒๕๕๙)
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม. **แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัด**
มหาสารคาม. (มหาสารคาม: ฝ่ายบริการทางการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม, ๒๕๕๕)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.๒๕๕๓. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.**
(กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์, ๒๕๕๓)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ,**
(กรุงเทพมหานคร : อู่การพิมพ์, ๒๕๕๗)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **คู่มือการบริหารการศึกษา.** (กรุงเทพมหานคร: ครู
- สภาลาดพร้าว, ๒๕๕๗)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ “**แนวทางการจัดตั้งศูนย์บริการร่วมตามตัวชี้วัดระดับ**
ความสำเร็จของการดำเนินการจัดตั้งศูนย์บริการร่วม” สำนักงาน ก.พ.ร.
(กรุงเทพมหานคร: บริษัท มอร์นิ่งสตาร์จำกัด พ.ศ.๒๕๓๐)
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) “**อภิธานศัพท์ การ**
ประกันคุณภาพการศึกษา (QA Glossary)”(โรงพิมพ์ครูสภาลาดพร้าว,
- กรุงเทพมหานคร : พ.ศ ๒๕๕๕)
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน **มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.**(ประเสริฐการพิมพ์,
- กรุงเทพมหานคร : ๒๕๕๙)
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๕,**
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.), ๒๕๕๘)
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**
(พิมพ์ครั้งที่ ๕), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์,
- (ร.ส.พ.), ๒๕๕๘)
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **คู่มือศูนย์เรียนรู้**
ชุมชน (ฉบับนักพัฒนา),พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สุภัทน์นิญค์พร
- นติงกรุป จำกัด, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑)
- สุกฤตา จันทรวิมล. **"แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หลังปี พ.ศ.๒๕๕๕ ตาม**
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒". (มหาวิทยาลัยมหิดล,
- นครปฐม : พ.ศ.๒๕๕๕)

สุรชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านตัวน้อย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐)

สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง, **ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ภาคตะวันออก**, (นนทบุรี: ปิยมิตร มัลติมีเดีย, ๒๕๔๓)

สุวิมล ว่องวานิช. **เคล็ดลับการทำวิจัยในชั้นเรียน**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๔๕)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. **การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**. (กรุงเทพมหานคร:หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔)

อชิรญาณ ยันตพร, “**การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี**” ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒)

อนันต์ เกตุวงศ์, **การบริหารการพัฒนา** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓)

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. “**สุดยอดการพัฒนาการเรียนการสอน**”.(เอ็กซ์เปอร์เน็ทบุ๊กส์, กรุงเทพมหานคร : พ.ศ..๒๕๔๕)

อรรถพงศ์ เลิศวิกรานต์ **สรุปเล่มรายงานผลโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน รุ่นที่ ๒** (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณการ, ๒๕๖๐)

อุดม เขยกิจวงศ์. **แนวทางการบริหารและการจัดการ: การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒**. (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔)

อุทัย บุญประเสริฐ, **ตัวแบบ หุ่นจำลอง แบบจำลองหรือโมเดล**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, วารสารครุศาสตร์, ๒๕๖๖)

อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๑)

(ออนไลน์)

กลุ่มสาระสนเทศ สนผ.,สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ข้อมูลสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ**, (ออนไลน์), แหล่งข้อมูล https://data.bopp-obec.info/emis/area_school.php. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออมก๋อย “**การจัดการพื้นที่สูง**” (กศน. อมก๋อย, เชียงใหม่ : พ.ศ. ๒๕๕๕) สืบค้น จาก <https://www.omkoinfe.com/home/hilltribe-education> เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม,มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **สถิติโรงเรียนวิถีพุทธ**, (ออนไลน์), แหล่งข้อมูล <http://www.vithebuddha.com/main.php>. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๐

สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) (ออนไลน์)

“ ความหมายคำว่า -อาคารสถานที่ ” แหล่งที่มา
<https://dict.longdo.com/search/premise> [สืบค้น เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.
 ๒๕๖๐]

สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) (ออนไลน์)

“ ความหมายคำว่า -ให้บริการ ” แหล่งที่มา
<https://dict.longdo.com/search/service> [สืบค้น เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.
 ๒๕๖๐]

สำนักงานพัฒนาและเทคโนโลยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (nectec) (ออนไลน์)

“ความหมายคำว่า-การเรียนรู้” <http://dictionary.sanook.com/search/dict-th-en-lexitron/การเรียนรู้> [สืบค้น เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๐]

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา(สนก). **แนวทางดำเนินการ ๒๙ ประการสู่ความเป็น**

โรงเรียนวิถีพุทธ(๒๕๕๗). [ออนไลน์]. เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จาก :
www.vitheeabuddha.com . เข้าถึงเมื่อ ๑๖-๙-๕๙

อาภรณ์ ภูวพิณพันธุ์ .ดร "ศูนย์การเรียนรู้" กับการพัฒนาบุคลากร (Learning Center). (เอช อาร์

เซ็นเตอร์ , กรุงเทพมหานคร : พ.ศ ๒๕๕๓) สืบค้นจาก oknation.nationtv.tv/blog/nationejobs/๒๐๐๙/๑๑/๐๖/entry-๑. เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ.
 ๒๕๖๐

๒. ภาษาอังกฤษ

Astin, A.W. (1968). **The college environment**. New York: American Council on Education p 84

Astin, A.W. (1971). **The college environment (2nd^{ed}).** New York: American Council on Education p114

Bardo, John W., and Hartman, John J, **Urban Soclogoy : A Systematic Introduction**, (U.S.A. : F.E. Peacock Publishers, Inc, 1982), pp. 70-71.

Bardo. John W.. and Hartman. **John J.Urban Sociology : A Systematic Introduction**. (U.S.A. : F.E. Peacock Publishers, Inc, 1982), pp. 70-71.

Benson, P. (2000) **Teaching and Researching Learner Autonomy**. Harlow, England : Longman.

Bertalanffy, L.V. (1968). **General System Theory: Foundations, Development, Applications**. (New York: George Braziller),p 200

Bertalanffy, L.V. **General system theory: Foundations, Development, Applications**. (George Braziller, New York : 1968).

- Blanks, E.B. (1991). **A Model Job Description for the Personnel Administrator position in North Carolina Public School System.** North Carolina : The University of North Carolina at Greensboro
- Bown, W.B. and Mobery, D.J., **Organization Theory and Management : A Macro Approach**, (New York : John Wiley and Sons, 1980), pp. 16-17.
- Brown, Warren B. and Moberg, Denis J. 1980. **Organizational Theory and Management : A Macro Approach.** (New York: John Wiley & Sons), p.16.
- Delbecq, A. L., Van de Ven, A. H., & Gustafson, D.H(1975). **Group techniques for program Planning:A guide to nominal group and Delphi processes.** Glenview, IL: Scott,Foresman and Company.
- Deming, Edward W. (1995). **Out of The Crisis.** USA: The Massachusetts Institute of Technology Center for Advanced Engineering Study
- Dickinson, L. (1987) **Self-Instruction in Language Learning.** CUP, Cambridge.
- Eisner, E. W. **Educational Connoisseurship and Criticism: There from and functions in Education Evaluation.** (Journal of Aesthetic Education, 10(3/4) : 1976), pp.192-193.
- Flanders, L. (1989). **Northern Ireland Hit-Squad Scandal.** Nation, 249 (14), 491-494.
- Garder, D. & Miller L. (1999), **Establishing Self-access: From Theory to Practice.** Cambridge: Cambridge University
- Good, Carter V. **Dictionary of Education.** 3rd edition. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p.63.
- Good, Carter V. **Dictionary of Education.** New York : McGraw-Hill Book Company,1976 p 114
- Herbert A. Simon, **Administrative Behavior** (New york: Macmillian, 1947), p. 3.
- Humphrey, J., & Schmitz, H. (1995). **Principles for promoting clusters & networks of SMEs.** Vienna: United Nations Industrial Development Organization
- Husen & Postlethwaite, **The international encyclopedia of education** , (New York : Pargamon. 1994), pp. 158
- Husen & Postlethwaite, **The international encyclopedia of education** , (New York : Pergamos. 1994), pp. 158
- Ichigan State University Extension. (1999), **Delphi technique.** Retrieved July 16, 2002,from <http://www.msue.msu.edu/msue/imp/modii/iii0006.html>
- Ivancevich, J. H. (1989). **Management: Principles and functions** (4th ed.). (Richard D. Irwin, Boston: MA.: ୧୯୯୯) p.୧୯.

- Jacop W. Getzels and Egon G. Guba, **“Social Behavior and the Administrative Process”**, (School Review, Vol. 65, 1973) ,pp. 164-175.
- Jarolimek. Social Studies in Elementary Education. 3rd ed. New York:The Macmillan Company, 1969. P189
- Joyce, B. and Weil, M., **Model of Teaching**, (New York : Prentice-Hall, 1996), p. 197.
- Keeves P.J., **Educational research, methodology and measurement : An international handbook**. (Oxford : Pergamon Press, 1988), p.560.
- Keeves, P. J. **Model and model building, Educational research methodology and measurement : An international handbook** (Oxford, England : Pergamon Press, 1998)
- Kendall, K.E. and Kendall, J.E., **Systems Analysis and Design**, (New York : Prentice Hall, 2005), p. 389
- Kotler, Philip. (1997). **Marketing management : analysis, planning, implementation and control**. 9th ed. New Jersey :A simon & Schuster Company p.611
- Linstone, H. A. (1978). **The Delphi Techniques : Handbook of Futures Research**. Westwood, CT. : Greenwood Press, Inc. p.67
- Macmillan, Thomas T. (1971). **“The Delphi Technique.”**, Paper Presented at the Annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development, Monterey, California. (May), 3-5.
- Madaus, G. F., Scriven, M. S., & Stufflebeam, D. L. **Evaluation models viewpoints on education and human services evaluation (8th ed.)**. Boston: Kluwer-Nijhoff. (1983)P.၈၃၇-၉၀၉
- Martorella, P. (1991). **Consensus building among social educators: A delphi study**. Theory and Research in Social Education, 19,83-94
- Mescon, Michael H., Albert, Michael. and Khedouri, Franklin. **Mangement Individual and organizational elfectiveness (2nd ed)**. (New York: Harper & Row. 1985) p.112
- Murry, J. W., & Hammons, J. O. **Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research**. *TheReview of Higher Education* (1995) ,18(4), 423-436.. (1996). Management appraisal systems in community colleges: How good are they.*Community College Review*, 20(1), 19-28
- Murry, J. W., & Hammons, J. O. **Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research**. *The Review of Higher Education*, 18(4) 1995, pp.423-436

- Murry, J. W., & Hammons, J. O. **Delphi: A versatile methodology for conducting qualitative research.** The Review of Higher Education, 18(4) 1995, pp.423-436
- Nichols, Mark. "Community Resources for School," Encyclopedia of Education. 2(1) : 341-347 ; February, 1971 p342
- Nichols, Mark. "**Community Resources for School**" Encyclopedia of Education . 2(1) : 341-347 ; February, 1971. P341
- Owen, John M. 1993. **Program Evaluation: Forms and Approaches.** (St. Leonards, Australia : Allen & Unwin Pty Ltd. Pressman, J.L.) p.3
- Procter and Paul. **Longman Dictionary of Contemporary English.**(Longman, London : 1978),p.174.
- Ramirez , Emiliano C . **Some Community School Practices.** Quezan City : National Printing , 1954. P 386
- Schermerhorn, J. R. (1999). **Management. (6th ed.).** New York: John Wiley & Sons p. G - 2
- Seels & Richey. **Instructional technology : The definitions and domains for the field** Washington, (D.C. : Association for Educational Communications and Technology, 1994). p.21
- Smite, R. H., and Other, **Measurement : Making Organization Perform,** (Macmillan, New York : 1980), p. 461
- Steiner, G. A. **Individual Behavior and Group Achievement.** (New York: Oxford University Press, 1969), p.7
- Steiner, Lars. **Organizational Dilemmas as Barriers to Learning,** (The Learning Organization. 5,4 : 1998), p.193–201.
- Stoner, A. F.and Wankel, C., **Management,** ^{3rd} ed, (New Delhi : Prentice – Hill Privated, 1986), p. 50.
- Strickland, A. W. (2006). **ADDIE.** Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education. P.212
- Stufflebeam; D.L. et all .**Educational Evaluation and Decision-Making.** Lllinois : Peacock_Publishers.inc 1971 p. 45
- Tosi H.L.and Carroll S.J.,**Managment,**2nd ed.(New Yok: John Wiley & Sons,1982),p.163.
- Unesco. (1978). **Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum in report of a Workshop.** (Seoul, 1 – 30 August).Bangkok : Unesco
- UNESCO. (1999, 23 February – 4 March). National Workshop (1999) **National Workshop on Development of Strategies for Promoting Continuing**

Education through Community Learning Centres in Myanmar.

Yangon Myanmar

Wittich , Walter Arno and Charles Francis Schuller. **Audio Visual Materials.** New York :
Harper & Row Publisher, 1962. P229

ภาคผนวก

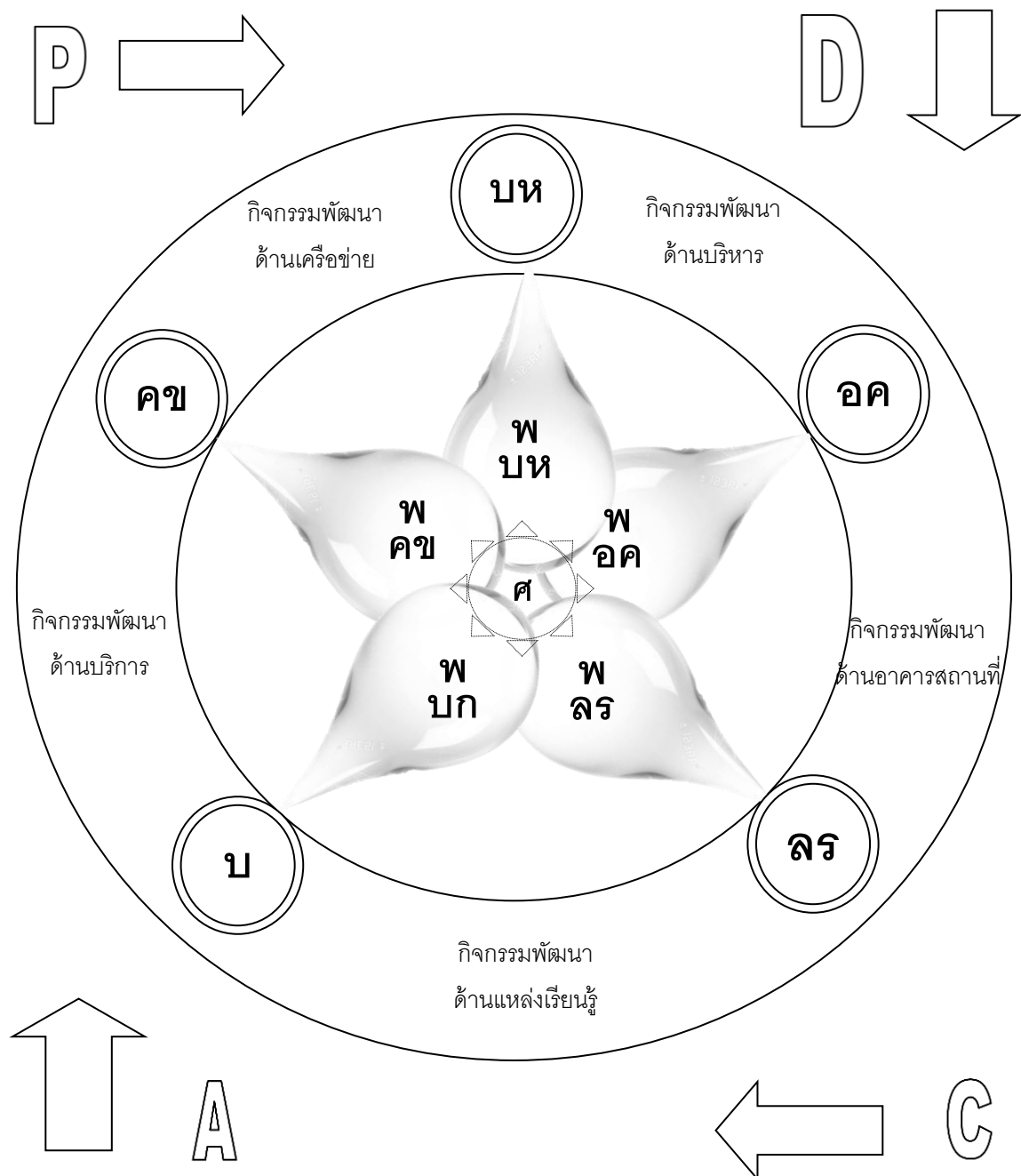
ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

คู่มือการใช้

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ

สำหรับโรงเรียนวิถิพุทธ

พระณรงค์เดช เดชาดิลก

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

CODA MODEL ในรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้เป็นรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการพรรณาลักษณะงานโดยย่อ ถึงลักษณะรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วยกิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๑ (บท) ด้านการบริหาร กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๒ (อค) ด้านอาคารสถานที่ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๓ (ลร) ด้านแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๔ (บก) ด้านการบริการ กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ กิจกรรมสำหรับองค์ประกอบที่ ๕ (คช) ด้านเครือข่าย กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ดำเนินการ ด้วยวงจรเดมมิ่ง P = Plan, D = Do, C = Check, A = Action เพื่อขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ CODA MODEL นี้จำแนกได้เป็น ๔ ส่วน คือ

๑. **C = Composition** หมายถึง องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน คือ ๑) ด้านการบริหาร ๒) ด้านอาคารสถานที่ ๓) ด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) ด้านการบริการ ๕) ด้านเครือข่าย

๒. **O = Operations** หมายถึง การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” ส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดมมิ่ง ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของเดมมิ่งมี ๔ ขั้นตอน คือ ๑) มีการวางแผน (Plan : P) ๒) การปฏิบัติตามแผน (Do : D) ๓) การตรวจสอบ (Check : C) ๔) การแก้ไขปรับปรุง (Action : A)

๓ **D = Development** หมายถึง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แยกเป็น ๕ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาการบริหาร ๒) การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ ๓) การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) การพัฒนาด้านบริการ ๕) การพัฒนาด้านเครือข่าย

๔ **A = Activities** หมายถึง กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับพัฒนาองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

- ๑ กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร
- ๒ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่
- ๓ กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

๔ กิจกรรม ประหยัคยอมณอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ

๕ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมใน
โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธฉบับนี้ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ และ
สังเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ สอบถาม และตรวจสอบความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญ,
ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อำนวยการโรงเรียนวิถีพุทธ ภายใต้การดำเนินงานของส่วนวางแผนและพัฒนาการ
อบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สำนักพัฒนา
นวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ประกอบไปด้วย
องค์ประกอบหลัก ๓ ส่วน คือ ๑) ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) กระบวนการของศูนย์
การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การนำรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธไปใช้ อธิบาย
ได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) หลักการ, ๒) วัตถุประสงค์, ๓) สิ่งแวดล้อม ๔) ตัวชี้วัด

ส่วนที่ ๒ กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) องค์ประกอบ
ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การพัฒนา
ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) กิจกรรมพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ส่วนที่ ๓ การนำไปใช้ ประกอบไปด้วย ๑) การเตรียมการนำไปใช้ ๒) การนำไปใช้ ๓) การ
ติดตามและประเมินผล

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) หลักการ, ๒)
วัตถุประสงค์, ๓) สิ่งแวดล้อม ๔) ตัวชี้วัด

๑) หลักการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

๑. เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อการเรียนรู้
และเป็นแหล่งรวมของความรู้

๒. รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไปฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้าน
โรงเรียนวิถีพุทธ

๓. เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์

๔. มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

๕. เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้

๖. เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการ
พัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน

๗. ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถีพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการ
ความรู้กลุ่มเป้าหมาย

๘. เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน
วิถีพุทธ

๒) วัตถุประสงค์ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ คือ

๑. เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา
๓. เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษาแนวพุทธ
๔. เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถีพุทธของโรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ
๕. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการดำเนินงานและกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มารับบริการ
๖. เพื่อเป็นศูนย์การประสานงานเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถีพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์ต่อไป

๓) สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑. บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ
๒. ยึดหลักความสะอาด (ศีล)
๓. มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ
๔. เป็นแหล่งเสริมสว่าง (ปัญญา)
๕. เป็นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจากยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด
๖. ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน
๗. จัดสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและควรมีรูปภาพพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เช่น หลวงปู่มั่น หลวงปู่ชา หลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ขาว เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามได้อย่างถูกต้อง

๔) ตัวชี้วัด “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

๑. ด้านมีความทันสมัย (ความเป็นสากล, ศตวรรษที่ ๒๑, อาเซียน)
๒. ด้านองค์ความรู้ (หลักธรรมของพระพุทธเจ้า, ความเป็นวิถี)
๓. ด้านฝึกสติ สมาธิ Mindfulness
๔. ด้านสถิติ
๕. ด้านจุดเด่นจากการเป็นโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน
๖. ด้านการปฏิบัติ Active Learning จับต้องได้ เป็นรูปธรรม การเรียนรู้แบบลงมือทำ

ส่วนที่ ๒ กระบวนการของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบไปด้วย ๑) องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ, ๒) การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) การพัฒนา

ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) กิจกรรมพัฒนาของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

๑) องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมี ๕ ด้าน

๑. ด้านการบริหาร

- (๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้
- (๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์
- (๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการ
ตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มี
ประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ
- (๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน
- (๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา
พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน
และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
- (๗) มีการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านโรงเรียนวิถี
พุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง

๒. ด้านอาคารสถานที่

- (๑) ที่ดินที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้
- (๒) สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้นในพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ เช่น อาคาร
สถานที่ต่าง ๆ อาทิห้องเรียน ห้องสุขา เป็นต้น
- (๓) บริเวณโดยรอบสิ่งปลูกสร้างนั้น ๆ ตัวอย่างคือ ถนน ที่จอดรถ สนาม
เด็กเล่น
- (๔) สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา
 เป็นต้น

๓ ด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์
- (๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล
ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วัสดุทัศนต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้
โรงเรียนวิถีพุทธ
- (๓) สถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ หรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทาง
พระพุทธศาสนา
- (๔) สถานที่ ที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธหรือพระพุทธศาสนาหมายถึง เป็น
แหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต
- (๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธที่เป็นของตนเอง
ที่สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้

๒.๑.๔ ด้านการบริการ

- (๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้
- (๒) ผู้ให้บริการ
- (๓) ผู้รับบริการ
- (๔) ปฏิกริยาหรือการปฏิบัติงานที่ฝ่ายหนึ่งเสนอให้กับฝ่ายอื่น โดยตั้งใจส่งมอบบริการอันนั้น หรือรับบริการสิ่งนั้น
- (๕) การบริการด้วยหลักกัลยาณมิตร

๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย

- (๑) กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนต่อโรงเรียน หรือโรงเรียนต่อชุมชน หรือโรงเรียนต่อหน่วยงานอื่น ๆ หรือโรงเรียนที่มีต่อบุคคล ที่มีต่อกัน
- (๒) การประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ
- (๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิถีพุทธตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้
- (๔) ส่งเสริมให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ MOU ว่าด้วยการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือในรูปแบบคู่ขนาน
- (๕) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ในปัจจุบัน

๒) การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” โดยส่วนมากโรงเรียนดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธจะใช้หลักการดำเนินงานของเดิมมี ร่วมกับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานของเดิมมี มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. มีการวางแผน (Plan: P) เป็นส่วนประกอบของวงจรที่มีความสำคัญเนื่องจากการวางแผนเป็นจุดเริ่มต้นของงานและเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานในส่วนอื่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนในวงจรเดิมมี เป็นการหาองค์ประกอบของปัญหา โดยวิธีการระดมความคิด การหาสาเหตุของปัญหา การหาวิธีการแก้ปัญหา การจัดทำตารางการปฏิบัติงาน การกำหนดวิธีดำเนินการ การกำหนดวิธีการตรวจสอบและประเมินผล ในขั้นตอนนี้มีการดำเนินการดังนี้

- (๑) ตระหนักและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสมาชิกแต่ละคนร่วมมือและประสานกันอย่างใกล้ชิด ในการระบุปัญหาที่เกิดขึ้น ในการดำเนินงาน เพื่อที่จะร่วมกันทำการศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขต่อไป

- (๒) เก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์และตรวจสอบการดำเนินงาน หรือหาสาเหตุ ของปัญหา เพื่อใช้ในการปรับปรุง หรือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งควรจะวางแผนและดำเนินการเก็บข้อมูลให้ เป็นระบบระเบียบ เข้าใจง่าย และสะดวกต่อการใช้งาน เช่น ตาราง ตรวจสอบ แผนภูมิ แผนภาพหรือแบบสอบถาม เป็นต้น
- (๓) อธิบายปัญหาและกำหนดทางเลือก วิเคราะห์ปัญหา เพื่อใช้กำหนด สาเหตุของความบกพร่อง ตลอดจนแสดงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่ง นิยมใช้วิธีการเขียนและวิเคราะห์แผนภูมิหรือแผนภาพเช่น แผนภูมิ ก้างปลา แผนภูมิพาเรโต และแผนภูมิการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้ สมาชิกทุกคน ในทีมงานคุณภาพ เกิดความเข้าใจในสาเหตุและปัญหา อย่างชัดเจน แล้วร่วมกันระดมความคิด (Brainstorm) ในการ แก้ปัญหา โดยสร้างทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ในการตัดสินใจ แก้ปัญหา เพื่อมาทำการวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด มาดำเนินงาน
- (๔) เลือกวิธีการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการดำเนินงาน โดยร่วมกัน วิเคราะห์ และวิจารณ์ทางเลือกต่าง ๆ ผ่านการระดมความคิด และ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิก เพื่อตัดสินใจเลือกวิธีการ แก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงาน ให้สามารถบรรลุตาม เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจจะต้องทำวิจัยและหาข้อมูล เพิ่มเติม หรือกำหนดทางเลือกใหม่ที่มีความน่าจะเป็นในการ แก้ปัญหาได้มากกว่าเดิม
๒. การปฏิบัติตามแผน (Do: D) เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในตารางการ ปฏิบัติงาน ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มต้องมีความเข้าใจถึงความสำคัญและความจำเป็นใน แผนนั้น ๆ ความสำเร็จของการนำแผนมาปฏิบัติต้องอาศัยการทำงานด้วยความ ร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิก ตลอดจนการจัดการทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการ ปฏิบัติงานตามแผนนั้น ๆ ในขั้นตอนนี้ ขณะที่ลงมือปฏิบัติจะมีการตรวจสอบไป ด้วย หากไม่เป็นไปตามแผนอาจจะต้องมีการ ปรับแผนใหม่และเมื่อแผนนั้นใช้งาน ได้ก็นำไปใช้เป็นแผนและถือปฏิบัติต่อไป
๓. การตรวจสอบ (Check: C) หมายถึง การตรวจสอบดูว่าเมื่อปฏิบัติงานตามแผน หรือการแก้ปัญหางานตามแผนแล้ว ผลลัพธ์เป็นอย่างไร สภาพปัญหาได้รับการ แก้ไขตรงตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งใจหรือไม่ การไม่ประสบผลสำเร็จอาจจะเกิดจาก สาเหตุหลายประการ เช่น ไม่ปฏิบัติตามแผน ความไม่เหมาะสมของแผนการเลือกใช้ เทคนิคที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น
๔. การแก้ไขปรับปรุง (Action : A) เป็นการกระทำภายหลัง หลังจากที่ทำกระบวนการ ๓ ขั้นตอน ตามวงจรได้ดำเนินการเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลจากขั้น

การตรวจสอบ(C) มาดำเนินการให้เหมาะสมต่อไปว่าจะปรับปรุง หรือพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับแนวทางการดำเนินงานตามอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ให้สังเคราะห์เข้าไปในการดำเนินการตามการดำเนินงานของเดิมมี

๓) การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน คือ

๑ การพัฒนาด้านบริหาร

- (๑) ด้านระบบบริหารภายใน
- (๒) ด้านการเรียนการสอน
- (๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร
- (๕) ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ
- (๖) ด้านการบริหารงบประมาณ

๒. การพัฒนาด้านอาคารสถานที่

- (๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด
- (๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ
- (๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้

๓. การพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

- (๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย
- (๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลากหลายในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ
- (๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
- (๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้
- (๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)
- (๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่

๔. การพัฒนาด้านบริการ

- (๑) พัฒนาให้ระบบบริการศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี
- (๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ
- (๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้
- (๔) ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด
- (๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และ พิการ
- (๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ

๕. การพัฒนาด้านเครือข่าย

- (๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย
- (๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย
- (๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี
- (๔) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ
- (๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ

๔) กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

สำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อมีการดำเนินการบริหารและพัฒนาขึ้นมา จนเป็นที่ประจักษ์ต่อโรงเรียนอื่น ๆ หรือหน่วยงานต่าง ๆ สนใจที่จะมาศึกษาดูงาน กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างสำหรับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน คือ

๑. กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร
๒. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่
๓. กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้
๔. กิจกรรม ประหยัดต่อมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านงานบริการ
๕. กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ให้แต่ละศูนย์ ดำเนินการเพิ่มเติมตามความเหมาะสม
ส่วนที่ ๓ ประกอบไปด้วย ๑) การเตรียมการ ๒) การนำไปใช้ ๓) การติดตามและ
 ประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

๑ การเตรียมการ

รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธนี้จะประสบผลสำเร็จและมี
 ประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการที่ดีเป็นสำคัญ ใน
 ขั้นตอนของการเตรียมการนั้น จัดว่าเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
 โรงเรียนวิถีพุทธอย่างมากในการเตรียมการนำไปใช้

๒ การนำไปใช้

การนำผลงานวิจัยรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ไปใช้ประโยชน์
 คือ การนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในโครงการ/โครงการวิจัย และ
 รายงานการวิจัยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมกับ
 กลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนถึงการนำไปใช้ จนก่อให้เกิด
 ประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ และได้การรับรองการใช้ประโยชน์จากหน่วยงาน
 ที่เกี่ยวข้อง

๓. การติดตามและประเมินผล

การติดตาม (Monitoring) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า ได้มีการ
 ดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่กำหนดได้อย่างไร ข้อมูลที่ได้จะนำมา
 ประกอบเป็นเครื่องมือ ควบคุม กำกับ การดำเนินงานในขณะปฏิบัติตามการวิจัย ทั้ง
 ในด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการดำเนินงาน (Process) และด้านผลผลิต
 (Output)

การประเมินผล (Evaluation) มีขอบข่ายกว้างขวาง ขึ้นอยู่ว่าจะประเมินในขั้นตอนใด
 ของโครงการ เช่น ก่อนเริ่มการดำเนินงาน ขณะดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนา
 ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งอาจดำเนินการเป็นช่วง เป็นระยะต่าง ๆ เช่น ทุก
 ๓ เดือน ทุก ๖ เดือน ทุกปี ประเมินเมื่อกิจกรรมดำเนินงานไประยะครึ่งโครงการ
 เป็นต้น หรือเป็นการประเมินผล เมื่อดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาศูนย์การ
 เรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธเรียบร้อยแล้ว

ตัวอย่างกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับการพัฒนาองค์ประกอบด้านต่าง ๆ

กิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างสำหรับ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ แบ่งตามองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียน ๕ ด้าน ในการวิจัยนี้ จะกล่าวถึงกิจกรรม ๕ กิจกรรม คือ ๑) กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์ เป็นกิจกรรมด้านการบริหาร ๒) กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถิพุทธ เป็นกิจกรรมด้านอาคารสถานที่ ๓) กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย เป็นกิจกรรมด้านแหล่งเรียนรู้ ๔) กิจกรรม ประหยัต์ออมถนอมใช้ เป็นกิจกรรมด้านงานบริการ ๕) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เป็นกิจกรรมด้านเครือข่าย

๑) กิจกรรมพัฒนาคนดีต้นแบบศูนย์

เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริหาร

หลักการและเหตุผล

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ มาตราที่ ๒๒ - ๒๔ กำหนดให้ผู้สอนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีการจัดประสบการณ์ตรง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้และจดจำได้นาน มีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้และให้สนองนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่บุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ ต้องมีการพัฒนาตนเอง เพื่อแสวงหาความรู้ ให้ก้าวทันเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีเทคนิควิธีการส่งความรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของสังคมและผู้ใช้บริการ เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถแข่งขันในเวทีระดับสากลได้ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒ หมวด ๗ ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มาตรา ๕๒ ที่กำหนดให้ครูประจำการต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงต่อไป ฉะนั้นบุคลากรของศูนย์ เพื่อจะเป็นคนดีของศูนย์ ต้องมีการพัฒนาตนเองด้วย

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อให้บุคลากรของศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ได้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ด้านวิถิพุทธที่เน้นผู้ใช้บริการเป็นสำคัญ

๒ เพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีมาตรฐานและเป็นแบบอย่างที่ดี

กิจกรรมดำเนินการ

๑ ประชุมวางแผนโครงการ/ เสนอโครงการ /แต่งตั้ง คณะทำงาน มอบหมายหน้าที่

๒ ดำเนินตามโครงการ

๑) กิจกรรมประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒) กิจกรรมประเมินกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้

๓) กิจกรรมสังเกตผู้เข้ามาใช้บริการ

๔) กิจกรรมอบรมสัมมนา ศึกษา ดูงานเพื่อพัฒนาตนเอง

๕) กิจกรรมตรวจสอบเอกสาร (แผนจัดการเรียนรู้)/เอกสารสนับสนุนศูนย์

การเรียนรู้)

๖) กิจกรรมพัฒนาบุคลากรให้ตรงตัวแบบเงื่อนไขมาตรฐานศูนย์การเรียนรู้

อยู่เสมอ

๓ ประเมินผล

๔ สรุปและประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑ บุคลากรทุกคนของศูนย์เป็นคนดี เป็นต้นแบบ มีประสิทธิภาพและเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น

๒ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธมีความสามารถบริหารจัดการจัดตามหลักการกระจายอำนาจ การจัดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ได้อย่างมีคุณภาพ

๓ ผู้ใช้บริการได้รับความรู้ ความสามารถตามมาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

๒) กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านอาคารสถานที่

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแนววิถีพุทธ กำลังเป็นที่ให้ความสนใจของหลายฝ่าย เนื่องจากผลที่จะตามมาเกิดกับมนุษย์อย่างแน่นอน และผลที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ศูนย์การเรียนรู้ต้องเป็นต้นแบบ ให้ทุกส่วนต้องมีความตระหนักถึงปัญหานี้ การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์และพัฒนาเป็นหน้าที่ของทุกคน ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง ที่จะต้องร่วมกันรณรงค์รู้จักใช้อย่างคุ้มค่าและต้องพยายามรักษาให้ยาวนาน โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว ต้องมีความหลากหลาย จึงใจให้ผู้ใช้บริการ เกิดความสนใจและตระหนักในที่สุด

ดังนั้น จึงได้จัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ เพื่อให้ทุกคนภายในศูนย์การเรียนรู้ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธ นอกจากนี้ยังให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ภายในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังการรักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตระหนักรู้ ถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง

๒ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ดำเนินการตามโครงการ

๑ กิจกรรมปลูกต้นไม้

๒ กิจกรรมธนาคารขยะมูลค่าเพิ่ม

๓ กิจกรรมโรงเรียนหนูสะอาด

๔ ติดตาม ประเมินผล

๕ สรุปผลและรายงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑ ทุกคนตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมตามแนววิถีพุทธและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

๒ ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๓) กิจกรรมส่งเสริมการจัดแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย

เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านแหล่งเรียนรู้

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้กำหนดมาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

ฉะนั้นศูนย์การเรียนรู้ เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาภายในศูนย์การเรียนรู้ตามอัยาศัย ซึ่งส่งผลให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงและเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

วัตถุประสงค์

๑ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ตรง จากการเลือกกิจกรรมตามอัยาศัย

๒ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านสังคมและการอยู่ร่วมกัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑ จัดประชุมครู

๒ วางแผนงาน

๓ ดำเนินงานตามแผน

๓.๑ สอบถามความต้องการของผู้เรียน

๓.๒ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้/และกำหนดการ

๓.๓ ปฏิบัติการตามแผนงาน

๔ ประเมินผล

๕ สรุปและรายงานผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑ ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

๒ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

๔) กิจกรรม ประหยัดออมถนอมใช้

เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านการบริการ

หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ หมวด ๔ มาตรา ๒๓ (๒) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (๕) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ระบบราชการในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและการกระจายอำนาจ จึงส่งให้โรงเรียนทุกโรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ มีฐานะเป็นนิติบุคคลและต้องบริหารงานการเงินทุกประเภทให้เพียงพอกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร เช่น ค่าใช้จ่ายเงินสาธารณูปโภค วัสดุต่าง ๆ ถ้าทางโรงเรียนไม่มีระบบในการใช้จ่ายอย่างประหยัด โรงเรียนจะไม่มียอดงบประมาณที่เพียงพอกับความต้องการ ฉะนั้นทางโรงเรียนจึงมีกิจกรรมด้านบริการคือกิจกรรมประหยัด ออม ถนอมใช้ เพื่อพัฒนาโรงเรียน รวมถึงศูนย์การเรียนรู้ และเป็นการฝึกนิสัยของบุคลากร นักเรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามต้องการ

วัตถุประสงค์

- ๑ เพื่อลดค่าใช้จ่ายประเภทสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา) และวัสดุสิ้นเปลือง
- ๒ เพื่อปลูกฝังนิสัยการประหยัดของผู้เรียนและครูในโรงเรียน
- ๓ เพื่อให้โรงเรียนมีกิจกรรมงานบริการด้านออมแก่ ผู้เรียนและครูในโรงเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ๑ จัดประชุมชี้แจง - คณะครู นักเรียน และภารโรง
- ๒ วางแผนดำเนินงาน
- ๓ ดำเนินงานตามโครงการ
 - ๓.๑ เสนอโครงการ
 - ๓.๒ เขียนข้อควรปฏิบัติ ติดป้ายตามจุดต่างๆ
 - ๓.๓ สอดแทรกวิธีการประหยัดน้ำ - ไฟ อาหารกลางวัน ทุกครั้งเมื่อมี

โอกาส

- ๔ การติดตาม ประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑ โรงเรียนช่วยประเทศชาติประหยัดงบประมาณ
- ๒ บุคลากรในโรงเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

๕) กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ

เป็นกิจกรรมพัฒนาด้านเครือข่าย

หลักการและเหตุผล

ด้วยศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน รู้ เข้าใจ คำสอนของศาสนาของตน และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยเฉพาะตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งเพื่อให้บุคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน ได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในเรื่องดังกล่าว และเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง โดยมีเป้าหมายเป็นนักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธทุกคน และบุคลากรทางการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีโครงการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ ในเขตใกล้เคียงศูนย์การเรียนรู้ จำนวน ๕๐ คน เพื่อให้โรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ Coaching โรงเรียนวิถีพุทธ กิจกรรมพัฒนาโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” กิจกรรมนำเสนอผลการดำเนินงานผ่านบทความในวารสารรู้ต้นและเบิกบาน และกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน

ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานวัตกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธ ได้รับการพัฒนาโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” การเขียนบทความวารสารรู้ต้นและเบิกบาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการมีคุณธรรม มีจิตสำนึกความเป็นไทย ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. เพื่อให้โรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม สร้างความในความเป็นชาติไทย และวิถีชีวิตแบบชาวพุทธอย่างถาวร

กิจกรรมและระยะเวลาการดำเนินงาน

๑ อบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้รับผิดชอบโครงการเสริมสร้างคุณธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ และผู้รับผิดชอบโครงการคุณธรรม “เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง” จำนวน ๕๐ คน

๒ การแสดงผลงานโครงการคุณธรรม เยาวชนทำดีถวายในหลวง ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประเทศ

๓ สรุปและรายงานผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ครูมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นคุณค่าความสำคัญในการจัดกิจกรรมคุณธรรม มีจิตสำนึก มีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าความเป็นไทย

๒. ครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา เห็นคุณค่าในความสำคัญของการมีส่วนร่วมและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรม

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสัมภาษณ์
- แบบสอบถาม ด้วยเทคนิคเดลฟาย
- แบบสอบถาม เชิงปริมาณ เพื่อหาค่าความเหมาะสม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามนี้ จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นรูปแบบในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะงานวิจัยเท่านั้น
๒. แบบสัมภาษณ์นี้จะแบ่งเป็น ๔ ขั้นตอน คือ
 - ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
 - ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถิพุทธในปัจจุบัน
 - ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
 - ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ
๓. โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ให้ครบทุกข้อตามสภาพตามความเป็นจริง คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบต่องานแต่ประการใด แต่จะเป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินงานในเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ” ต่อไป

ผู้วิจัยขอเจริญพรขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ที่กรุณาใช้เวลาตอบแบบสัมภาษณ์
ในครั้งนี้

พระณรงค์เดช อิมุตโต(เดชาดิลก)
 นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

“รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่

สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธในปัจจุบัน

ข้อคำถาม ท่านคิดว่า สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาเป็นอย่างไร

ตอนที่ ๓ คำถามเกี่ยวกับรูปแบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อคำถาม ท่านคิดว่า ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร

ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร

ตอนที่ ๔ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ข้อคำถาม ท่านคิดว่า ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธควรมีการพัฒนาในด้านใด

อย่างไรบ้าง

ขอเจริญพร ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถาม
สำหรับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
(เคลฟาย รอบ ๒)

๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามนี้จุดมุ่งหมายเพื่อให้ท่าน ได้พิจารณา รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยคำถามทั้งหมด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแบบสอบถามในครั้งนี้

๒. แบบสอบถามนี้เป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าการ ให้ท่านพิจารณาว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในแต่ละข้อมีความเหมาะสมระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดค่าระดับคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น ๕ ระดับ มีความหมายดังนี้

๕	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
๔	หมายถึง	เหมาะสมมาก
๓	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
๒	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
๑	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

๓. ในช่องข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ท่านได้แสดงข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความเหมาะสมและเห็นสมควรจากท่าน เพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย และผู้วิจัยจะเร่งรวบรวมคำตอบของท่านเพื่อจัดทำตามขั้นตอนต่อไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ ที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถาม

พระณรงค์เดช อธิมุตโต(เดชาดิลก)
นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร

ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
๑.	ผู้บริการต้องมีความรับผิดชอบและอุดมการณ์ในการทำงานวิถีพุทธ						
๒.	ผู้บริหาร ต้องมีหลักธรรมประจำตนและไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข						
๓.	มีสมุดบันทึกกิจกรรมวิถีพุทธประจำตัว ให้แก่สมาชิกในศูนย์ เพื่อใช้บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธประจำวัน						
๔.	มีการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดีในศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชน						
๕.	คณะครู ควรรวมกลุ่มจัดการความรู้ด้านวิถีพุทธร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ (PLC)						
๖.	มีการจัดประเมินพฤติกรรมนักเรียนในด้านวิถีพุทธ						
๗.	มีการประเมินความยั่งยืนในการดำเนินงานตามกิจกรรมวิถีพุทธ ทุกระยะ						
๘.	มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, หลักคุณธรรม ๘ ประการ มาบูรณาการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และเข้ามาอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้						
๙.	มีการกำหนดเวลาให้นักเรียนได้ศึกษา ตามฐานการเรียนรู้ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้อย่างหลากหลาย						
๑๐.	มีการพัฒนา ผอ. ครู นักเรียน ชุมชน เพื่อยกระดับให้มีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นประจำ						
๑๑.	ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมพอสมควร						
๑๒.	มีการจัดการพัฒนาองค์ความรู้ ที่นำไปพัฒนาได้จริง มาฝึกให้เด็ก เยาวชน และผู้เรียนรู้ ไม่เป็นผู้หลงไม่เป็นผู้มอมเมาในอบายมุข อย่างสม่ำเสมอ						
๑๓.	มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของศูนย์						
๑๔.	ศูนย์การเรียนรู้ที่ดี ควรมีผู้มาดำเนินงานอย่าง						

ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	สม่ำเสมอ เดือนละ อย่างน้อย ๒-๓ ครั้ง						
๑๕.	มีการจัดทำสถิติ ผู้มารับความรู้ ในรอบเดือน รอบปี						
๑๖.	มีการกำหนดเป็นช่วงเวลา/จัดโปรแกรม ให้ผู้มาเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้ตรงกับช่วงเวลาที่ว่างของครู หรือนักเรียนที่มาบรรยาย						
๑๗.	มีการประเมินผลติดตามผล ผู้ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม โดยสอบถามหรือสัมภาษณ์						
๑๘.	มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ในรูปแบบ บวร. มุ่งเน้นให้เป็นธรรมชาติ						
๑๙.	มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้						
๒๐.	มีความหลากหลาย ของบริบท สิ่งแวดล้อม เน้น ๕ ดี (ดีสะอาด, ดีวินัย, ดีสุขภาพ, ดีตรงเวลา, ดีจิตอาสา) นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง						
๒๑.	จัดให้มีพระพุทธรูป ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ประวัติพระพุทธรเจ้า สังเวชนียสถานจำลอง ป้ายศาสนสุภาษิต ฯลฯ ในศูนย์การเรียนรู้						
๒๒.	เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องหลักธรรมของพระพุทธรเจ้าในรูปแบบสัณนิบาต						
๒๓.	มีบรรยากาศให้สงบร่มเย็นเหมาะแก่การพักผ่อนกายและจิตของชุมชน						
๒๔.	มีป้ายนิเทศ มีกระบวนการให้ข้อมูล มีป้ายบอกเรื่องราวให้เหมาะสม มีองค์ความรู้ที่ทันสมัย บอกความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ ตลอดจนวิวัฒนาการต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ รวมถึงป้ายบ่งบอกเรื่องราวหรือกิจกรรมที่แสดงอยู่ในศูนย์ฯ						
๒๕.	มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้						
๒๖.	มีห้องนิทรรศการเพื่อนำเสนอ วิถีทัศน์ สื่อเกี่ยวกับวิถีพุทธ						
๒๗.	มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทางประเพณี						

ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	วัฒนธรรม อาชีพต่าง ๆ ของท้องถิ่น ชุมชน และสามารถ จัดค่ายคุณธรรมได้						
๒๘.	มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของประเทศหรือจังหวัดของตนเองและเป็นแหล่งอนุรักษ์เทิดทูนสถาบัน และสนับสนุน ยกย่องบุคคลตัวอย่างของชุมชน						
๒๙.	มีกิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาผู้ที่เข้ามาเรียนรู้						
๓๐.	มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคของประเทศ						
๓๑.	มี นวัตกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามแนววิถีพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจนเกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้						
๓๒.	มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้ทำกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกันในชุมชนหรือในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนวิถีพุทธ ทุกอาทิตย์หรือทุกเดือนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน						
๓๓.	มีสื่อทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ที่ใช้เครื่องมือสื่อสาร ในการให้บริการ มีการบริการสารสนเทศ สืบค้นโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ได้						
๓๔.	มีสื่อที่หลากหลาย เกี่ยวกับวิถีพุทธ ในศูนย์ฯ เช่น หนังสือพุทธประวัติ หนังสือธรรมะต่าง ๆ ไว้ให้ศึกษา						
๓๕.	มีการจัดศูนย์การเรียนรู้หรือมุมในห้องเดียวกัน เช่น (๑) ศูนย์ฝึกสวดมนต์สรภัญญะ (๒) ศูนย์ฝึกการบรรยายธรรม (๓) ศูนย์การเรียนรู้ธรรมศึกษา (๔) ศูนย์ฝึกปฏิบัติศาสนาพิธี (๕) ศูนย์การฟังธรรม (๖) ศูนย์การวาดภาพศิลปะเกี่ยวกับพุทธประวัติ						
๓๖.	มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็น						

ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบ ไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	ผู้คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร						
๓๗.	ผู้ให้ความรู้หรือผู้นำเสนอความรู้ ในศูนย์การเรียนรู้ต้องผ่านการเรียนรู้เรื่องที่จะนำเสนอให้สามารถเผยแพร่ความรู้ได้						
๓๘.	มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาต่อยอด และแลกเปลี่ยนการทำงานและแก้ปัญหา ร่วมกัน						
๓๙.	เชิญหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมพัฒนากิจกรรม และการพัฒนาในศูนย์การเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ						

๒. ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
๑.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควรใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการดำเนินงานและพัฒนา						
๒.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรให้มีการเรียนการสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียน						
๓.	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยกส่วนไม่ได้						
๔.	การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด						
๕.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมีกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ ภายในศูนย์ ที่ชัดเจน						
๖.	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีหน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร.						
๗.	ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียน						

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	ที่ประสบความสำเร็จในด้านวิถิพุทธมาก่อน และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียนวิถิพุทธชั้นนำ หรือ โรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน						
๘.	ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต						
๙.	ให้มีการสร้างเกณฑ์แบบประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การดักบาตร การนั่งสมาธิ การนำเสนอวิวัฒนาการวิถิพุทธ เป็นต้น						
๑๐.	ให้มีการปรับเกณฑ์การประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ให้ทันสมัย และการเขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้						
๑๑.	ศูนย์การเรียนรู้ควร คงอัตลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัตลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย						
๑๒.	การพัฒนาศูนย์ ชุมชนต้องมีส่วนร่วมประชุมวางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมีส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)						
๑๓.	ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ						
๑๔.	ศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เน้นเทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูลศูนย์ลงในโซเชียลเป็นศูนย์การศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธยุคดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ						
๑๕.	การพัฒนาศูนย์ฯ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง						

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	กับการดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจเรื่องการดำเนินการและบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ และมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา พอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน						
๑๖.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ						
๑๗.	ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอายุผู้ใช้บริการ						
๑๘.	การพัฒนาศูนย์ต้องให้มีคณะกรรมการประจำศูนย์ มีระบบกรรมการบริหารศูนย์ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นไปตามแนวทางของชุมชน						
๑๙.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถพัฒนาสร้างทีมวิทยากรในชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปรชาญชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาเยาวชนของชุมชนให้มีการพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างสม่ำเสมอ						
๒๐.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะเป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมีศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสามต้องสัมพันธ์กัน						
๒๑.	ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้องมีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทานทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน						
๒๒.	ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Management)						
๒๓.	การตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความพร้อมของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อเรียนรู้พร้อม)						
๒๔.	ให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็น						

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	หมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน						
๒๕.	การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่ามีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์ฯ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน						
๒๖.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน						
๒๗.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง						
๒๘.	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อยอดและพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น						
๒๙.	การเป็นศูนย์การเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์						
๓๐.	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้องได้รับการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีแนวทางการบริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้						
๓๑.	งานธุรการ ควรมีการจัดอย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทางโซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ						
๓๒.	ให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบายของชาติระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น						
๓๓.	ให้มีพัฒนาศูนย์ เป็นแหล่งพัฒนาด้านกายกับ						

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	บุคคลในชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ						
๓๔.	ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติมากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่						
๓๕.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ จัดรูปแบบเป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด						
๓๖.	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของศูนย์การเรียนรู้ ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ						
๓๗.	พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขันทางวิชาการ หรือ กิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้						
๓๘.	ให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย						
๓๙.	ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ						
๔๐.	พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต						
๔๑.	ให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้						
๔๒.	ให้พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี						
๔๓.	รูปแบบศูนย์ฯ ควรพัฒนาให้นักเรียน หรือ ผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ						
๔๔.	พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน						

ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	๕	๔	๓	๒	๑	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
	ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถีพุทธได้ และสามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้						
๔๕.	ให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด						
๔๖.	ให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และพิการ						
๔๗.	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย						
๔๘.	ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ						

ขอเจริญพร ขอบขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

สำหรับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ
(เดลฟายรอบที่ ๓)

⇔ ⇔

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ท่าน ได้พิจารณา รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยคำถามทั้งหมด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามของท่าน จากการสอบถามในครั้งที่ผ่านมานำมาเป็นประมวลเป็นแบบสอบถามในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงความสอดคล้องของแต่ละข้อโดยระบุค่ามัธยฐาน (median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) ที่คำนวณได้และระบุคะแนนการตอบของท่าน ในการตอบแบบสอบถามในครั้งที่ผ่านมานำ

สัญลักษณ์ในแบบสอบถามครั้งนี้

▲	หมายถึง	ค่ามัธยฐาน (median/Mdn.) แสดงถึงความเหมาะสม
↔	หมายถึง	ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range/IR) แสดงถึงความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกัน
★	หมายถึง	คำตอบเดิมของท่าน จากแบบสอบถามในครั้งที่ผ่านมานำ
บพ.	หมายถึง	องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้ด้านบริหาร
อค.	หมายถึง	องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้ด้านอาคารสถานที่
ลร.	หมายถึง	องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้ด้านแหล่งเรียนรู้
บก.	หมายถึง	องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้ด้านบริการ
คช.	หมายถึง	องค์ประกอบศูนย์การเรียนรู้ด้านเครือข่าย

๒. แบบสอบถามนี้ มีจุดมุ่งหมายให้ท่านได้ทบทวนคำตอบโดยอาจยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบได้ในครั้งนี้ ดังนี้

๒.๑ หากท่านยืนยันคำตอบเดิมจากการตอบแบบสอบถามในครั้งที่ผ่านมานำ ท่านไม่ต้องทำเครื่องหมายใด ๆ ในแบบสอบถามในครั้งนี้

๒.๒ หากท่านต้องการเปลี่ยนแปลงคำตอบ กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องค่าระดับคะแนนใหม่และหากคำตอบใหม่ของท่านอยู่นอกเขตของค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (interquartile range) โปรดให้เหตุผลประกอบเฉพาะข้อนั้น

๓. ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ และส่งแบบสอบถามกลับมายังผู้วิจัย ไม่เกินวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑ เพื่อรวบรวมและประมวลผลการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ ที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถามและให้ความอนุเคราะห์ต่อผู้วิจัยตลอดมา

พระณรงค์เดช อธิมุตโต(เดชาดิลก)
นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
บห.	๑.	ผู้บริการ ต้อง มีความ รับผิดชอบและอุดมการณ์ใน การทำงานวิถีพุทธ	▲	★			↔	
	๒.	ผู้บริหาร ต้องมีหลักธรรม ประจำตนและไม่ยุ่งเกี่ยวกับ อบายมุข		▲ ★			↔	
	๓.	มีสมุดบันทึกกิจกรรมวิถีพุทธ ประจำตัว ให้แก่สมาชิกใน ศูนย์ เพื่อใช้บันทึกการปฏิบัติ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธ ประจำวัน	▲		★		↔	
	๔.	มีการยกย่องเชิดชูผู้ทำความดี ในศูนย์การเรียนรู้หรือชุมชน	▲ ★				↔	
	๕.	คณะครู ควรรวมกลุ่มจัดการ ความรู้ด้านวิถีพุทธ ร่วมกัน อย่างสม่ำเสมอ (PLC)						
	๖.	มีการจัดประเมินพฤติกรรม นักเรียนในด้านวิถีพุทธ						
	๗.	มีการประเมินความยั่งยืนใน การดำเนินงาน ตามกิจกรรม วิถีพุทธ ทุกระยะ						
	๘.	มีการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา, หลัก คุณธรรม ๘ ประการ มา บูรณาการเป็นกิจกรรมการ เรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติได้จริง และเข้ามาอยู่ในเกณฑ์ที่ กำหนดไว้						
	๙.	มีการกำหนดเวลาให้นักเรียน ได้ศึกษา ตามฐานการเรียนรู้						

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ อย่างหลากหลาย						
	๑๐.	มีการพัฒนา ผอ. ครู นักเรียน ชุมชน เพื่อยกระดับให้มีศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นประจำ						
	๑๑.	ชุมชนต้องมีความเข้มแข็ง มี ภูมิต้านทานทางวัฒนธรรม พอสมควร						
	๑๒.	มีการจัดการพัฒนาองค์ ความรู้ ที่นำไปพัฒนาได้จริง มาฝึกให้เด็ก เยาวชน และ ผู้เรียนรู้ ไม่เป็นผู้หลงไม่เป็นผู้ มอมเมาในอบายมุข อย่าง สม่ำเสมอ						
	๑๓.	มีคณะกรรมการบริหารศูนย์ ให้ขับเคลื่อนให้บรรลุ วัตถุประสงค์ ของศูนย์						
	๑๔.	ศูนย์การเรียนรู้ที่ดี ควรมีผู้มา ดูงานอย่างสม่ำเสมอ เดือนละ อย่างน้อย ๒-๓ ครั้ง						
	๑๕.	มีการจัดทำสถิติ ผู้มารับ ความรู้ ในรอบเดือน รอบปี						
	๑๖.	มีการกำหนดเป็นช่วงเวลา/จัด โปรแกรม ให้ผู้มาเรียนรู้ดูงาน เพื่อให้ตรงกับช่วงเวลาว่าง ของครู หรือนักเรียนที่มา บรรยาย						
	๑๗.	มีการประเมินผลติดตามผล ผู้ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน						

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไรประกอบไปด้วยอะไรบ้างอย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ตอบอยู่นอกเขตพิสัยระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		เรียนรู้ และต้องมีตัวชี้วัดที่เหมาะสม โดยสอบถามหรือสัมภาษณ์						
อค.	๑๘.	มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ในรูปแบบ บวร. มุ่งเน้นให้เป็นธรรมชาติ						
	๑๙.	มีอาคารสถานที่พร้อมที่จะเป็นศูนย์การเรียนรู้						
	๒๐.	มีความหลากหลาย ของบริบท สิ่งแวดล้อม เน้น ๕ ดี (ดีสะอาด, ดีวินัย, ดีสุขภาพ, ดีตรงเวลา, ดีจิตอาสา) นำสิ่งที่เรียนรู้ไปปฏิบัติได้จริง						
	๒๑.	จัดให้มีพระพุทธรูป ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ประวัติพระพุทธเจ้า สังฆเวชนียสถานจำลอง ป้ายศาสนสุภาษิต ฯลฯ ในศูนย์การเรียนรู้						
	๒๒.	เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องหลักธรรมของพระพุทธเจ้าในรูปแบบสื่อบุติ						
	๒๓.	มีบรรยากาศให้สงบร่มเย็น เหมาะแก่การพักผ่อนกายและจิตของชุมชน						
	๒๔.	มีป้ายนิเทศ มีกระบวนการให้ข้อมูล มีป้ายบอกเรื่องราวให้						

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		เหมาะสม มีองค์ความรู้ที่ ทันสมัย บอกความเป็นมาของ โรงเรียนวิถิพุทธ ตลอดจน วิวัฒนาการต่าง ๆ ของ โรงเรียนวิถิพุทธ รวมถึงป้าย บ่งบอกเรื่องราวหรือกิจกรรม ที่แสดงอยู่ในศูนย์ฯ						
ลร.	๒๕.	มีคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้						
	๒๖.	มีห้องนิทรรศการเพื่อนำเสนอ วิดิทัศน์ สื่อเกี่ยวกับวิถิพุทธ						
	๒๗.	มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายทาง ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ ต่าง ๆ ของท้องถิ่น ชุมชน และสามารถ จัดค่ายคุณธรรม ได้						
	๒๘.	มีแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ของประเทศหรือจังหวัดของ ตนเองและเป็นแหล่งอนุรักษ์ เทิดทูนสถาบัน และสนับสนุน ยกย่องบุคคลตัวอย่างของ ชุมชน						
	๒๙.	มีกิจกรรมที่หลากหลายในการ พัฒนาผู้ที่เข้ามาเรียนรู้						
	๓๐.	มีองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับ พื้นที่ในแต่ละภูมิภาคของ ประเทศ						
	๓๑.	มี นวัตกรรมการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมตามแนว วิถิพุทธที่ผ่านการปฏิบัติมาจน เกิดผลเป็นที่ยอมรับและนำไป ปฏิบัติได้						
	๓๒.	มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ ผู้บริหาร ครู นักเรียน						

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไร ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		ผู้ปกครองและชุมชนได้ทำ กิจกรรมทางศาสนาร่วมกันใน ชุมชนหรือในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชนให้เป็นชุมชน วิถีพุทธ ทุกอาทิตย์หรือทุก เดือนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ ดีต่อกัน						
	๓๓.	มีสื่อทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ที่ใช้ เครื่องมือสื่อสาร ในการ ให้บริการ มีการบริการ สารสนเทศ สืบค้นโดยใช้ สื่อคอมพิวเตอร์ได้						
	๓๔.	มีสื่อที่หลากหลาย เกี่ยวกับวิถี พุทธ ในศูนย์ฯ เช่น หนังสือ พุทธประวัติ หนังสือธรรมะ ต่าง ๆ ไว้ให้ศึกษา						
	๓๕.	มีการจัดศูนย์การเรียนรู้หรือ มุมในห้องเดียวกัน เช่น (๑) ศูนย์ฝึกสวดมนต์ สรวัดญะ (๒) ศูนย์ฝึกการบรรยายธรรม (๓) ศูนย์การเรียนรู้ธรรม ศึกษา (๔) ศูนย์ฝึกปฏิบัติศาสนาพิธี (๕) ศูนย์การฟังธรรม (๖) ศูนย์การวาดภาพศิลปะ เกี่ยวกับพุทธประวัติ						
บก.	๓๖.	มีบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและรู้จริง เป็นผู้						

ด้าน	ที่	ควรจะมีรูปแบบอย่างไรประกอบไปด้วยอะไรบ้างอย่างไร	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ตอบอยู่นอกเขตพิสัยระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		คอยแนะนำให้ความรู้ อย่างเป็นกัลยาณมิตร						
	๓๗.	ผู้ให้ความรู้หรือผู้นำเสนอความรู้ในศูนย์การเรียนรู้ต้องผ่านการเรียนรู้เรื่องที่จะนำเสนอให้สามารถเผยแพร่ความรู้ได้						
คข.	๓๘.	มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของศูนย์ต่างๆ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดและแลกเปลี่ยนการทำงานและแก้ปัญหาร่วมกัน						
	๓๙.	เชิญหน่วยงานอื่นเข้ามาร่วมพัฒนากิจกรรมและการพัฒนาในศูนย์การเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ						

๒. ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิพุทธศรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
บ.ห.	๑	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ควร ใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการ ดำเนินงานและพัฒนา	▲	★			↔	
	๒	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควร ให้มีการเรียน การสอน และ แนะนำ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น แก่ผู้เรียน		▲ ★			↔	
	๓	ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ ต้องอยู่ในโรงเรียน แยก ส่วนไม่ได้	▲		★		↔	
	๔	การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมีการวางแผนการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ (ทำSWOT) กับผู้เกี่ยวข้องในด้านวิถีพุทธ เพื่อหารูปแบบที่ดีที่สุด	▲ ★				↔	
	๕	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ควรมี กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติภายใน ศูนย์ ที่ชัดเจน						
	๖	ศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องมี หน่วยงานผิชอบหลักดูแล ศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร.						
	๗	ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ มาจากโรงเรียนที่ประสบ ความสำเร็จในด้านวิถีพุทธมา ก่อนและเป็นที่ยอมรับของ หน่วยงานหรือส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ หรือโรงเรียนวิถีพุทธ พระราชทาน						
	๘	ให้มีพัฒนารูปแบบศูนย์การ เรียนรู้ ให้สะท้อนอัตลักษณ์						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		การเรียนรู้ ไปสู่ตัวผู้เรียน นำไปใช้ได้จริง เชิงประจักษ์ ตามวัตถุประสงค์การ ดำเนินงาน ในเชิงวิถีชีวิต						
	๙	ให้มีการสร้างเกณฑ์แบบ ประเมินแกนกลาง มีตัวชี้วัดที่ เหมาะสม เพื่อให้สามารถใช้ได้ กับทุกบริบท ทั่วประเทศ เช่น การตัดขาด การนั่งสมาธิ การ นำเสนอวิวัฒนาการวิถีพุทธ เป็นต้น						
	๑๐	ให้มีการปรับเกณฑ์การ ประเมินต่าง ๆ ของศูนย์การ เรียนรู้ให้ทันสมัย และการ เขียนตัวชี้วัดต้องชัดเจนเพื่อให้ โรงเรียนทราบแนวทางปฏิบัติ สำหรับโรงเรียนที่จะเริ่มเป็น ศูนย์การเรียนรู้						
	๑๑	ศูนย์การเรียนรู้ควร คงอัต ลักษณ์เก่าไว้แล้วต่อยอดอัต ลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย						
	๑๒	การพัฒนาศูนย์ ชุมชนต้องมี ส่วนร่วมประชุม วางแผน ประเมิน ปรับกิจกรรมและมี ส่วนร่วมกันแก้ไข พัฒนา เกื้อกูลกัน ตามหลัก บวร (บ้าน วัด โรงเรียน)						
	๑๓	ให้มีรูปแบบการเข้าใช้บริการ ศูนย์ ควรมีการกำหนดเวลา						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		เข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับ การจัดเวลาเข้าชมและเวลา สอนโดยปกติ						
	๑๔	ศูนย์การเรียนรู้ ต้องพัฒนาเป็น ศูนย์ การ เรี ย น รู้ ที่ เน้น เทคโนโลยี มีการอัพเดทข้อมูล ศูนย์ลงโซเชียลเป็นศูนย์ การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธยุค ดิจิทัล สามารถสืบค้นในเว็บ ไซต์ได้ เช่น กำหนดการต่าง ๆ						
	๑๕	การพัฒนาศูนย์ฯ ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานศูนย์ ต้องเข้าใจ เรื่องการดำเนินการและ บริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ และมีวิถีชีวิตตามแนวทาง พระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมที่จะช่วยขับเคลื่อนอย่าง เป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน						
	๑๖	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการ พัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ						
	๑๗	ศูนย์การเรียนรู้ไม่ควรจำกัด อายุผู้ใช้บริการ						
	๑๘	การพัฒนาศูนย์ต้องให้มี คณะกรรมการประจำศูนย์ มี						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		ระบบกรรมการบริหารศูนย์ ดำเนินงานกิจกรรมศูนย์การ เรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนระบบ ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถี พุทธ ให้เป็นไปตามแนวทาง ของชุมชน						
	๑๙	ศูนย์การเรียนรู้ต้องสามารถ พัฒนาสร้างทีมวิทยากรใน ชุมชน ให้เรียนรู้เรื่องศาสนา สามารถเป็น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนา เยาวชนของชุมชนให้มีการ พัฒนาตนเองตามหลัก พระพุทธศาสนาได้อย่าง สม่ำเสมอ						
	๒๐	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีลักษณะ เป็น สามห่วงวิถีพุทธ คือ โรงเรียนมีศูนย์การเรียนรู้ วัดมี ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนมีศูนย์ การเรียนรู้ ศูนย์ทั้งสาม ต้อง สัมพันธ์กัน						
	๒๑	ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ ต้อง มีความเข้มแข็ง มีภูมิด้านทาน ทางวัฒนธรรมพอสมควร เพื่อให้ศูนย์มีความยั่งยืน						
	๒๒	ศูนย์การเรียนรู้ต้องพัฒนา ด้วยระบบ ๔ M (Money, Man, Materials, Manage ment)						
	๒๓	การตั้งศูนย์ฯ ต้องศึกษาความ พร้อมของโรงเรียนที่จะเป็น						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ (ผู้บริหารพร้อม, สถานที่พร้อม, บุคลากรพร้อม, สื่อการเรียนรู้พร้อม)						
	๒๔	ให้มีการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิถีพุทธจัดเป็นหมวดหมู่ทำเป็นคู่มือศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยถอดบทเรียนโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ๒ - ๓ โรงเรียน						
	๒๕	การดำเนินการศูนย์การเรียนรู้ต้องสำรวจทรัพยากรของโรงเรียนที่จะเป็นศูนย์ ว่าจะมีอะไรบ้าง ให้พัฒนาศูนย์ฯ ตามศักยภาพ ไม่สร้างภาระให้กับโรงเรียน						
	๒๖	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ควรแยกเป็นเอกเทศจากระบบโรงเรียน เพราะการยึดติดกับระบบราชการจะทำให้การขับเคลื่อนต้องเป็นไปตามระบบราชการ แต่ไม่ควรแยกสถานที่จากโรงเรียน						
	๒๗	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการกำหนด ปฏิทินการปฏิบัติงานชัดเจน จะต้องมีการประชุม ปีละ ไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง						
	๒๘	ศูนย์การเรียนรู้ควรมีการนิเทศติดตามโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อต่อ						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		ยอดและพัฒนาการอย่าง ต่อเนื่อง เช่น การนิเทศจาก มจร. เป็นต้น						
	๒๙	การเป็นศูนย์การเรียนรู้ควร เปิดโอกาสให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่ สนใจจะเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้ สมัครเพื่อคัดเลือกเป็นศูนย์						
	๓๐	การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ต้อง ได้รับการสนับสนุนเรื่อง งบประมาณจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง มีแนวทางการ บริหารงบประมาณที่เป็นอิสระ ชัดเจน และตรวจสอบได้						
	๓๑	งานธุรการ ควรมีการจัดอย่าง ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อ ขับเคลื่อนข้อมูลของศูนย์ ทาง โซเชียล ให้ทันสมัยเสมอ						
	๓๒	ให้มีการบูรณาการไตรสิกขาจัด กิจกรรมให้สอดคล้องกับ เป้าหมายนโยบายของชาติ ระดับประเทศ เช่น คุณธรรม ๔ ประการ, คุณธรรมชาติ ๘ ประการ, ค่านิยม ๑๒ ประการ เป็นต้น						
	๓๓	ให้มีพัฒนาศูนย์ เป็นแหล่ง พัฒนาด้านกายกับบุคคลใน ชุมชน เช่น การรณรงค์ให้ ชุมชนแต่งชุดขาวในวันพระ						
	๓๔	ให้มีการพัฒนากิจกรรมที่ หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส. (สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่ง เรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จาก ศูนย์อย่างเต็มที่						
อค.	๓๕	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของ ศูนย์การเรียนรู้ จัดรูปแบบเป็น ธรรมชาติ และสามารถปรับ สภาพแวดล้อมไปตามแต่ละ กิจกรรมได้ตลอด						
	๓๖	ควรพัฒนาอาคารสถานที่ของ ศูนย์การเรียนรู้ให้สะอาดเป็น พื้นฐาน อยู่เสมอ						
	๓๗	พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การ ตอบปัญหาธรรมะ การแข่งขัน ทางวิชาการหรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้						
ลร.	๓๘	ให้มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง มาบูรณาการในกิจกรรมของ ศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย						
	๓๙	ให้มีการส่งเสริม การเรียนรู้ หลากหลายในศูนย์ เช่น การ						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		งานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของ สังคมท้องถิ่น ควบคู่กับ วิชาการ						
	๔๐	พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ให้เป็น สถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่ง เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต						
	๔๑	ให้มีการพัฒนาสื่อที่สารสนเทศ เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์การเรียนรู้						
บก.	๔๒	ให้พัฒนาระบบบริการศูนย์การ เรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบ ครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ ดี						
	๔๓	รูปแบบศูนย์ฯ ควรพัฒนาให้ นักเรียน หรือผู้สนใจ สามารถ เข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วย ตนเอง ไม่ต้องมีผู้นำเสนอ						
	๔๔	พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูล โรงเรียนวิถีพุทธได้ และ สามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แก่ผู้เยี่ยมชมได้						
	๔๕	ให้มีบุคลากรประจำศูนย์ โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์						

ด้าน	ที่	ควรมีการพัฒนาด้านใด อย่างไรบ้าง	ระดับความเหมาะสม					ให้เหตุผลเฉพาะข้อที่ ตอบอยู่นอกเขตพิสัย ระหว่างควอไทล์
			๕	๔	๓	๒	๑	
		ดูแลห้องสมุด						
	๔๖	ให้มีระบบบริการดูแล บุคคล ผู้ด้อยโอกาส และ พิการ						
คช.	๔๗	มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของ ศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย						
	๔๘	ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์ การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ						

ขอเจริญพร ขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

แบบสอบถาม
รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

๑. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ท่าน ได้พิจารณา ความเหมาะสม ของรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ โดยคำถามทั้งหมด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแบบสอบถามในครั้งนี้

๒. แบบสอบถามนี้เป็น แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าการ ให้ท่านพิจารณาว่า รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ในแต่ละข้อมีความเหมาะสมระดับใด โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดค่าระดับคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น ๕ ระดับ มีความหมายดังนี้

๕	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
๔	หมายถึง	เหมาะสมมาก
๓	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
๒	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
๑	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

๓. ในช่องข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ท่านได้แสดงข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมตามความเหมาะสมและเห็นสมควรจากท่าน เพื่อความเที่ยงตรงของการวิจัย และผู้วิจัยจะเร่งรวบรวมคำตอบของท่านเพื่อจัดทำตามขั้นตอนต่อไป

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและเจริญพรขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ ที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสอบถาม

พระณรงค์เดช อธิมุตโต(เดชาดิลก)
 นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถาม
 รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

ตอนที่ ๑ สภาพทั่วไปของผู้ตอบคำถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ตามความเป็นจริง๑.๑ เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม ☐ เพศชาย☐ เพศหญิง๑.๒ อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม ☐ ต่ำกว่า ๒๑ ปี☐ ๒๑-๓๐ ปี☐ ๓๑-๔๐ ปี☐ ๔๑-๕๐ ปี☐ มากกว่า ๕๐ ปี

๑.๓ วุฒิทางการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ ปริญญาตรี☐ ปริญญาโท☐ ปริญญาเอกตอนที่ ๒ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนา
ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ใช้สอบถามประมาณค่า ๕ ระดับ ดังต่อไปนี้

หัวข้อ	ส่วนประกอบ	ความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถิพุทธ ๑.๑ หลักการ “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถิพุทธ”	๑.๑.๑ เป็น สถานที่ ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาด้าน โรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อการเรียนรู้และเป็นแหล่งรวมของความรู้					
	๑.๑.๒ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์เพื่อให้บุคคล สามารถเข้าไป ฝึกอบรม ทำงานและเรียนรู้ด้านโรงเรียนวิถิพุทธ					
	๑.๑.๓ ศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์					
	๑.๑.๔ มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทันกับการเปลี่ยนแปลงใน ยุคโลกาภิวัตน์					
	๑.๑.๕ เป็นต้นแบบ ศึกษาดูงานได้					
	๑.๑.๖ เป็นแม่ข่ายขยายผลสร้างเครือข่ายได้ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่ สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองเป็นศูนย์ประสานงาน					
	๑.๑.๗ ให้คำปรึกษาด้านโรงเรียนวิถิพุทธระหว่างสถานศึกษา, ชุมชนกับแหล่งวิทยาการความรู้กลุ่มเป้าหมาย					
	๑.๑.๘ เป็นสถานที่ ที่มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการ เป็นศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ					
๑.๒ วัตถุประสงค์ “ศูนย์การเรียนรู้	๑.๒.๑ เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ผลงานและกิจกรรมด้านการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ					

หัวข้อ	ส่วนประกอบ	ความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
โรงเรียนวิถิพุทธ”	๑.๒.๒ เพื่อเป็นแหล่งให้บริการกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆที่มารับบริการ โดยระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นหมู่คณะ เปิดโอกาสให้บุคคลเข้าไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา					
	๑.๒.๓ เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ด้านการศึกษานวพุทธ					
	๑.๒.๔ เพื่อเป็นสถานที่จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวิถิพุทธของโรงเรียนชุมชนและหน่วยงานอื่นๆที่มารับบริการ					
	๑.๒.๕ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการดำเนินงานและกิจกรรมโรงเรียนวิถิพุทธแก่โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานอื่นๆที่มารับบริการ					
	๑.๒.๖ เพื่อเป็นศูนย์การประสานงานเครือข่ายด้านโรงเรียนวิถิพุทธและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาทั่วไปที่ต้องการพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์ต่อไป					
๑.๓ สภาพแวดล้อม “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถิพุทธ”	๑.๓.๑ บ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ คือ สะอาด สว่าง สงบ					
	๑.๓.๒ ยึดหลักความสะอาด (ศีล)					
	๑.๓.๓ มีความสงบ (สมาธิ) ร่มเย็น ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้เคียงธรรมชาติ					
	๑.๓.๔ เป็นแหล่งเสริมสว่าง (ปัญญา)					
	๑.๓.๕ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ ปราศจาก ยาเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด					
	๑.๓.๖ ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน และประจำห้องเรียน ๓.๗ มีการออกแบบสถานที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีป้ายศาสนสุภาษิต ป้ายพระบรมราโชวาท ป้ายนิเทศ คติธรรม คำขวัญและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา					
ส่วนที่ ๒ กระบวนการ บริหาร “ศูนย์การ เรียนรู้โรงเรียนวิถิ พุทธ” ๒.๑ องค์ประกอบของ ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถิพุทธมี ๕ ด้าน ๒.๑.๑ ด้านการบริหาร	(๑) การกำหนดนโยบายที่สำคัญของศูนย์การเรียนรู้					
	(๒) การกำหนดแผนของศูนย์การเรียนรู้					
	(๓) การนำการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์					
	(๔) การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในศูนย์การเรียนรู้ มาประกอบการ ตามกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ					
	(๕) การดำเนินการให้ทุกโครงการของศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน					

หัวข้อ	ส่วนประกอบ	ความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
	(๖) บุคลากรในโรงเรียน ต้องมีวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอสมควร พร้อมทั้งจะช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ตามหน้าที่ของตน และต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ					
	(๗) มีการวางแผนและนโยบายในการการส่งต่อการบริหารศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธให้กับผู้บริหารสถาบันการศึกษา รุ่นต่อไป อย่างต่อเนื่อง					
๒.๑.๒ ด้านอาคารสถานที่	(๑) มีที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้					
	(๒) มีอาคารสถานที่ในการดำเนินการ					
	(๓) มีบริเวณโดยรอบเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการ					
	(๔) มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติหรือจัดทำขึ้นให้เหมาะสมและร่มรื่น เช่น ต้นไม้ น้ำตก ก้อนหิน หรือภูเขา เป็นต้น					
๒.๑.๓ ด้านแหล่งเรียนรู้	(๑) สถานที่เรียนรู้ภายในศูนย์					
	(๒) ศูนย์รวมความรู้ในด้านโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบด้วย ประวัติข้อมูล ข่าวสาร เทคโนโลยี หนังสือ วิดีทัศน์ต่าง ๆ เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ					
	(๓) สถานที่ทำกิจกรรมหรือฝึกหัดตนเอง ในด้านต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา					
	(๔) สถานที่ ที่มีปัญหาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้านแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ ในด้านวิถีพุทธ หรือพระพุทธศาสนา หมายถึง เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต					
	(๕) สถานที่ ที่มีกิจกรรมที่เป็น นวัตกรรม ในด้านวิถีพุทธที่เป็นของตนเอง สามารถเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้					
๒.๑.๔ ด้านการบริการ	(๑) การบริการด้านต่าง ๆ ของศูนย์ ฯ					
	(๒) ผู้ให้บริการ					
	(๓) ผู้รับบริการ					
	(๔) ข้อปฏิบัติต่อการบริการ					
๒.๑.๕ ด้านเครือข่าย	(๑) มีการประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนโดยรอบ ต่อชุมชนหน่วยงานอื่น					
	(๒) มีการประสานแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้านโรงเรียนวิถีพุทธ เข้าด้วยกัน และประสานการเรียนรู้ สภาพการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ					
	(๓) การสร้าง ถ่ายทอด กระจายความรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันด้านโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความต้องการของสถานศึกษา, หน่วยงาน, บุคคลและชุมชน ให้มีการจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ให้สามารถถ่ายทอดเกิดกระบวนการเรียนรู้					
	(๔) สามารถการมีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน รวมถึงการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่าง					

หัวข้อ	ส่วนประกอบ	ความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
	หลากหลาย ในปัจจุบัน					
	(๕) พัฒนาเครือข่ายให้ชัดเจน					
๒.๒ การดำเนินงาน “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ”	๒.๒.๑ มีการวางแผน					
	๒.๒.๒ การปฏิบัติตามแผน					
	๒.๒.๓ การตรวจสอบ					
	๒.๒.๔ การแก้ไขปรับปรุง					
๒.๓ การพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” แยกเป็น ๕ ด้าน	(๑) ด้านระบบบริหารภายใน					
	(๒) ด้านการเรียนการสอน					
	(๓) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน					
	(๔) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร					
	(๕) ด้านเกณฑ์ประเมินต่าง ๆ					
	(๖) ด้านการบริหารงบประมาณ					
๒.๓.๑ การพัฒนา ด้านบริหาร	(๑) จัดรูปแบบการเรียนรู้เป็นธรรมชาติ และสามารถปรับสภาพแวดล้อมไปตามแต่ละกิจกรรมได้ตลอด					
	(๒) ให้สะอาดเป็นพื้นฐาน อยู่เสมอ					
	(๓) พัฒนาศูนย์ให้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอบธรรมศึกษา การแข่งขันทางวิชาการ หรือกิจกรรมอื่น ๆ เกี่ยวข้องได้					
๒.๓.๒ การพัฒนา ด้านอาคารสถานที่	(๑) มีนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้วย					
	(๒) มีการส่งเสริม การเรียนรู้หลายหลากในศูนย์ เช่น การงานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของสังคมท้องถิ่น ควบคู่กับวิชาการ					
	(๓) มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้เป็นสถานที่ ที่นักเรียน ผู้เรียน ผู้สนใจ สามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต					
	(๔) พัฒนาสื่อที่สารสนเทศ ที่ทันสมัย เช่น BAR CODE หรือ QR CODE ในศูนย์ฯ					
	(๕) พัฒนากิจกรรมที่หลากหลายในศูนย์ ทั้งที่สงบ และ สนุกสนาน ให้ครบ ๕ ส.(สนุก สาระ สงบ สติ สำนึก)					
	(๖) ให้นักเรียนปฏิบัติ มากกว่านั่งเรียนในห้อง ใช้ประโยชน์จากศูนย์อย่างเต็มที่					
๒.๓.๓ การพัฒนา ด้านแหล่งเรียนรู้	(๑) พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี					
	(๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ					
	(๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถี					
๒.๓.๔ การพัฒนา ด้านบริการ	(๑) พัฒนาระบบบริการศูนย์การเรียนรู้ฯ ต้องเกื้อกูลด้วยระบบครูกับศิษย์ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี					
	(๒) พัฒนาให้นักเรียนหรือผู้สนใจ สามารถเข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ได้ด้วยตนเองไม่ต้องมีผู้นำเสนอ					
	(๓) พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือพระสงฆ์ สามารถให้ข้อมูลโรงเรียนวิถี					

หัวข้อ	ส่วนประกอบ	ความเหมาะสม				
		๕	๔	๓	๒	๑
	พุทธได้ สามารถปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ผู้เยี่ยมชมได้					
	(๔) ควรจัดให้มีบุคลากรประจำศูนย์โดยตรงเหมือนบรรณารักษ์ดูแลห้องสมุด					
	(๕) ควรพิจารณาให้มีระบบบริการดูแล บุคคลผู้ด้อยโอกาส และพิการ					
	(๖) ควรมีการกำหนดเวลาเข้าชม เพื่อความเหมาะสม กับการจัดเวลาเข้าชมและเวลาสอนโดยปกติ					
๒.๓.๕ การพัฒนา ด้านเครือข่าย	(๑) มีการอบรม แลกเปลี่ยน เสริมสร้าง นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธอยู่เสมอระหว่างเครือข่าย					
	(๒) พัฒนาโดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สารสนเทศ จัดทำข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย					
	(๓) ให้มีการต่อยอดเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มขึ้นทุกปี					
	(๔) พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เครือข่าย อย่างสม่ำเสมอ					
	(๕) หน่วยงานผิชอบหลักดูแลศูนย์การเรียนรู้ เช่น สพฐ. มจร. ให้มีการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้อยู่เสมอ					
๒.๔ กิจกรรม “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ”	๒.๕.๑ กิจกรรมสมุดความดีเสริมวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านการบริหาร					
	๒.๕.๒ กิจกรรมป้ายนิเทศวิถีพุทธเพื่อทุกคน เป็นกิจกรรมด้านอาคารสถานที่					
	๒.๕.๓ กิจกรรมคนดีของฉัน เป็นกิจกรรมด้านแหล่งเรียนรู้					
	๒.๕.๔ กิจกรรมกัลยาณมิตรคลาส เป็นกิจกรรมด้านงานบริการ					
	๒.๕.๕ กิจกรรมเปิดบ้านวิถีพุทธ เป็นกิจกรรมด้านเครือข่าย					
ส่วนที่ ๓ การนำ รูปแบบการพัฒนา “ศูนย์การเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธ” ไปใช้	๓.๑ มีการเตรียมการดำเนินงาน					
	๓.๒ การดำเนินงาน					
	๓.๓ การติดตามและประเมินผล					

ขอเจริญพร ขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

ภาคผนวก ค

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ, ผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์และทดสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย
- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม
- ตัวอย่างหนังสือขอสัมภาษณ์
- ตัวอย่างหนังสือตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการเก็บข้อมูล

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล
ในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย

ลำดับ	ชื่อ - ฉายา (นามสกุล)	ตำแหน่ง	สังกัด	จังหวัด
๑	พระปัญญานันทมุนี	เจ้าอาวาส	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	นนทบุรี
๒	พระศรีธรรมภาณี (วัลลพ โกวิโล)	ผู้อำนวยการ สำนักงานพระ สอนศีลธรรมใน โรงเรียน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย (มจร) วัดประยุรวงศาวาส	กรุงเทพมหานคร
๓	พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ ฉนทวิฑูโร)	เลขานุการ คณะกรรมการ บริหารโครงการ พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน	มหาวิทยาลัยมหามงกุฎ ราชวิทยาลัย(มมร.) วัดราชาธิวาส	กรุงเทพมหานคร
๔	พระไมตรี หนตกาโย	พระนิเทศ โรงเรียนวิถิพุทธ	วัดโพธิ์พัฒนตาล	กรุงเทพมหานคร
๕	พระมหาอภิวัฒน์ กิตติวัฒน์	พระนิเทศ โรงเรียนวิถิพุทธ	วัดโพธิ์	พระนครศรีอยุธยา
๖	พระอธิการภูมิสิทธิ์ ปิยสีโล	พระนิเทศ โรงเรียนวิถิพุทธ	วัดแจ้ง	อุทัยธานี
๗	พระปลัดสิทธิเดช สีลเตโช(เรืองเดช)	พระนิเทศ โรงเรียนวิถิพุทธ	วัดกลาง	ชลบุรี
๘	นางสุนิสา ชื่นเจริญสุข	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนรุ่งอรุณ	กรุงเทพมหานคร
๑๑	ดร.วีรณัฐ สุทธพันธ์	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนสุเหร่าคลองใหม่	สมุทรปราการ
๑๒	นายกัณฑ์เอก พงษ์เพชร	รองผู้อำนวยการ	โรงเรียนอนุบาลขวัญยืน	สุราษฎร์ธานี
๑๓	ดร.สมนึก นาห้วยทราย	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนวัดศรีล้อม	เชียงใหม่
๑๔	นายสนธิชัย สมเกตุ	ผู้อำนวยการ	โรงเรียน ชลประทานผาแตก	เชียงใหม่
๑๕	ศน.ฉวีวรรณ ไชยพิเศษ	ศึกษานิเทศก์	สพป.เชียงใหม่ เขต ๔	เชียงใหม่

ลำดับ	ชื่อ - ฉายา (นามสกุล)	ตำแหน่ง	สังกัด	จังหวัด
๑๖	ดร.วราภรณ์ ชาเรืองเดช	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนบ้านฝางแดง	นครพนม
๑๗	ศน.ฉลุไธ วงศ์ประชุม	ศึกษานิเทศก์	สพป.สกลนครเขต ๔	สกลนคร
๑๘	นายชัยวุฒิ นามะภูณา	ผู้รับผิดชอบ โครงการ	โรงเรียนบ้านหนองบัว	ตาก
๑๙	นางสาวอัมพร บำรุงผล	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนบ้านนา (พินวิทยาคม)	ชลบุรี
๒๐	นางสาวกัญพร ปานเพชร	ผู้อำนวยการ	โรงเรียนบ้านคลอง มะนาว	ตราด
๒๑	นางฉวี สังข์เนตร	อดีตศึกษานิเทศก์	อิสระ	สมุทรปราการ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม

เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ อาคารเรียนรวม โซน C ชั้น ๕ ห้อง C ๕๑๐ ห้องประชุมหลักสูตรพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มโดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน ๑๐ รูป/คน ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

กำหนดการประชุมสนทนากลุ่ม ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา *****

รูปแบบกิจกรรม	ประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)	
วัน/เดือน/ปี...(เวลา)	วันพุธที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๖๑...(เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๐.๐๐ น.)	
สถานที่	อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้องซี ๕๑๐) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา	
รูปภาพของนิสิต		
ผู้วิจัย	พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาคิลก)	
รหัสประจำตัวนิสิต	๕๘๐๑๕๐๒๐๐๙	
หัวข้อคุณูปนิพนธ์	รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ THE DEVELOPMENT MODEL OF LEARNING CENTERS IN BUDDHIST BASED SCHOOLS	
คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์	๑. รศ.ดร.อินตา ศิริวรรณ ๒. ดร.ระวีง เรื่องสังข์	ประธานกรรมการ กรรมการ
คณะกรรมการและผู้ทรงคุณวุฒิ	๑. พระครูภัทรธรรมคุณ, ดร. ๒. พระมหาวิชาญ สุวิชาโน	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ม.(การบริหารการศึกษา) ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มจร
	๓. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ดร. ๔. พระมหาเมตต์ จิรกุล	อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา) นักวิจัยอิสระ
	๕. รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู ๖. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา) ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม.(พุทธบริหารการศึกษา) วัดศรีฯ
	๗. ดร.อำนาจ บัวศิริ ๘. ดร.บุญเกิด ชำนิศาสตร์	อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อาจารย์ประจำหลักสูตร พธ.ด.(พุทธบริหารการศึกษา)
	๙. ดร.เกษม แสงนนท์ ๑๐. ดร.บรรเจตพร สุ่มแสนสุข	เลขานุการหลักสูตร พธ.ม.(พุทธบริหารการศึกษา) ผู้รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
	๑๑. ดร.อัจฉรา คณินทวงศ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดลาดตระโง

ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการเก็บข้อมูล

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๗/ว ๓๓๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
 โทรศัพท์ ๐๔-๓๐๑๐-๕๐๑๔ โทรสาร ๐-๓๖๒๔-๘๐๑๔
 www.mcu.ac.th, www.edmcu.net

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลการวิจัย

กราบหมัสการ พระปัญญาบัณฑิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุตโต นามสกุล เดชาดิษฐ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิสุทธิ" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้บันทึกได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลการวิจัยและขอบันทึกการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่พระเดชพระคุณจะกำหนดหลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบหมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบหมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ปุณ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐

ดร. ๕๖๖๖๖๖

๑๖. ๕.๑. ๖๐

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- โทร ๐๘ ๕๕๕๖ ๕๐๕๕

เจ้าหน้าที่ :- น.ส.ณิชา อธิมุตโต

โทร ๐๘ ๐๐๓๕ ๕๐๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๑๙๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙-๓๐๓๐-๕๐๙๕ โทรสาร ๐-๓๒๒๕-๐๐๙๕
www.mcu.ac.th, www.edmcu.net

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

การบมัสการ พระศรีธรรมภาณี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุตโต นามสกุล เตชะดิถก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยและขอบันทึกการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่พระเดชพระคุณจะกำหนดหลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญบุญ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

(พระเทพพรหม)
๑๗ ธ.ค. ๖๐

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- โทร ๐๘-๙๔๔๖ ๕๐๙๕

เจ้าหน้าที่ :- น.ส.ณิ อาภากุล

โทร ๐๘-๐๐๗๓ ๔๑๘๖

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๖๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
 โทรศัพท์ ๐๙-๖๐๒๐-๕๐๐๘ โทรสาร ๐-๔๖๒๙-๘๙๙
 www.mcu.ac.th, www.edmcu.net

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

กราบมัสการ พระครูปลัดกวีวัฒน์ (ธีรวิทย์ อินฺทวิโช)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุตโต นามสกุล เดชะดิถก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๒๐๐๔
 นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบ
 การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวัดพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความเมตตา
 อนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยและขอบันทึกการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ซึ่งจะเป็น
 ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวันเวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่พระเดชพระคุณจะกำหนด
 หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบมัสการด้วยความเคารพ

- อธิการบดีมหาวิทยาลัย

พระครูปลัดกวีวัฒน์
 ๑๖ ธ.ค. ๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญญ)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
 สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- โทร ๐๘ ๑๔๙๖ ๕๐๙๕

เจ้าหน้าที่ :- น.ส.ณัฏฐา ยาสกุล

โทร ๐๘ ๐๐๗๓ ๕๑๕๖

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๗/ว ๑๗๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๔ ๓๐๓๐ ๕๐๓๔ โทรสาร ๐ ๓๕๓๔ ๔๐๓๔
www.mcu.ac.th, www.edmcu.net

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลการวิจัย

กราบมัสการ พระอธิการภูมิสิทธิ์ ปิยสีโล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุคโค นามสกุล เดชาดิถก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบ การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความเมตตา ขออนุญาตให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สดแต่แต่พระเดชพระคุณจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจักได้รับความเมตตาอนุญาตด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย :- โทร ๐๘ ๙๙๙๖ ๕๐๙๕

เจ้าหน้าที่ :- น.ส.ณิ อาสากุล

โทร ๐๘ ๐๐๓๓ ๔๘๘๖

มีดกมณให้สัมภาษณ์เพื่อบันทึกข้อมูลการวิจัย

พาดังการณให้สัมภาษณ์

(พระอธิการภูมิสิทธิ์ ปิยสีโล)

ศ. ๖.๑.๖๐.

ที่ ศธ ๖๓๐๓.๓/ว ๓๗๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๔ ๓๐๓๐ ๕๐๓๔ โทรสาร ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th, www.edmcu.net

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

กราบหมัสการ พระมหาอภิวัฒน์ กิตติคุณโน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางการสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุคโต นามสกุล เชาตติยก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๕๐๒๐๐๔
 นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติให้ทำคหุฎินพนธ์ เรื่อง “รูปแบบ
 การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
 พิจรณาแล้วเห็นว่าพระเดชพระคุณเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความเมตตา
 อนุเคราะห์ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน
 เวลาและสถานที่ที่จะให้สัมภาษณ์ สุดแต่พระเดชพระคุณจะกำหนด หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
 ความเมตตาอนุเคราะห์ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส นี้

จึงกราบหมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอกราบหมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญป)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

นิสิตผู้วิจัย > โทร ๐๘ ๑๔๔๖ ๕๐๐๔

เจ้าหน้าที่ > น.ส.ณัฏฐา อาภากุล

โทร ๐๘ ๐๐๗๑ ๔๑๔๖

จึงได้ให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลแล้ว
 น.ส. อธิมุคโต
 พ.ศ. ๒๕๖๐ วันที่ ๑๑/๑๒/๖๐
 ๘ ธ.ค. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๑๗๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔
๘๐๓๔ www.mcu.ac.th

๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน/นมัสการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย จำนวน.....ชุด

ด้วย พระณรงค์เดช ฉายา อธิมุตโต นามสกุล เตชาดิลก รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๑๕๐๒๐๐๙ นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับ อนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตได้จัดทำเครื่องมือการวิจัยเพื่อที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เรียบร้อยแล้ว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ จากพระคุณท่านให้นิสิตได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี และขอขอบพระคุณ ในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส นี้

จึงเรียน/นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ/ขอนมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญอยู่)

รองคณบดีคณะครุศาสตร์

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

ติดต่อประสานงาน :-

พระณรงค์เดช อธิมุตโต ๐๘ ๑๔๔๖ ๕๐๙๕

น.ส.มณี อาลากุล ๐๘ ๐๐๗๑ ๔๑๘๖

ภาคผนวก ง

ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ

- ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ
- ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน

แนวปฏิบัติที่ดีของอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

แนวปฏิบัติที่ดี

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี
มาตรฐานด้านกายภาพ	
๑. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ <u>คำนิยาม:</u> ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะดังนี้ โรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขนาด ๑.๕ ม. X ๘๐ ซม.	๑.มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้ภายในห้องใดห้องหนึ่ง ๒.มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าอาคารใดอาคารหนึ่ง ๓.มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน ๔. มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน เห็นเด่นชัด * ป้ายโรงเรียนวิถีพุทธมีรายละเอียดในครบถ้วน ดังนี้
๒. มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน	๑.มีพระพุทธรูปบริเวณหน้าโรงเรียน ๒.มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียน ๓.มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียน และเครื่องบูชา ๔.มีพระพุทธรูปอยู่ในซุ้มบริเวณหน้าโรงเรียน มีเครื่องบูชาและให้นักเรียนไหว้ทุกวัน
๓. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน	๑.มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ๒.มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ตั้งสมควร ๓.มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ตั้งสมควร และมีการทำความสะอาด ๔. มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอยู่ด้านหน้าในที่ตั้งสมควร มีการทำความสะอาด และมีการเคารพพระพุทธรูปเป็นประจำ
๔. มีพระพุทธรูปศาสนสุภาษิตวาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ	๑.มีพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆ ๒.มีพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆและมีการปรับปรุงอยู่เสมอ ๓.มีพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆและมีการปรับปรุง อยู่เสมอโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ ๔.มีพุทธรูปศาสนสุภาษิต วาทะธรรม พระราชดำรัส ติดตามที่ต่าง ๆและมีการปรับปรุงอยู่เสมอโดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างต่อเนื่อง
๕. มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น	๑.มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน ๒.มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ๓.มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและนักเรียนมีส่วนร่วม ๔.มีความสะอาด สงบ ร่มรื่นในห้องเรียน บริเวณโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและนักเรียนมีส่วนร่วมทุกคน

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี
๖. มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม	๑.มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม ๒.มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม และมีตารางการใช้ ๓.มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม มีตารางการใช้ มีการใช้จริง ๔.มีห้องพระพุทธรูปศาสนา หรือลานธรรม มีตารางการใช้ มีการใช้จริง และนักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา
๗. ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ๑๐๐%	๑.มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน ระหว่าง ๔๐ -๕๐ % ๒.มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน ระหว่าง ๒๐ -๓๙ % ๓.มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน ระหว่าง ๑๐ -๑๙ % ๔.ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ ในโรงเรียน ๑๐๐ %
๒.มาตรฐานด้านพฤติกรรม นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน	
๑. รักษาศีล ๕	๑.ผู้บริหาร ครู นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติได้ ครบ ๕ ข้อ ๒.ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติได้ ครบ ๕ ข้อ ๓.ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติได้ ครบ ๕ ข้อ ๔.ผู้บริหาร ครู นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติได้ ครบ ๕ ข้อ
๒. ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม	๑.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๓. ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ	๑.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๔. ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ	๑.ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๕. มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน	๑.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔. นักเรียน ครูและผู้บริหาร ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๓.มาตรฐานด้านกิจกรรมประจำวันพระ	
๑.ใส่เสื้อสีขาวทุกคน	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ประจำวัครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี
๒. ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๓. รับประทานอาหารมังสวิรัตในมื้อกลางวัน	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๔. สวดมนต์แปล	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๔.มาตรฐานด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ	
๑.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน	๑.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนเป็นบางวัน ๒.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวัน ๓.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวัน แต่นักเรียนนำมาเอง ๔.ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนทุกวัน และ ปลุกฝังให้นักเรียนไม่ซื้ออาหารขายนอกโรงเรียน
๒. ไม่ดูค่านักเรียน	๑.ครู ผู้บริหาร ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๓. ชื่นชมคุณความดีหน้าเสาธงทุกวัน	๑.ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ ๒. ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง ๓. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ ๔. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ เห็นคุณค่า และโน้มน้าวให้นักเรียนทำความดี
๔. โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึกเช่น ความรู้สึกที่ได้ทำความดี	๑.ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ ๒.ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง ๓. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ ๔. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ เห็นคุณค่า และโน้มน้าวให้นักเรียนดี
๕. ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึก ความดี	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๖. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสอปได้ธรรมะ ศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี
	๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๗. บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุม ทุกครั้ง	๑.ครูและปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจ ๒.ปฏิบัติ โดยไม่เต็มใจและทำตามคำสั่ง ๓. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจ ๔. ปฏิบัติ ด้วยความเต็มใจและเห็นคุณค่า
๘. มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ	๑.นักเรียนได้เรียนกับพระ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ๒. มีนักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓. มีนักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔. มีนักเรียนได้เรียนกับพระ ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๕.มาตรฐานการเรียนการสอน	
๑. บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เช้า – ป้าย ทั้งครู และนักเรียน	๑.นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครูและนักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครูและนักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครูและนักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๒. บูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวัน สำคัญทางพุทธศาสนา	๑.มีครู ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.มีครู ร้อยละ ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.มีครู ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.มีครู ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๓. ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม หรือ กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง	๑.มีครูต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.มีครู ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.มีครู ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.มีครู ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๔. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนไป ปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัด เป็นแหล่งเรียนรู้	๑. ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ
๕. ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	๑.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ปฏิบัติ ๒.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๕๐ -๖๙ ปฏิบัติ ๓.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๓ =ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๗๐ -๘๙ ปฏิบัติ ๔.ครู ผู้บริหาร นักเรียน ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ปฏิบัติ

คู่มือมาตรฐานการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน พ.ศ.๒๕๕๘
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
มาตรฐานที่ ๑ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	องค์ประกอบหลักที่ ๑.๑ บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี
องค์ประกอบย่อยที่ ๑.๑.๑ ผู้บริหาร	
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๑.๑ มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถ้อย ศีล ๕ และ ปฏิบัติตน เป็น แบบอย่างที่ดี	<u>๔</u> หมายถึง ผู้บริหารมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วนทุกข้อ อย่างสม่ำเสมอตลอดปี ลด ละ เลิก อบายมุข มีจิตใจที่ดีงาม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ <u>๓</u> หมายถึง ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ข้อ ติดต่อกันอย่างน้อย ๓ เดือน และมีจิตใจที่ดีงาม <u>๒</u> หมายถึง ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วน ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ทุก ๆ วันพระหรือทุก ๆ วันหรือเดือนเกิดของตนเอง <u>๑</u> หมายถึง ผู้บริหารมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วนเป็นบางครั้ง บางโอกาสแล้วแต่ความพอใจ
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๑.๒ มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ	<u>๔</u> หมายถึง ผู้บริหารมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการบริหารจัดการศึกษาที่ครอบคลุมอย่างสม่ำเสมอ <u>๓</u> หมายถึง ผู้บริหารมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการบริหารจัดการศึกษาที่ครอบคลุมอย่างสม่ำเสมอ <u>๒</u> หมายถึง ผู้บริหารมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน ครู มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการบริหารจัดการศึกษาที่ครอบคลุมอย่างสม่ำเสมอ <u>๑</u> หมายถึง ผู้บริหารมีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จ มีความยุติธรรมในการบริหารที่ครอบคลุม

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๑.๓ มีความซื่อสัตย์ จริงใจใน การทำงาน	<u>๔ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่ มีความจริงใจในการทำงานทุกกิจกรรม กำหนดเป้าหมาย ในการพัฒนางานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างต่อเนื่องมากกว่า ๓ ปีการศึกษา <u>๓ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่ มีความจริงใจทำงานทุกกิจกรรม ตามขอบข่ายหน้าที่ กำหนดเป้าหมายในการพัฒนางานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา <u>๒ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อหน้าที่ มีความจริงใจในการทำงานทุกกิจกรรม มีเป้าหมายในการพัฒนางาน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา <u>๑ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความซื่อสัตย์ ต่อตนเอง ต่อหน้าที่ มีความจริงใจในการทำงานทุกกิจกรรม มีเป้าหมายในการพัฒนางาน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๑.๔ มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นับถือและศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา	<u>๔ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจสามารถอธิบายและแสดงออกถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัย ประโยชน์ของคุณงาม ความดี ความเชื่อมั่นในหลักพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตที่ดี ให้กับครู นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน ได้อย่างต่อเนื่อง <u>๓ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจสามารถอธิบายและแสดงออกถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัย ประโยชน์ของคุณงาม ความดี ความเชื่อมั่นในหลักพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตที่ดี ให้กับครู นักเรียน ผู้ปกครอง อย่างต่อเนื่อง <u>๒ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจสามารถอธิบายและแสดงออกถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัย ประโยชน์ของคุณงาม ความดี ความเชื่อมั่นในหลักพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตที่ดี ให้กับครู นักเรียน อย่างต่อเนื่อง <u>๑ หมายถึง</u> ผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจสามารถอธิบายและแสดงออกถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัย ประโยชน์ของคุณงาม

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
องค์ประกอบย่อยที่ ๑.๑.๒ ครู	
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๒.๑ มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) มีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	<u>๔ หมายถึง</u> ครูมีวิถีชีวิตสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วนทุกข้อ อย่างสม่ำเสมอตลอดปี ลด ละ เลิก อบายมุข มีจิตใจที่ดีงาม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ <u>๓ หมายถึง</u> ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ข้อติดต่อกัน อย่างน้อย ๓ เดือน และมีจิตใจที่ดีงาม <u>๒ หมายถึง</u> ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วน ในโอกาสต่าง ๆ เช่น ทุก ๆ วันพระ หรือ ทุก ๆ วันหรือเดือนเกิดของตนเอง <u>๑ หมายถึง</u> ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม มีการปฏิบัติตนตามศีล ๕ ได้ครบถ้วน เป็นบางครั้งบางโอกาสแล้วแต่ความพอใจ
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๒.๒ มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อกัลยาณมิตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา	<u>๔ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ มีพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณาต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการอบรม พัฒนานักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างสม่ำเสมอ <u>๓ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ มีพรหมวิหารธรรม เมตตา กรุณาต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการอบรม พัฒนานักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างสม่ำเสมอ <u>๒ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการอบรม พัฒนานักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างสม่ำเสมอ <u>๑ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ เมตตา กรุณาต่อนักเรียน เพื่อนครู ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อหรือผู้รับบริการ มีความยินดีต่อผู้ที่ประสบความสำเร็จทั้งในและนอกองค์กร มีจิตใจเป็นกลาง และมีความยุติธรรมในการอบรม พัฒนานักเรียนให้ครอบคลุมทั้ง ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างสม่ำเสมอ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัดที่ ๑.๑.๒.๓ รู้ เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา	<u>๔</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนได้ครอบคลุม ศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างถูกต้อง <u>๓</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนได้ครอบคลุม ศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างถูกต้อง <u>๒</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนได้ครอบคลุม ศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างถูกต้อง <u>๑</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนได้ครอบคลุม ศีล สมาธิ ปัญญา ได้อย่างถูกต้อง
มาตรฐานที่ ๑ ปัจจัยนำเข้า (Input)	องค์ประกอบหลักที่ ๑.๒ การบริหารจัดการดำเนินการอย่างมีระบบ
องค์ประกอบย่อยที่ ๑.๒.๑ ระบบบริหาร	
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๑ มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญ หรือแผนกลยุทธที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ	<u>๔</u> หมายถึง โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดเน้นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ ครอบคลุมอย่างชัดเจน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมากกว่า ๓ ปีการศึกษา <u>๓</u> หมายถึง โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดเน้นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ ครอบคลุมอย่างชัดเจน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา <u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดเน้นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ ครอบคลุมอย่างชัดเจน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดเน้นเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ ครอบคลุม อย่างชัดเจน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๒ แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธและบริหาร การ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดย ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มี ส่วนรวม	<u>๔</u> หมายถึง โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ผู้ปกครองหรือชุมชน พระสงฆ์และบุคลากรในโรงเรียน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมีการ ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมากกว่า ๓ ปีการศึกษา <u>๓</u> หมายถึง โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ผู้ปกครองหรือชุมชน พระสงฆ์และบุคลากรในโรงเรียน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา <u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ผู้ปกครองหรือชุมชน พระสงฆ์และบุคลากรในโรงเรียน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา <u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการ ดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย ผู้ปกครองหรือชุมชน พระสงฆ์และบุคลากรในโรงเรียน โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๓ ปลุกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญา ในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับ บุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง	<u>๔</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้นักเรียน ครู ผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่าง หลากหลาย เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และโครงการคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ มากกว่า ๓ ปีการศึกษา <u>๓</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้นักเรียน ครู ผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่าง หลากหลาย เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และโครงการคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ อย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา <u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้นักเรียน ครู ผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่าง หลากหลาย เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และโครงการคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ อย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	๑ หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้นักเรียน ครู ผู้ที่เกี่ยวข้อง อย่างหลากหลาย เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม อบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และโครงการคุณธรรม จริยธรรม ฯลฯ อย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๔ ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน	๔ หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง วัดและชุมชน หรือมีการเชิญผู้ปกครอง วัด ชุมชนมาร่วมกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดสาธารณะประโยชน์ อย่างต่อเนื่อง มากกว่า ๓ ปีการศึกษา ๓ หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง วัดและชุมชน หรือมีการเชิญผู้ปกครอง วัด ชุมชน มาร่วมกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดสาธารณะประโยชน์ อย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา ๒ หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง วัด และชุมชน หรือมีการเชิญผู้ปกครอง วัด ชุมชนมาร่วมกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดสาธารณะประโยชน์ อย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา ๑ หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับ ผู้ปกครอง วัด และชุมชน หรือมีการเชิญผู้ปกครอง วัด ชุมชนมาร่วมกันพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดสาธารณะประโยชน์ อย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๕ มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่อง	๔ หมายถึง โรงเรียนมีแผนนิเทศ และจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเหมาะสมและอย่างต่อเนื่อง มากกว่า ๓ ปีการศึกษา ๓ หมายถึง โรงเรียนมีแผนนิเทศและจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ อย่างต่อเนื่อง ๓ ปีการศึกษา ๒ หมายถึง โรงเรียนมีแผนนิเทศและจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างต่อเนื่อง ๒ ปีการศึกษา ๑ หมายถึง โรงเรียนมีแผนนิเทศและจัดกิจกรรมนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ อย่างต่อเนื่อง ๑ ปีการศึกษา
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๑.๖ มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตร เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	๔ หมายถึง โรงเรียนมีการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องมากกว่า ๓ ปีการศึกษา ๓ หมายถึง โรงเรียนมีการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๓ ปีการศึกษา

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนมีการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๒ ปีการศึกษา <u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนมีการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ร่วมประเมินหรือให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย ๑ ปีการศึกษา
องค์ประกอบย่อยที่ ๑.๒.๒ ระบบหลักสูตรสถานศึกษา	
ตัวชี้วัดที่ ๑.๒.๒.๑ มีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผน การจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	<u>๔</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของโรงเรียน มีหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหรือสอดแทรกคุณธรรมที่ครอบคลุม ชัดเจนต่อเนื่องทุกปีการศึกษา <u>๓</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของโรงเรียนมีหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหรือสอดแทรกคุณธรรมที่ครอบคลุม ชัดเจนต่อเนื่องทุกปีการศึกษา <u>๒</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของโรงเรียน มีหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหรือสอดแทรกคุณธรรมที่ครอบคลุม ชัดเจน ต่อเนื่องทุกปีการศึกษา <u>๑</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของโรงเรียน มีหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหรือสอดแทรกคุณธรรมที่ครอบคลุม ชัดเจน เนื่องทุกปีการศึกษา
มาตรฐานที่ ๑ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	องค์ประกอบหลักที่ ๑.๓ กายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างรอบคอบ
องค์ประกอบย่อยที่ ๑.๓.๑ สภาพแวดล้อม	
ตัวชี้วัดที่ ๑.๓.๑.๑ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนเหมาะสม	<u>๔</u> หมายถึง มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำอยู่ในห้องเรียนร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปไว้อย่างเหมาะสม สามารถแสดงความเคารพได้ง่าย <u>๓</u> หมายถึง มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำอยู่ในห้องเรียนร้อยละ ๘๐ - ๘๙ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปไว้อย่างเหมาะสม สามารถแสดงความเคารพได้ง่าย <u>๒</u> หมายถึง มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำอยู่ในห้องเรียนร้อยละ ๗๐ - ๗๙ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปไว้อย่างเหมาะสม สามารถแสดงความเคารพได้ง่าย

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	๑ หมายถึง มีพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำอยู่ในห้องเรียน ร้อยละ ๖๐ – ๖๙ จัดประดิษฐานพระพุทธรูปไว้อย่างเหมาะสม สามารถแสดงความเคารพได้ง่าย
ตัวชี้วัดที่ ๑.๓.๑.๒ มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม จริยธรรม โดยทั่วไป ในบริเวณโรงเรียน	๔ หมายถึง โรงเรียนมีการติดพุทธภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ป้ายคติธรรม คำขวัญหรือข้อความส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและรูปแบบที่หลากหลาย น่าสนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำและสามารถอ่านและเรียนรู้ได้ อย่างต่อเนื่อง ๓ หมายถึง โรงเรียนมีการติดพุทธภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ป้ายข้อธรรม คำขวัญหรือข้อความส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและรูปแบบที่หลากหลาย น่าสนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ ๒ หมายถึง โรงเรียนมีการติดพุทธภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ป้ายข้อธรรม คำขวัญหรือข้อความส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและรูปแบบที่หลากหลาย น่าสนใจ ๑ หมายถึง โรงเรียนมีการติดพุทธภาษิต วาทีธรรม พระราชดำรัส ป้ายข้อธรรม คำขวัญหรือข้อความส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
ตัวชี้วัดที่ ๑.๓.๑.๓ สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติ	๔ หมายถึง โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนได้สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ เรียบง่าย มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม ๓ หมายถึง โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนได้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ เรียบง่าย มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นักเรียนมีส่วนร่วม ๒ หมายถึง โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนได้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ เรียบง่าย โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ๑ หมายถึง โรงเรียนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนได้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ เรียบง่าย
ตัวชี้วัดที่ ๑.๓.๑.๔ บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด	๔ หมายถึง โรงเรียนปราศจากสื่อหรือสิ่งของที่ส่งเสริมให้นักเรียนกระตุนหรือต้องการสิ่งเสพติดและอบายมุขหรือสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยมี วัด ชุมชน ผู้ปกครอง ร่วมกันดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา ๓ หมายถึง โรงเรียนปราศจากสื่อหรือสิ่งของที่ส่งเสริมให้นักเรียนกระตุนหรือต้องการสิ่งเสพติดและอบายมุขหรือสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยมีวัด ผู้ปกครอง ร่วมกันดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนปราศจากสื่อหรือสิ่งของที่ส่งเสริมให้นักเรียนกระตุนหรือต้องการสิ่งเสพติดและอบายมุขหรือสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยผู้ปกครอง ร่วมกันดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา <u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนปราศจากสื่อหรือสิ่งของที่ส่งเสริมให้นักเรียนกระตุนหรือต้องการสิ่งเสพติดและอบายมุขหรือสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยมีการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา
มาตรฐานที่ ๒ ด้านกระบวนการ (Process)	องค์ประกอบหลักที่ ๒.๑ การเรียนรู้ การสอนที่บูรณาการไตรสิกขา
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๑.๑ กระบวนการจัดการเรียนรู้	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๑.๑ จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธ ธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้และ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน	<u>๔</u> หมายถึง ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหรือสอดแทรกหลักพุทธธรรม หลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน <u>๓</u> หมายถึง ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหรือสอดแทรกหลักพุทธธรรม หลัก ไตรสิกขา ๕ - ๗ กลุ่มสาระการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน <u>๒</u> หมายถึง ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหรือสอดแทรกหลักพุทธธรรม หลัก ไตรสิกขา ๓ - ๔ กลุ่มสาระการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน <u>๑</u> หมายถึง ครูจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการหรือสอดแทรกหลักพุทธธรรม หลัก ไตรสิกขา ๑ - ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๑.๒ ส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมา เป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และ แก้ปัญหา	<u>๔</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้น ในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง <u>๓</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำ หลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน การดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง <u>๒</u> หมายถึง ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำ หลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในกา ดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	๑ หมายถึง ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักธรรมมาใช้ในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๑.๓ จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	๔ หมายถึง ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ๓ หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ๒ หมายถึง ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ๑ หมายถึง ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ จัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หรือมอบหมายให้ค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๑.๔ จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้และผู้จัดการเรียนรู้	๔ หมายถึง ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ จัดบรรยากาศการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีโอกาเลือกตามความสนใจและความถนัดในการเรียนรู้ มีความเมตตา และอ่อนโยน ส่งผลให้นักเรียน และครูมีความสุขในการเรียนรู้อยู่เสมอ ๓ หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ จัดบรรยากาศการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีโอกาเลือกตามความสนใจและความถนัดในการเรียนรู้ มีความเมตตา และอ่อนโยน ส่งผลให้นักเรียน และครูมีความสุขในการเรียนรู้อยู่เสมอ ๒ หมายถึง ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ จัดบรรยากาศการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีโอกาเลือกตามความสนใจและความถนัดในการเรียนรู้ มีความเมตตา และอ่อนโยน ส่งผลให้นักเรียน และครูมีความสุขในการเรียนรู้อยู่เสมอ ๑ หมายถึง ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ จัดบรรยากาศการเรียนรู้โดยให้นักเรียนมีโอกาเลือกตามความสนใจและความถนัดในการเรียนรู้ มีความเมตตา และอ่อนโยน ส่งผลให้นักเรียน และครูมีความสุขในการเรียนรู้อยู่เสมอ
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๑.๕ จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญา ทั้งในการเรียนการสอน และในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน	๔ หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๑๐๐ จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาก่อนการเรียนหรือก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่าง ๆ ๓ หมายถึง ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาก่อนการเรียนการสอนหรือก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่าง ๆ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๒ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาก่อนการเรียนการสอนหรือก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันต่าง ๆ <u>๑ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาก่อนการเรียนการสอนหรือก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ และส่งเสริมให้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันต่าง ๆ
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๑.๒ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๒.๑ ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริม การใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อยู่เสมอ	<u>๔ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมที่ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้และรักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ เช่น สื่อที่นักเรียนสนใจ และสื่อที่นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรมการเข้าหาสื่อ การสืบค้น การเลือกข้อมูล <u>๓ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมที่ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้และรักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ เช่น สื่อที่นักเรียนสนใจ และสื่อที่นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรมการเข้าหาสื่อ การสืบค้น การเลือกข้อมูล <u>๒ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมที่ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้และรักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ เช่น สื่อที่นักเรียนสนใจ และสื่อที่นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรมการเข้าหาสื่อ การสืบค้น การเลือกข้อมูล <u>๑ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสมที่ส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้และรักการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ เช่น สื่อที่นักเรียนสนใจ และสื่อที่นักเรียนต้องแสดงพฤติกรรมการเข้าหาสื่อ การสืบค้น การเลือกข้อมูล
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๒.๒ นิมนต์พระสงฆ์ หรือเชิญวิทยากร ภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา สอนนักเรียนสม่ำเสมอ	<u>๔ หมายถึง</u> มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนพุทธศาสนาให้นักเรียนตามตารางสอนทุกสัปดาห์ หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้ หรือมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้เดือนละอย่างน้อย ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนพุทธศาสนาให้นักเรียนตามตารางสอนอย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๒ ครั้งหรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้ หรือมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างน้อย ๒ เดือนต่อ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๒ หมายถึง</u> มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนพุทธศาสนาให้นักเรียนตามตารางสอนอย่างน้อย ๓ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้ หรือมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างน้อย ๓ เดือนต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสอนพุทธศาสนาให้นักเรียนตามตารางสอนอย่างน้อย ๔ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาให้ความรู้ หรือมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๒.๓ จัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัดหรือที่ศาสนสถานที่ใช้แหล่งเรียนรู้ประจำของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนมีวัด หรือศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำโรงเรียน และมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนไปเรียนรู้อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนมีวัด หรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำโรงเรียน และมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนไปเรียนรู้อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนมีวัด หรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำโรงเรียน และมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนไปเรียนรู้อย่างน้อย ๓ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนมีวัด หรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำโรงเรียนแต่ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนไปเรียนรู้บ่อย ๔ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๑.๓ การวัดประเมินผล	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๑.๓.๑. มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมตามหลักภาวนา ๔ (กาย ศิล จิต ปัญญา) โดยมีจุดประสงค์เน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง	<u>๔ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง โดยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย สามารถวัดได้ครอบคลุม ทั้งด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (กาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (จิต) และด้านปัญญาที่มีความคิด ความรู้ที่ถูกต้อง และนำข้อมูลจากการวัดประเมินผลมาใช้ในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง <u>๓ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๘๐ - ๘๙ มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง โดยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย สามารถวัดได้ครอบคลุม ทั้งด้านพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (กาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (จิต) และด้านปัญญาที่มีความคิด ความรู้ที่ถูกต้อง และนำข้อมูลจากการวัดประเมินผลมาใช้ในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๒ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๗๐ - ๗๙ มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย สามารถวัดได้ครอบคลุม ทั้งด้าน พฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (กาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (จิต) และด้านปัญญาที่มีความคิด ความรู้ที่ถูกต้อง และนำข้อมูลจากการวัดประเมินผลมาใช้ในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง <u>๑ หมายถึง</u> ครูร้อยละ ๖๐ - ๖๙ มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายสามารถวัดได้ครอบคลุม ทั้งด้าน พฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม (กาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ศีล) ด้าน คุณลักษณะของจิตใจ (จิต) และด้านปัญญาที่มีความคิด ความรู้ที่ถูกต้อง และ นำข้อมูลจากการวัดประเมินผลมาใช้ในการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
มาตรฐานที่ ๒ ด้านกระบวนการ (Process)	องค์ประกอบหลักที่ ๒.๒ บรรยายภาพและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลายณมิตร
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๒.๑ บรรยายภาพ ปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๒.๑.๑ ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบ กลายณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้ม แยมมีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน นักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์ หรือปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นกลายณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแยมแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียนครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นกลายณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแยมแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน อย่างน้อย ๒ เดือนต่อ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นกลายณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแยมแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน อย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุนให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ หรือปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความรักปรารถนาดี ช่วยเหลือกัน ยิ้มแย้มแจ่มใส อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกันมีเมตตาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน อย่างน้อยปีการศึกษาละ ๑ ครั้ง
ตัวชี้วัดที่ ๒.๒.๑.๒ ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนรักการเรียนรู้ ใฝ่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ศึกษาค้นคว้าหรือคิดพัฒนา สิ่งใหม่ ๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูครู และนักเรียนที่มีผลงาน อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนรักการเรียนรู้ ใฝ่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ศึกษาค้นคว้าหรือคิดพัฒนา สิ่งใหม่ ๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูครู และนักเรียนที่มีผลงาน อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนรักการเรียนรู้ ใฝ่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ศึกษาค้นคว้าหรือคิดพัฒนา สิ่งใหม่ ๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูครู และนักเรียนที่มีผลงาน อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนรักการเรียนรู้ ใฝ่สร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง และกระตุ้นให้ศึกษาค้นคว้าหรือคิดพัฒนา สิ่งใหม่ ๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมยกย่องเชิดชูครู และนักเรียนที่มีผลงาน อย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
ตัวชี้วัดที่ ๒.๒.๑.๓ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียน ปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เช่น กิจกรรมต้นแบบความดี กิจกรรมกระตุ้นพี่เป็นแบบอย่างแก่น้อง ๆ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียน ปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมที่มีความหลากหลาย อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียน ปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมที่มีความหลากหลาย อย่างน้อย ๓ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียน ปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่องโดยมีกิจกรรมที่มีความหลากหลาย อย่างน้อยภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัดที่ ๒.๒.๑.๔ ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำ ดี เช่น ประกาศ แนะนำคนดีประจำวัน จัดป้ายนิเทศ แนะนำประชาสัมพันธ์ผู้ทำความดี มอบรางวัล หรือยกย่องคนดีในโอกาสต่าง ๆ ทุกวัน <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เช่น ประกาศ แนะนำคนดีประจำวัน จัดป้ายนิเทศแนะนำประชาสัมพันธ์ผู้ทำความดี มอบรางวัล หรือยกย่องคนดีในโอกาสต่าง ๆ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เช่นประกาศ แนะนำคนดีประจำวัน จัดป้ายนิเทศแนะนำประชาสัมพันธ์ผู้ทำความดี มอบรางวัล หรือยกย่องคนดีในโอกาสต่าง ๆ อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เช่นประกาศ แนะนำคนดีประจำวัน จัดป้ายนิเทศแนะนำประชาสัมพันธ์ผู้ทำความดี มอบรางวัล หรือยกย่องคนดีในโอกาสต่าง ๆ อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง
มาตรฐานที่ ๒ ด้านกระบวนการ (Process)	องค์ประกอบหลักที่ ๒.๓ กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๓.๑ ก จ ก ร ร ม พื น ฐ า น วิ ธี ชีวิตประจำวัน	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๓.๑.๑ ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น(รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา)	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมฝึกฝน อบรมให้นักเรียนมีลักษณะ และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงออกถึงการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) ทุกวัน <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้นักเรียนมีลักษณะ และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงออกถึงการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) อย่างน้อย สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้นักเรียนมีลักษณะ และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงออกถึงการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมฝึกฝนอบรมให้นักเรียนมีลักษณะ และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันที่แสดงออกถึงการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผล และได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัดที่ ๒.๓.๑.๒ ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย	<u>๔</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการช่วยเหลือ และรับผิดชอบ ดูแลรักษา หรือพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมส่วนรวม หรือสาธารณสมบัติจนเป็นลักษณะนิสัยทุกวัน <u>๓</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการช่วยเหลือ และรับผิดชอบ ดูแลรักษา หรือพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมส่วนรวม หรือสาธารณสมบัติจนเป็นลักษณะนิสัยอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการช่วยเหลือ และรับผิดชอบ ดูแลรักษา หรือพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมส่วนรวม หรือสาธารณสมบัติจนเป็นลักษณะนิสัยอย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกการช่วยเหลือ และรับผิดชอบ ดูแลรักษา หรือพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมส่วนรวม หรือสาธารณสมบัติจนเป็นลักษณะนิสัยอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง
องค์ประกอบย่อยที่ ๒.๓.๒ กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา	
ตัวชี้วัดที่ ๒.๓.๒.๑ ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธ ศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจ เหตุผล	<u>๔</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา ศาสนาพิธีต่าง ๆ สร้างความรู้ความเข้าใจในเหตุผล ความสำคัญ และคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ควบคู่กันไปอย่างน้อย สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๓</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา ศาสนาพิธีต่าง ๆ สร้างความรู้ความเข้าใจในเหตุผล ความสำคัญ และคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ควบคู่กันไปอย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๒</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา ศาสนาพิธีต่าง ๆ สร้างความรู้ความเข้าใจในเหตุผล ความสำคัญ และคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ควบคู่กันไปอย่างน้อย เดือนละ ๑ ครั้ง <u>๑</u> หมายถึง โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา ศาสนาพิธีต่าง ๆ สร้างความรู้ความเข้าใจในเหตุผล ความสำคัญ และคุณค่าของการปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ควบคู่กันไปอย่างน้อย ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัดที่ ๒.๓.๒.๒ จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ระลึกและเพิ่มศรัทธาในพระรัตนตรัย อย่างสม่ำเสมอเป็นวิถีชีวิต เช่น การกราบพระก่อนเข้าโรงเรียนทุกเช้า การสวดมนต์ทุกวัน กิจกรรมวันพระ และจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ ทุกวัน <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ระลึกและเพิ่มศรัทธาในพระรัตนตรัย อย่างสม่ำเสมอเป็นวิถีชีวิต เช่น การกราบพระก่อนเข้าโรงเรียนทุกเช้า การสวดมนต์ทุกวัน กิจกรรมวันพระ และจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ระลึกและเพิ่มศรัทธาในพระรัตนตรัย อย่างสม่ำเสมอเป็นวิถีชีวิต เช่น การกราบพระก่อนเข้าโรงเรียนทุกเช้า การสวดมนต์ทุกวัน กิจกรรมวันพระ และจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ อย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ระลึกและเพิ่มศรัทธาในพระรัตนตรัย อย่างสม่ำเสมอเป็นวิถีชีวิต เช่น การกราบพระก่อนเข้าโรงเรียนทุกเช้า การสวดมนต์ทุกวัน กิจกรรมวันพระ และจัดกิจกรรมบูชาพระรัตนตรัยในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ อย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง
ตัวชี้วัดที่ ๒.๓.๒.๓ ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วม และคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา	<u>๔ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการประชาสัมพันธ์คุณค่าและความสำคัญของการร่วมกันรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง <u>๓ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการประชาสัมพันธ์คุณค่าและความสำคัญของการร่วมกันรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างน้อย ๒ สัปดาห์ต่อ ๑ ครั้ง <u>๒ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการประชาสัมพันธ์คุณค่าและความสำคัญของการร่วมกันรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างน้อย เดือนละ ๑ ครั้ง <u>๑ หมายถึง</u> โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครูและนักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการประชาสัมพันธ์คุณค่าและความสำคัญของการร่วมกันรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างน้อย ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
มาตรฐานที่ ๓ ด้านผลผลิต (Output)	องค์ประกอบหลักที่ ๓.๑ พัฒนา กาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการ (ภาวนา ๔)
องค์ประกอบย่อยที่ ๓.๑.๑ กาย (กายภาพ)	
ตัวชี้วัด ๓.๑.๑.๑ บริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ในปริมาณ และคุณภาพที่เหมาะสม ได้ คุณค่าแท้	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) หรือการกินการใช้ของในชีวิตประจำวันในปริมาณที่เหมาะสม และรู้จักเลือกกิน ใช้สิ่งที่มีคุณภาพเหมาะสม ได้ประโยชน์ ได้คุณค่าต่อชีวิต เช่น การไม่เลือกรับประทานอาหาร ที่ดูสวยงาม รสชาติถูกปาก และมีการโฆษณามากเป็นหลัก <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) หรือการกินการใช้ของในชีวิตประจำวันในปริมาณที่เหมาะสม และรู้จักเลือกกิน ใช้สิ่งที่มีคุณภาพเหมาะสม ได้ประโยชน์ ได้คุณค่าต่อชีวิต เช่น การไม่เลือกรับประทานอาหาร ที่ดูสวยงาม รสชาติถูกปาก และมีการโฆษณามากเป็นหลัก <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) หรือการกินการใช้ของในชีวิตประจำวันในปริมาณที่เหมาะสม และรู้จักเลือกกิน ใช้สิ่งที่มีคุณภาพเหมาะสม ได้ประโยชน์ ได้คุณค่าต่อชีวิต เช่น การไม่เลือกรับประทานอาหาร ที่ดูสวยงาม รสชาติถูกปาก และมีการโฆษณามากเป็นหลัก <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) หรือการกินการใช้ของในชีวิตประจำวันในปริมาณที่เหมาะสม และรู้จักเลือกกิน ใช้สิ่งที่มีคุณภาพเหมาะสม ได้ประโยชน์ ได้คุณค่าต่อชีวิต เช่น การไม่เลือกรับประทานอาหาร ที่ดูสวยงาม รสชาติถูกปาก และมีการโฆษณามากเป็นหลัก
ตัวชี้วัด ๓.๑.๑.๒ การดูแลร่างกาย และการแต่ง กายสะอาดเรียบร้อย	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ของนักเรียนที่มีการดูแลรักษาร่างกายให้มีสุขภาพดี และแต่งกายสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ (ตามกาลเทศะ) <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐-๘๙ ของนักเรียนที่มีการดูแลรักษาร่างกายให้มีสุขภาพดี และแต่งกายสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ (ตามกาลเทศะ) <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐-๗๙ ของนักเรียนที่มีการดูแลรักษาร่างกายให้มีสุขภาพดี และแต่งกายสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ (ตามกาลเทศะ) <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐-๖๙ ของนักเรียนที่มีการดูแลรักษาร่างกายให้มีสุขภาพดี และแต่งกายสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ (ตามกาลเทศะ)

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวชี้วัด ๓.๑.๑.๓ ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียนมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่มีลักษณะช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี ทั้งถึง ทั้งในและนอกบริเวณโรงเรียน <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่มีลักษณะช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี ทั้งถึง ทั้งในและนอกบริเวณโรงเรียน <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่มีลักษณะช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี ทั้งถึง ทั้งในและนอกบริเวณโรงเรียน <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียนมีการดำเนินชีวิตประจำวันที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแต่มีลักษณะช่วยดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี ทั้งถึง ทั้งในและนอกบริเวณโรงเรียน
องค์ประกอบย่อยที่ ๓.๑.๒ ศิล	
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๒.๑ มีศิลป ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียนสามารถปฏิบัติในศิลป ๕ เป็นได้ครบทุกข้อ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนสามารถปฏิบัติในศิลป ๕ เป็นได้ครบทุกข้อ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนสามารถปฏิบัติในศิลป ๕ เป็นได้ครบทุกข้อ <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียนสามารถปฏิบัติในศิลป ๕ เป็นได้ครบทุกข้อ
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๒.๒ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน มีวินัยหรือมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจไม่หลอกลวงและตรงต่อเวลาที่นัดหมาย หรือที่ตกลงกัน <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนมีวินัย หรือมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจไม่หลอกลวงและตรงต่อเวลาที่นัดหมาย หรือที่ตกลงกัน <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนมีวินัย หรือมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจไม่หลอกลวงและตรงต่อเวลาที่นัดหมาย หรือที่ตกลงกัน <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน มีวินัย หรือมีการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ มีความซื่อสัตย์ จริ่งใจไม่หลอกลวงและตรงต่อเวลาที่นัดหมาย หรือที่ตกลงกัน

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๒.๓ สามารถพึ่งตนเองได้หรือทำงาน เลี้ยงชีพด้วยความสุจริต	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน สามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริต ตามวุฒิภาวะของตนเอง เช่น ได้ระดับอนุบาล และประถมศึกษาสามารถดูแลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง โดยพึ่งผู้อื่นน้อยหรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สามารถทำงานให้ได้ซึ่งเงินทองหรือปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถดูแลแบ่งเบาหน้าที่ผู้ปกครองได้ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียน สามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริตตามวุฒิภาวะของตนเอง เช่น ได้ระดับอนุบาล และประถมศึกษาสามารถดูแลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง โดยพึ่งผู้อื่นน้อยหรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สามารถทำงานให้ได้ซึ่งเงินทองหรือปัจจัย ในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถดูแลแบ่งเบาหน้าที่ผู้ปกครองได้ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริตตามวุฒิภาวะของตนเอง เช่น ได้ระดับอนุบาล และประถมศึกษาสามารถดูแลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง โดยพึ่งผู้อื่นน้อยหรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สามารถทำงานให้ได้ซึ่งเงินทองหรือปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถดูแลแบ่งเบาหน้าที่ผู้ปกครองได้ <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน สามารถพึ่งตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพ ด้วยความสุจริตตามวุฒิภาวะของตนเอง เช่น ได้ระดับอนุบาล และประถมศึกษาสามารถดูแลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง โดยพึ่งผู้อื่นน้อยหรือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่สามารถทำงานให้ได้ซึ่งเงินทองหรือปัจจัยในการดำรงชีวิตประจำวัน สามารถดูแลแบ่งเบาหน้าที่ผู้ปกครองได้
องค์ประกอบย่อยที่ ๓.๑.๓ จิต	
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๓.๑. มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณต่อผู้มีพระคุณ โดยมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติให้เห็น เช่น การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และการมีน้ำใจช่วยเหลืองานของพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีพระคุณอื่น ฯลฯ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณต่อผู้มีพระคุณ โดยมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติให้เห็น เช่น การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และการมีน้ำใจช่วยเหลืองานของพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีพระคุณอื่น ฯลฯ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณต่อผู้มีพระคุณ โดยมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติให้เห็น เช่น การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และการมีน้ำใจช่วยเหลืองานของพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีพระคุณอื่น ฯลฯ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ ต่อผู้มีพระคุณ โดยมีพฤติกรรมที่ปฏิบัติให้เห็น เช่น การแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง และการมีน้ำใจช่วยเหลืองานของพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีพระคุณอื่น ฯลฯ
ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑.๓.๒ มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน)	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน) เช่น มีน้ำใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นที่เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ หรือมีน้ำใจแบ่งปันความรู้ และสิ่งของให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ เป็นต้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียน มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน) เช่น มีน้ำใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นที่เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ หรือมีน้ำใจแบ่งปันความรู้ และสิ่งของให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ เป็นต้น <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียน มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน) เช่น มีน้ำใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นที่เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ หรือมีน้ำใจแบ่งปันความรู้ และสิ่งของให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ เป็นต้น <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน) เช่น มีน้ำใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อผู้อื่นที่เดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ หรือมีน้ำใจแบ่งปันความรู้ และสิ่งของให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ เป็นต้น
ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑.๓.๓ ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยัน หมั่นเพียร	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยันหมั่นเพียร และอดทนที่จะทำงาน หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ มีผลของงานชัดเจน <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยันหมั่นเพียร และอดทนที่จะทำงาน หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ มีผลของงานชัดเจน <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียน ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยันหมั่นเพียร และอดทนที่จะทำงาน หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ มีผลของงานชัดเจน <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความขยันหมั่นเพียร และอดทนที่จะทำงาน หรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนสำเร็จผลของการทำงาน มีผลของงานชัดเจน

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๓.๔ มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน มีสุขภาพจิตดี มีความร่าเริงแจ่มใส หรือมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนมีสุขภาพจิตดี มีความร่าเริงแจ่มใส หรือมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียน มีสุขภาพจิตดี มีความร่าเริงแจ่มใส หรือมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน มีสุขภาพจิตดี มีความร่าเริงแจ่มใส หรือมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ
องค์ประกอบย่อยที่ ๓.๑.๔ ปัญญา	
ตัวบ่งชี้ ๓.๑.๔.๑ มีศรัทธา และความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน มีความศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพบูชา และบอกประโยชน์ของพระรัตนตรัยที่มีต่อมนุษย์ได้ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียน มีความศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพบูชา และบอกประโยชน์ของพระรัตนตรัยที่มีต่อมนุษย์ได้ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียน มีความศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพบูชา และบอกประโยชน์ของพระรัตนตรัยที่มีต่อมนุษย์ได้ <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน มีความศรัทธา ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย เป็นที่เคารพบูชา และบอกประโยชน์ของพระรัตนตรัยที่มีต่อมนุษย์ได้
ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑.๔.๒ รู้บาป- บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์- มิใช่ประโยชน์	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียน รู้เข้าใจ และยังอธิบายได้ถึง การกระทำ และผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นว่าการกระทำอย่างไรเป็นบุญ หรือบาป เป็นคุณ หรือเป็นโทษ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียน รู้เข้าใจ และยังอธิบายได้ถึง การกระทำ และผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นว่าการกระทำอย่างไรเป็นบุญ หรือบาป เป็นคุณ หรือเป็นโทษ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียน รู้เข้าใจ และยังอธิบายได้ถึง การกระทำ และผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นว่าการกระทำอย่างไรเป็นบุญ หรือบาป เป็นคุณ หรือเป็นโทษ

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียน รู้เข้าใจ และยังอธิบายได้ถึงการกระทำ และผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นว่าการกระทำอย่างไรเป็นบุญ หรือ บาบ เป็นคุณ หรือเป็นโทษ
ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑.๔.๓ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาแสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอ	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของนักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กระตือรือร้นหาความรู้หาความจริง และพัฒนางานของตนเองอยู่เสมอ สามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่พัฒนาจากการเดิมมากขึ้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของนักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กระตือรือร้นหาความรู้หาความจริง และพัฒนางานของตนเองอยู่เสมอ สามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่พัฒนาจากการเดิมมากขึ้น <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของนักเรียนของนักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กระตือรือร้นหาความรู้หาความจริง และพัฒนางานของตนเองอยู่เสมอ สามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่พัฒนาจากการเดิมมากขึ้น <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของนักเรียนของนักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กระตือรือร้นหาความรู้หาความจริง และพัฒนางานของตนเองอยู่เสมอ สามารถคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่พัฒนาจากการเดิมมากขึ้น
ตัวบ่งชี้ที่ ๓.๑.๔.๔ รู้เท่ากัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐-๑๐๐ ของนักเรียนสามารถใช้หลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐-๘๙ ของนักเรียนสามารถใช้หลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐-๗๙ ของนักเรียนสามารถใช้หลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐-๖๙ ของนักเรียนสามารถใช้หลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาในชีวิตได้อย่างมีสติ
มาตรฐานที่ ๔ ด้านผลกระทบ (Outcome/Impact)	องค์ประกอบหลักที่ ๔.๑ (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ
องค์ประกอบย่อยที่ ๔.๑.๑ บ้าน (ผู้ปกครองและชุมชน)	
ตัวบ่งชี้ ๔.๑.๑.๑ บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ผู้ปกครอง นักเรียนและคนในชุมชน เป็นคนดี ลด ละ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมากขึ้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ผู้ปกครอง นักเรียนและคนในชุมชน เป็นคนดี ลด ละ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมากขึ้น <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ผู้ปกครอง นักเรียนและคนในชุมชน เป็นคนดี ลด ละ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมากขึ้น

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	<u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ผู้ปกครอง นักเรียนและคนในชุมชน เป็นคนดี ลด ละ และไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขมากขึ้น
ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๑.๑.๒ ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ มีผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนหรือทำงานของชุมชนมากขึ้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ มีผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนหรือทำงานของชุมชนมากขึ้น <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ มีผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนหรือทำงานของชุมชนมากขึ้น <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ มีผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรอื่น ๆ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนหรือทำงานของชุมชนมากขึ้น
องค์ประกอบย่อยที่ ๔.๑.๒ วัด	
ตัวชี้วัดที่ ๔.๑.๒.๑ วัดได้ศาสนาทายาทและกำลังช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ ของพุทธศาสนิกชน ช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดในชุมชนมากขึ้น เช่น ผู้ร่วมงานศาสนาประเพณี หรือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดต้องการความร่วมมือหรือมากขึ้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ ของพุทธศาสนิกชน ช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดในชุมชนมากขึ้น เช่น ผู้ร่วมงานศาสนาประเพณี หรือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดต้องการความร่วมมือหรือมากขึ้น <u>๒ หมายถึง</u> ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ ของพุทธศาสนิกชน ช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดในชุมชนมากขึ้น เช่น มีผู้ร่วมงานศาสนาประเพณี หรือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดต้องการความร่วมมือหรือมากขึ้น <u>๑ หมายถึง</u> ร้อยละ ๖๐ - ๖๙ ของพุทธศาสนิกชน ช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดในชุมชนมากขึ้น เช่น ผู้ร่วมงานศาสนาประเพณี หรือกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดต้องการความร่วมมือหรือมากขึ้น
องค์ประกอบย่อยที่ ๔.๑.๓ โรงเรียน	
ตัวบ่งชี้ที่ ๔.๑.๓.๑ โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ)	<u>๔ หมายถึง</u> ร้อยละ ๙๐ - ๑๐๐ มีผู้ปกครอง ชุมชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความไว้วางใจ เชื่อมมั่น ศรัทธา ร่วมมือ หรือให้ความช่วยเหลือ พัฒนาโรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธมากขึ้น <u>๓ หมายถึง</u> ร้อยละ ๘๐ - ๘๙ มีผู้ปกครอง ชุมชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความไว้วางใจ เชื่อมมั่น ศรัทธา ร่วมมือ หรือให้ความช่วยเหลือ พัฒนาโรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธมากขึ้น

ตัวชี้วัด	แนวปฏิบัติที่ดี (หมายเลข คือเกณฑ์ให้คะแนน)
	๒ หมายถึง ร้อยละ ๗๐ - ๗๙ มีผู้ปกครอง ชุมชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความไว้วางใจ เชื้อมนั ศรัทธา ร่วมมือ หรือให้ความช่วยเหลือ พัฒนา โรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธมากขึ้น ๑ หมายถึง ร้อยละ ๖๐-๖๙ มีผู้ปกครอง ชุมชน วัด และหน่วยงานอื่น ๆ ให้ความไว้วางใจ เชื้อมนั ศรัทธา ร่วมมือ หรือให้ความช่วยเหลือ พัฒนา โรงเรียนตามแนวทางวิถีพุทธมากขึ้น

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-ฉายา/นามสกุล : พระณรงค์เดช อธิมุตโต (เดชาดิลก)
- วันเกิด : ๑๗ สิงหาคม ๒๕๑๘
- อุปสมบท : ๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๐
- การศึกษา : ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี
- ประสบการณ์ทำงาน : - เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองปรือ เขต ๑ วัดหนองหูล้าง
 ต.หนองปรือ อ.หนองปรือ จ.กาญจนบุรี
 - ผู้ประสานงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
 - พระวิทยากร ส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พระนิเทศ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ส่วนวางแผนและพัฒนา
 การอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย
- ผลงานวิชาการ : บทความวิชาการ เรื่องวารสาร.....ฉบับที่.....วันที่.....
 บทความวิชาการ เรื่องวารสาร.....ฉบับที่.....วันที่.....
 บทความวิชาการ เรื่องวารสาร.....ฉบับที่.....วันที่.....
 บทความวิชาการ เรื่องวารสาร.....ฉบับที่.....วันที่.....
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๕๘
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดหนองหูล้าง ต.หนองปรือ อ.หนองปรือ จ.กาญจนบุรี

